TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE,

ONDER REDACTIE VAN

I. BOER Hz.

LANDMETER V. H. KAD. TE UTRECHT.

Uitgegeven v. rekening v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XIII. XIV

Stoomdrukkerij „de Industrie", J. VAN DRUTEN — Utrecht.

1897.

TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

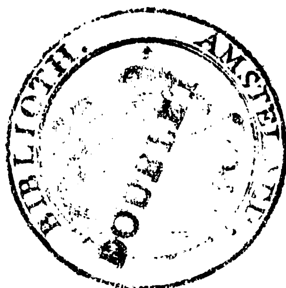
I. BOER Hz. te Utrecht.

Uitgegeven v. rek. v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XIII.

Stoomdrukkerij „de Industrie" J. van DRUTEN—Utrecht.
1897.

BIBLIOTH. AMSTELOD.
DOUBLE

STAATSBEGROOTING VOOR 1897.

HOOFDSTUK VII B.[1])

Voorloopig Verslag.

---

§ 12. *Kadaster.* Ten vorigen jare, bij de openbare behandeling van dit hoofdstuk der Staatsbegrooting in de Tweede Kamer (*Handelingen* 1895/96, bladz. 666), gaf de Minister den heer Drucker, naar aanleiding van diens rede over eene reorganisatie van het kadaster, te kennen, dat, zoo hij den tijd daartoe kon vinden, hij die zaak ter hand zou nemen. Gevraagd werd of de Minister er in dit jaar wellicht in geslaagd is de voorbereiding dezer reorganisatie ter hand te nemen.

VI[de] AFDEELING.

Art. 38, *t*, *u* en *v*. Omtrent de voorgestelde regeling tot verbetering van de financieele positie der landmeters bij het kadaster werd in alle afdeelingen uitvoerig van gedachten gewisseld.

Konden sommigen er zich mede vereenigen, andere leden keurden haar af. Die leden wenschten 's Ministers aandacht te vestigen op den tegenzin, welken, blijkens het verhandelde in eene onlangs te Utrecht gehouden vergadering van landmeters, deze regeling vrij algemeen bij het korps dier ambtenaren heeft gewekt, en die, naar zij meenden, niet ongemotiveerd is. In de Memorie van Toelichting leest men: „het gevolg van deze formatie (dat is de formatie van 1877) is in de eerste plaats geweest, dat de promotie zeer ongelijk moest zijn" en verder: „de traktementen en de verdeeling in klassen eischen, naar het oordeel van den ondergeteekende, dringend herziening om eene gelijkmatige en daardoor billijke belooning te waarborgen" (bladz. 2). Waar nu de Minister dit zelf erkent, had men mogen verwachten, dat hij eene regeling had voorgesteld, die de rechtmatige grieven der betrokken ambtenaren inderdaad zou hebben weggenomen. Dit is evenwel niet het geval. 's Ministers regeling komt neer op onvoldoende lotsverbetering van een deel der landmeters, ten koste van vele anderen, die in minder gunstige conditie zullen komen, ten gevolge van de omstandigheid, dat voor hen de op zich zelf reeds

---

1) Zie de Memorie van Toelichting in de vorige jaargang bl. 149.

geringe verbetering van bezoldiging, niet zal opwegen tegen de vermindering hunner inkomsten uit het particulier werk, die voortaan voor het grootste deel in de schatkist zullen vloeien. De verbetering der kans op promotie door vermeerdering der 1ste, en vermindering der 3de klasse met 10 landmeters, is slechts van geringe beteekenis, wanneer men het groot getal landmeters der 3de klasse in aanmerking neemt, dat reeds lang op bevordering wacht. Bij de bestaande formatie zou onder normale omstandigheden de landmeter, bij bevordering tot 2de klasse, gemiddeld 12, en bij bevordering tot 1ste klasse gemiddeld 24 dienstjaren hebben. Onder de tegenwoordige abnormale omstandigheden heeft echter de bevordering tot de 2de klasse na gemiddeld 19 à 20 jaren, die tot de 1ste klasse na gemiddeld 30 à 31 jaren plaats, op leeftijden, respectievelijk tusschen 38 en 54 en tusschen 52 en 62 jaren. Bij de voorgestelde regeling zullen die dienstjaren respectievelijk gemiddeld 18 en 28 bedragen en de leeftijden respectievelijk 38 tot 52 en 51 tot 61 jaren. In het ongunstigste geval dus zal de landmeter tot den leeftijd van 52 jaren een maximum-traktement van *f* 1600 genieten met eene toelage van *f* 50, als belooning voor particulier werk, en tot 61 jaren een maximum van *f* 2000 met eene toelage van *f* 75. Heeft hij eindelijk de eerste klasse bereikt, dan bedraagt, zoolang hij nog behoort tot de 25 laatsten in ancienniteit, zijn traktement nog slechts *f* 2200 met *f* 100 toelage. Hij moet dus eerst nog 25 nommers doorloopen om het maximum van *f* 2400 te verkrijgen en daarna nog vijf jaren op dat bedrag blijven dienen, om op pensioen naar dien grondslag aanspraak te kunnen maken. Hem dus, die eerst op 60-jarigen leeftijd tot de 1ste klasse bevorderd wordt, is de mogelijkheid om dat pensioen te verdienen, afgesneden, terwijl bovendien in aanmerking moet worden genomen dat de landmeters voor den velddienst reeds op 55-jarigen leeftijd op pensioen gesteld kunnen worden. Ook de weduwen en weezen zullen dus de gevolgen der langzame promotie ondervinden.

Blijkt dus, naar de meening der leden hier aan het woord, uit het bovenstaande dat de nieuwe regeling in den bestaanden toestand voor sommigen geen noemenswaardige verbetering zal brengen, in veel gevallen zal, gelijk gezegd, de landmeter in plaats van vooruit, financieel achteruitgaan. Terwijl hij toch voortaan in de 1ste klasse niet meer kan verdienen dan *f* 2400 traktement + *f* 100 toelage = *f* 2500, zijn er thans landmeters in die klasse die, met inbegrip van inkomsten uit particulier werk, *f* 3100 à *f* 3200 maken.

Tot voorbeeld nam men voorts den landmeter der 3de klasse, die thans het eerst aan de beurt is om bevorderd te worden tot de 2de klasse. Deze, die 40 jaren oud is, en met inbegrip van zijn diensttijd als adspirant 21 dienstjaren heeft, zal volgens de bestaande regeling bij zijne bevordering een traktement van *f* 1800 ontvangen, terwijl zijne inkomsten uit particulier werk (hij werkt in de 11de divisie) p. m. *f* 225 per jaar bedragen. Dus zal hij dan in het geheel *f* 2025 genieten. Volgens de voorgestelde regeling echter

zal hij bij zijne bevordering slechts *f* 1800 + 75 = *f* 1875 ontvangen en derhalve pl. m. *f* 150 achteruitgaan.

Waar nu de Minister den landmeters hunne tegenwoordige inkomsten uit particulier werk voor het grootste deel wil ontnemen, ten einde de kosten te dekken eener, zijns inziens, overigens betere regeling hunner positie, wenschten sommigen der leden hier aan het woord, te doen opmerken dat wanneer de Staat de positie zijner ambtenaren wil verbeteren, hij dit uit eigen middelen behoort te doen, al leidt dit dan ook tot eenige verhooging der begrooting. Niet alleen zullen in dit geval feitelijk de landmeters zelven met het grootste deel der kosten van deze regeling worden bezwaard, doch waarschijnlijk zal de Staat zich zelfs niet eens eene meerdere jaarlijksche uitgave van *f* 1525 hebben te getroosten. (Memorie van Toelichting, bladz. 4). Veeleer zal de opbrengst van het particulier werk 's Ministers raming overtreffen, zoodat niet alleen bovenstaand bedrag van *f* 1525 daaruit zal worden bestreden, doch bovendien nog winst zal worden behaald. Immers waar in de laatste 5 jaren die opbrengst gemiddeld *f* 49000 per jaar heeft bedragen, is het niet aan te nemen, dat zij voortaan jaarlijks *f* 4000 lager zal zijn. Integendeel men mag verwachten, dat zij stijgen zal.

Naar aanleiding van het voorkomende in de Memorie van Toelichting omtrent de grootere uitgebreidheid van het personeel met het oog op het particulier werk en de daarvoor vereischte hoogere uitgaven voor traktementen, werd door deze leden nog opgemerkt, dat het particuliere werk zeer zeker voor een groot deel aan den dienst van het kadaster ten goede komt, omdat het niet zelden metingen uitspaart, die anders ambtshalve zouden moeten geschieden. Derhalve kan zelfs van de landmeters, die aan de drukke kantoren zich uitsluitend aan het particulier werk wijden, niet gezegd worden, dat zij daardoor aan den kadastralen dienst worden onttrokken. Het particulier werk is ongetwijfeld een correctief tegen de gebreken, die het kadaster aankleven, waardoor deze minder worden gevoeld. Verschillende verbeteringen van kadastrale plans zijn het gevolg van particuliere metingen en zijn dus eigenlijk door het publiek betaald.

Dat de Staat de opbrengst van het particulier werk aan zich wil trekken, werd echter door andere leden gebillijkt. Zij konden zich volkomen vereenigen met de gronden, door den Minister voor dien maatregel aangevoerd.

Met betrekking tot de toelichting der voorgestelde regeling, wenschte men den Minister nog een paar vragen te doen.

Vooreerst zou men willen vernemen, of onder het bedrag van *f* 45000, waarop de Minister de opbrengst van het particulier werk gemiddeld begroot, ook begrepen is de opbrengst van het door de landmeters van den kantoordienst verrichte particulier werk.

Waarop, vroeg men voorts, steunt de raming van *f* 6000 's jaars tot aanvankelijke vergoeding van hetgeen sommige landmeters uit de baten van het

zoogenaamde particulier werk zouden komen te verliezen en hoe zal dat bedrag verdeeld worden?

Ten slotte werd gevraagd, of het niet in 's Ministers bedoeling ligt de eenmaal toegekende toelagen wegens vermindering van inkomsten uit particulier werk, bij verplaatsing of bevordering tot hooger klasse, te doen doorloopen. Dit werd billijk geacht, daar, wat verplaatsing betreft, deze dikwijls onafhankelijk van den wil van den ambtenaar geschiedt, als gevolg van verandering van werkkring, om gezondheidsredenen of uit anderen hoofde.

Sommigen van hen, die bezwaar hadden tegen 's Ministers regeling, vestigden de aandacht op eene andere, die in bovengenoemde vergadering van landmeters, te Utrecht gehouden, ter sprake is gebracht en waarmede de vergaderden zich hebben vereenigd. Wel is waar zal deze grooter offers van de schatkist vorderen, doch volgens de bij die gelegenheid gemaakte berekeningen, zouden de meerdere uitgaven voor een goed deel opgewogen worden door de baten van het particulier werk, die aan de schatkist zouden komen en die, naar men ter vergadering meende — ook hierboven is daarop gewezen — door den Minister aanmerkelijk te laag geraamd zijn. Bedoelde regeling, die bij de leden hier aan het woord instemming vond, kwam hierop neer, dat de formatie zou bestaan uit:

55 landmeters 1ste klasse		à *f* 2600	= *f* 143000
55 „ 2de „		„ - 2100	= - 115500
55 „ 3de „	, van wie 30	„ - 1800	= - 54000
	„ 19	„ - 1400 + 200 toelage	= - 30400
	„ 6	„ - 1400	= - 8400
5 „ 4de „		„ - 1200	= - 6000
Toelage wegens verlies van het particulier werk, meer dan *f* 100, doch tot een maximum van *f* 200, welke bij verplaatsing behouden wordt.			- 3700
			f 361000,

of *f* 21375 meer dan de kosten van 's Ministers regeling in de eerste jaren zullen bedragen. Dit bedrag is echter te verminderen met *f* 13000 omdat, rekening houdende met de opbrengst van het particulier werk gedurende de laatste jaren, voor 1897 een bedrag van *f* 58000, in stede van *f* 45000, mag worden aangenomen. Van de schatkist zou dus in het geheel slechts *f* 21375 — *f* 13000 = 8375 meer gevorderd worden dan volgens de voorgedragene regeling.

Op de bovenstaande wijze zal, meende men, zonder belangrijke vermeerdering van uitgaven voor de schatkist, eene voor allen billijker regeling worden verkregen. Men stelde er prijs op 's Ministers meening dienaangaande te vernemen.

Eenige andere leden betoogden de billijkheid eener organisatie, waarbij de bezoldiging geregeld wordt naar het aantal dienstjaren. Zij wezen er op dat dit denkbeeld ook reeds vroeger, o. a. ten vorigen jare in het Voorloopig Verslag, bepleit is, en dat het, naar het schijnt, in meergemelde vergadering van belanghebbenden slechts noode is losgelaten of liever op den achtergrond gehouden. De hierbedoelde leden achtten geen billijke regeling der traktementen mogelijk, wanneer daarbij niet wordt uitgegaan van het beginsel van verhooging naar anciënniteit. Dat bij zoodanige regeling het op de begrooting voor traktementen uit te trekken bedrag het eene jaar niet onbelangrijk kan verschillen van het andere, werd geen ernstig bezwaar geacht, wanneer tot dien prijs de billijkheid kan worden betracht.

Sommigen nu zouden het traktement bij aanstelling op *f* 1200 bepaald willen zien met vijfjaarlijksche verhooging van *f* 250, tot een maximum van *f* 2450, terwijl de opbrengst van het particulier werk in de schatkist zou worden gestort. Volgens deze regeling meenden zij te moeten rekenen op:

34 landmeters	à *f* 2450	=	*f* 83 300	
33 „	„ - 2200	=	- 72 600	
50 „	„ - 1950	=	- 97 500	
20 „	„ - 1700	=	- 34 000	
22 „	„ - 1450	=	- 31 900	
11 „	„ - 1200	=	- 13 200	
			f 332 500	
volgens de bestaande regeling is noodig .			- 287 100	
zoodat meer noodig zou zijn			*f* 45 400,	

waartegenover echter staat de opbrengst van het particulier werk.

Evenwel zouden zij, wier inkomsten door de verandering van bestemming dier opbrengst, aanmerkelijk zouden verminderen, door tijdelijke toelagen behooren te worden schadeloos gesteld. Zoodanige regeling zou allen belanghebbenden eene geleidelijke verhooging van bezoldiging verzekeren, zonder onnoodige vermeerdering van de traktementen der oudere landmeters, die gelukkig gediend hebben, eene vlugge promotie hebben gemaakt en dus niet ook nu wederom behoeven te deelen in de lotsverbetering der jongeren.

Weer anderen hadden de volgende regeling op het oog. Benoeming op een traktement van *f* 900, met verhooging na de eerste 5 jaren met *f* 300 en vervolgens telkens om de 5 jaren met *f* 400, tot een maximum van *f* 2800, hetwelk dus na 25 dienstjaren zou worden bereikt. Verder zou de leeftijd voor pensionneering van de landmeters bepaald moeten worden op uiterlijk 65 jaren, voor de ingenieurs-verificateurs, gelijk tot dusverre te kiezen uit de hoogste rang der landmeters, op uiterlijk 70 jaren. Het schijnt, dat bij eene organisatie op bovenstaanden voet de uitgaven voor de landmeters-

tractementen, over meerdere jaren verdeeld, niet meer zouden bedragen dan thans.
Men stelde er prijs op 's Ministers oordeel omtrent deze regelingen te vernemen.

Verschillende leden konden zich niet vereenigen met een stelsel van bezoldiging naar het aantal dienstjaren. Hadden sommigen er in beginsel bezwaar tegen, de bedenking van anderen was meer van practischen aard. Deze leden zagen op tegen de consequentie van het stelsel. Wil men het toepassen ten aanzien van de landmeters, dan zullen ook alle andere ambtenaren op denzelfden voet behandeld moeten worden, doch dit zal in zijne gevolgen voor de schatkist te ver voeren. Daarom wilden die leden geen precedent stellen.

Art. 38, *cc.* 's Ministers aandacht werd er op gevestigd, dat op een der hypotheekkantoren een klerk ten behoeve van den kadastralen dienst werkzaam is, die tevens agent is eener hypotheekbank. Gevraagd werd, of de Minister hierin geen bezwaar ziet.

SMEENGE.
BASTERT.
ZIJP.
VAN KARNEBEEK.
VAN DEINSE.

Memorie van Antwoord.

§ 12. *Kadaster.* Tot zijn leedwezen heeft den ondergeteekende de tijd ontbroken voor een grondig onderzoek betrekkelijk de reorganisatie van het kadaster.

VI[de] AFDEELING.

Art. 38, *t*, *u* en *v*. De in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerkingen hebben den ondergeteekende aanleiding gegeven opnieuw ernstig te overwegen, hoe de inkomsten der landmeters van het kadaster voor het vervolg behooren geregeld te worden.
Als organieke regeling, bestemd om gedurende eene reeks van jaren te werken, kan de in de Memorie van Toelichting medegedeelde billijk en doelmatig geoordeeld worden, en kan deze, naar hem voorkomt, eene vergelijking met andere regelingen, in het Voorloopig Verslag ter sprake gebracht, zeer goed doorstaan.
Waarom bijv. het bedrag waartoe de inkomsten van de landmeters stijgen

kunnen, moet zijn *f* 2600, zooals eene der in het Voorloopig Verslag aanbevolen regelingen zou medebrengen, in plaats van *f* 2500, zooals in de Memorie van Toelichting is gezegd, is niet na te gaan. Het zou toch moeilijk zijn aan te toonen, dat *f* 2600 goed en *f* 2500 niet goed is.

Zoo is het ook met de bezoldiging van de landmeters der 2[de] klasse.

Eene organieke regeling, waarbij het traktement van de landmeters na zeker getal jaren verhoogd wordt, moge voor een zeer klein korps aanbeveling verdienen, voor een betrekkelijk groot korps is het niet noodig en — zooals ook in het Voorloopig Verslag is gezegd — als precedent niet wenschelijk.

Nadat de vraag of er reden gevonden is om de voorgestelde organieke regeling te veranderen ontkennend werd beantwoord, bleef eene andere vraag, nl. deze: of er in de bijzondere omstandigheden waarin het korps landmeters verkeert, aanleiding is te vinden voor tijdelijke afwijkingen van hetgeen onder normale omstandigheden als juist wordt beschouwd, m. a. w. te beantwoorden was de vraag: welke tijdelijke maatregelen zijn er noodig om den overgang uit den in de Memorie van Toelichting geschetsten onregelmatigen toestand, wat betreft de belooning voor particulier werk, zonder groote schokken te doen plaats hebben?

Ten einde bij de vaststelling der inkomsten van de thans in dienst zijnde landmeters van een juist standpunt uit te gaan, is het noodig in het oog te houden dat de landmeters op den duur geen recht kunnen doen gelden op de geheele opbrengst van het particulier werk, en dat zij die in tegenstelling met anderen (soms ouder in dienst) geplaatst zijn daar waar die opbrengst het hoogst is, geen recht hebben op het voortduren onder alle omstandigheden van het thans genoten voorrecht.

Zooals reeds in de Memorie van Toelichting is gezegd, zijn er tweemaal groote wijzigingen gebracht in de verdeeling, waardoor sommigen gebaat werden, maar anderen hunne inkomsten uit het particulier werk aanmerkelijk zagen verminderen.

Altijd is het particulier werk beschouwd als iets dat krachtens vergunning werd verricht, in het belang van het publiek, en bij de laatste regeling der verdeeling in 1886 is door den Minister van Financiën uitdrukkelijk onder de aandacht der landmeters gebracht, „dat door deze nadere regeling van „van het particulier werk der landmeters, het karakter van de inkomsten ter „zake van dat werk genoten of te genieten, niet wordt gewijzigd en die „inkomsten evenals tot dusver moeten beschouwd worden als voortvloeiende „uit eene vergunning, hoofdzakelijk in het belang van het publiek gegeven, „die te allen tijde kan ophouden, wanneer 's lands belang dit eischt of het „belang van het publiek die niet meer noodig mocht maken."

Al hebben dus zij die thans de voordeeligste standplaatsen bezetten, geen recht op het voortduren van de hooge inkomsten die zij trekken uit de opbrengst van het particulier werk, — aan den anderen kant is niet tegen te

spreken dat zij, eenmaal op een voordeelige standplaats gekomen, hunne levenswijze wel zullen hebben ingericht naar de evenbedoelde inkomsten.

Daarom was in het plan, in de Memorie van Toelichting ontwikkeld, reeds opgenomen eene, althans gedeeltelijke, vergoeding door uitkeering van een hooger dan het normaal bedrag uit de opbrengst van het particulier werk.

Die vergoeding werd berekend over hetgeen de landmeters feitelijk in de jaren 1891 tot 1895 gemiddeld uit de opbrengst van het particulier werk genoten hebben, na aftrek van het voordeeligste en van het nadeeligste jaar.

Naar dien maatstaf zouden die toelagen te zamen bedragen *f* 5873, in de Memorie van Toelichting geschat op de globale som van *f* 6000.

Erkend moet worden, dat zij die nog slechts korten tijd op eene voordeelige standplaats zijn, daardoor achter stonden bij hen die er reeds langer zijn. Billijker is het dus de personeele toelagen te berekenen naar de inkomsten die de landmeters gemiddeld in de jaren 1891—1895 zouden genoten hebben, wanneer zij gedurende die jaren in hun tegenwoordigen rang op hunne tegenwoordige standplaats werkzaam waren geweest.

Die toelagen kunnen worden beperkt tot een maximum van *f* 300 's jaars. In het Voorloopig Verslag werd een maximum van *f* 200 aangegeven, wat echter in verband stond met een hooger maximum van de traktementen.

Zoo wordt dan gezorgd voor hen die reeds in het genot zijn der inkomsten aan de voordeeligste standplaatsen verbonden, maar niet voor hen die het nog niet zoo ver hebben gebracht. Overweging van de opmerkingen tegen het plan in de Memorie van Toelichting ontwikkeld, heeft geleid tot de overtuiging dat het wenschelijk is ook ten behoeve van laatstbedoelden een bijzonderen tijdelijken maatregel te nemen.

Het is toch niet te ontkennen, dat sommige landmeters anders van slechter conditie zouden worden dan zij bij het voortduren van den bestaanden toestand zouden zijn.

Er komt nog een voornaam punt bij.

Uit de abnormale uitbreiding van het corps in de jaren 1877—1882 vloeide voor vele landmeters eene zeer slechte promotie voort, die voor hen eenigszins dragelijk gemaakt werd, door het vooruitzicht van ook eenmaal — al was het dan ook na al te lang wachten — de grootere inkomsten te genieten die thans door anderen worden genoten. Met het oog daarop wordt het niet billijk geacht om alleen de werkelijk in geld te lijden verliezen te vergoeden, zonder daarbij acht te slaan op de vooruitzichten die de landmeters onder de bestaande regeling hebben; voor verscheidenen hunner zou dit ten gevolge hebben dat zij, na al de nadeelen dier regeling ondervonden te hebben, ook de daarvan verwachte voordeelen moeten missen.

Op grond van een en ander wordt het wenschelijk geacht tijdelijk uit de opbrengst van het particulier werk grooter bedragen ten voordeele van de landmeters te doen strekken dan aanvankelijk in het plan lag.

Hetgeen aan den Staat uit de opbrengst van het particulier werk toekomt, zal daardoor tijdelijk lager zijn dan aanvankelijk berekend werd, maar geleidelijk toenemen.

Aan de 25 jongste landmeters der 1ste klasse zou eene bijzondere toelage van *f* 200 moeten worden verleend.

Voor hen die thans de vijftien oudste van dat vijf en twintigtal en nu reeds landmeter der 1ste klasse zijn, is deze toelage, behoudens weinig beteekenende uitzonderingen, geen voordeel, omdat de hun bij de Memorie van Toelichting toegedachte personeele toelagen dientengevolge *f* 200 lager worden.

Maar voor hen die lager in de ranglijst staan, is die toelage in den regel eene billijke tegemoetkoming voor het verlies van het vooruitzicht dat zij onder de bestaande regeling hebben om, bij bevordering tot de 1ste klasse, hooge inkomsten te krijgen.

Onder de tien landmeters der 2de klasse die ten gevolge der nieuwe regeling in 1897 tot de 1ste klasse zullen worden bevorderd, zijn er echter die in deze toelage geen billijke vergoeding vinden voor het gemis der vooruitzichten waarop zij zich bij de bestaande regeling verheugden en die in dit opzicht minder bevoorrecht zouden worden dan sommigen die lager in de ranglijst staan. Hun worde daarom bovendien eene personeele toelage toegekend, gelijkstaande met het bedrag dat zij zouden genoten hebben wanneer zij nu nog niet tot de 1ste klasse bevorderd werden. Deze bijzondere personeele toelagen bedragen voor allen te zamen *f* 764.

Voorts worden toelagen noodig geacht ten behoeve van hen die tijdens de meerbedoelde abnormale uitbreiding van het korps daarin werden opgenomen en wier inkomsten volgens de voorgestelde organieke regeling *f* 1875 of minder zouden bedragen.

Al deze ambtenaren hebben ongeveer evenveel dienstjaren, namelijk van 21 tot 16 en voor zoo langen diensttijd als ambtenaar bij het kadaster wordt eene belooning van *f* 1875 tot *f* 1450 onvoldoende geacht.

Voor ieder van hen die belooning met *f* 100 verhoogende, zouden zij die tot de 15 laatsten der tegenwoordige 2de klasse behooren, toch noch door de nieuwe regeling verliezen, terwijl de 10 oudste 3de-klasse-landmeters in hunne bevordering tot de 2de klasse geen voldoende vergoeding zouden vinden voor het gemis van het vooruitzicht dat zij onder de bestaande regeling hebben, om spoedig tot de tegenwoordige 2de klasse te worden bevorderd. Daarom wordt het billijk geacht ook aan de 25 jongste landmeters der 2de klasse eene bijzondere toelage van *f* 200 te verleenen.

Eene bijzondere toelage van *f* 100 aan de landmeters der 3de klasse, voor zoover deze in 1882 reeds in dienst waren, en dat zijn er 48, — de overigen zijn eerst in 1888 en volgende jaren in dienst gekomen — verhoogt hunne inkomsten tot een bedrag, dat met het oog op hunne dienstjaren, als eene voldoende belooning kan worden beschouwd.

Behoudens de personeele toelagen, worden dus de inkomsten der landmeters door de toelagen van *f* 200 en *f* 100 als volgt:

	Traktement.	Vast aandeel in het particulier werk.	Bijzondere toelage.	Totaal.
55 landmeters 1ste klasse,				
waarvan 30 à	*f* 2400	*f* 100	„	*f* 2500
„ 25 à	2200	100	*f* 200	2500
55 landmeters 2de klasse,				
waarvan 30 à	2000	75	„	2075
„ 25 à	1800	75	200	2075
55 landmeters 3de klasse,				
waarvan 30 à	1600	50	100	1750
„ 18 à	1400	50	100	1550
„ 7 à	1400	50	„	1450
5 landmeters 4de klasse,				
waarvan	1200	50	„	1250

De bijzondere toelagen van *f* 200 en *f* 100 zullen, zooals reeds is gezegd, alleen door de ambtenaren die in 1882 reeds in dienst waren, worden genoten. Als dus een van die landmeters die nu nog tot de 3de klasse behoort, later onder de 25 jongste 2de of 1ste klasse behooren, zal hem de toelage van *f* 200 ten deel vallen. Een na 1882 in dienst gekomen ambtenaar heeft op die toelage of op de toelage van *f* 100 nooit aanspraak.

Nog is op te merken, dat de bovenbedoelde personeele toelagen wegens achteruitgang in inkomsten toegelegd, bij verplaatsing of bevordering tot eene hoogere klasse niet moeten vervallen, omdat daardoor de voordeelen aan eene bevordering verbonden, allicht zouden worden gecompenseerd en verplaatsingen door het belang van den dienst gevorderd, het belang van den ambtenaar zoo min mogelijk moeten schaden.

Het is de bedoeling al de bedoelde toelagen, zoowel de bijzondere als de personeele, te beschouwen als een verhoogd aandeel in de opbrengst van het particulier werk, zoodat zij proportioneel worden verminderd, wanneer die opbrengst — na aftrek van het vaste aandeel van alle landmeters daarin — minder dan het voor de toelagen noodige bedrag mocht zijn. In dat onwaarschijnlijk geval zou de reductie billijk zijn, omdat — gelijk uit het voorafgaande blijkt — de kans die de landmeters thans hebben op hooge in-

komsten uit het particulier werk, een der aanleidingen is tot de ontworpen regeling.

Om zonder schokken en met behartiging van al wat de billijkheid kan vorderen uit den bestaanden toestand tot een beteren te geraken, zouden dus — behalve de vaste vergoedingen in de Memorie van Toelichtingen omschreven, namelijk *f* 100 voor een landmeter der 1ste klasse, *f* 75 voor een landmeter der 2de klasse, en *f* 50 voor een landmeter der 3de klasse — uit de opbrengst van het particulier werk nog de volgende bedragen dienen te worden te goed gedaan:

aan de:

25 jongste 1ste klasse à *f* 200 = ...	*f* 5 000,00
25 „ 2de „ „ 200 = ...	5 000,00
48 oudste 3de „ „ 100 = ...	4 800,00
	f 14 800,00
en personeele toelagen van de landmeters voor hetgeen zij door de nieuwe regeling meer dan *f* 100 in inkomsten of in vooruitzichten verliezen, met een maximum van *f* 300 geraamd op	7 000,00
Totaal .	*f* 21 800,00

In het Voorloopig Verslag wordt de door de landmeters genoten opbrengst van het particulier werk in de laatste jaren gesteld op *f* 58 000.

Dit cijfer is zeer zeker te hoog. Van de werkelijke opbrengst van het particulier werk moet worden afgetrokken hetgeen daarvan genoten is door boekhouders voor den kantoordienst, die niet in de reorganisatie begrepen zijn.

De opbrengst was:

in 1891		*f* 43 100,00
„ 1892	*f* 47 137,52	
genoten door boekhouders	402,00	
genoten door landmeters		46 735,52
in 1893	*f* 53 004,17	
genoten door boekhouders	403,50	
genoten door landmeters		52 600,67
in 1894	*f* 56 736,68	
genoten door boekhouders	2 571,00	
genoten door landmeters		54 165,68
in 1895	*f* 54 694,64	
genoten door boekhouders	4 912,00	
genoten door landmeters		49 782,64
	Totaal in 5 jaren .	*f* 246 384,51
	of gemiddeld per jaar .	*f* 49 276,90

Onder dit bedrag is dus begrepen hetgeen de landmeters voor den kantoordienst uit de opbrengst hebben genoten. Bij de Memorie van Toelichting werd op niet meer dan *f* 45 000 per jaar gerekend. Dit geschiedde uit voorzichtigheid.

De mogelijkheid is niet uitgesloten dat de opbrengst hooger zal zijn en dat dus de geldelijke lasten van het ontworpen plan reeds dadelijk zullen dalen. Geleidelijk dalen zij in elk geval als zij, die verhoogde toelagen uit de opbrengst van het particulier werk trekken, als landmeter aftreden of naar de boven ontwikkelde regelen hunne aanspraken op toelagen verliezen.

Art. 38 *cc.* Het in het Voorloopig Verslag medegedeelde feit was den Minister onbekend. Er wordt onderzocht, in hoever daaruit eenig bezwaar kan voortvloeien.

De Minister van Finantiën,
SPRENGER VAN EIJK.

Beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 14 December 1896.

De heer van Bylandt (Apeldoorn): Mijnheer de Voorzitter! De quaestie van de regeling der traktementen van de landmeters is in de gewisselde stukken breedvoerig behandeld. De Memorie van Antwoord geeft mij aanleiding op een enkel punt terug te komen. De Minister vraagt namelijk, waarom voor de landmeters 1ste klasse eene loonsverhooging tot *f* 2500 niet even goed zoude zijn als tot *f* 2600. Ik antwoord daarop: omdat *f* 2600 noodig is, wil men aan sommigen in plaats eener verhooging geene vermindering toekennen. De Minister weet, dat het gemiddelde traktement van een landmeter 1ste klasse bedraagt f 2657; ergo verliezen die ambtenaren dus nu minstens f 100, wat ook door den Minister wordt erkend.

De Minister bedenke tevens, dat deze ambtenaren in den laatsten tijd ook door de bedrijfbelasting zijn getroffen.

De Minister heeft de regeling gemaakt vooral om te gemoet te komen aan de financieele belangen der jongere landmeters; doch ik acht eene regeling niet billijk wanneer de jongeren worden geholpen ten koste van de ouderen. Nu weet ik wel dat het maken eener regeling moeilijk was; de zaak is wat bedorven doordat in 1881 en 1882 een groot getal adspiranten benoemd is; maar ik kan den Minister wel de verzekering geven, dat de jongeren, die

de Minister nu wil helpen, binnenkort zullen zeggen: wij maken toch geene promotie zooals wij hebben verwacht, en als dan over eenige jaren de toestand precies zal zijn als op dit oogenblik zullen wij opnieuw het liedje van verlangen hooren.

Mijne conclusie is, dat de Minister veel heeft over gehad om de zaak te verbeteren, doch dat de regeling gemaakt is ten koste van de andere ambtenaren en dat is gedaan zonder dat de geheele zaak op eene deugdelijke wijze voor de toekomst is geregeld. De voorgestelde regeling schijnt mij toe — de Minister vergeve mij de uitdrukking — te veel geknutseld te zijn. Ik zou het veel rationeeler vinden, als de traktementen stegen in verband met het aantal dienstjaren; dan weten die ambtenaren wat zij te wachten hebben en kunnen zich daarnaar ook inrichten. Deugdelijke argumenten tegen eene dergelijke regeling die voor andere categorieën van ambtenaren ook bestaat, zijn ons in de Memorie van Antwoord niet verstrekt.

Ik stel geen amendement voor, Mijnheer de Voorzitter! De regeling der traktementen is eene zaak van de Regeering; maar ik wensch een beroep te doen op het billijkheidsgevoel van den Minister om ook te gemoet te komen aan die ouderen, die ongeveer f 100 zullen verliezen zonder dat daartoe aanleiding bestaat.

De heer Smeenge: Mijnheer de Voorzitter! Toen in 1886 de heeren Goekoop, Lieftinck en anderen, bij de behandeling van dit hoofdstuk, eene poging deden om eene betere regeling van het kadaster en de traktementen van sommige dier ambtenaren in 't leven te roepen, heb ik die met ambitie gesteund.

Toen in 1887, onder den Minister Bloem, eene verhooging werd voorgedragen van dezen post, met het doel de ingenieurs-verificateur eene verhooging van bezoldiging te geven — welke verhooging, ad f 500 meen ik, van harte door mij werd gegund — heb ik zelf eene poging gedaan om eene betere bezoldiging der landmeters 4[de] klasse te krijgen.

Ik stelde destijds een amendement voor om art. 38 met *f* 1500 te verhoogen, en wat ik verdedigde, vooral ook op dezen grond, dat, indien bij die gelegenheid bedoelde verhooging niet een feit werd, het dan nog wel wat kon duren.

Dat de Regeering toch, na de warme pleidooien in 1886 voor die 4[de]-klassers gehouden, kwam met eene verhooging voor de hoogste ambtenaren bij dat korps en niet voor de laagste klasse der landmeters, achtte ik een slecht voorteeken. Ik sprak toen als mijn gevoelen uit, dat de ingenieurs-verificateur, als vroegere collega's — want deze worden immers uit het landmeterkorps genomen, zonder dat is voorgeschreven uit welken rang — des noodig gaarne zelf van de hun toegedachte verhooging zouden afzien indien een van beide categorieën slechts kon worden geholpen. Zij toch wisten van nabij welk onrecht aan de jongste ambtsbroeders was begaan en al was hunne bezoldiging,

volgens de meening van enkelen, niet schitterend, zij zouden het vooreerst om de *f* 500 wel hebben gedaan.

Al kreeg mijn amendement geene meerderheid, 20 van de 86 leden, waarvan toen 56 in de Kamer aanwezig waren, gaven daaraan toch hunne stem.

Nu had men toch zeker redelijkerwijze mogen verwachten, dat latere begrootingen blijk hadden gegeven van de zucht der Regeering om de landmeters zelf ook te helpen. Helaas, dat heeft niet zoo mogen zijn, tot in het vorig jaar deze Minister bij het Antwoord eene regeling beloofde.

Al ben ik thans niet voldaan, ik wil Zijne Excellentie den heer Minister van heden de hulde toch niet onthouden dat hij den moed had de koe bij de horens te pakken. Daarvoor breng ik hem, ik weet stellig namens allen hier en buiten de Kamer, niet het minst de direct belanghebbenden, mijn warmen dank.

Ik zeg: ik ben thans niet voldaan, en uit hetgeen de heer Bylandt, die mij voorafging, zeide, blijkt dat het dien afgevaardigde al even zoo gaat.

Ten einde te doen zien wat mijne bezwaren zijn tegen de thans door den Minister aangeboden regeling wil ik mij een viertal opmerkingen veroorloven, om daarna eene mijns inziens gemakkelijk in te voeren verbetering aan de hand te doen en eene vraag te stellen.

Mijne eerste opmerking, Mijnheer de Voorzitter, geldt de quaestie van bezoldiging naar diensttijd.

Wat daaromtrent voorkomt op bladz. 10 der Memorie van Beantwoording luidt: „Eene organieke regeling, waarbij het traktement van de landmeters na zeker getal jaren verhoogd wordt, moge voor een zeer klein korps aanbeveling verdienen, voor een betrekkelijk groot korps is het niet noodig en — zooals ook in het Voorloopig Verslag is gezegd — als precedent niet wenschelijk", bevredigt mij allerminst.

Waarom eene regeling naar dienstjaren „voor een betrekkelijk groot korps niet noodig en als precedent niet wenschelijk zou zijn" is niet nader toegelicht en daarom schijnt de bewering, voorkomende in de Memorie van Antwoord „dat de regeling in de Memorie van Toelichting medegedeeld, eene vergelijking met andere regelingen in het Voorloopig Verslag ter sprake gebracht zeer goed (zou kunnen) doorstaan" allerminst overtuigend.

Met meer grond kan men beweren dat abnormale toestanden, door Regeeringsmaatregelen te voorschijn geroepen, ook bij een niet zeer klein korps ambtenaren, op afdoende en rationeele wijze alleen kunnen en behooren verholpen te worden door regeling naar dienstjaren en die bewering kunnen toelichten met geen voorbeeld even treffend als juist de thans bij de Memorie van Antwoord voorgestelde regeling.

Om toch eenigszins de rechtvaardigheid te betrachten is noodig een stelsel van bezoldiging dat berust op *traktement*, een *vast aandeel in het particulier werk*, eene *bijzondere* en eene *personeele* toelage, voor *allen*, *velen* en *sommigen*.

Met die ingewikkelde berekeningen, met dat samenstel van toelagen, waarvan thans niet minder dan drie soorten te onderscheiden vallen, en waarin alleen een geduldig cijferaar den weg kan vinden, wordt niets meer bereikt dan dat de abnormale toestand *dragelijker* wordt. Ook op 's Ministers bij de Memorie van Antwoord gewijzigd voorstel past nagenoeg ongewijzigd de vergelijking gemaakt in het Voorloopig Verslag, bladz. 8 onderaan:

„Bij de bestaande formatie zou onder normale omstandigheden de landmeter, bij bevordering tot 2de klasse, gemiddeld 12 en bij bevordering tot 1ste klasse gemiddeld 24 dienstjaren hebben. Onder de tegenwoordige abnormale omstandigheden heeft echter de bevordering tot de 2de klasse na gemiddeld 19 à 20 jaren, die tot de 1ste klasse na gemiddeld 30 à 31 jaren plaats, op leeftijden, respectievelijk tusschen 38 en 54 en tusschen 52 en 62 jaar. Bij de voorgestelde regeling zullen die dienstjaren respectievelijk gemiddeld 18 en 28 bedragen en de leeftijden 38 tot 52 en 51 tot 61 jaar.

„In het ongunstigste geval zal dus de landmeter, tot den leeftijd van 52 jaar een maximum traktement van *f* 1600 genieten met eene toelage van *f* 50 (*thans* *f* 150) en tot 61 jaar een maximum van *f* 2000 met eene toelage van *f* 75."

De nadere regeling bij de Memorie van Antwoord kan slechts de overtuiging bevestigen dat eene regeling naar dienstjaren de eenig billijke zou zijn en de tegenwerping dat daardoor een „precedent" zou worden gesteld mist in zoover kracht als:

a. reeds dergelijke regelingen zijn gemaakt voor:

Inspecteurs directe belastingen, officieren van gezondheid, alle officieren na 15 dienstjaren, ingenieurs van den waterstaat, enz.;

b. bij de meeste andere vakken bevordering in rang of klasse gepaard gaat met verandering van werkkring of van standplaats, wat bij de landmeters niet het geval is.

Was het voorstel bij de Memorie van Toelichting geheel onaannemelijk, het gewijzigd voorstel bij de Memorie van Antwoord geeft eene verbetering en kan daarom als eene *voorloopige* regeling geaccepteerd worden.

Het zij mij echter vergund op te merken dat deze regeling den Staat *niet onbeduidend* méér kost dan met eene goede regeling naar dienstjaren op den duur het geval zou zijn.

Ten aanzien van het bedrag bij eene bezoldiging naar dienstjaren nog dit.

In het Voorloopig Verslag zijn verschillende regelingen besproken en cijfers gegeven aan het slot waarvan voorkomt:

„Men stelde er prijs op 's Ministers oordeel omtrent deze regelingen te vernemen." De Commissie van Rapporteurs was, toen ze het Verslag stelde, van meening, dat de heer Minister over voldoende gegevens en cijfers beschikte om de juistheid of onjuistheid der gegeven cijfers te controleeren.

Niettegenstaande door de betrokken ambtenaren in een ons, na het uitkomen van het Voorloopig Verslag, toegezonden brochure, over de verschil-

lende regelingen meer cijfers zijn gegeven en deze nader zijn uitgewerkt, heeft de Minister in het Antwoord toch daaromtrent het stilzwijgen bewaard. Dit doet mij leed, omdat ik zoo gaarne officieel had vernomen of hetgeen door de landmeters, ook uit een financieel oogpunt, als 't beste werd gekenmerkt, juist was.

Indien Zijne Excellentie, die bedoelde brochure ook heeft ontvangen en natuurlijk gelezen en nagegaan, alsnog daaromtrent eenige mededeelingen zou kunnen en willen doen, dan zou ik dat in het belang der betrokken personen ten zeerste op prijs stellen.

Mijnheer de Voorzitter! Mijne tweede opmerking betreft 's Ministers oordeel omtrent het particulier werk, waaromtrent Zijne Excellentie op bladzijde 10 en 11 der Memorie van Beantwoording schrijft:

„Het is noodig in het oog te houden dat de landmeters op den duur geen recht kunnen doen gelden op de geheele opbrengst van het particulier werk... dat die inkomsten moeten beschouwd worden als voortvloeiende uit eene vergunning, die te allen tijde kan ophouden, wanneer 's lands belang dit eischt of het belang van het publiek die niet meer noodig mocht maken".

Mijnheer de Voorzitter! De opheffing van die vergunning eischt 's lands belang nooit en in het stijgend publiek belang ligt en zal steeds blijven liggen de raison d'être van het particulier werk.

Te recht wordt, naar aanleiding van gelijksoortige opmerkingen, in de Memorie van Toelichting gezegd in de straks vermelde brochure *Toelichting en becijferingen enz.* (blz. 4 en 5):

„Ook al stonden het publiek overal deskundigen, even ervaren als de landmeters van het kadaster" ten dienste, zou dit aan het particulier werk dier landmeters weinig afbreuk doen. Wat het publiek behoeft zijn *officieele* opgaven: nieuwe kadastrale nummers voor hypotheekstelling of royement, uitzetting van grenzen op het terrein naar de gegevens van het kadastraal archief, opmeting van nieuwe eigendomsgrenzen vóór de opmaking van het transport, zoodat de overschrijving van het onroerend goed in de akte steunt op de voorafgegane meting en aan deze meting bewijskracht geeft. Door de toepassing bij het kadaster wordt dat verband voor alle tijden bestendigd in dien zin, dat de meetcijfers, welke de nieuwe grens bepalen, steeds in het kadastraal archief kunnen teruggevonden worden. De voor dat alles noodige gegevens kunnen alleen door ambtenaren van het kadaster worden verstrekt, even als andere opgaven in verband met vestiging of doorhaling van hypotheek alleen door hypotheekbewaarders, onverschillig of er andere personen aanwezig zijn, „even ervaren" als zij.

„Strekt dus eenerzijds het particulier werk om de rechtszekerheid van den grondeigendom te vergrooten, zoodat afschaffing er van voor het algemeen belang eene ramp zou zijn, anderzijds wordt de Staat bevoordeeld doordien dat werk tevens dient tot bijhouding van het kadaster en het ongetwijfeld

„een correctief is tegen de gebreken die het kadaster aankleven, waardoor deze minder gevoeld worden", (Voorloopig Verslag op hoofdstuk VII*B*, bladz. 9). Het is daarom onloochenbaar, dat zoowel de Staat als de particulieren er door gebaat worden en dat de Staat nog bovendien zijne ambtenaren voor een deel door het publiek laat betalen. Werd het particulier werk afgeschaft, dan zouden wel is waar enkele landmeters gemist kunnen worden, doch de bezoldiging der overigen zou dan verhoogd moeten worden, zoodat de uitgaven van den Staat niet zouden verminderen, doch vermeerderen. De bewering dat „de Staat schade lijdt door de uitbreiding die het bedoelde werk verkregen heeft en misschien nog krijgen zal" is daarom niet houdbaar.

Het moge verder waar zijn dat het aandeel in het particulier werk voor een bepaalden landmeter verandert bij verandering van standplaats, doch een zeer groot deel der landmeters heeft *vaste standplaatsen*, waarvan het aantal van elk kantoor door de Regeering is vastgesteld. Deze titularissen worden niet verplaatst dan op eigen verzoek, zoodat zij wel degelijk aanspraak meenen te hebben op de inkomsten uit het particulier werk aan de standplaats verbonden. De overige landmeters, zoolang zij zoogenaamd als ambulant dienst doen, mogen geen duurzame aanspraken hebben op een deel der opbrengst van het p. w. aan een *bepaald* kantoor, doch reeds bij de toetreding tot het vak rekenden zij echter even zeker op deze veranderlijke inkomsten als op de vaste traktementen.

Ten derde een enkel woord over hetzelfde punt als ook reeds besproken werd door den geachten afgevaardigde uit Apeldoorn.

„Waarom het bedrag, waartoe de inkomsten van de landmeters stijgen kunnen moet zijn *f* 2600 in plaats van *f* 2500 is niet na te gaan. Het zou toch moeilijk zijn aan te toonen dat *f* 2600 goed en *f* 2500 niet goed is".

Met meer reden zou men mogen vragen, waarom is *f* 2600 goed en niet *f* 2700? Gemiddeld toch bedragen de inkomsten van een landmeter 1ste klasse thans *f* 2657. (Zie lijst B, der Toel. en Becijf. bladz. 20 onderaan). Daarom is *f* 2600 of *f* 57 minder dan het gemiddelde „een bescheiden wensch" en *f* 2500 eene vermindering der vooruitzichten van alle landmeters die nog geen 1ste klasse zijn, maar het eens hopen te worden.

Volgens het voorstel in de Memorie van Antwoord zullen de inkomsten van de landmeters 1ste klasse bedragen *f* 2500, tegen thans gemiddeld *f* 2657, van die der 2de klasse *f* 2075, tegen thans *f* 2131. De landmeters 3de klasse, examen 1885 of vroeger, (met uitzondering van de Jongh), zullen krijgen *f* 1550 à *f* 1750. Telt men de dienstjaren mee, die sommigen hunner als adspiranten met het radicaal — en het werk doende — van landmeter hebben, dan vindt men in 1897 12 dienstjaren of meer. Onder *normale* omstandigheden zouden die landmeters, thans 3de klasse, tweede klasse zijn, met een inkomen van gemiddeld *f* 2131, dus *f* 381 à 581 *meer* dan de Minister hen thans wil toekennen.

Mijne vierde opmerking betreft hetgeen in de Memorie van Antwoord, onderaan op bladz. 12, voorkomt omtrent de toelagen.

Men leest daar: „Het is de bedoeling al de bedoelde toelagen, zoowel de bijzondere als de personeele, te beschouwen als een verhoogd aandeel in de opbrengst van het particulier werk, zoodat zij proportioneel worden verminderd, wanneer die opbrengst minder dan het voor de toelagen noodige bedrag mocht zijn. In dat onwaarschijnlijk geval zou de reductie billijk zijn".

Die *billijkheid* nu acht ik wel aan eenigen twijfel onderhevig. Want de totale opbrengst van het particulier werk hangt af van Regeeringsmaatregelen, bijv. van vervanging der nog bestaande landmeters voor den kantoordienst door boekhouders of van voorschriften die een zeer laag tarief beoogen, enz.

Dat door aanstelling van boekhouders het door de landmeters uit de opbrengst van het particulier werk te verdeelen bedrag nog al kan verminderen, daarvoor levert ons de Memorie van Beantwoording (zie bladz. 13) het beste bewijs. Werd toch in 1892 door de boekhouders nog slechts genoten *f* 402, in 1895 steeg dit bedrag reeds tot *f* 4912.

Door het invoeren van een laag tarief zou de opbrengst mede kunnen verminderen.

De gevolgen van dergelijke maatregelen, waaraan de landmeters zelfs niets kunnen toe- of afdoen, door dezen te laten dragen kan ik *allerminst billijk* vinden.

Alleen in één geval kan ik mij voorstellen, dat reductie te billijken zou zijn, indien namelijk de opbrengst verminderde ten gevolge van minder activiteit der ambtenaren, en daarvoor meen ik, dat geene vrees behoeft te bestaan.

Waar de zaak zoo staat zou ik willen vragen: verdient het, ook met het oog hierop, geene aanbeveling het „vaste aandeel in het particulier werk om te zetten in traktement?" Het ligt toch in de bedoeling dit aandeel ook toe te kennen aan toekomstige landmeters, gelijk, meen ik, volgt uit hetgeen voorkomt op bladzijde 13 van de Memorie van Beantwoording onderaan, waar gesproken wordt van „verhoogde" toelagen.

Hiermede zijn mijne opmerkingen ten einde, en nu zal ik mededeelen welke verbetering, naar mijn oordeel, kan worden aangebracht.

Vooraf ga nogmaals dit. Ik erken, dat, vergeleken met den bestaanden toestand, 's Ministers laatste voorstel eene verbetering is, al blijft het verschil met een *normalen* nog zeer groot.

Het minst echter bevalt het mij voor de landmeters 3de klasse, vooral die van het examen 1885, en voor sommige 2de, die nog op verre na niet krijgen wat ze redelijkerwijze mochten verwachten.

Dat de 1ste klasse een verlies lijdt gelijk de heer Bylandt mede herinnerde, van *f* 100, ja enkele van misschien meer, betreur ook ik ten zeersten; edoch ik meen, dat wij met de lageren meer medelijden moeten hebben, ja zelfs ik geloof, dat de 1ste klassers die *f* 100 gaarne zullen geven, indien ze weten dat de 2de en 3de nog worden verbeterd.

Wat de 6 jongsten betreft, deze zijn stellig wel tevreden; voor hèn wordt het jaar 1896 geen ongelukkig.

Het verschil, dat er blijft met den normalen toestand nu vermindert; de normale toestand zou eenigermate genaderd kunnen worden door eene kleine wijziging, die tevens eene afronding der totalen zou ten gevolge hebben van de cijfers in het staatje op bladz. 12 der Memorie van Antwoord. Brengt men namelijk het vast aandeel in het particulier werk *voor al de bovenbedoelde landmeters op f* 100, dan heeft dit eene verhooging tengevolge van:

f 25 voor 55 landmeters 2de klasse.	*f*	1 375
f 50 „ 48 „ 3de „		2 400
Totaal . . .	*f*	3 775

zoodat de totalen dan worden:

f 2500 voor een landmeter 1ste klasse;
f 2100 „ „ „ 2de klasse in plaats van *f* 2075;
f 1600 à 1800 „ „ „ 3de klasse in plaats van *f* 1550 à *f* 1750.

Het zou, dunkt me, niet meer dan billijk zijn dat de vaste toelage — want dat wordt het vaste aandeel in het particuliër werk — voor allen, de nos. 1 tot 158, gelijk werd, omdat van allen dezelfde diensten voor dat werk worden gevorderd.

Nu weet ik wel, dat op dit oogenblik de verdeeling niet aldus plaats heeft, doch dit is geen afdoend bezwaar, waar in de Memorie van Toelichting zelf wordt gezegd, dat de opbrengst van het particulier werk niet altijd op dezelfde wijze aan de landmeters ten goede kwam.

Daar toch leest men: „Vroeger was het betaalde ten voordeele van den landmeter die het werk verrichtte. Sommige inkomsten stegen daardoor bovenmatig. Toen is bepaald, dat het werk tusschen de landmeters van dezelfde bewaring zóó zou worden verdeeld, dat ieder hunner ongeveer evenveel inkomsten daaruit zou genieten.

„Nog later werd bepaald, dat de opbrengst van het particulier werk onder de landmeters in dezelfde divisie naar evenredigheid van het traktement zou worden verdeeld; die verdeeling geschiedt ieder kwartaal door de ingenieurs-verificateur; de hypotheekbewaarders, bij wie de opbrengst gestort is, keeren daarnaar aan iederen landmeter zijn aandeel uit.

„Ook daardoor is de zaak nog niet naar behooren geregeld. Zooals de heer de Ras in de Zitting van de Tweede Kamer uiteenzette, verhindert de bestaande regeling niet dat de landmeters in de verschillende divisiën zeer ongelijke inkomsten genieten".

Waarom zou het vaste aandeel nu dan niet gelijk kunnen worden gesteld?

Door mijn voorstel wordt het tevens mogelijk een deel van het ingewikkelde der regeling te doen vervallen. Indien het vaste aandeel voor allen gelijk

wordt, is er niet een bezwaar meer om dat aandeel met het traktement te doen samensmelten.

Dit zou een groot voordeel geven voor de landmeters, met het oog op hun pensioen, en den Staat niets kosten. Daardoor toch zou later hun eigen pensioen worden verhoogd en eveneens dat van weduwen en weezen; al is het weinig, in die omstandigheden is in den regel elk bedrag welkom.

De 1ste klassers kunnen deze gelijkstelling niet afkeuren; al heeft ze voor hen geen voordeel, daar ze toch wel mogen bedenken, dat de beweging voor eene betere regeling der bezoldiging voor een groot deel op touw werd gezet juist met het oog op de 3de en 4de klassers.

Ik merk nog even op, dat ik spreek van 48 3de, dus bedoel volgens de ranglijst tot en met n°. 158.

En thans de vraag die ik wensch te doen.

Er wordt in de kolom „bijzondere toelage" gerekend op eene toelage van *f* 100 voor 48 landmeters 3de klasse, die reeds in dienst waren in 1882 — waarmee, zooals van zelf spreekt, wordt bedoeld in dienst van het kadaster als adspirant of landmeter — waarom niet voor 49? Is dat wel juist? Welk kwaad heeft die 49ste, n°. 159 van de ranglijst, volgens de brochure de heer de Jongh, gedaan?

Berust misschien zijne uitsluiting op eene vergissing? Hij deed toch met de voorafgaande nos. in 1885 het examen van landmeter, niet als adspirant, maar toegelaten tot dat examen krachtens zijn diploma als *civiel-landmeter*. Hij bleef daarna als teekenaar bij het kadaster in dienst tot zijne benoeming tot 4de klasse op 1 April 1888. Hij was dus inderdaad niet als de anderen als adspirant „in dienst in 1882". Is het nu niet willekeurig en onbillijk hem om die reden gelijk te stellen met de landmeters pas het vorig jaar aangesteld?

Ik dacht dat het examen als civiel-landmeter door iemand die bij het kadaster wil, afgelegd 2 jaar nadat hij de burgerschool heeft verlaten, (er werd geen adspiranten-examen gehouden tusschen 1880 en 1891) hem niet tot oneer strekte.

Mijnheer de Voorzitter! Maar wat de wijziging betreft, die ik gaarne zou zien aangebracht, om daartoe te geraken diende ik op uw bureau een amendement in dat strekt om dit artikel met *f* 3775 te verhoogen. Dat amendement, ik voeg het er bij, heeft de sympathie van velen, waarvoor ik reeds nu allen mijn dank breng. Daarom zou ik den heer Minister willen verzoeken het, zoo mogelijk, over te nemen.

Wat den heer de Jongh aangaat, ik zal afwachten wat Zijne Excellentie daaromtrent zal mededeelen en het daarvan laten afhangen of ik ter zake nog een voorstel zal doen.

De Voorzitter: Door den heer Smeenge is voorgesteld het onderartikel te verhoogen met *f* 3775.

Het *amendement* wordt ondersteund door de heeren Lieftinck, van Gijn, Lely, Willinge en Bouman, en maakt mitsdien een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer Mutsaers: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met graagte het amendement van den heer Smeenge ondersteund, omdat het ook mijne innige overtuiging is, dat dit korps sedert lang behoefte aan verbetering gevoeld heeft.

Nu de regeling door den Minister voorgesteld, werkelijk eene verbetering is, en nu deze heeren geene regeling naar de dienstjaren schijnen te zullen bekomen, zou ik het betreuren als om een klein bedrag de volle instemming van het korps met de thans voorgestelde regeling niet zou zijn te verkrijgen.

Ik steun het amendement daarom zoo gaarne, omdat ik weet welke eischen tegenwoordig gesteld worden om het diploma als landmeter te verkrijgen; omdat ik weet welk eene moeilijke betrekking het is, vooral daar er zooveel velddienst aan is verbonden en die heeren aan weer en wind geheel zijn blootgesteld; ook omdat ik de betrekking gewichtig acht. Wij weten allen wat er van afhangt als het werk der landmeters accuraat geschiedt en welke de gevolgen in de toekomst zijn van slordig werk. En ook nog omdat de heeren zulk *prachtig* werk leveren. Voor eenige jaren was ik in de gelegenheid met hunnen arbeid meer bijzonder kennis te maken, toen ik de eer had in eene internationale commissie zitting te hebben, waarin het korps landmeters zeer veel werk leveren moest. Toen heb ik de leden dier buitenlandsche commissie hooren gewagen van het prachtwerk, dat door ons landmeterskorps was geleverd. Die commissie verklaarde volmondig, dat zij verlegen was om het werk hunner landmeters naast dat der Nederlandsche te leggen. Om al die redenen zou ik den Minister, die altijd zoo joviaal en zoo royaal is, gaarne het amendement door den heer Smeenge ingesteld, ter overneming aanbevelen.

De heer Sprenger van Eyk, *Minister van Financiën*: Mijnheer de Voorzitter!

Wat nu de landmetersquaestie betreft, juist 10 jaren geleden werd daarover eene interessante discussie gevoerd. De heer Smeenge heeft er aan herinnerd, dat hij later eene welgemeende poging heeft gedaan, om verbetering in het lot der landmeters te brengen. Volledig succes had hij toen niet. Het heeft zelfs 9 jaren geduurd alvorens een Minister gevonden is, die genegen was de koe bij de horens te pakken, zooals het zooeven werd genoemd. Waarom die koe zoo lang rustig bleef loopen, vóór dat een Minister haar bij de horens pakte, weet ik niet precies te zeggen. Ik denk omdat de koe zoo lastig was, met andere woorden het onderwerp zoo schrikkelijk lastig en gecompliceerd was en omdat men er aan wanhoopte er iets bevredigends van terecht te brengen.

Want een toestand zoo zonderling en verward als dien wij tegenwoordig hebben op het punt van de inkomsten van de landmeters van het kadaster, is, geloof ik, zonder voorbeeld, en ieder die de hand maar uitsteekt om daar eenige verandering in te brengen, loopt dadelijk gevaar een brandnetel te ontmoeten, en wel dien van gekwetste particuliere belangen.

Waarom is die toestand zoo verward en gecompliceerd? Dat zit in het zoogenaamde particuliere werk. De wijze waarop dat tegenwoordig geregeld is brengt mede dat de een, die precies evenveel doet, even knap, even ijverig is, in één woord die geheel in dezelfde omstandigheden verkeert als de ander, veel minder krijgt dan die ander. En dat hangt geheel en al af van de plaats waar hij gevestigd is. Als die plaats — het behoeft niet altijd eene groote of dure plaats te zijn, het kan ook eene heel kleine plaats wezen — toevallig ligt in het ressort van den eenen ingenieur-verificateur, dan krijgt hij bijv. 5- à 600 gulden meer, dan wanneer zijne standplaats ligt in het ressort van een ander ingenieur. Langzamerhand is de toestand zoo geworden dat — ik heb het ondervonden — het een geweldige toer is om zich daaruit te redden, en ik begrijp levendig dat menigeen die de zaak ter hand nam, haar heeft laten liggen, haar gelaten heeft zooals zij was.

Ik heb gemeend dat ik mij aan deze lastige zaak niet mocht of kon onttrekken. En had ik nog eenigen prikkel noodig gehad om de hand aan het werk te slaan, dan zou het zijn geweest de aandrang, die ook wel eens in deze Kamer is gebezigd. Ik heb mij gevleid dat de aanvraag van het geld bij deze Kamer wel in goede aarde zou vallen. Maar hoe ik mijn best gedaan heb, het is mij nog niet gelukt om iedereen te bevredigen. Nu kan volgens het oude spreekwoord Jupiter dit zelfs niet en niemand zal mij als eisch stellen om iedereen te bevredigen. Maar ik ben toch, geloof ik, al een heel mooi eind op weg gekomen. Wel zijn er nog menschen buiten de Kamer en ook leden in deze Kamer, die zeggen: gij hadt een ander systeem moeten kiezen. Ja, Mijnheer de Voorzitter, dat is best mogelijk, alles heeft zijn voor en zijn tegen, maar ik heb naar mijn beste weten dit systeem gekozen en niet dat van periodieke traktementsverhooging naar de dienstjaren. Er zijn toch tegen dat laatste stelsel niet geringe bezwaren. Het behoort tot de kleine geheimnissen van den dienst, welke gevolgen het heeft, dat alle ambtenaren van een korps opklimmen ook zonder dat er een uitgaat. Dat werkt niet altijd heel gunstig. Er zijn zoo van die zaken die men in het publiek niet haarfijn uiteen kan zetten, maar waarop men toch moet letten.

En dan is het ook geen gebruikelijk stelsel. Het bestaat wel hier en daar — ik laat nu den militairen dienst daar, waar de traktementen beheerscht worden door geheel andere regelen dan in den civielen dienst. En ik geloof niet dat de begrooting er van zou profiteeren indien men naar gelijkstelling ging streven; het is ook niet noodig. Maar, zegt men, gij hebt dat stelsel toch ook in den civielen dienst. En dan noemt de heer Smeenge

de inspecteurs van de directe belastingen. Ja, Mijnheer de Voorzitter, die krijgen periodieke verhoogingen, maar daar is een heel bijzonder motief voor, want als zij die niet kregen naar hun diensttijd zouden hunne tijdgenooten, die ontvanger zijn, het beter hebben en de inspecteurs er altijd uitloopen om ontvanger te worden. Daar zou de heer van Berckel, die er vroeger over sprak, lang niet mede ingenomen zijn en te recht. Daardoor zijn deze periodieke verhoogingen te verklaren.

En dan de ingenieurs van den waterstaat. Deze vormen een veel kleiner korps.

En dan de brievenbestellers — zoo hoor ik zeggen. Het gaat, dunkt mij, niet aan tusschen deze en de landmeters een parallel te trekken. Ik meen dus goede redenen gehad te hebben om het systeem van de periodieke verhoogingen niet te kiezen. Het zou mij leed doen als men hier dat systeem in de plaats van het mijne wilde schuiven, want het gevolg daarvan zou zijn dat mijn geheele voorstel uit deze begrooting zou moeten weggenomen worden.

Bij eene volgende begrooting zou dan een ander systeem moeten worden uitgewerkt, en misschien komt er op die wijze van de geheele zaak nog in lang niets.

Ik heb gezegd, dat men de hand uitstekende naar een nieuwe regeling, telkens op brandnetels stuit; de geachte afgevaardigde uit Apeldoorn, de heer van Bylandt heeft zulk een brandnetel ten tooneele gebracht.

Er zijn er onder de oudere heeren van het kadaster, die door de nieuwe regeling iets achteruit zullen gegaan, maar bijna iedereen zal veel vooruitgaan; alleen zij die thans in eene zeer bevoorrechte positie zijn, zullen een zeker bedrag — altijd beneden *f* 100 achteruitgaan.

Nu zegt de geachte afgevaardigde: dat is onbillijk.

Neen, Mijnheer de Voorzitter, want daartegenover krijgen zij het voordeel dat zij eene *vaste* toelage verkrijgen. Als zij eenmaal op eene voordeelige standplaats zijn, zegt men, dan blijven zij daar ook.

Daarvan is men niet *zeker*; maar bovendien: men kan op zijne standplaats blijven en veel achteruitgaan wanneer in dezelfde divisie het getal landmeters vermeerderd wordt, wat telkens gebeuren kan; dan wordt ieders aandeel in het te verdeelen bedrag kleiner.

De zekerheid van de toelage is dus ook iets waard.

Verder hebben de heeren op wie de geachte spreker doelde, zekeren leeftijd bereikt en zien al eens uit naar hun pensioen; en door mijn systeem worden hun pensioen en dat van hunne weduwen en weezen hooger. Ik geloof dat de geachte spreker met die voordeelen geen rekening gehouden heeft.

Is het wonder dat de kampioen der landmeters, die sinds vele jaren voor hen optrad, de heer Smeenge, thans wederom een welsprekend pleidooi voor hen gehouden heeft? Al ben ik het niet in alles met hem eens, dat de

gloed van zijne overtuiging sinds zoo vele jaren nog niet bekoeld is — daaraan breng ik hulde.

Wij staan dicht bij elkander; er is nooit een Minister van Financiën geweest, die zoo dicht bij den heer Smeenge gestaan heeft, als ik thans de eer heb te doen. De geachte afgevaardigde zeide, dat de wondeplekken grootendeels zijn verdwenen, dat de abnormale toestanden vrij dragelijk geworden zijn. Ik geloof dat hij zich wel iets krachtiger had kunnen uitdrukken en had kunnen zeggen, dat de wondeplekken thans verdwenen zijn.

De geachte spreker zegt zelfs, dat de toestand voor velen gunstiger wordt dan zij hadden durven verwachten.

Dat is toch nog al sterk gezegd en ik geloof dus dat wij die zóó dicht bij elkander staan niet langer met elkaar behoeven te twisten. Als hij zegt, dat de aard van het particulier werk zoodanig is dat het land er toch ook bij profiteert, dan ontken ik dat niet, want ik meen dat zelf op den voorgrond te hebben gesteld. Waar hij zegt dat verrichten door de landmeters van particulier werk noodig is en ik verklaard heb dat het onmisbaar is, daar behoeven wij over dat punt niet te vechten. Als hij zegt, dat het dalen van de opbrengst, door de Regeering veroorzaakt, niet kan komen ten nadeele van de landmeters, dan zeg ik: natuurlijk, als de Regeering maatregelen neemt, om te bewerken dat het particulier werk veel minder opbrengt, wie zou er dan aan denken het deficit ten laste van de landmeters te brengen? Maar dat is een casus non dabilis en daarover maken wij ons niet warm, waar wij nog met zoovele andere, meer practische gevallen te doen hebben.

De geachte afgevaardigde heeft gevraagd of de berekeningen in eene brochure opgenomen omtrent de uitkomsten van betaling naar diensttijd correct zijn? Ik heb geen reden om te meenen dat die berekening incorrect is, maar voor de cijfers instaan kan ik niet, want, daar ik het stelsel niet wilde voorstellen, heb ik de détails er van niet in bijzonderheden nagegaan.

Dan besprak de geachte afgevaardigde nog een landmeter, die in een zeer bijzonder geval verkeerde. Er werd gevraagd of die man gestraft is geworden, omdat hij te Delft examen heeft gedaan.

De geachte spreker weet wel beter; het zal niemand invallen dat aan den man kwalijk te nemen, het is juist iets wat steeds wordt geapprecieerd en tot aanbeveling strekt. De man verkeert echter in het bijzonder geval, dat hij laat in dienst is gekomen en dat hij precies op de grens staat. Ongelukkiger wijze is hij aan den eenen kant van de grens ingedeeld en nu zegt de geachte spreker: plaats hem aan den anderen kant. Dat zal gebeuren. Toen die grens getrokken werd, was de aandacht niet gevallen op de bijzondere omstandigheden van dien man; nu dat wel het geval is, zal hij verhuizen naar den anderen kant.

De geachte spreker heeft ook een amendement voorgesteld.

Dat amendement werd heel warm ondersteund; de handen gingen naar

boven als door een tooverslag, zelden of nooit zag ik tot ondersteuning van een amendement zoovele handen zich verheffen, en alsof dat nog niet genoeg ware, heeft de heer Mutsaers nog eene warme rede gehouden tot aanbeveling.

Wat zullen wij daarover nu gaan twisten? Moet het traktement van iemand zijn *a* guldens of *a* guldens plus *f* 25? De een zegt *a* is goed, de ander weder *a* plus *f* 25 is beter. Ik hoor daar zeggen: deel het verschil, dan is het *f* 12,50. Neen, dat doen wij in zulke zaken niet, wij krijgen dan zulke rare cijfers.

De kamer is er van overtuigd dat de Minister zijnen ambtenaren een goed hart toedraagt, doch het blijkt dat het hart van de Kamer beter is, zelfs het beste, al is het in het gebruik niet het goedkoopste. Daar ik geen kans zie om te demonstreeren dat *f* 25 of *f* 50 minder dan de geachte afgevaardigde voorstelt juist precies goed is, dat er bij hetgeen ik voorstelde absoluut niets bij kan, en daar zulk een betoog noodig zou zijn waar zooveel handen als bij tooverslag in de hoogte gingen, geloof ik niet beter te kunnen doen dan het amendement, dat m. i. is te beschouwen als eene uiting dat in een of anderen vorm *f* 25 of *f* 50 's jaars gewone toelage aan sommigen meer moet worden gegeven, over te nemen. Daardoor bespaar ik mij zelf het verdriet van te bestrijden wat een groot gedeelte van de Kamer heeft toegedacht aan de ambtenaren, die onder mijn Departement ressorteeren en wier diensten jegens het land en het publiek ik ten zeerste apprecieer. Het zou mij zeer hard vallen te moeten bestrijden wat in hun belang wordt voorgesteld.

De Regeering verklaart dus het amendement over te nemen.

De Voorzitter: Daar de Regeering verklaard heeft het amendement van den heer Smeenge over te nemen, maakt dit geen afzonderlijk onderwerp van beraadslaging meer uit.

Wenscht de Commissie van Rapporteurs haar oordeel over de wijziging der Regeering mede te deelen?

De heer van Karnebeek, *lid der Commissie van Rapporteurs*, het woord verkregen hebbende om, namens deze, haar oordeel over de Regeeringswijziging mede te deelen, zegt: Mijnheer de Voorzitter! De meening van een deel der Commissie van Rapporteurs omtrent deze wijziging is reeds bekend door de redevoering van den heer Smeenge. Omtrent de meening van het andere deel der Commissie van Rapporteurs kan ik verklaren, dat er tegen de wijziging, die de Regeering in hare voordracht heeft gebracht, geen overwegend bezwaar bestaat.

De heer Smeenge: Mijnheer de Voorzitter! Gelukkig behoef ik weinig meer te zeggen, ja, ware het niet dat ik met het oog op het groote belang,

dat er voor velen in deze zaak gelegen is, den Minister nogmaals wilde bedanken, dan had ik kunnen zwijgen.

Zijne Excellentie heeft de uitdrukking „dat hij de koe bij de horens heeft gepakt" herhaald. Ik doe dat eveneens en zeg: ik ben u er dankbaar voor, maar nog dankbaarder ben ik er voor, dat, om een ander beeld te gebruiken, „het schip thans in veilige haven is gebracht"; daarmede wensch ik Zijne Excellentie van harte geluk.

EERSTE KAMER.

Voorloopig Verslag.

Eenige leden konden zich vereenigen met de voorstellen tot regeling van de inkomsten der landmeters van het kadaster. Zij merkten echter op, dat bij de ontworpen regeling eene onbillijkheid blijft bestaan ten opzichte van die landmeters, die tot dusver een voordeelige standplaats hadden. Voor dezen is een bijslag van *f* 100 te gering.

Eenige leden, erkennende de onregelmatigheid dat de landmeters ook door particulieren werden betaald, zagen echter niet voorbij, dat nu een prikkel wordt weggenomen; zij vertrouwden niettemin, dat die prikkel voor een behoorlijke vervulling der taak onnoodig zal blijken.

Memorie van Antwoord.

De landmeters die tot heden eene voordeelige standplaats hadden, krijgen, naar de ontworpen regeling, toelagen boven de algemeene toelage van *f* 100.

Zoo sommigen van de oudsten iets achteruitgaan in inkomsten, wordt dat ruimschoots opgewogen door de zekerheid, dat eene verplaatsing geen teruggang van inkomsten kan ten gevolge hebben en door recht op hooger pensioen.

Ook na de voorgenomen wijziging met betrekking tot de opbrengst van het werk door de landmeters voor particulieren verricht, zal er voldoende prikkel zijn voor de behoorlijke vervulling van dát gedeelte der taak van bedoelde ambtenaren.

OPEN BETREKKING.

In de Zuid-Afrikaansche Republiek kan geplaatst worden een *topograaf*, wiens werkkring voorloopig zal zijn, den Staatsgeoloog in het veld te assisteeren.

Vermoedelijk zullen later meer ambtenaren daarbij werkzaam gesteld en zullen kaarten moeten vervaardigd worden op kleine schaal (bijv. 1 : 25000), waarop de geologische toestand, de hoogte-krommen, de aard der grondlagen enz. moeten aangeduid worden.

Eene driehoeksmeting bestaat in Transvaal nog niet. Vermoedelijk kunnen hier en daar vele meestal weinig nauwkeurige geïsoleerde kaarten van afzonderlijk uitgegeven plaatsen samengevoegd worden, waarbij voorafgaande driehoeksmeting natuurlijk gewenscht of noodzakelijk is.

Ter aanbeveling strekt praktische kennis op geologisch gebied (onderscheiding der gesteenten) en kennis van photogrammetrie.

Men melde zich aan bij Prof. Dr. MOLENGRAAFF te Amsterdam.

[Red.]

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Nieuwe leden.

J. C. van der Veur, Landmeter van het Kadaster te 's Gravenhage.
J. E. Engelbrecht, Adj. Landmeter van het Kadaster in Ned.-Indië.

Leden die het bedrag der contributie ad *f* 5.— of abonnenten dat van het abonnement ad *f* 2,50 willen toezenden, worden uitgenoodigd daartoe over te gaan vóór *1 Mei e. k.* Na dien datum zal per postkwitantie over de niet ingekomeu gelden, verhoogd met het invorderingsrecht, worden beschikt.

E. R. DE VRIES,
Secretaris-Penningmeester,
te GORINCHEM.

BERICHTEN.

Bij K. B. van 17 December 1896 is benoemd tot ontvanger der registratie en domeinen te Zalt-Bommel W. ten Bokkel, thans hypotheekbewaarder te Appingedam.

Dr. Ch. M. SCHOLS.

Ter nagedachtenis aan Dr. Ch. M. SCHOLS.

Te Delft overleed in den nacht van 16 op 17 Maart plotseling Charles Mathieu Schols.

Eene schijnbaar lichte ongesteldheid nam in zoo korten tijd een zeer ernstig karakter aan, dat zelfs de tijd ontbrak om zijne naaste familiebetrekkingen te waarschuwen, dat het noodlottige oogenblik naderde.

Hij, de man die van geen rusten wist, zoolang zijne hand iets vond om te doen, is thans op slechts achtenveertig jarigen leeftijd voor goed ter ruste gegaan.

Een enkel woord van eerbiedige herinnering moge hier eene plaats vinden.

Aan meer bevoegde pen moeten wij het overlaten, zijne veelomvattende kennis, zijne grondige geleerdheid naar waarde te schetsen.

Charles Mathieu Schols werd te Maastricht geboren en kwam, na in zijne vaderstad het eerste onderricht te hebben genoten, in 1867 als student aan de Polytechnische school; na schitterende studiën verwierf hij in 1871 het diploma van Civiel-Ingenieur, en werd, na een korten tijd van werkzaamheid in de praktijk, benoemd tot Leeraar aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda.

De toenmalige Directeur der Polytechnische school, Prof. Cohen Stuart, verloor zijn oud-leerling niet uit het oog. Toen in 1878 Professor van Pesch tot Hoogleeraar te Amsterdam werd benoemd, haastte Cohen Stuart zich Schols tot opvolger van dien geleerde voor te dragen.

Zijne benoeming volgde spoedig; het was echter Cohen Stuart niet meer gegeven Schols in zijne kracht te zien.

Reeds bij zijn eerste optreden was het voor ieder helder, welk een belangrijke aanwinst de Polytechnische school had verkregen.

In den eersten tijd van zijn hoogleeraarschap was aan Schols eene taak toevertrouwd, waarvoor velen zouden zijn teruggedeinsd.

Behalve het onderwijs in Landmeten, Waterpassen en Geodesie en de leiding der practische oefeningen in die vakken, rustte op zijne schouders een deel van het onderricht in Differentiaal- en Integraalrekening en Hoogere Algebra. Voorwaar, slechts een man van buitengewone gaven en werkkracht kon die taak naar behooren vervullen.

Wij, die het voorrecht hadden, ook in deze vakken door hem te worden ingeleid, bewonderden de onovertroffen wijze, waarop hij ons de lastigste problemen glashelder wist voor te stellen.

Bij het doceeren der vakken, die zijn naam eene wereldvermaardheid bezorgden, had Schols tal van bezwaren te overwinnen. Wie zijner oud- leerlingen herinnert zich bijv. niet „Zaal 8" der Polytechnische school, waar de practische oefeningen moesten worden gehouden, maar waar zelfs de gelegenheid tot behoorlijk opstellen van een instrument ontbrak.

Helder en zakelijk, ik behoef het nauwelijks meer in herinnering te brengen, waren ook in dit vak zijne lessen. Er waren onder zijne ambtgenooten mannen van erkende bekwaamheden, die er eene eer in stelden, op de collegebanken plaats te nemen.

Maar hoe kon het ook anders? Reeds op vijfentwintigjarigen leeftijd had hij, door eene verhandeling op dit gebied, zijn meesterschap bewezen.

Talrijk zijn de uitkomsten van studiën, door hem in het licht gegeven. Velen vroegen waarom er niet nog meer van zijne hand verscheen.

De man, die wellicht meer dan eenig ander het voorrecht had, een blik te slaan in Schols intime gedachten, gaf ons, staande bij zijn stoffelijk overschot, het antwoord op deze vraag. „Al wat niet af „was, niet in *alle* opzichten hemzelven ten volle bevredigde," zoo sprak de Hoogleeraar van de Sande Bakhuijzen ongeveer, „achtte „Schols niet voor openbaarmaking geschikt. Veel, zonder twijfel, is „er nog in portefeuille, maar Schols, de groote geleerde, de denker „van den eersten rang, heeft het voor publicatie niet rijp gevonden."

Behalve het ambt van hoogleeraar ruste op Schols nog dat van lid en Secretaris der Rijks-commissie voor Graadmeting en Waterpassing. Had de man, dien hij zoo gaarne als zijn leermeester noemde, zijn naam verbonden aan de waterpassing, aan de driehoeks-

meting, al wordt die door anderen voortgezet, zal Schols' naam onafscheidelijk verbonden blijven.

Dat onderscheidingen van velerlei aard Schols werden aangeboden is niet meer dan natuurlijk. Het doctoraat honoris causa in de wis- en natuurkunde der Leidsche Universiteit, het lidmaatschap der Academie van Wetenschappen vielen hem ten deel. De orden van den Nederlandschen Leeuw en van den Rooden Adelaar van Pruissen sierden zijn borst.

Hoezeer die onderscheidingen waardeerende, bleef Schols toch de eenvoudige geleerde, wars van alles wat hem ondegelijk voorkwam.

Schols had slechts een passie; „Werken!" kende bij al zijne handelingen slechts een enkelen drijfveer: „Plicht." Arbeidende onder lijden, ja tot in zijne stervensure, met een geestkracht, waarover onze bewondering niet in woorden is te vertolken, is Schols niet alleen voor zijne tijdgenooten maar ook voor volgende geslachten een voorbeeld, dat men kan trachten na te volgen, maar dat zeker niet zal worden geëvenaard.

Delft, Maart 1897.

N. Wildeboer.

De Vernieuwing der Bijbladen.

„Het bijblad behoort te zijn het hulpmiddel bij uitnemendheid voor de landmeters voor den velddienst ter verkrijging der potlood-aftrekken, welke, na algeheele afwerking „*hulpkaarten*" worden genoemd".

Aan de hand dezer zeer juiste omschrijving van het nut der bijbladen, door den heer Hoffmann gegeven in zijn opstel over de vervaardiging dier kaarten in de 2e aflevering van jaargang X van dit tijdschrift, valt het m. i. niet moeilijk om den weg te vinden, welke moet worden ingeslagen om tot de vernieuwing der (oude) bijbladen te geraken [1]).

De vraag behoeft dan slechts gesteld te worden: hoe handelen de landmeters, wanneer zij een potlood-aftrek voor een hulpkaart maken, waarop veel onveranderd blijvende, suppletoire scheidingen voorkomen, indien genoemd hulpmiddel ontbreekt of onbruikbaar is.

De bijbladist, in hoofdzaak hun voorbeeld volgende, neemt dan de hulpkaart zoo groot als het geheele te vernieuwen blad en brengt daarop *alle* bestaande perceelscheidingen.

Hij maakt dus vooruit het werk, dat anders later bij gedeelten door de landmeters voor den velddienst zou moeten worden verricht.

Doet hij dien arbeid nauwgezet, dan is het verkregen resultaat ook per sé *goed*, en kan hij met een gerust geweten op de door hem verwaardigde kaart de verklaring stellen „opgemaakt en deugdelijk verklaard", eene verklaring, die hij schier dagelijks als landmeter voor den velddienst zou moeten onderteekenen op de in te leveren hulpkaarten.

Afkeuring van zijn werk zou in zich sluiten eene veroordeeling

---

[1]) Ik heb het oog op de massa.

van de ontelbare reeds opgemaakte en nog op te maken hulpkaarten van niet door kaarteering vernieuwde bijbladen.

Genoemd *goed* werk is het, wat ik verkies — om de motieven in mijn opstel aflevering 5 van den vorigen jaargang van dit tijdschrift — boven het *betere*, dat de bijbladist-kaarteerder zich voorstelt te kunnen leveren.

Langs dezen weg wordt dus een bijblad vervaardigd: door 1°. te kopiëeren den minuutstand en 2°. daarin op te nemen, zoo mogelijk door aftrekking, de suppletoire scheidingen der hulpkaarten. Sluit een veelhoek van de hulpkaart niet voldoende nauwkeurig op den overeenkomstigen van het bijblad, dan wordt het veldwerk geraadpleegd, ten einde na te gaan welke scheidingen bij de kaarteering der onnauwkeurig afgetrokken hulpkaart zijn aangehouden en beproefd of aansluiting op die scheidingen mogelijk is.

Gelukt dit niet of blijkt de fout ook overgebracht te zijn op de onderlinge ligging der nieuwe grenzen, dan kan slechts door kaarteering een vaste plaats aan die scheidingen gegeven worden.

Met de nieuwe grenzen, voorkomende op de niet gekaarteerde „schetsen", [1]) wordt gehandeld als met die op de geschetste „hulpkaarten".

Doet het geval zich voor, dat noch door aftrekking noch door kaarteering met eenige juistheid de ligging der scheidingen kan worden bepaald, dan zal tot meting en meestal ook tot het opmaken van metingstukken moeten worden overgegaan.

Hoewel de terreinwerkzaamheden tot het allernoodzakelijkste moeten worden beperkt, kan men ze niet geheel vermijden. Dubbele kadastreeringen [2]) bijv. kunnen gewoonlijk niet worden verbeterd zonder plaatselijk onderzoek, terwijl suppletoire scheidingen van „schetsen", in geval het veldwerk ontbreekt en deze scheidingen niet op latere hulpkaarten als perceelgrenzen voorkomen, moeilijk anders dan na

---

[1]) Er zijn „schetsen" die zeer juist op schaal zijn geteekend.

[2]) Indien tweemaal gebruik gemaakt is van een zelfde oppervlakte van het plan voor verschillende perceelen. Dit komt veel voor in steden, wanneer, al of niet met opzet, de onveranderde omtrek der perceelen foutief op de hulpkaart is gebracht.

meting op het bijblad kunnen worden gebracht, tenzij men ze wil overnemen van het oude bijblad.

De op bovenomschreven wijze verkregen kaart wordt afgewerkt volgens de voorschriften van art. 185 I. K.; alleen met dit verschil, dat niet met *licht* maar met *donker* grijzen inkt de minuutlijnen worden overgehaald. Zoodra van de aansluitende bladen eveneens de bijbladen zijn vernieuwd, gaat men na of in de overkanten der wegen, welke de bladgrenzen vormen, belangrijke wijzigingen tengevolge suppletoire metingen voorkomen en brengt men deze door aftrekking, desnoods na aansluiting bij gedeelten, zoo goed mogelijk op het bijblad over. [1])

Hiermede zou men zijn taak als voleindigd kunnen beschouwen: er is voorzien in de oogenblikkelijke behoefte aan een bijblad.

Doch een voorzichtig man zorgt ook voor de toekomst. Aldus vermaande de jongste algemeene vergadering van landmeters met betrekking tot dit onderwerp en gaarne ging ik met haar mee, voor zoover het betrof huldiging van het principe, dat moeitevol verkregen arbeid niet onbezonnen mag worden vernietigd.

Toch zou ik ongaarne zien, dat de door haar uitgesproken wensch, geformuleerd in de 2e motie, in ruime mate bevredigd werd.

Er zijn ontegenzeggelijk gevallen, waarin het vervaardigen van een zoogenaamd „1e vervolg van het minuutplan" de beste voorzorgsmaatregel is, (ik heb daarvan trouwens al meer dan één voorbeeld gezien) maar een voorschrift, waardoor die maatregel eene vrij uitgebreide toepassing zou kunnen vinden, moet naar mijne meening niet worden uitgelokt.

Genoemde motie luidt: „*Bij omvangrijke veranderingen in de parcelleering na de opmaking der minuut, behoort het nieuwe bijblad als 1e vervolg van het minuutplan afgewerkt te worden en onveranderd te blijven*".

Telkens na de voltooiing van een blad heeft dus de bijbladist te beslissen over de al of niet noodzakelijkheid van afwerking tot minuutplan. Zal zijn gerechtvaardigd verlangen om door hem aangebrachte

---

[1]) Het bijblad strekt tevens tot vervaardiging van het nette plan en moet met het minuutplan daarvoor alle gegevens bevatten.

verbeteringen in vorm en ligging der perceelen [1]) voor een eventueele latere hernieuwing te behouden, hem dan niet zeer dikwijls doen besluiten tot afwerking over te gaan?

Ik geloof en vrees van ja, want eene andere keuze, een middenweg, is hem niet overgelaten.

Vertraging van den hoofdarbeid en overlading met vervolgen van minuutplans zal hiervan het gevolg zijn.

Mijne voornaamste grieven tegen genoemde afwerking zijn deze:

1°. Is zij tijdroovend en niet altijd zonder onderzoek in loco volledig uit te voeren.

Bijv. bij het kleuren van gedeeltelijk hermeten dijken, waarvan de kruinen niet op de betrekkelijke hulpkaart voorkomen en van gewijzigde afscheidingen der plaatselijke benamingen, bij het in inkt zetten van landwegen, voetpaden, enz.

2°. Vermindert zij, tengevolge der aangebrachte kleuren, de waarde van het plan als grondslag voor de aftrekken.

Dit kan echter, wat de blad- en blokgrenzen betreft, worden vermeden door eene telkens onderbroken afkleuring op kleinen afstand van de inktlijnen. Het inkleuren van in *grijs* getrokken perceelen zal steeds nauwkeurig aftrekken bemoeilijken.

3°. Noodzaakt zij den landmeter voor den velddienst om, in plaats van 2, geregeld 3 bladen bij het opmaken der metingstukken te gebruiken.

Zonder het minuutplan kan hij van de suppletoire perceelen de meeste oorspronkelijke grenzen niet onderkennen.

4°. Sluit zij in zich het gevaar, dat, na verloop van korten tijd, als er weer veranderingen op het bijblad zijn bijgewerkt, de minuutstand op de hulpkaarten zal afgetrokken worden van eene *kopie van een kopie*, zijnde het bijblad of 2e vervolg van het minuutplan.

Laat ik enkele voorbeelden kiezen van bijbladen, die hoogstwaarschijnlijk tot 1e vervolgen zouden worden afgewerkt en waarvan ik liever op eenvoudiger manier de waarde zou willen verzekeren.

Als eerste: een sterk geparcelleerd blad, op de schaal van 1 à 2500, van ± 50 d.M^2. teekening, waarvan circa 2 d.M^2. wordt ingenomen door de kom van een dicht aaneengebouwd dorp. Nagenoeg al de perceelen in die bebouwde kom zijn suppletoir, terwijl

[1]) Elke kaarteering is eene verbetering; ware dit niet zoo, dan zou met aftrekking kunnen worden volstaan.

op het overige gedeelte van het plan wel stichtingen, splitsingen, etc. doch geen „omvangrijke" veranderingen in de perceelgrenzen voorkomen.

Veel zorg en inspanning heeft de teekening van het dorp gekost, dat werk wil men gaarne onveranderd behouden; welnu, dan neme men daarvan een zeer nauwkeurige kopie.

Hiervoor kan worden gebruikt een zeer doorschijnend exemplaar model No. 78, waarop ter onderscheiding van de gewone hulpkaarten bijv. de benaming „*Verzamelhulpkaart*" wordt geplaatst. Zij wordt, voorzien van een volgnommer, opgeborgen bij de hulpkaarten van het loopend dienstjaar en van haar bestaan kennis gegeven door eene op het bijblad te stellen gedagteekende verklaring. [1])

Veranderingen in de grenzen der perceelen, tengevolge opmeting worden tevens op deze hulpkaart toegepast.

Met behulp van dit stuk kan men te allen tijde het werk van den bijbladist controleeren en eene latere hernieuwing van het blad vergemakkelijken.

Men zal mij tegenwerpen, dat ik dan — bij die hernieuwing n.l. — toch zal moeten gebruik maken van de gevreesde *kopie van een kopie*; volkomen waar. Maar hiertegenover staat het voordeel, dat er nauwkeuriger kan worden afgetrokken van een dunne en helder gebleven hulpkaart dan van een op veel zwaarder papier geteekend en door langdurig gebruik groezelig geworden 1e vervolg van het minuutplan. [2])

---

[1]) Als: „Vervaardigd met (een) verzamelhulpkaart . . No. . . . . dj. . . . ruit(en) E 3. 4. F 3. 4. 5.

[2]) Er zijn zelfs bladen bij welker vernieuwing het wenschelijk is, dat eerst de verzamelhulpkaart wordt opgemaakt. De minuutstand toch van bebouwde kommen met uiterst kleine perceeltjes op de schaal 1 à 2500 kan moeilijk anders dan door dubbele aftrekking op het bijbladenmaterieel worden overgebracht. Nam ik in voorkomende gevallen tot nu toe aftrekken van het minuutplan direkt in inkt bij kleine gedeelten op calqueerpapier en trok ik het bijblad af van deze, na de invoering van de verzamelhulpkaarten zou ik er vermoedelijk geen bezwaar in zien om eerst een potloodaftrek op materieel no. 78 te nemen, daarop de latere veranderingen bij te werken en van dit afgerond geheel (alvorens te kleuren en te nommeren) het bijblad te kopiëeren.

Het lijdt geen twijfel, dat er juister en gemakkelijker gewerkt wordt op dun papier van handig formaat, dan op de groote blanco bladen.

Doch het grootste voordeel is wel, dat bij geregelde bijwerking van het bijblad zelf gedurende al de jaren, die er verloopen moeten alvorens hernieuwing noodzakelijk zal zijn, de minuutgrenzen van de, na de voltooiing van het bijblad, veranderde perceelen op de hulpkaarten zullen worden afgetrokken van de 1e kopie of van het minuutplan zelf in plaats van resp. van de 2e of 1e kopie.

Het best komt dit uit bij het volgend voorbeeld.

Het minuutplan bestaat uit lange, smalle perceelen met huizen hier en daar aan de wegen langs de bladgrenzen.

Al die minuutperceelen zijn vervallen. Een spoorweg of kanaal met wegen aan weerszijden doorsnijdt thans het terrein van dit blad; nieuwe huizen zijn verrezen, perceelen gesplitst, enz. en het laat zich aanzien, dat deze in welvaart toenemende streek den landmeter voor den gewonen dienst jaarlijks veel bezigheden zal verschaffen.

Naar mijne meening moet een bijblad, waarop dergelijke veranderingen voorkomen, niet worden afgewerkt als 1e vervolg, indien het minuutplan in goed bruikbaren toestand verkeert. Want wel hebben er *omvangrijke* veranderingen in de parcelleering plaats gehad en zijn daardoor alle (om het meeste te noemen) oorspronkelijke nommers der perceelen vervallen, maar de minuut*grenzen*, althans zéér vele, zijn gebleven. Aangezien men van deze zooveel mogelijk moet uitgaan, zoowel bij de meting als bij de kaarteering, om aan de nieuwe scheidingen een plaats op de kaart te geven, behooren zij gemakkelijk van de suppletoire onderscheiden en met de meeste nauwkeurigheid op de hulpkaarten overgebracht te kunnen worden. Dit nu wordt bemoeilijkt door een afgewerkt bijblad.

Wordt het noodig geoordeeld dat de kadastrale toestand op het tijdstip der voltooiing van het bijblad bewaard blijve, dan kan dit worden verkregen door het vervaardigen van een *duplicaat.* [1])

Op het bijblad wordt dan de verklaring gesteld: „Vervaardigd in duplo".

Heb ik in het bovenstaande mijne bezwaren tegen een ruim gebruik

---

[1]) Voor deze duplicaten, evenals voor de *groote* hulpkaarten en voor de kopiën en de 1e vervolgen van de minuutplans, zou een dunner en meer doorschijnend papiersoort, dan dat der blanco bladen, aanbeveling verdienen.

maken van de bevoegdheid om 1e vervolgen van minuutplans in te voeren aangevoerd, mijne bedoeling is geenszins om het nut dier kaarten voor sommige gevallen te onderschatten.

Er zijn bladen van steden, veenderijen, bedijkte buitengronden, enz., waarop overwegend veel *opvolgende* veranderingen voorkomen, welke ik tot 1e vervolgen van het minuutplan zou willen verheffen, evenwel onder voorwaarde, dat met één oogopslag de onveranderde oorspronkelijke grenzen onderscheiden kunnen worden van de suppletoire.

Vooral bij de voorgestelde wijze van vernieuwing, waarbij *aftrekking* der hulpkaarten regel is, acht ik dit noodig.

Met een weinig meer moeite kan dit voordeel worden verkregen, door bij het in inkt zetten gebruik te maken van 2 kleuren, bijv. voor de minuutgrenzen van donkerblauw en voor de suppletoire van zwart.

Ziedaar in 't kort mijne wenschen betreffende voorschriften, welke de vernieuwing der bijbladen binnen eene te schatten tijdruimte zouden mogelijk maken. Idealen over een nieuw bijblad, 't welk behoort bij een minuutplan der primitieve meting, houd ik er niet op na, omdat aan de gegevens waaruit het moet worden samengesteld onherstelbare gebreken kleven. Maar nuttig in de hoogste mate voor de instandhouding van het bestaande kadaster acht ik eene spoedige algemeene vernieuwing der bijbladen.

Elke uitbreiding der taak van den bijbladist moet dus zooveel mogelijk worden vermeden; slechts eene uitzondering zou ik willen maken bij de vernieuwing van versleten minuutplans. [1])

---

[1]) De minuutstand mag nooit verloren gaan; dreigt daarvoor gevaar dan moet dit door het vervaardigen eener kopie worden afgewend.

Voorts zij nog opgemerkt, dat het aanbeveling zou verdienen om het herstellen van gehavende minuutplans te doen geschieden op ééne plaats voor het geheele rijk.

Een ambtenaar zou dan met het toezicht op die werkzaamheden kunnen worden belast en er voor moeten zorg dragen, dat de bladen vlak en op maat blijven en wat thans veelal niet het geval is. De personen, boekbinders en dergelijken, aan wien doorgaans het restaureeren onzer kostbaarste stukken wordt toevertrouwd, zijn niet in het bezit der vereischte hulpmiddelen en kunnen zich die voor het betrekkelijk gering aantal exemplaren, waarvoor hun hulp wordt ingeroepen, ook niet aanschaffen.

Aangaande de uitvoering van het werk zou ik gaarne o.a. het volgende zien bepaald:

1°. dat daarmede belast worden landmeters, terwijl aan elk hunner 2 à 3 bekwame teekenaars worden toegevoegd,

2°. dat de noodzakelijk gebleken opmetingen worden verricht door den landmeter met de vernieuwing belast,

3°. dat de vernieuwing geschiedt, indien eenigszins mogelijk, aan elke *bewaring*, dus niet uitsluitend aan het bureau van den ingenieur-verificateur,

4°. dat gedurende een bepaalden tijd, bijv. een jaar, een zeker aantal ambtenaren *onafgebroken* werkzaam gesteld werden, aan de vernieuwing van bijbladen van zeer uiteenloopenden aard, onder verplichting nauwkeurig aanteekening te houden van den omvang van elk blad (getal suppletoire perceelen en hulpkaarten) en van het aan de vernieuwing besteed aantal dagen.

Met behulp dezer gegevens zou dan een raming kunnen gewaagd worden van den duur der geheele vernieuwing en in verband hiermede personeel moeten worden aangesteld.

Ten slotte volgen hier nog mijne beschouwingen over de „ongenommerde zaken", een onderwerp, dat ook door den heer Hoffmann in zijn voornoemd opstel over de vervaardiging van bijbladen en op de vorige algemeene vergadering is ter sprake gebracht.

Ik voel me hiertoe verplicht, omdat ik tot nu toe de toelichting ben schuldig gebleven op de door mij uitgesproken meening, dat het nommeren dier zaken in plaats van eene goede eene zeer verkeerde daad zou zijn. [1])

Zeer zeker zou ook ik, en wie niet met mij, verlost willen zijn van die „verwarringstichtende, vage, onbegrensde grootheden", [2]) maar het aangegeven middel is, vrees ik, erger dan de kwaal. Mijn wensch zou zijn ze hun uiterlijk te laten behouden, omdat hun *slechtste* eigenschappen door bloote nommering toch niet worden

---

[1]) Verslag algemeene Vergadering; blz. 129, jaargang XII.

[2]) Blz. 41, jaargang X.

weggenomen, doch wel zag ik gaarne eenvoudige maatregelen toegepast om het kwaad, dat zij kunnen stichten, tot een minimum te beperken.

Hun bestaan en voortbestaan in het *oude* kadaster is in mijn oog een noodzakelijk kwaad, waaraan echter ook eene lichtzijde is verbonden. Immers ze zijn altijd geweest en ze zijn nog de grootste kadastrale zondebokken en als zoodanig onmisbaar. Juist omdat zij ongenommerd zijn en onbegrensd, kunnen de landmeters, die bij de toepassingen der metingen zoo herhaaldelijk met tegenstrijdige gegevens moeten werken, op hen de meest hinderlijke en niet te verbeteren fouten, zonder bezwaar voor de boekhouding, overbrengen, zeer ten bate van de aanliggende perceelen, waarvoor eene juiste afbeelding van zooveel grooter waarde is.

Maar deze algemeene beschouwingen voorloopig daargelaten; is het nommeren en behoorlijk op naam stellen der ongenommerde zaken wel uitvoerbaar zonder ons een ontzaglijk werk op den hals te halen? Laten we eens nagaan.

Zij zijn (in vele gevallen) „vaag en onbegrensd" en dus in verband met art. 47 I. K., waarbij een kadastraal perceel gedefinieërd wordt, als een terreingedeelte, dat „*bepaalde*" grenzen heeft, niet dadelijk voor nommering vatbaar.

Allereerst moet hen daarom een bepaalden vorm op de kaart gegeven worden en daarbij stuiten we onmiddellijk op de onderling zeer afwijkende voorstellingen, die van een weg of een water aan de *bladgrenzen* op 2, soms op 3 bladen gegeven wordt. Uit die verschillende afbeeldingen moeten we een keuze doen of we dienen een nieuwe teekening te maken (schetsen) door van elk der bladen de oogenschijnlijk beste gegevens over te nemen en tot een geheel saam te voegen.

Het aldus verkregen figuur kan dan worden genommerd. Maar van af dit oogenblik houdt het op, in de kadastrale beteekenis van het woord, een *schets* te zijn. Het is een kadastraal *perceel* geworden, waarvan de inhoudsgrootte moet worden vastgesteld, de eigenaren opgespoord en wat het grootste bezwaar zal opleveren, waaraan een vaste plaats op een bepaald plan moet gegeven worden. Op 2 bladen tegelijk kan een zelfde gedeelte van een weg of water niet meer worden afgebeeld, omdat de bladen niet volkomen juist aan

elkander sluiten. [1]) Het gevolg hiervan is, dat nagenoeg alle sectiegrenzen, die thans gevormd worden door het (onzekere) midden van ongenommerde zaken, moeten worden verlegd naar een der buitengrenzen, wat op zijn beurt weer meebrengt — indien aan het verlangen op blz. 40, jaargang X geuit, wordt voldaan — dat het meerendeel der vernieuwde bijbladen van sectiekleuren, moet worden voorzien.

Bovendien zullen de kadastrale kaarten als verkenningsmiddel veel in waarde verliezen, wegens het gedeeltelijk ontbreken der aanliggende wegen.

Maar ook bij het tenaamstellen zullen zich herhaaldelijk schier onoverkomelijke bezwaren voordoen.

Ik heb dit persoonlijk ondervonden, toen ik geruimen tijd geleden belast was met het onderzoek naar de mogelijkheid om in enkele gemeenten alle wegen te nommeren en behoorlijk op naam te stellen.

De aanleidende oorzaak tot dat onderzoek waren ingekomen akten van scheiding en verkoop, waarbij door particulieren gedeelten van den publieken weg aan derden werden overgedragen.

Ik herinner me onder meer de volgende daarbij ondervonden moeilijkheden:

1°. In eene gemeente bleek dat een weg van circa een uur gaans, die op de kaart met een breedte van ± 15 Meter was afgebeeld, slechts voor 4 Meter breedte het eigendom was der gemeente, terwijl de bermen (weiland) toebehoorden aan de eigenaren van de aangrenzende perceelen. De afscheiding der verschillende eigendommen was met voldoende duidelijkheid zichtbaar, zoodat in verband met art. 51 I. K. aan de tenaamstelling opmeting en splitsing behoorden vooraf te gaan.

---

[1]) Dat de aansluiting der bladen zéér veel te wenschen overlaat is van algemeene bekendheid. De Heer Hoffmann legt daarop bijzonderen nadruk om te voorkomen, dat bij de vernieuwing der bijbladen naar aansluiting zal worden gestreefd.

Ligt hierin al niet van zelf opgesloten, dat het nommeren der ongenommerde zaken, welke aan de bladgrenzen worden aangetroffen, zoo goed als ondoenlijk is?

2°. In andere gemeenten waren de (ongenommerde) dijkkruinen, tevens wegen, op het kadastrale plan aanmerkelijk breeder dan op het terrein.

Het had allen schijn, alsof de landmeters der primitieve meting bijzonder mild gestemd waren geweest tegenover de belastingschuldigen en uit dien hoofde de onbelastbare strooken zoo groot mogelijk op de minuutplans hadden geschetst. Terreinsveranderingen toch hadden niet plaats gehad.

De gemeente-besturen maakten ook geen aanspraak op meerdere breedte dan de oude leggers der wegen, welke vrij wel met den terreinstoestand overeenstemden, aangaven en de eigenaren der dijkhellingen waren zich zoo van hun goed recht op meer grond, dan zij kadastraal op naam hadden, bewust, dat zij bij stichtingen en verkoop zich absoluut niet stoorden aan de kadastrale grens. Werd een gedeelte van zoo'n dijkhelling bij notariëele akte verkocht en was de notaris eenmaal door een consorten-boeking of op andere wijze gewaarschuwd, dan werd het verkochte goed omschreven als een gedeelte van het genommerde kadastrale perceel, benevens een gedeelte van den *ongenommerden* dijk.

Zoolang genoemde strooken op het plan ongenommerd blijven, laat het kadaster het in 't midden, wie eigenaar is; wordt er echter tot nommering zònder voorafgaand plaatselijk onderzoek overgegaan, dan ontstaat er een nieuwe en rijkvloeiende bron van abusieve kadastrale tenaamstellingen.

Hoewel ik de overtuiging heb, dat de hierboven aangehaalde gevallen volstrekt niet tot de zeldzaamheden behooren en dat de overige door mij opgesomde nadeelen, verbonden aan het nommeren der „ongenommerde zaken", belangrijk genoeg zijn om daarmede rekening te houden, zoo wil ik mij voor een oogenblik nog plaatsen op een tegenovergesteld standpunt.

Ik neem dus aan, dat er geen technische bezwaren van overwegenden aard tegen de nommering bestaan. Ook dan nog zou ik dit tijdroovende werk willen ontraden, omdat het de vernieuwing der bijbladen, waarvan de urgentie algemeen wordt erkend, geweldig in den weg zou staan.

Het vervaardigen eener groote hulpkaart van elk te vernieuwen blad, het onderzoek naar de afscheidingen der wegen en wateren

ingevolge art. 50 I. K., het opsporen der eigenaren, het berekenen der inhoudsgrootte en het opmaken der staten n°. 75, dit alles te samen, vereischt — 't valt moeilijk te ontkennen — veel kostbaren tijd, die beter besteed kan worden.

Het gevaar, 't welk de ongenommerde zaken thans opleveren voor eene foutieve verwijzing en tenaamstelling kan voor een groot deel worden afgewend door het plaatsen der afkorting „*ong.*" in elk ongenommerd perceel [1]) en door bij het in aanraking brengen van ongenommerde terreinen de daarvan afkomstige gedeelten, behalve ingeval van volkomen zekerheid omtrent den eigenaar, te boeken op naam van „den (onbekenden) Eigenaar van den ongenommerden weg" of „van het ongenommerde water".

W. HOLTHUIZEN.

[1]) Dit kan bij de vernieuwing der bijbladen geleidelijk geschieden.

BOEKBEOORDEELING.

A. *Tafeln für die Teilung der Dreiecke, Vierecke und Polygone. Ludwig Zimmermann, Coblentz. Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. Liebenwerda* 1896. *Verlag des technischen Versandgeschäfts R. Reiss.*

Dit boekwerk verscheen in 1894 voor het eerst, de behoefte aan eene tweede uitgave deed zich dus reeds spoedig gevoelen.

Meer dan ten onzent legt men in Duitschland zich toe op de berekening van de inhoudsgrootte der perceelen uit de meegetallen. Hier te lande worden dergelijke werkzaamheden vrij primitief behandeld; bij onze naburen heeft men er bijna een afzonderlijke wetenschap van gemaakt.

De artt. 115 t/m 127 van Anw. VIII met hunne voorbeelden zijn alleszins in staat ons het groote verschil in de uitvoering van gelijksoortigen arbeid, hier en over onze oostelijke grenzen, te doen beseffen.

Het boek van den Heer Zimmermann kan men een breed opgevatte toelichting der aangehaalde artt. noemen.

Maar het is nog meer.

Uitgaande van de onderstelling dat de stijging der grondprijzen eischt, dat de verdeeling van perceelen met de uiterste nauwkeurigheid worde uitgevoerd, geeft de schrijver tallooze voorbeelden betrekking hebbende op door rechte lijnen begrensde figuren.

Deze voorbeelden splitst hij in vijf groepen.

A. Verhoudingsverdeelingen.

B. Evenwijdige verdeelingen.

C. Rechthoekige verdeelingen.

D. Verdeelingen van uit een gegeven punt.

E. Verdeelingen van uit een gevraagd punt.

Bij evenwijdige verdeelingen zijn de nieuwe grenzen onderling evenwijdig, en daarbij, in sommige gevallen, tevens evenwijdig aan een der grenzen van het hoofdperceel.

Bij rechthoekige verdeelingen staan de nieuwe grenzen loodrecht op een der grenzen van het hoofdperceel.

Het ligt voor de hand dat combinaties der gevallen *A—E* niet zijn buitengesloten.

Op de voorbeelden in algemeenen vorm — met rekenformules — volgen voorbeelden uitgewerkt met getallen.

Een zevental duidelijk toegelichte tafels vormen een aanhangsel van het werk.

Het boekwerk verdient, een keurig stuk praktijk in hoogst beknopten vorm te worden genoemd; ieder deskundige zij de kennismaking ten zeerste aanbevolen.

B. *Rechentafeln, welche die Produkte aller Zahlen unter Zehntausend in alle Zahlen bis Hundert enthalten und daher die Multiplikation und Division mit diesen zahlen ganz ersparen, bie grösseren Zahlen aber zur Erleichterung und Sicherung der Rechnung dienen.*

Grosse Ausgabe. Ludwig Zimmermann. Liebenwerda 1896. *Verlag des technischen Versandgeschäfts R. Reiss.*

Zoo langzamerhand komt het gebruik van rekenformulieren meer en meer bij de uitvoering onzer kadastrale werkzaamheden in zwang.

Zij die de formulieren Anw. IX 19 en 22 bezigen, zijn vertrouwd met de aanwending van Crelle's rekentafels.

De tafels van Zimmermann kunnen, voor een geoefend rekenaar, de dure Crelle's tafel geheel vervangen.

Het is ondoenlijk met een paar woorden hunne samenstelling juist weer te geven. Deze wijkt geheel af van de voor deze soort tafels gebruikelijke, en berust op eene vernuftige analyse der bewerking welke wij vermenigvuldiging noemen. Het gebruik der

tafel is in de inleiding door tal van voorbeelden verduidelijkt; zonder bij de uitvoering der bewerkingen stil te staan, willen we uit de inleiding enkele der tot toelichting gekozen modellen overnemen.

A. *Vermenigvuldiging.* 8249 × 6547.
65274 × 93528.
93568526 × 64276386.

B. *Deeling.* 3260736 : 432.
756987.65432 : 65384786.

C. *Worteltrekking.* $\sqrt{1196434548367947} =$

Voorts bevat de tafel de vierkanten van alle getallen van 0—1000; de derde-machten der getallen van 0—99 nauwkeurig en der getallen van 100—1000 tot op zes cijfers afgerond.

Papier en druk laten niets te wenschen over, verdienen in tegendeel een bizonder woord van lof.

In de beoordeeling in het *Zeitschrift für Vermessungswesen*, Jaarg. 1896 bl. 703, kan men vinden eene toepassing van het gebruik der tafel bij vlakke inhoudsberekening, bij berekening van een coordinatenverschil voor het form. 19 en bij de berekening van den inhoud van een driehoek uit de drie zijden.

C. W. HOFFMANN.

Staatsbegrooting voor 1897, hoofdstuk VII B. Beraadslaging in de 1e Kamer der Staten-Generaal. 1)

De heer Geertsema: Mijnheer de Voorzitter! Daar niemand mijner geachte medeleden over dit deel van de Staatsbegrooting schijnt te willen spreken, zal ik een enkel woord in het midden brengen ten opzichte van een onderwerp van geen groot Staatsbelang, maar toch, naar ik meen, wel waard er een oogenblik onze aandacht aan te geven.

In het Voorloopig Verslag dezer Kamer is met een paar woorden de reorganisatie besproken van het korps ambtenaren van het kadaster, een onderwerp dat in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal ook dit jaar weder meer in dèn breede is behandeld.

Het is merkwaardig, Mijnheer de Voorzitter, dat sinds tal van jaren — indien ik mij niet vergis reeds sedert het Ministerie van den heer van der Heim — in de Vertegenwoordiging eene lans is gebroken in het belang van de door mij genoemde ambtenaren bij het Departement van Financiën, terwijl men heel dikwijls hier, zoowel als in de Tweede Kamer, bemerkingen hoort maken op den al te grooten ijver, die door sommige ambtenaren van Financiën aan den dag wordt gelegd. Dat verschijnsel is, dunkt mij, daaraan toe te schrijven, dat al die ambtenaren, buiten en behalve die welke ik op het oog heb, in dienst zijn van den fiscus, en mitsdien op hen de verplichting rust, om te zorgen dat de schatkist alles verkrijgt, wat door de wet aan de ingezetenen is opgelegd aan haar af te staan. De ambtenaren van het kadaster daarentegen bewijzen niet alleen diensten aan hen die zich verheugen in grondbezit, neen, de geheele maatschappij heeft er belang bij, dat ambtenaren van dien tak van dienst niet slechts zijn bekwame, maar ook ijverige en werkzame mannen, die niet alleen dat te verrichten hebben wat hun door de reglementen van Regeerinswege is voorgeschreven voor de instandhouding van het kadaster en de behoorlijke boekhouding, maar tevens ten dienste van het publiek de vele opnemingen en metingen doen, werkzaamheden waarmede de rechtszekerheid van de grondeigenaren in hooge mate wordt gebaat. Wil men op den duur ambtenaren houden die in alle opzichten geschikt zijn om te voldoen aan de

1) Zie Voorl. Verslag en Mem. v. Antwoord in de vorige afl. bl. 29.

eischen niet alleen der Regeering, maar ook van het publiek, dan komt het mij voor, dat alles moet worden aangewend om door behoorlijke belooningen en voorziening voor de toekomst ambtenaren te krijgen en te hehouden, waarvan men kan verwachten dat zij de diensten die hun worden opgedragen, op even uitmuntende wijze zullen verrichten als thans het geval is.

De Minister van Financiën heeft te recht begrepen, dat aan den gedurende ettelijke jaren in de Tweede Kamer van verschillende zijden uitgeoefenden sterken aandrang, om eene betere regeling van den dienst der ambtenaren van het kadaster in het leven te roepen, diende gevolg te worden gegeven.

Het mag inderdaad aan dezen Minister als eene verdienste worden toegekend, dat hij, zooals hij zich uitdrukte, de koe bij de horens heeft gevat, niettegenstaande hij voorzag dat hij zich wellicht zou steken in een wespennest, maar toch geloof ik dat de ambtenaren van het kadaster te recht niet volkomen met de nieuwe regeling tevreden zijn.

In de eerste plaats blijkt uit het staaltje opgenomen in het bezwaarschrift dat door de ambtenaren aan de leden van de Tweede Kamer is verzonden en zeker aan den Minister bekend is, dat ofschoon een deel hunner, met name de ambtenaren in de lagere klasse, in beteren toestand zullen komen, sommigen die tot de eerste klasse behooren schade zullen lijden. De Minister noemt die in de stukken wel zeer miniem en zegt dat daartegenover het voordeel staat van het verkrijgen van zekere vastheid, die tot nu toe niet bestond, maar dat wordt in het bedoelde bezwaarschrift niet zoo volmondig toegegeven.

Ik zal op dit uur niet verder in détails treden, maar meen toch te mogen zeggen dat, blijkens de bij het adres gevoegde staten, enkele ambtenaren eene vrij aanzienlijke schade lijden, grooter dan in de stukken wordt opgegeven. Men mag bovendien niet vergeten, dat in een klein korps als dit weinig avancement bestaat, en dat velen, die thans in de mindere klassen dienen, het nimmer tot de eerste klasse zullen brengen, doch lang vóór dien tijd gepensionneerd zullen zijn. Zij hebben dus al heel weinig aan het mooie vooruitzicht dat hun wordt voorgespiegeld en daarom zou de Minister, naar mijne bescheiden meening, in het belang der ambtenaren, en dus ook in het algemeen belang, beter gedaan gebben eene regeling te maken ten gevolge waarvan de belooning vermeerdert met den duur der dienstjaren, ten einde hen, die het nooit zullen brengen tot de eerste klasse, in de gelegenheid te stellen, bij een zeker aantal dienstjaren een behoorlijk traktement te ontvangen, en later een behoorlijk pensioen.

Nu heeft de Minister bij het doen der keuze van het door hem te volgen stelsel, kennelijk ook gedacht aan de periodieke verhoogingen naar mate van de dienstjaren, doch daartegen bestonden, naar zijne verklaring, vele bezwaren, die zich, als ik goed gelezen heb, oplossen in een dienstgeheim, en aangezien de Minister dit niet heeft geopenbaard, ben ik niet in staat te beoordeelen of

die bezwaren inderdaad zóó groot zijn, dat moet worden afgezien van een stelsel, dat ik, en velen met mij, beter acht dan dat wat door den heer Minister is aangenomen.

Ik weet wel Mijnheer de Voorzitter, dat hetgeen ik hier zeg aan de zaak bitter weinig zal kunnen afdoen. De Regeering stelt de traktementen vast, en ik behoor tot hen, die niet tot verhooging van de door de Regeering voorgestelde traktementen door middel van amendement zouden willen medewerken, ook wanneer daartoe aan de Kamer het recht ware gegeven.

Het verhoogen van de door de Regeering voorgestelde uitgaven is, dunkt mij, niet de rol van de vertegenwoordiging, die als controleerende macht tegen onnutte of te hooge uitgaven moet optreden.

Wanneer ik desniettemin vermeend heb een woord in 't belang van het verdienstelijk korps ambtenaren van het kadaster te mogen spreken, dan deed ik dat met het oog op de omstandigheid dat in de andere Kamer door meer dan één lid de onderstelling is gemaakt dat het hier slechts zou gelden een maatregel van overgang. Is toch die onderstelling juist, dan zal de Minister straks alle gelegenheid hebben dit onderwerp, waarmede hij ongetwijfeld, evenals met alle onderwerpen van zijn Departement, tot in alle bijzonderheden toe wel nauwkeurig bekend zal zijn, nog eens na te gaan, of er nog niet iets anders kan gedaan worden om de toekomst van de verdienstelijke ambtenaren, voor wier belangen ik mij veroorloofde op te treden, te verbeteren en te verzekeren.

De heer Sprenger van Eyk, *Minister van Financiën*: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde uit Groningen, de heer Geertsema, heeft in de eerste plaats ter sprake gebracht de regeling der traktementen van de landmeters. Ik ben hem erkentelijk voor de woorden daarbij gesproken; en zoo die niet geheel onverdiend waren, was dit, omdat ik mij tot taak had gesteld een onderwerp ter hand te nemen, waartegen vroeger altijd enorm was opgezien, omdat er groote moeilijkheden aan verbonden waren. Het is mij gelukt eene regeling te ontwerpen, die na eenige aanvulling op grond van de uitgesproken wenschen door de betrokken landmeters en het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer, veel bijval heeft gevonden.

In de Tweede Kamer is nog eene verhooging van uitgaven voorgesteld; ik heb dat geapprecieerd als eene uiting van sympathie voor een verdienstelijk korps ambtenaren, en heb het amendement overgenomen, zoodat de zaak toen nog gunstiger werd dan aanvankelijk. Nu staat één ding geloof ik vast, namelijk dat de voorgenomen regeling in het algemeen voor het korps eene zeer groote verbetering zal medebrengen; het is waar dat er enkele personen zijn, wier inkomsten die door een samenloop van omstandigheden tot eene zeer buitengewone hoogte waren opgevoerd, in tegenstelling met alle anderen, zullen achteruitgaan, maar — zooals ik reeds in het midden heb gebracht — daartegenover staan twee groote voordeelen, namelijk de zekerheid dat men

in hoofdzaak behoudt wat men heeft en het bedrag van het pensioen. Dit laatste is van te grooter belang naarmate men ouder is.

Vijf en vijftig jaar zijnde, kan men reeds recht op pensioen doen gelden.

Er was een punt van verschil dat tot oplossing moest worden gebracht. Er was te kiezen tusschen twee systemen, nl. het systeem van een vast getal landmeters van iedere klasse en het systeem van periodieke verhooging na een zeker getal dienstjaren. Uit dezen twee systemen moest een keuze gedaan worden; nu heb ik het eerste gekozen, maar — en daar valle de aandacht wel op — het getal landmeters dat in de hoogste klasse valt, is uitgebreid. Al was misschien de keuze tusschen twee systemen niet gemakkelijk, zij is gedaan en hare gevolgen zijn nedergelegd in de begrooting. Wanneer nu deze Kamer hare sanctie zal hebben gehecht aan de begrooting en deze tot wet zal zijn verheven, dan zal het gekozen systeem ten uitvoer moeten worden gebracht.

De heer Geertsema zegt: later kan wel blijken dat sommige landmeters het toch niet tot de eerste klasse brengen. Gesteld nu dat het in de toekomst zoo eens uitkwam, dan zal men toch niet kunnen ontkennen dat de regeling in deze begrooting nedergelegd, voor die amhtenaren eene groote verbetering is geweest.

Maar wat zal de toekomst leeren?

Mijnheer de Voorzitter! Wij moeten het afwachten; pessimistische berekeningen als hier ter sprake gebracht, worden dikwijls door de ondervinding gelogenstraft. Dat zal ook hier het geval kunnen zijn. Maar al komen bedoelde berekeningen uit, dan zal toch in aanmerking zijn te nemen, dat ook het gekozen systeem groote voordeelen heeft opgeleverd.

De voorgenomen regeling is geen overgangsmaatregel. Mocht over vele jaren blijken, dat de regeling *dan* niet voldoet, dan doe mij opvolger evenals ik en als er eene koe bij de horens is te vatten, hij vatte die.

Opbrengst van het particulier werk in 1896.

De opbrengst van het particulier werk heeft voor een landmeter van de 2e klasse, die gedurende het geheele jaar in dezelfde divisie is werkzaam geweest, bedragen:

in	de	1e	divisie	(Groningen)	f 153.
„	„	2e	„	(Leeuwarden)	- 239.
„	„	3e	„	(Assen)	- 176.
„	„	4e	„	(Zutphen)	- 253.
„	„	5e	„	(Arnhem)	- 374.
„	„	6e	„	(Utrecht)	- 293.
„	„	7e	„	(Amsterdam)	- 579.
„	„	8e	„	('s Gravenhage)	- 735.
„	„	9e	„	(Dordrecht)	- 512.
„	„	10e	„	(Roermond)	- 107.
„	„	11e	„	('s Hertogenbosch	- 334.

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Nieuw lid:
G. J. van Baars, Landmeter van het kadaster te Gorinchem.

BERICHTEN.

Overleden: den 28sten Januari 1897 te Ermelo, de heer Craandijk contrôleur van de directe belastingen en het kadaster te Leeuwarden, den 1sten Februari 1897 de heer K. F. Ariëns, bewaarder van de hypotheken en het kadaster te Maastricht en den 13den d.a.v. de heer A. E van Trigt, in gelijke betrekking te Middelburg.

Bij K. B. van 4 Februari 1897 N. 20 is aan Mr. F. G. van Marle, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als bewaarder van de hypotheken en het kadaster en ontvanger der registratie en domeinen te Deventer.

De landmeter van het kadaster F. J. Wanninkhof voor den ambulanten dienst te Zutfen wordt met 1 Mei e. k. als zoodanig werkzaam gesteld te Deventer.

Bij K. B. van 11 Februari 1897 N. 18 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken en het kadaster te Appingedam P. van der Mark, surnumerair der registratie en domeinen en commies ter directie te 's Gravenhage.

Bij K. B. van 15 Februari 1897 N. 125 is benoemd tot controleur van de directe belastingen en het kadaster te Leeuwarden J. G. ten Bokkel, adjunct-controleur te Haarlem.

De navolgende landmeters van het kadaster worden verplaatst met 1 Mei e. k.: G. Oldenziel, ambulant, van Heerenveen naar Leeuwarden, A. J. van Baarle, velddienst, van Middelburg naar Eindhoven, N. F. Perk, voor de boekhouding te Rotterdam, naar Dordrecht, bureau van den ingenieur-verificateur.

Bij K. B. van 19 Maart N. 51 zijn benoemd tot bewaarders van de hypotheken en het kadaster respectievelijk te Maastricht en te Middelburg B. H. Tours en A. J. M. van Lohuizen, ontvangers der registratie en domeinen respectievelijk te Nijmegen en te Culemborg.

De landmeter H. A. van der Zanden is verplaatst van Roermond naar Middelburg velddienst.

De zakelijke rechten op onroerende goederen in Ned-Indië, tijdens de O. I. Compagnie.

(*Vervolg van bl. 177 van den vorigen jaargang*).

De resolutie van Gouverneur-Generaal en Raden, van 15 September 1778, is voor ons onderwerp van belang genoeg om daarvan thans melding te maken.

Zij heeft n. l. betrekking op den staat der *Jacatrasche leenlanden* en de *servituten*, die daarop rustten. Men betoogt daarin de noodzakelijkheid om sommige te gelde te maken, terwijl men er tevens op uit was om middelen te bedenken, ter vermeerdering van de veiligheid der voorschreven landen, en of men de wegen niet beter zou kunnen — of dienen te doen — onderhouden.

In verband daarmede werd bepaald:

1°. Alle servituten worden afgeschaft (later is deze bepaling opgenomen in het plakaat van 31 December 1778) uitgezonderd de verplichting om een dag in de week heerendienst te verrichten, benevens de leverantie van padi (rijst) aan de Compagnie;

Vervallen worden verklaard:

Het geven van buffels en karren tot transport van goederen, willekeurige oplegging van boeten, het nemen van geld van passanten, het vergen van particulier werk in dienst.

2°. Eene billijke belooning van den inlander zal plaats vinden door een ieder, die eenige diensten van hem begeert.

Als uitvloeisel van bovengenoemde resolutie is het plakaat van 15 September 1778 te beschouwen waarbij besloten werd om de landen Tsampia en Tjimanak te verkoopen, terwijl de verkoop van Tjimboelang en Pajawangang of Sadang tot 1779 werd uitgesteld.

Een tweede plakaat, van denzelfden datum, heeft betrekking op den afstand in *eigendom* van een stuk grond, (hieronder nader om-

schreven) aan den Kapitein-Commandant der West- Javanen „Nahun Bakti Naija Widjaja".

Hij had het verzoek gedaan om, tegen taxatie, in eigendom te mogen ontvangen zeker door zijne voorouders in *leen* bezeten en nog werkelijk onder zijn beheer staand stuk Compagnie's land, genaamd „*Ojombang*".

Het was gelegen circa 7 uur gaans Zuid Westwaarts van de stad *Batana*, strekkende van den spruit Tji- Poetat Westwaarts tot aan de rivier Ankee, breed Noord en Zuid 650 roeden, diep aan de Noordzijde 1120 en aan de Zuidzijde 770 roeden.

Op dat verzoek werd gunstig beschikt en hem die grond afgestaan voor de somma, die het door den 1en landmeter „Swen Johan Wimmercrants" zal worden waardig geschat.

Tevens werd daarbij bepaald, dat daarvan aan genoemden Kapitein een behoorlijk bewijs van eigendom zal worden uitgereikt, doch bleef het servituut er op gevestigd, om jaarlijks 340 bossen padi aan de Compagnie te leveren.

Bij plakaat van 6 April 1779 werd het college van Schepenen nogmaals gemachtigd tot het heffen eener belasting, voor het uitdiepen der grachten te *Batavia*.

Voor het loopend jaar mocht een halve maand huishuur geheven worden van de bewoners en eigenaars der huizen en erven in de stad, de Zuider-Voorstad en de Chineesche Kampong.

Van 1780-1796 was de Gouverneur-Generaal „Mr. Willem Arnold Alting" aan het bewind.

Onder zijn bestuur werdt het plakaat van 8 Februari 1780 uitgegeven waaraan eenige aandacht geschonken kan worden, aangezien er maatregelen bij genomen werden, naar aanleiding van eene plaats gehad hebbende aardbeving.

Door de aardbeving van 22 Januari 1780 waren in de *Zandzee* en op de *Moorsche gracht* te *Batavia* 26 huizen ingestort, terwijl de eigenaren verklaard hadden niet bij machte te zijn, die in een bewoonbaren staat te doen herstellen.

Men besloot den eigenaren vrijheid te laten, hetzij ze weder op te bouwen, dan wel ze verder af te breken en te applaneeren.

In het laatste geval moesten de erven direct na de afbraak, voor en achter, met een hek- of traliewerk afgesloten worden.

Zij die tot verdere afbraak genegen mochten zijn en hunne erven, mits ten eerste geapplaneerd en met een hekwerk gesloten wordende, mochten willen verkoopen, konden dit doen zonder dat de koopers of verkoopers gehouden of verplicht waren 's Heeren gerechtigheid of andere, gewone ongelden, bij het transporteeren van vaste goederen vallende, te betalen. Degenen, die tot herbouwing of afbraak onvermogend, en niet genegen waren de huizen te verkoopen, zouden kunnen volstaan met de overgave hunner koopbrieven, binnen den tijd van een maand, aan den president van Schepenen, die bevoegd verklaard werden, die huizen af te breken, te applaneeren en de erven publiek te verkoopen. Zoo er van het rendement iets overschoot kwam dit ten bate van de respectieve eigenaren der verkochte perceelen.

Het plakaat van 6 September 1781 houdt beschouwingen in nopens verkoop, verhuur, enz. van landen in de nabijheid van *Batavia*.

Heeren XVII[en] hadden bedenkingen gemaakt tegen den gedanen verkoop van diverse landerijen en meenden, dat die verkoopingen met de belangen van de Compagnie niet alleszins overeenkwamen. Zij dachten, dat het voordeeliger geweest zou zijn ze te verhuren, om dan mede te kunnen deelen in de winsten, welke het scheen, dat de koopers zich hadden voorgesteld, van die landen te zullen trekken.

Het Indisch Bestuur gaf daarop dien Heeren te kennen, dat de verkooping van Compagnie's ledig liggende landerijen steeds is aangemerkt als nuttig en noodzakelijk om de Jacatrasche bovenlanden te bevolken en te doen cultiveeren, aangezien de ondervinding heeft geleerd, dat de temporeele bezitters of leen-eigenaars zich weinig of niets bekommeren met de cultures, wegens de onzekerheid, of zij en hunne erfgenamen, door eene slechts leenroerige possessie, wel veel vrucht zullen genieten van hetgeen zij tot verbetering en bebouwing der landen ten koste leggen, en zulks altijd beter geschiedt door iemand, die het land als eigenaar voor zich en zijne erven kon behouden.

Het zag echter in, dat de verkooping, eensklaps van zulk een aanzienlijk aantal landerijen wat te ruim was genomen, te meer, omdat aan het oogmerk „de bevolking van zoovele landen", niet dan langzaam kon worden voldaan.

Bij plakaat van 25 Maart 1783 werd het college van Schepenen gemachtigd om op requesten, ter erlanging van overschrijving van geringe perceelen, die 50 Rds. en daarbeneden hebben gekost, direct te disponeeren, zonder de verzoeken, die daartoe worden gedaan, eerst aan de Regeering voor te dragen.

Bij dat van 14 Juni 1785 werd bepaald, dat onechte kinderen van Mahomedanen en Chineezen *niet* vrijgesteld waren van 's Heeren gerechtigheid, bij overschrijving van vaste goederen, hun, bij erfenis van hunne ouders, toegekend.

In dat van 21 Maart 1786 vindt men wederom machtiging op het college van Schepenen eene halve maand huishuur als belasting te heffen van de huizen te Batavia.

Dit geschiedde volgens jaarlijksche gewoonte, ter gedeeltelijke bekostiging van het uitmodderen der grachten.

Bij plakaat van 2 Juni 1786 werd het college van Weesmeesteren gemachtigd om verhypothekeerde vastigheden, onder zekere voorwaarden, te verkoopen en wel zoodanige als bevonden worden verhypothekeerd te zijn onder degenen, in wier nalatenschappen hun „Eerwaardens" hetzij door de overledenen zelven of wel door deze Regeering, als executeurs en administrateurs gesteld worden, namelijk ingeval de eigenaren dier verbonden goederen onwillig of onvermogend zijn het verband af te lossen en tevens inclineeren, dat zij door Weesmeesteren zullen verkocht worden.

De bepaling, dat op de erf- of donatie-brieven van landerijen aan particulieren afgestaan, de op die landen rustende servituten aangeteekend moeten worden, is opgenomen in het plakaat van 16 Januari 1787.

Voor de curiositeit moge de inhoud van 't plakaat, van 24 December 1787, hieronder volgen:

Dit toch heeft betrekking op de overname van vaste goederen door een optredenden van een aftredenden Resident van Cheribon.

Bij dat plakaat werd goedgevonden en verstaan voor het vervolg

te statueeren, dat de eene Resident gehouden en verplicht zal zijn van den anderen, onder eene jaarlijksche afschrijving van 2°/₀, over te nemen, de ondervolgende vaste goederen, voor de daarnaast gespecificeerde prijzen, te weten:

het tegenwoordig woonhuis van den Resident voor	7000	Rds.
de stal	6000	„
de zoogenaamde stadsherberg	1200	„
de tuin Tankil	12500	„
„ „ Calitan	2000	„
„ nieuwe tuin	6000	„
of te zamen	34700	„

mits er echter geen nieuwe gebouwen bijkomen en onder conditie, dat de eigenaar gehouden en verplicht zal zijn een en ander steeds in een goeden staat van gebruik te houden.

(Reeds in November 1765 — zie vorig artikel — was door de Regeering eene regeling ter zake getroffen, maar deze voldeed niet meer).

Bij plakaat van 22 Maart 1791 werden maatregelen getroffen in het belang van Batavias gezondheid. Aan 't college van Heemraden werd namelijk opgedragen om door de landmeters en verdere bedienden van dat college een verdeeling der perken en distrikten te laten maken, welke omgekapt en verbrand moeten worden, mitsgaders de limiten te bepalen waar en tot hoever de omkapping zal dienen te geschieden.

Met het oog op de zorgelijke omstandigheden waarin de Compagnie zich bevond werd door de Indische Regeering, bij plakaat van 15 September 1791 bepaald, dat van alle ingezetenen den 50en penning zou geheven worden, van ieders bezitting op dien dag, en dat ieder verplicht was daarvan „in gemoede" opgave te doen.

Onder bezitting werd verstaan alle *roerende* en *onroerende* goederen en verder alles, waarop iemand eenig recht van eigendom kon doen gelden.

Of door deze heffing vele gelden in 's Lands Kas vloeiden is mij

niet bekend. Uit het feit, dat bij plakaat van 11 September 1792 de belasting op den verkoop van *vaste* goederen tot 2°/₀ verminderd werd, mag echter aangenomen worden, dat de bovengenoemde zorgelijke omstandigheden niet in die mate bestonden.

Het voorstel van den Gouverneur van Java „P. G. van Overstraten" aan G. G. en Rade van Indië, gedaan te Samarang den 3en November 1792, verdient door het gezonde denkbeeld, dat daarin voorkomt, wel onder de aandacht van de lezers van dit tijdschrift te worden gebracht.

Hij trachtte n. l. een nieuw beginsel op *Java* ingang te doen vinden, door het aangaan van contracten met particulieren, ter bebouwing van woeste gronden.

Had tot dusver onvoorwaardelijk de regel gegolden, verschillend van dien voor *Batavia*, dat de grond op *Java* aan de Compagnie toebehoorde, thans meende Java's Gouverneur het oogenblik gekomen om van dien eigendom afstand te doen, waar dit in het voordeel der ontginning zou zijn. De contracten, door hem tot dat einde gewild, hadden tot grondslagen:

De kostelooze afstand van woeste gronden door de Compagnie, aan de eene zijde, en aan de andere, de aanleg. voor rekening der ondernemers, van koffie- en peperplantages, waarvan één pikol per morgen moest worden afgestaan, en onder verplichting, dat de verdere producten, tegen de gewone prijzen, aan de Compagnie zouden worden geleverd.

De eerste voorwaarde werd geacht in te gaan 5 jaar na den afstand der landen.

Het waren voornamelijk de onbebouwde gronden in het Djamboesche gebergte en in de distrikten van Samarang, Salatiga en Oengarang, die daarvoor het geschiktst geacht werden.

De Hooge Regeering vereenigde zich met zijne denkbeelden en voorstellen.

Men bepaalde zich vooreerst tot de distrikten van Samarang en Kaliwoengoe, welke daartoe opgenomen en opgemeten werden, door den ingenieur Waterloo en 2 kundige inlanders. Het is echter jammer, dat de gedetailleerde plannen, die daarover door hem aan de Regeering zijn ingediend niet meer in het archief aanwezig zijn, daar die, na rijp onderzoek en in overleg met ervaren Regenten, als landbouwkundigen, door van Overstraten waren opgemaakt.

De enkele restrictie was, dat de gronden bij voorkeur *niet* voor de koffie zouden gebezigd worden.

Blijkens schrijven van den Gouverneur-Generaal W. A. Alting en Rade van Indië aan de Bewindhebbers der generale O. I. Compagnie van 31 Januari 1794 hebben zij als „welgedaan" aangemerkt, dat de ministers met de kruisvloot naar de Karimon-Java eilanden hebben laten overgaan den Ingenieur Waterloo met twee-cadetten van de marineschool om die eilanden op te nemen en daarvan accurate kaarten te formeeren, dewijl zij bekend zijn als een schuil- en vluchtplaats der zeeroovers.

In het plakaat van 21 Mei 1794 is de instructie opgenomen voor de bank van leening van de N. O. I. Compagnie te Batavia.

Enkele artikelen er uit mogen hier eene plaats vinden:

Art. 21. Door de bank van leening zal ook beleening mogen worden gedaan op landerijen, huizen, onder sufficente borgen, tegen $^1/_2$% rente 's maands.

Art. 22. Op hypotheken binnen deze stad niet meer dan de $^1/_2$ en op die buiten de stad niet meer dan $^2/_3$ van hetgeen dezelve bij den laatsten verkoop hebben gerendeerd, dan wel de getaxeerde waarde.

Art. 25. De akten van verhypothekeering of bank-kennissen zullen voor 2 Commissarissen gepasseerd worden en van even veel kracht en waarde zijn als een Schepen-kennis.

Art. 26. Van zoodanige bank- of commissaris-kennis notie houden in dorso van de koopbrieven of akten van eigendom en maandelijks eene accurate, onderteekende opgave door den boekhouder van de bank moeten worden bezorgd aan den secretaris van Schepenen, om daarvan bij het protocol behoorlijk aanteekening te houden.

Art. 27. Ingeval de beleenders van vaste goederen of bij derzelver aflijvigheid hunne executeurs of erfgenamen onvermogend zijn de zelve af te lossen, zullen de goederen door de bank, mits alvorens daartoe bij hetzelve verzoek gedaan wordt, publiek mogen worden verkocht.

In den brief van den Gouverneur van Java „P. G. van Overstraten" aan Gouverneur-Generaal en Rade van Indië, gedagteekend Samarang den 22 Juli 1796, komt o. a. de volgende clausule voor:

. . . . „om verder 's Comp. landen exact te kunnen, heb ik reeds „voor 2 jaren een begin laten maken met daarvan accurate landkaar-„ten te doen formeeren, waarmede ik met dit hoofdcomptoir een „begin heb laten maken door eenige jongelingen uit het Marine-School „alhier, die met dit moeijlijke werk thans zoover zijn gevorderd, „*dat Samarang met de daaronder sorteerende landen en districten in* „*dit jaar opgenomen en in kaart gebracht zal zijn*, dewelke ik dan „de eer zal hebben UHE. aan te bieden, en waarna men dit werk „langs het geheele gouvernement zal kunnen vervolgen."

(De boven bedoelde Marine-School is vermoedelijk het huis met de daartoe behoorende bijgebouwen 't welk door den heer Siberg, Gouverneur van Java, op eigen kosten gesticht is.)

Bij resolutie van G. G. en Rade van 26 Juli 1785 werd bepaald om het gebouw van het hospitaal te Samarang daartoe af te staan en het aantal leerlingen uit te breiden tot 100. De jongelieden, die na voldoend examen die school verlaten zouden, werden als cadetten geplaatst bij de marine, genie of artillerie. De school werd voornamelijk in stand gehouden door vrijwillige inschrijving, tot dekking der uitgaven.

Dat de jongelieden van de marineschool diensten bewezen bij de opmeting van terreinen is hierboven aangetoond. Nog vind ik aangeteekend, dat 2 van hen onledig zijn geweest met het opnemen van de West- en Zuidzijde van het eiland Bali, terwijl de Ingenieur Jouveney, als dit werk volbracht zal zijn, eene generale kaart van de straat Bali zal maken, waartoe hij reeds de straat had opgenomen.

Uit den brief van den G. G, P. G. van Overstraten en Rade van Indië aan de Bewindhebbers, uitmakende het comité voor de O. I. bezittingen dd°. 13 Novemder 1798 is het volgende, voor ons onderwerp van belang, getrokken:

„dat ons door den Heer Gouverneur is aangeboden geworden eene „door de jongelingen uit de Marine-school vervaardigde geografische „landkaart van het Regentschap Samarang, met eenige aangrenzende

„gedeelten der rijken van Soerakarta en Djokjakarta, benevens een „gedeelte der regentschappen Demak, Kaliwoengoe, Kendal, Japara „en der landen van Adilango". „En vermits daaruit duidelijk „consteert de mogelijkheid om van de geheele N. O. kust van „Java eene goede landkaart te krijgen *buiten kosten van de Com-* „*pagnie* (sic!), behalve, dat eene zoodanige kaart ook voornamelijk „zal contribueeren om 's Compagnie's landen op Java en derzelver „intrinsique gesteldheid preciselijk te leeren kennen, waaruit het „grootste nut voor Maatschappij en de ingezetenen dezer gezegende „kust mettertijd zal kunnen ontstaan, zoo hebben wij hierover ons „genoegen betuigd, en qualificatie gegeven om met dit zoo nuttig „werk te laten voortvaren".

Uit het verslag van W. H. van IJsseldijk over de gesteldheid van Java's Oosthoek, aan den Heere G. G. en de Heeren Rade van Indië, gedagteekend: Soerabaja 15 Juni 1799, uitgebracht, blijkt dat hij van de distrikten Bezoeki en Panaroekan een kaart heeft laten vervaardigen. Hij meldt daarin dat die grond thans vrij exact gemeten is en in 232 djongs rijstvelden verdeeld werd.

Het djong was ± 18 hangmatten padie. Een hangmat = 600 katies = $2^1/_2$ pikol rijst. Van die 232 djongs gaan 32 af tot het bestaan van de respectieve kleine Hoofden.

De eigenaar van het overige kon, na aftrek van hetgeen hij aan den gemeenen man toestaat, het djong circa rekenen op 18 hangmatten padie.

Reeds in 1681 hadden de Tjeribonsche Sultans zich verbonden geen ander beschermheerschap dan dat van de Cie. te zullen erkennen „zoolang de zon en de maan schijnen zouden".

Bij den opstand in het voorjaar van 1806 werd door Engelhard, die met het werk der bevrediging belast werd, zooveel tact aan den dag gelegd, dat het oproer gedempt werd.

Hij kon op het in 1681 bepaalde voortbouwen d. w. z. op eene verhouding als tusschen leenheer tot leenman.

De aanstelling van iederen Sultan zou voortaan door de Hooge Regeering en haren Resident geschieden. Bij overlijden des Sultans werd eene verandering in het geheele Bestuur der landen voorbe-

houden. Voor het geval zij geen echte zonen nalieten zou men dan het geheele Tjeribonsche land kunnen inlijven bij de bezittingen van den Staat, en het even als de Preangerlanden in regentschappen verdeelen en nabestaanden der oude Sultansfamilie als regenten aanstellen. Op 1 September 1806 werd het daarop betrekking hebbend verdrag geteekend.

De Gouverneur-Generaal Mr. Herman Willem Daendels bekleedde die waardigheid van 1808—1811.

Het standpunt waarop deze G. G. stond was geen ander dan dat, hetwelk door de Staatscommissie van 1803 aangenomen en in haar verslag van Augustus van dat jaar aldus omschreven werd:

„dat de contingenten en verplichte leveringen moesten blijven „subsisteren, en de *beginselen van grondeigendom* onder de gemeene „Javanen en afschaffing van alle heerendiensten *niet* in aanmerking „konden komen".

Onder Daendels werd tot een bedrag van 1.200.000 Rds. papier aan Bataviasche Domeinen verkocht, zoogenaamd Probolingopapier, dat hoewel door hem gelast werd, dat dit voor zilver moest worden aangenomen, te spoediger tot de helft der nominale waarde zonk, wijl het metterdaad, van den aanvang af, geen hoogere waarde bevat

(Ten gevolge der buitensporige uitgaven van Daendel's administratie rees herhaaldelijk het water tot aan de lippen, en de nood moest ook wel hoog gestegen zijn om, terwijl de gedrukte staat der geldmacht overvloedig uit de zware depreciatie van het papieren geld bleek, en de geringe fortuinen, op *Java*, alle mededinging tot een ijdelen klank maakte niettemin tot den verkoop van *Domeinen* over te gaan.

Ten laatste waren heelemaal geen contanten meer verkrijgbaar, en moest die verkoop het middel worden om andermaal nieuw papieren geld, met gedwongen pari-koers, in het leven te roepen. Dit was de finantiëele schepping, onder den naam van Probolingopapier bekend.)

Bij besluit van 22 Augustus 1810 werd de Sultan van Bantam verbannen, een vorst benoemd over de Bantamsche Bovenlanden, terwijl de kustlanden van Bantam nu bij het rechtstreeks gebied

van den Staat werden gevoegd. Ook waren de belangrijke Lampongsche provinciën, op de kust van Sumatra, er van afgescheiden, en onder het onmiddellijk bestuur van het Hollandsch Gouvernement gesteld geworden.

In den Raad van Indië werd door Van IJsseldijk, den 30 November 1808, naar aanleiding van het doortastend optreden van den Maarschalk Daendels in Bantam, waardoor, zooals zoo even gemeld is, de verbanning van den Sultan in 1810 het gevolg was, voorgesteld om aan zijne Excellentie in eigendom aan te bieden en daarover naar goedvinden te beschikken het land *„Jasinga''*.

De overwegingen die er toe leidden, komen in het kort hierop neer:

„Het laat zich van zelve gevoelen, dat een land hetwelk tegen-„woordig meerendeels uit wildernissen bestaat en van de langste „tijden het verblijf is geweest van allerlei slecht volk en boosdoeners, „niet anders dan door het doen van zware onkosten, het zorgvuldigst „opzicht en de uitgezochtste maatregelen, tot den staat van verbete-„ring kan worden gebracht, waarvoor hetzelve vatbaar is; dat dus of-„schoon aan de eene zijde de aanbieding wel overeenkomt met het „oogmerk waarom dezelve gedaan wordt (een bewijs van genoegen „en erkentenis te betoonen) ook aan de andere, verbonden is aan „zwarigheden, ter welker uit de wegruiming het Gouvernement zelve „niet als gebrekkig en geen particulier immer in staat zal zijn."

Bij schrijven van den G. G. Daendels aan den Minister van Koloniën dd°. 25 April 1810 wordt medegedeeld, dat het land „Jasinga'' thans vier ad vijfmaal meer waardig is dan toen hij het begon te administreeren. Hij koesterde het voornemen het landgoed den lande terug te geven.

Wij dienen thans nog eenige jaren terug te gaan, tot de mededeeling van eenige zaken, die de vermelding waardig zijn.

Blijkens schrijven van den G. G. en Raden van Indië aan den Aziatischen Raad dd°. 31 Januari 1802 hebben zij het college van Heemraden opgedragen het doen formeeren van eene accurate kaart der Bovenlanden boven Weltevreden.

Uit een verslag van den Gouverneur N Engelhard dd°. Samarang 27 Mei 1803, blijkt dat het land „Sombring'' onder Japara door een der vorige Residenten tot de suiker-cultuur is aangelegd en

daarop een suikermolen opgericht werd; deze molen werd volgens de usance telkens bij een Residentsverwisseling aan den anderen overgegeven, voor de daarvoor getaxeerde waarde.

In dat verslag zegt hij o. m. dat dit land in 1801 door zijn predecesseur, zonder eenige de minste voorwaarde, in *vollen eigendom* is afgestaan aan den Resident Knops voor de somma van 4000 R^ds^. Holl., om daarmede naar vrije wil en begeerte te kunnen handelen; en vraagt verder of het met de geëerde intentie zijner HoogEd. strookende is, dat de Resident dit stuk land indertijd naar goedvinden zal mogen verkoopen en veralinieëren, of dat zulks voor dezelfde som aan de Residenten moet blijven g'accrocheerd, onder conditie dat de Compagnie over hetzelve ten allen tijde eene vrije dispositie moet behouden, welk laatste hij van gevoelen is 's Compagnie's belangen te bevorderen, alzoo de afstand van een stuk land van die uitgestrektheid, als zijnde het zelve wel 1584 morgen groot (!), aan particulieren altoos moet beschouwd worden ten hoogste gevaarlijk, zoo wegens de gelegenheid aan zee als de invloed die het zelve hebben zal bij eene meerdere aanwas van inwoners (!), die allen uit andere distrikten derwaarts overloopen, tot geen gering nadeel van de Compagnie en de Regenten van die plaats.

Tot mijn spijt is mij niet bekend, welke dispositie hierop genomen is.

Het baart wel eenige verwondering, dat daar waar men in de onmiddellijke nabijheid te beschikken had over 100 cadetten der Marine-school, die zooals vroeger gemeld is zich o. a. onledig hielden met het maken van landkaarten, de Gouverneur Engelhard de oppervlakte van het land „Sombring" blijkbaar naar schatting opgeeft.

Bij de nieuwe instructie voor het college van President en Schepenen der stad Batavia (opgenomen in het schrijven van Daendels aan den Minister van Koloniën dd°. 23 Augustus 1809) werd onder meer bepaald, dat zij onder hare archieven gedeponeerd moesten houden de kaarten en grondteekeningen van al de particuliere landerijen, *waardoor het kantoor van den Landmeter ten eenenmale overtollig was geworden*, en dat zoowel als de abuizen die in de huishouding van het gemelde kantoor waren ingeslopen, gevoegd bij het oneigene, dat diensten, die voornamelijk strekken ten

voordeele van particulieren, door vaste traktementen, emolumenten en verstrekkingen van landswege werden beloond, heeft vervolgens ook teweeg gebracht, dat het Landmeterskantoor, op een daartoe door hem gedane propositie, door de Hooge Regeering is afgeschaft. Het werd vervangen door een gezworen landmeter, die, in navolging van hetgeen door hem met het beste gevolg te Samarang was ingevoerd, zonder eenig vast salaris van Gouvernementswege te genieten, eenlijk is gebracht onder den eed van getrouwheid en geautoriseerd om bij het verrichten zijner werkzaamheden, ten dienste van particulieren, een billijk daggeld te berekenen.

Ten behoeve van den voorgenomen verkoop van landerijen in het Tangerangsche was eene commissie actueel werkzaam, voornamelijk met het doel om de reeds gemaakte verdeeling in perceelen door eene betere te vervangen.

Blijkens schrijven van den G. G. en Raden van Indië aan den Minister van Koloniën dd°. 31 Januari 1810 waren er reeds tot een bedrag van 419800 Rds. verkocht.

Ook werden de landerijen, in het Krawangsche gelegen, met name: Oedjing, Krawang, Tjawang, Boenjen, Tjikarang, Tjibaroessa, Sumadang en Waroe verkocht.

De geschatte waarde bedroeg 550,000 Rds.; de opbrengst was echter 878,010 Rds.; een aardig meëvallertje, vooral in die dagen van chronisch geldgebrek.

De Gouverneur-Generaal meende, dat een bijzonder voordeelige invloed op den voorgenomen verkoop bereikt zou worden, doordien op zijn voorstel door de Hooge Regeering beslist werd, dat het *recht van eigendom van alle restrictiën bevrijd werd*, te dezen aanzien n.l. dat het aan alle Landeigenaren in de Bataviasche ommelanden verboden was meer dan 1/10 van het produkt hunner landen aan huur, pacht of recognitie van derzelver opgezetenen te bedingen.

Om de Weeskamers in de gelegenheid te stellen om de houders van onroerende goederen, des benoodigd, met leeningen te gerieven, werd o. a. bepaald:

om door de weeskamer te doen creëeren en in omwandeling te

brengen, 6 × 100000 Rds. aan brieven van crediet, ieder van 1000 Rds., mits daarvan alleen gebruik makende tot het doen van beleeningen op vaste goederen, doch vervolgens gangbaar en acceptabel, zoo in de kas van het land, als onder particulieren.

Het landgoed „Buitenzorg" is door Daendels op den vorigen voet overgenomen en betaald.

Later werd het aan hem door de Hooge Regeering in particulier eigendom afgestaan.

De gebouwen op „Buitenzorg" werden bewoonbaar gemaakt, het middelgebouw er bijgevoegd en was het voornemen van Daendels om het in dien staat met een klein gedeelte van dat door verbeterde inrichtingen important geworden „Landgoed" aan de Hooge Regeering tegen een matigen prijs aan te bieden om te strekken tot een principaal verblijf van een nieuwen Gouverneur-Generaal.

De woning van Weltevreden werd door de Hooge Regeering overgenomen voor 135000 Rds. papieren geld; het landgoed Kwitang voor 40000.

Uit den brief van den Gouverneur-Generaal Daendels aan den Minister van Koloniën dd°. 25 April 1810, is het volgende getrokken:

Buiten de behuizingen van Buitenzorg werd aan het Land weer afgestaan het eigenlijke „Bloeboer" gelegen voor en achter het huis ter lengte van ruim 2 uur.

In die dagen werd er wederom eene proef met de colonisatie genomen. Men besloot in het distrikt „Malang" stukken grond uit te, deelen aan diegenen, welke zich aldaar wilden vestigen met toezegging dat zij er later *eigendom* van konden verkrijgen.

Onder *Soerabaja* en *Samarang* zouden verscheidene landen aan particulieren verkocht worden.

Onder *Samarang* zouden de perceelen niet grooter mogen zijn dan 500 morgen en moest daarbij in het oog worden gehouden, dat elk van hen hetzij aan de rivier, òf aan den grooten weg òf aan zee gelegen moest zijn.

Uit den brief van den G. G. en Raden van Indië aan den Minister van Koloniën, dd°. ultimo December 1810, kan blijken, dat men voortdurend landen bleef verkoopen.

Nu betrof het weer de landen Bezoekie en Panaroekan en het regentschap Probolinggo.

Dit laatste werd voor één millioen Rds. zilvergeld aan den Kapitein der Chineezen te Pasoeroean „Han Kitko" (het zou jammer zijn als de naam van dien rijkaard niet voor het nageslacht bewaard bleef) in 20 halfjaarlijksche termijnen van 50000 Rds. verkocht.

Om het hem aannemelijker te maken werd bepaald, dat geen ongelden zouden betaald worden, die anders op de overdracht en overschrijving van vaste goederen vielen.

Als een bewijs, dat de houding van den Sultan van het Mataramsche Rijk ten opzichte van ons gezag arroganter geworden was moge blijken uit de publikatie van 31 December 1810 waarbij Amangkoe Boewana het Bestuur van zijn Rijk aan den Pangéran Adipatti Anum Amangkoe Negara overgaf, terwijl hij daarvan in deze bewoordingen aan den G. G. Daendels kennis gaf:

„Z. H. de Sultan heeft alsnu het bestuur van het Rijk aan zijn' „zoon overgegeven".

In geen eeuw had een der vorsten van Java het gewaagd zóó te schrijven. De Sultans van Djogjakarta waren door de Hooge Regeering tot hun waardigheid benoemd en aangesteld en Amangkoe Boewana II had bij zijne troonsbestijging nog moeten verklaren, dat hij geen de minste pretentie op het Rijk mocht maken, dan die de keuze en goedgunstigheid van het Europeesch Bestuur hem daartoe gaf.

De nieuwe vorst trad dus op 31 December 1810 op *krachtens een te voren ongekend erfrecht.*

Den 6en Januari 1811 werd een nieuw contract met den Soesoehoenan gesloten.

Aan het Hollandsche gouvernement werd afgestaan dat gedeelte van de Kedoe onder 't Solosche gebied, hetwelk bijna tot aan het Noorder zeestrand loopt, doch niet grooter als het gewezen Regentschap van Kendal zich ten Zuiden uitstrekt, zullende van de Zuid-

Westelijke punt van Kendal eene parallelle linie met de zee getrokken worden Westwaarts aan, totdat dezelve sluit aan Pekalongan, welke linie de grensscheiding zal uitmaken tusschen de stranden en de landen onder de beheering der Javasche vorsten in de Kedoe.

Verder dat gedeelte der stukjes grond onder het Solosche gebied, gelegen in de regentschappen van Samarang en Demak, en die welke mochten liggen geënclaveerd in de Landdrostambten van Japara en der landen, welke zich tusschen Grobogan en het distrikt van Salatiga mochten bevinden.

Vervolgens dat gedeelte van Blora, hetwelk benoorden de uiterste grenzen van Grobogan en Djipang ligt.

Aan het Rijk van Soerakarta werd daarentegen gevoegd het landschap Malang en het distrikt Antang.

Den 10 Januari werd nagenoeg een gelijk contract gesloten met Djocjàkarta, dat mede eenige ruilingen van grondgebied inhield.

Thans dienen wij eenigen tijd terug te gaan om melding te maken van de plakaten, die in die jaren zijn uitgegeven en direct of zijdelings op het door ons behandeld onderwerp betrekking hebben.

Bij dat van 27 Maart 1795 werd bepaald, dat, te beginnen met 1 September 1795, alle stadslasten van Batavia voor rekening zouden komen van het fonds van Schepenen.

Voorheen werden die lasten gedeeltelijk door de Compagnie gedragen. Ter gemoetkoming aan de grootere uitgaven, welke daardoor Schepenen voortaan zouden moeten doen, werd, met ingang van 1 April 1795, aan hun fonds toegekend het $^{2}/_{3}$ gedeelte van de 2% der opbrengst van 's Heeren gerechtigheid, wegens verkoop van vaste goederen, welke tot dien datum genoten werden door het college van Heemraden.

Curiositeitswille zal ik hieronder eenige artikelen laten volgen uit de bij plakaat van 2 December 1795 gegeven voorschriften voor de eigenaren van landerijen in de Bataviasche ommelanden, ingeval van alarm:

„*Vijfdens*": „Op alle landerijen van eenige consideratie, als „Sampea, Sadung, Tjimangies, Tjitrap, Tjipaminkies, Tjilengsie, Pondok-

„Gedeh, Pondok-Terong, Tanjong-Oost en West, campong Melajoe, „Matiamam, Struiswijk, Assam, Clappa-Doea, Vrijzigt en Weltevreden, „mitsgaders aan de Oost- en Westkant van Batavia op alle zuiker-„molens etc. zullen 25 à 50 man, naar de uitgestrektheid van de „landerijen, met hunne inlandsche wapenen onder toezigt van de „mandadoors, hetzij Europees of inlanders, moeten bij de hand ge-„houden worden om daadelijk allerweegen in de bovenlanden te „kunnen geeven de nodige adsistentie, daar zulks zal worden ver-„eischt of waar dit door een bediende van den gecommitteerde tot „en over de zaken van den inlander zal worden gevorderd, en teevens „om onder de ingeseetenen dier landerijen en zuikermolens zelve „een goede ordre te kunnen houden".

„*Sesdens:* enz."

„*Seevendens:* de landheeren zullen ten dage van alarm, op de „ontbieding van den gecommitteerde tot en over de zaken van den „inlander, zoo spoedig mogelijk, dat getal inlanders onder hun „officieren en onder-officieren met inlandsche wapenen naar de stad „af laten komen, als waarop ieder respective bezitter van een aan-„zienlijk landgoed is gecalculeert".

Daar vendumeesteren zich hadden beklaagd, dat diverse personen, aan wien zij crediet hadden verleend, dit op eene schandelijke wijze misbruikten, werd bij plakaat van 31 Mei 1796 bepaald:

„dat Chineesen en andere onchristen manspersoonen, die gecom-„demneerd zijn tot de voldoening hunner schulden, wanneer veertien „dagen in hegtenis hebben gezeten, zonder dat de betaaling is ge-„volgd, nadat den rechter, door wien zij zijn verweezen tot het be-„taalen der sommen, in de condemnatie begreepen, genoeg doende „zal zijn gebleeken, dat zij zich hebben schuldig gemaakt aan het „doorbrengen, verspillen of verduisteren van de gelden of goederen „hunner crediteuren, *in de ketting zullen worden geklonken en ge-„houden,* zo lang zij bekwaam zijn de kost, die zij van de Com-„pagnie in het ambagstquartier genieten, met hunnen handenarbeid „te komen verdienen of der tijd toe dat zij hunne schuldeischers „zullen hebben voldoen of te gecontenteerd".

Bij plakaat van 28 Augustus 1798 werd het college van Schepenen

gemachtigd om finaal te disponeeren op alle instantiën tot het afbreken van huizen en petakken binnen de stad Batavia. (Vroeger beslistte de Regeering omtrent dergelijke verzoeken, na het college van Schepenen te hebben gehoord).

Den 30 Januari 1807 ging men nog een stap verder, door hun ook de bevoegdheid te verleenen te beslissen ter zake van aanvragen tot *afstand* van ledige erven.

Bij plakaat van 8 December 1798 werden de inkomsten van verschillende compagnie's dienaren geregeld, en werd daarbij o. a. aan den eersten landmeter 35 R^ds^. 's maands toegekend.

Met betrekking tot het onderhoud van wegen, bruggen enz., in de omgeving van *Batavia*, werd, bij plakaat van 17 Januari 1800, het besluit van 29 December 1767 en het plakaat van 15 Januari 1768 n.l. het heffen van „roeden" geld, ingetrokken en bepaald, dat jaarlijks door het college van Heemraden mocht worden ingevorderd, $^1/_4$ $^0/_0$ van het bedrag waarvoor de tuinen, huizen en erven het laatst verkocht of in hun eigendom gekomen zullen zijn, liggende binnen de limiten daarbij aangegeven. Tevens werd voorgeschreven om van de vaste goederen en landerijen, *niet* in die limiten gelegen, bij verkoop één percent te laten voldoen, ten faveure van Heemraden-kas.

Het plakaat van 3 Juli 1800 houdt het verbod in tegen het verhuren van dèsa's op Java; hetzij aan Europeanen dan wel aan Javanen, Chineezen of wie het zouden mogen zijn, uitgezonderd echter zoodanige negorijen, als met speciale permissie en volgens daarvan te verleenen „piagems" (of schriftelijke permissiën) in huur zullen mogen worden afgestaan aan de respectieve suikermolenaars voor hunne molens, doch van welke uitzondering geen verder gebruik zal mogen gemaakt worden, dan voor zoover zulks ten hoogste voor de suikercultuur noodig is, de in huur zijnde negorijen aan de pachters te laten tot na de expiratie van den huurtijd.

In het plakaat van 3 Juli 1800 is de zienswijze der Regeering neergelegd nopens Chineezen in betrekking tot het bezit van lande-

rijen. Zij was de volgende: „dat schoon het niet is tegen te spreken „dat de Chineezen meer geschiktheid hebben, om landen te beheeren „en tot bloei te brengen, dit bewerkt wordt ten nadeele van de daar „omstreeks liggende districten, en dat het belang van de Compagnie, „vooral in den Oosthoek, vordert, den invloed en macht voor die „natie op den Javaan, inplaats van die te bevorderen, zooveel moge„lijk tegen te gaan".

Op dit tijdstip, nagenoeg een eeuw later, verkeert men ten hunnen opzichte nog in hetzelfde geval. Vele groote landerijen in de ommelanden van Batavia, onder Buitenzorg, Bantam en Krawang zijn nog in handen van Chineezen, die wat men noemt er uithalen wat er uit te halen valt en in vele gevallen, door het debiet van opium, de bevolking dégénereert.

Den 22 October 1800 werd het land „Nangawer", tot dien tijd tot het landgoed Buitenzorg behoorende, aan den regent van Tjiandjoer afgestaan, voor zoodanigen prijs, als door gezworen taxateurs wordt waardig geacht. Den 23 Februari 1801 werd besloten dat die grond steeds van den eenen regent van Tjiandjoer op den anderen zou overgaan; het stuk grond werd, den 13 Maart 1801, voor 1600 Rds. afgestaan en gelast aan dien Regent een *eigendomsbewijs* af te geven.

Bij plakaat van 22 October 1802 werd besloten de tuinen en andere gronden aan het zeestrand bij Batavia gelegen te *verkoopen*, met het *recht van wederinkoop*.

Den 26 October 1802 werd het college van Heemraden gelast, eene kaart te laten maken van de Bataviasche Bovenlanden tot aan de regentschappen, en daarbij alle de in dien omtrek gelegen landen te verdeelen in distrikten van 10 palen in het vierkant, mitsgaders alle de districten te onderscheiden, zoo door verschillende kleuren, als door aparte nommers en zoo mogelijk ook benamingen, „met „qualificatie aan hun Eerwaarden om daartoe te employeeren „den captain-ingenieur Julien Schmaetz, onder toevoeging aan „denzelven van twee leerlingen van de genie".

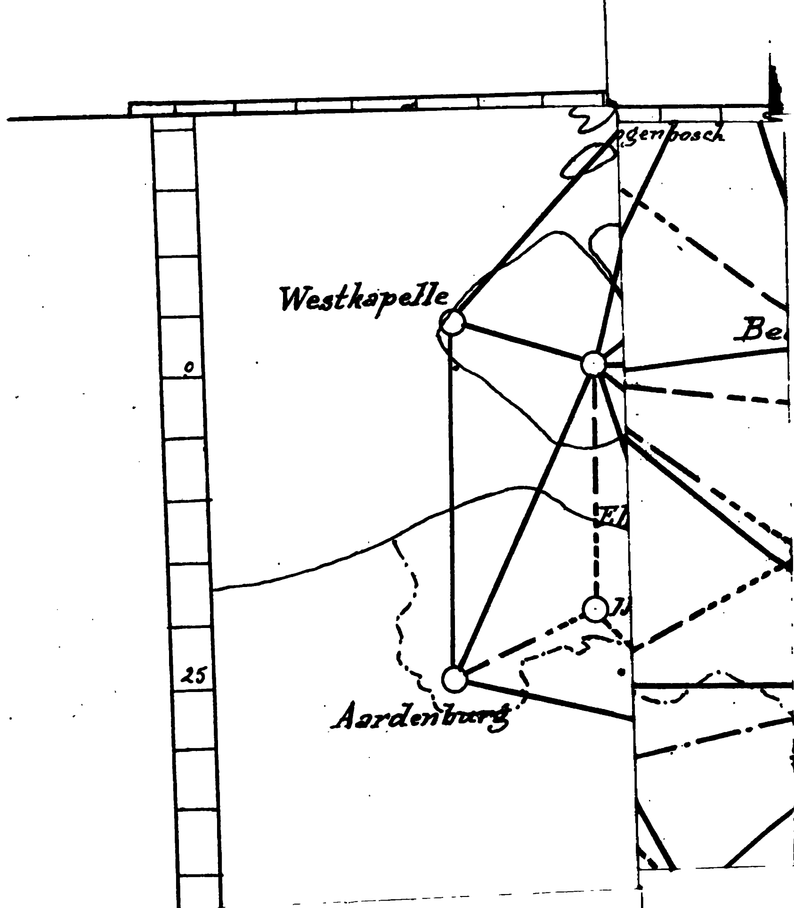
Den 25 Mei 1804 was hieraan nog niet voldaan en werd door de Regeering besloten daarmede te wachten „tot na den vreede te temporiseren".

Den 18 Januari 1803 werden de inkomsten van den eersten landmeter te Batavia op nieuw geregeld.

Bij die resolutie werd goedgevonden en verstaan den eersten landmeter „Tency" te libereeren van de betaling van ambtsgeld voor dit jaar en voorts aan hem uit de kas van Heemraden, provisioneel voor een jaar, toe te leggen een vast traktement van 125 R^{ds}. 's maands, boven hetgeen hij thans komt te genieten, in te gaan met primo September van het gepasseerde jaar, en daarentegen ten faveure van Heemraden te laten komen al hetgeen de gemelde „Tency" intusschen sedert dien tijd genoten heeft voor metingen en taxatiën, conform de salaris-lijst, door het college aan hem voor particulieren opgedragen, en hiervan door hem opgave en restitutie, onder presentatie van eede, te laten doen.

Makassar.

D. A. BERKHOUT.

Westkapelle
Aardenburg
0
25

Verslag der Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing aangaande hare werkzaamheden gedurende het jaar 1896.[1])

Ingevolge het voorschrift, haar verstrekt bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 Mei 1879 lit. M, Afdeeling Kunsten en Wetenschappen, heeft de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing de eer, aangaande hare werkzaamheden in het jaar 1896, het volgende te berichten.

Commissie. In den loop van het jaar hadden geene veranderingen plaats in de samenstelling der commissie, noch in die der subcommissiën, waarin zij zich verdeeld heeft.

Vergaderingen. De Commissie vergaderde drie malen in den loop van her jaar ter beraadslaging over hare aangelegenheden.

Een dier vergaderingen werd gehouden op de sterrenwacht te Leiden; de twee andere hadden plaats te Delft in het gebouw voor Geodesie.

Betrekkingen met de buitenlandsche leden van de internationale vereeniging voor aardmeting. De vergadering der permanente commissie van de vereeniging voor graadmeting werd in 1896 gehouden te Lausanne, waar zij den 15[den] October in het gebouw voor het hooggerechtshof van den Zwitserschen bond onder voorzitterschap van den heer Faye werd geopend. De zittingen werden aldaar gehouden van 15—21 October, en werden bijgewoond door de heeren Hennequin, von Zachariae, Faye, van de Sande Bakhuyzen, Foerster, Helmert en Hirsch, leden van de permanente commissie, en verder door de afgevaardigden Bassot, Lallemand, von Schmidt, Albrecht, Gautier, Lochmann, Riggenbach-Burckhardt en Anguiano.

Daar de conventie voor de aardmeting van 1886 op 31 December 1896 eindigde, en dan zou vervangen worden door de nieuwe conventie in 1895 te Berlijn opgemaakt, en in 1896 aan de betrokken Regeeringen ter aanneming aangeboden, moest de vergadering te Lausanne in de eerste plaats de noodige maatregelen nemen, om het bestuur der aardmeting, dat tot het einde van 1896 berustte bij de permanente commissie, met 1 Januari 1897 over te dragen aan het comité gevormd door den voorzitter, den onder-

---

1) Ter toelichting van het verslag over de Rijks-driehoeksmeting is aan deze aflevering een kaart toegevoegd. [Red.]

voorzitter, den secretaris en den directeur van het Centraal-bureau te Potsdam, dat in het vervolg met het bestuur der aardmeting belast zou zijn.

De voorzitter deelde mede dat reeds van verscheidene Regeeringen het bericht was ontvangen van hunne toetreding tot de nieuwe conventie en dat het zeer gegronde vooruitzicht bestond, dat de staten, die deel uitmaken van de vroegere vereeniging, wellicht met uitzondering van een enkele, ook de nieuwe conventie zouden aannemen.

Er werd verder besloten dat de permanente commissie en het nieuwe bestuur tegen het einde van 1896 zich tot de verschillende Regeeringen zouden richten, om haar mede te deelen dat de nieuwe conventie met 1 Januari 1897 van kracht werd, haar eene opgave te doen toekomen van het bedrag der te betalen bijdragen, en haar uit te noodigen een lid aan te wijzen voor de nieuwe consultative permanente commissie volgens art. 2 der nieuwe conventie.

Door den directeur van het Centraal-bureau werd mededeeling gedaan van de in het afgeloopen tijdvak volbrachte werkzaamheden, waarvan wij als de voornaamste vermelden de voltooiing der berekening van de graadmeting over de parallel van 52° van Warschau tot Valentia in Ierland, waaruit blijkt dat de kromming van het aardoppervlak in de richting van die parallel veel sterker is dan men uit de overige graadmetingen zou afleiden, zoodat het vaste land van Europa eene zeer groote afwijking van de gemiddelde oppervlakte der aarde vertoont.

Uitvoerig werden verder besproken de veranderingen in de richting der aardas, zoowel de uitkomsten der tot nu toe verrichte waarnemingen, waaruit men de beweging van de pool op het aardoppervlak heeft afgeleid, als de richting der nog te volbrengen waarnemingen, waaruit men de beweging van de pool met grooter juistheid hoopt te bepalen. Deze besprekingen waren vooral van belang, daar een aantal leden der commissie voor graadmeting in de verschillende landen van meening zijn dat diergelijke waarnemingen volgens art. 6, no. 4 der nieuwe conventie door onze vereeniging voor graadmeting moeten volbracht worden.

Met het oog hierop was door het Centraal-bureau te Potsdam, een uitvoerig vergelijkend onderzoek ingesteld omtrent de gewone waarnemingsmethode met het oog en die waarbij men zich van de photographie bediende. In een op dit onderzoek gegrond verslag werd aan de gewone waarnemingsmethode in alle opzichten de voorkeur gegeven en hoewel verschillende leden met dit verslag instemden, werd toch besloten het onderzoek nog gedurende eenigen tijd voort te zetten, ten einde bij de eindbeslissing de meest mogelijke zekerheid te verkrijgen.

Ook werd van gedachte gewisseld over de keus der stations, waar men eventueel de waarnemingen omtrent de veranderingen van de pool zou volbrengen.

Door enkelen was voorgesteld die stations ten getale van vier ongeveer op gelijke afstanden onder dezelfde parallel te verdeelen; anderen meenden dat het daarentegen de voorkeur verdiende een grooter aantal waarnemingsstations te stichten in de nabijheid van bestaande sterrenwachten, zoo goed mogelijk over het aardoppervlak verdeeld.

Daar de beslissing omtrent deze geheele zaak berust bij de algemeene vergadering der afgevaardigden van de verschillende regeeringen, die tot de nieuwe conventie zullen zijn toegetreden, werden geene besluiten genomen. Vermoedelijk zal die algemeene vergadering voor de eerste maal in dit jaar plaats vinden; omtrent de plaats der vergadering is nog geene beslissing genomen.

Ten slotte werden door de afgevaardigden verslagen uitgebracht over de werkzaamheden ten behoeve der graadmeting in de verschillende landen in het afgeloopen jaar volbracht; welke verslagen vaak tot belangrijke besprekingen aanleiding gaven.

Werkzaamheden der commissie. De werkzaamheden der commissie hadden in 1896 betrekking op:

de primaire driehoeksmeting;

de secundaire driehoeksmeting;

de getij-waarnemingen, en

de sterrekundige waarnemingen.

Primaire driehoeksmeting. Tegen den tijd dat de terreinwerkzaamheden zouden beginnen, kon de commissie voor dat doel over zes ingenieurs en twee daartoe bij de commissie gedetacheerde landmeters van het kadaster beschikken.

Deze werden voor de werkzaamheden als volgt in drie ploegen verdeeld. De eerste ploeg bestaande uit den ingenieur Heuvelink, als chef, en verder uit de ingenieurs Mulder, Verhellouw en Doublet, zou zorgen voor het bebouwen van de stations en het voortzetten van de verkenning van het driehoeksnet der eerste orde en de aanvulling daarvan met zoogenaamde tusschenpunten voor de aansluiting van de secundaire driehoeksmeting.

De tweede en de derde ploeg, bestaande uit de ingenieurs Wildeboer en van Eyk Bijleveld, aan wie respectievelijk werden toegevoegd de landmeters Colpa en Bingen, zouden de metingen van de eerste orde voortzetten.

Alvorens de werkzaamheden een aanvang konden nemen, vroeg een der ingenieurs, de heer S. Mulder, die in een anderen werkkring wenschte over te gaan, ontslag tegen 1 April, welk ontslag door de commissie verleend werd.

Toen, tegen het midden van de maand April, de werkzaamheden zouden aanvangen, werd een der ingenieurs, de heer van Eyk Bijleveld, plotseling ongesteld, waardoor het vertrek van de derde ploeg moest worden uitgesteld. Toen het bleek dat die ongesteldheid, hoewel niet van ernstigen

aard, toch van langen duur zou zijn, zoodat het te verwachten was, dat hij aan de terreinwerkzaamheden niet spoedig deel zou kunnen nemen, werd in zijne plaats de ingenieur Verhellouw met de leiding van de derde ploeg belast. De ingenieur Heuvelink bleef hierdoor ten slotte alleen met den ingenieur Doublet in de eerste ploeg over. In deze leemte kon eerst tegen het begin van Augustus voorzien worden door de benoeming van den civiel-ingenieur E. A. J. H. Modderman tot ingenieur bij de commissie.

De eerste ploeg, die dus aanvankelijk bestond uit den ingenieur Heuvelink, bijgestaan door de ingenieurs Verhellouw en Doublet, later alleen door laatstgenoemde, ving hare werkzaamheden aan met het bebouwen van de stations in Zeeland en op de Zuidhollandsche eilanden, alwaar de metingen in dezen zomer zouden plaats hebben en zette verder deze werkzaamheden voort in Zuidholland en Noordholland. Toen na 1 Augustus die ploeg aangevuld was door de benoeming van den heer Modderman, kon de verkenning van het net van de eerste orde in de noordelijke provinciën worden voortgezet, alwaar blijkens ons vorig jaarverslag nog altijd de verbinding ontbrak van de driehoeken in het Zuiden van Friesland met die in Drenthe. Het daartusschen gelegen terrein, dat betrekkelijk vlak is, is voor het grootste gedeelte met hoog hout bezet, terwijl de aldaar gelegen kerktorens betrekkelijk laag zijn. Het is eindelijk mogen gelukken aldaar een punt te vinden, de zoogenaamde Boschberg bij Appelscha, alwaar door het bouwen van een signaal een driehoekspunt kon worden ingericht, waardoor de beoogde verbinding verkregen kon worden.

Door deze verkenning kon eindelijk het driehoeksnet van de eerste orde definitief worden vastgesteld. In ons land telt dat net 71 driehoekspunten; hierbij dienen echter nog gevoegd te worden het Duitsche punt Uelsen, dat om de bijzondere ligging nagenoeg tot ons driehoeksnet behoort, benevens 5 driehoekspunten in België; zoodat voor het primaire net door ons de metingen op 77 punten van de eerste orde moeten worden uitgevoerd. Op de overige punten op Duitsch grondgebied, benevens in het Belgische punt Henri Chapelle zijn de metingen door de Pruissische Landes-Aufnahme verricht. Op 44 van de bovengenoemde 77 driehoekspunten van de eerste orde zijn de metingen afgeloopen.

Door deze ploeg werden op de navolgende hoofd- en tusschenpunten de daarbij vermelde inrichtingen aangebracht.

Op den toren te Assenede werd een steenen pijler met steiger aangebracht en in het najaar, nadat de metingen waren afgeloopen, wederom afgebroken.

Op ieder van de hoofdpunten Aardenburg, Westkapelle, Goedereede, Monster en Monnikendam, werd een steenen pijler met steigerwerk aangebracht. In Middelburg moest binnen den toren een houten pijler worden gemaakt. Voor den vuurtoren van Westerschouwen, alwaar de ruimte zeer beperkt is en de pijler daarom niet langer kon blijven staan dan strikt noodig

was, werd een transportabele hardsteenen pijler gemaakt, die kort vóór den aanvang der metingen geplaatst werd en na afloop daarvan onmiddellijk weder werd afgebroken. De pijler werd toen in Delft opgeborgen om later voor hetzelfde doel te kunnen dienen op de vuurtorens op Eijerland en Schiermonikoog.

Op den toren te Enkhuizen werden op den omgang twee steenen pijlers gezet. Op de hoofdpunten Berkheide, Brederode en Schoorl en op de tusschenpunten Teunisduin en Langeveld, die in het duin gelegen zijn, werd op ieder een steenen pijler met steiger gebouwd. Verder werd op ieder van de tusschenpunten Aalsmeer, de Rijp, Castricum en Emmen in den omgang van den toren een pijler gebouwd, terwijl op de stations Hazerswoude, Amsterdam, Haarlem, Edam, Alkmaar, Nieuwe-Niedorp en Leiden heliotroopstellingen werden aangebracht.

De hoekmetingen zouden door twee ploegen worden uitgevoerd, en wel zouden de verschillende stations in Zeeland en op de Zuid-Hollandsche eilanden achtereenvolgens bezet worden.

Zooals reeds vermeld werd kon slechts ééne ploeg op den gewonen tijd aan het werk gaan. Deze ploeg, bestaande uit den ingenieur Wildeboer en den landmeter Colpa, betrok, na eerst nog in Utrecht enkele centreeringsmetingen ter aanvulling van die van het vorige jaar te hebben uitgevoerd, het station Kloetinge, alwaar de vijf hoofdrichtingen Zierikzee, Bergen op Zoom, Hulst, Assenede en Middelburg, benevens drie tusschenrichtingen waren op te meten. Van daar ging zij naar Middelburg tot het meten van hoeken tusschen de richtingen naar Westerschouwen, Zierikzee, Kloetinge, Assenede, Aardenburg en Westkapelle en naar twee tusschenpunten, en toen volgde Westkapelle met de drie hoofdrichtingen Westerschouwen, Middelburg en Aardenburg.

Daarop volgde Westerschouwen met de vier hoofdrichtingen Goedereede, Zierikzee, Middelburg en Westkapelle, en verder het station Zierikzee met de hoofdrichtingen Goedereede, Middelharnis, Bergen op Zoom, Kloetinge, Middelburg en Westerschouwen en een tusschenpunt.

Eindelijk werd nog bezet het station Middelharnis, tot het opmeten van de richtingen naar de hoofdpunten Rotterdam, Oud-Gastel, Bergen op Zoom, Zierikzee en Goedereede en naar vijf tusschenpunten.

Daar de metingen in dit punt eerst tegen half September waren afgeloopen, was het te laat geworden om nog een station te bezetten, te meer daar nog enkele centreeringsmetingen en vastleggingen moesten worden uitgevoerd, en wel de centreeringen van de tusschenpunten Hazerswoude en Bunschoten en vastleggingen te Monster, Kampen, Elburg, Harderwijk, Amersfoort en Nieuwkoop.

Behalve deze centreeringsmetingen hadden tijdens de metingen ook de centreeringen plaats op de punten waar gemeten werd, benevens op het tusschenpunt Ellewoutsdijk.

Zooals reeds vermeld werd kon de tweede ploeg door ongesteldheid van den ingenieur van Eyk Bijleveld met hare metingen eerst later beginnen. De ingenieur Verhellouw, die in zijne plaats trad, vertrok omstreeks half Juni met den landmeter Bingen naar Hulst, alwaar opgenomen moesten worden de richtingen naar Assenede, Kloetinge en Bergen op Zoom en twee tusschenpunten. Van daar gingen zij naar het Belgische punt Assenede, van waaruit moesten worden opgenomen de hoofdpunten Aardenburg, Middelburg, Kloetinge en Hulst benevens twee tusschenpunten. Daarna werd het station Aardenburg bezet, tot het meten van hoeken tusschen de hoofdrichtingen Westkapelle, Middelburg en Assenede en een tusschenrichting.

Nadat in deze punten benevens in het tusschenpunt IJzendijke ook de centreeringsmetingen waren afgeloopen, werd het station Goedereede bezet, alwaar vijf hoofdrichtingen, namelijk: Monster, Rotterdam, Middelharnis, Zierikzee en Westerschouwen benevens eene tusschenrichting opgenomen moesten worden.

Nadat ook hier, benevens in het tusschenpunt Brielle, de centreeringsmetingen waren afgeloopen, werd ten slotte het station Rotterdam bezet.

In dit station komen een groot aantal richtingen samen. In de eerste plaats de richtingen naar de zeven hoofdpunten Gouda, Dordrecht, Oudgastel, Middelharnis, Goedereede, Monster en Berkheide en verder elf tusschenpunten. Tot deze laatste behooren ook de drie punten Teunisduin, Delft (gebouw voor Geodesie) en Leiden (sterrenwacht), die moeten dienen om de sterrenwacht te Leiden met het hoofddriehoeksnet te verbinden, en die daarom met een grooter gewicht opgenomen moesten worden. Door het groote aantal aldaar uit te voeren metingen, en vooral ook wegens het vergevorderde jaargetijde, waardoor men veelal met dampige lucht te maken had, duurde het tot in het begin van November, alvorens de waarnemingen aldaar geheel waren afgeloopen en de waarnemers naar Delft konden terugkeeren om gedurende de wintermaanden zich met de berekeningen bezig te houden.

Secundaire driehoeksmeting. Zooals reeds bij de metingen van de eerste orde vermeld werd, werden tijdens de metingen op de hoofdpunten eene reeks van tusschenpunten ingesteld ter uitbreiding van het net, om daardoor meer aansluitingspunten voor de secundaire driehoeksmeting te verkrijgen.

Als zoodanig werden ingesteld: IJzendijke uit Aardenburg, Middelburg en Assenede; Ellewoutsdijk uit Assenede, Middelburg, Kloetinge en Hulst; Waarde uit Kloetinge en Hulst, welk punt vroeger reeds ingesteld was uit Bergen op Zoom. De punten Poortvliet en Steenbergen, het vorige jaar ingesteld uit Bergen op Zoom en Oudgastel, werden dit jaar nog ingesteld, het eerste uit Middelharnis, Zierikzee en Kloetinge het laatste uit Middelharnis. De twee punten Numansdorp en Willemstad vroeger ingesteld uit Dordrecht en Oudgastel werden beide dit jaar nog ingesteld uit Middelharnis en Rotterdam. Verder werd Brielle ingesteld uit Goedereede, Middelharnis

en Rotterdam en eindelijk werden uit Rotterdam behalve de drie bovengenoemde punten Willemstad, Numansdorp en Brielle nog als tusschenpunten ingesteld de punten Delft (gebouw voor Geodesie), Teunisduin en Leiden (sterrenwacht), reeds bij de primaire driehoeksmeting vermeld, en verder Delft (Nieuwe Kerkstoren), 's Gravenhage, Leiden (Saaihal), Leiden (stadhuis) en Hazerswoude.

Bovendien werden, voor zooverre de gelegenheid zich daartoe voordeed een aantal kerktorens, ten getale van 187, als nevenpunten ingesteld om later als punten van de tweede of van lagere orde gebruikt te kunnen worden.

Met het aanschaffen en het onderzoek van de instrumenten voor de secundaire driehoeksmeting werd verder voortgegaan.

Van de bij den heer Wanschaff in Berlijn bestelde theodolieten werden nog drie stuks met cirkelranden van 21 centimeter ontvangen, terwijl de drie overige met cirkelranden van 14 centimeter in het begin van 1897 verwacht worden. De bovengenoemde drie theodolieten werden onderzocht en in orde bevonden met uitzondering van een van de randverdeelingen. In deze randverdeeling vertoonde zich eene periodieke fout grooter dan bij de vroeger geleverde verdeelingen. Deze rand werd daarom teruggezonden tot het aanbrengen van eene nieuwe verdeeling. Bij onderzoek bleek deze echter dezelfde fout te bezitten zoodat zij nogmaals zal worden opgezonden.

Getijwaarnemingen. Gedurende een tweetal maanden heeft de heer ingenieur Engelenburg zich nog met enkele berekeningen omtrent de waterhoogten te Hoek van Holland en Helder bezig gehouden.

Sterrekundige waarnemingen. Hoewel reeds in 1895 de heer A. Pannekoek, doctorandus in de wis- en sterrekunde, door de commissie tot ingenieur voor de sterrekundige bepalingen was benoemd, meende de commissie toch de gelegenheid niet te mogen laten voorbijgaan, een tweeden ingenieur voor deze afdeeling aan zich te verbinden, nl.: den gewezen luitenant ter zee R. Posthumus Meyjes, die gedurende ruim drie jaren in den O. I. Archipel, voor de verbetering der zeekaarten en voor de nauwkeurige aanduiding door sterrekundige waarnemingen van grenzen, (op Borneo tusschen Nederlandsch- en Engelsch- op Nieuw Guinea tusschen Nederlandsch- en Duitsch gebied), belangrijke diensten bewezen had, doch thans den zeedienst verlaten hebbende, zich genegen betoonde, zich ook hier te lande aan dergelijke werkzaamheden te wijden. Zijne benoeming ging den 1sten Mei in: in welke maand de beide ingenieurs naar de hun aangewezene plaatsen vertrokken, waar de pijlers voor het opstellen hunner instrumenten, door de ingenieurs voor de driehoeksmeting, ten behoeve hunner hoekmetingen gebouwd, nog aanwezig waren.

De universaal-instrumenten, waarmede hunne bepalingen verricht zouden worden, werden door de directeuren der sterrenwachten te Leiden en Utrecht in bruikleen afgestaan; de tijdmeters evenzoo, met goedkeuring van den Minister van Marine, door den verificateur van 's Rijks zee-instrumenten;

de eenige instrumenten, die aangekocht moesten worden, waren twee aneroïde-barometers, die hier te lande konden aangeschaft worden en twee signaal-lampen, die door de firma Carl Bamberg te Triedenau bij Berlijn geleverd werden.

Gedurende het halfjaar, dat voor de sterrekundige bepalingen geschikt kan geoordeeld worden, werden deze op zes uitgekozene punten verricht. De ingenieur Pannekoek volbracht ze te Oirschot, Wolberg en Sleen, de ingenieur Posthumus Meyjes te Utrecht, Sambeek en Harikerberg.

Op elk dezer punten werd eene breedtebepaling en eene azimuthbepaling verricht.

De azimuthbepalingen betroffen de volgende richtingen:

Oirschot—Beek, Wolberg—Veluwe, Sleen—Emmen, Utrecht—Amersfoort, Sambeek—Venray, Harikerberg—Lochem, die niet alleen voor de orientatie van het driehoeksnet, maar ook voor het onderzoek zullen moeten dienen, of er zich ook onregelmatige verschillen met de uitkomsten der driehoeksmeting verraden.

Van Januari tot April heeft de heer Pannekoek de in het jaar 1895 door hem aangevangene herleiding der lengtebepaling tusschen Leiden en Ubagsberg voortgezet. Daar hij echter gedurende den zomer sterrekundige waarnemingen op het terrein moest volbrengen, zijn deze herleidingen nog niet voltooid.

Leiden—Delft, 27 Februari 1897.

De Rijkscommissie voor Graadmeting en Waterpassing

H. G. VAN DE SANDE BAKHUYZEN, *Voorzitter.*
CH. M. SCHOLS, *Secretaris.*

Dr. Ch. M. SCHOLS

In het „Zeitschrift für Vermessungswesen" 1897 bl. 250 wijdt de redacteur Dr. W. Jordan een woord ter herinnering aan Dr. Ch. M. Schols waaraan wij het volgende ontleenen:

Schols is aan de lezers van ons tijdschrift als een wiskunstig geodeet van hooge beteekenis bekend geworden door talrijke artikels, nl.:

1882 S. 555—568 en 589—598. Ch. M. Schols Formeln zur Berechnung der Distanz und der astromischen Azimute aus gegebenen geographischen Positionen.

1893 S. 599—602 15 stellige Werthe log sin x log cos x für nene Theilung.

1894 S. 147—148 Umwandlung rechtwinklicher Coordinaten in geographische Coordinaten und umgekehrt.

1895 S. 551—552 Theorien der Kartenprojection von Schols.

1896 S. 101—102 Conforme Abbildung.

1896 S. 142—143 Mitwirkung von Schols bei der conformen Kegelprojection.

In al deze mededeelingen heeft de heer Schols zich doen kennen als een diepdenkende wiskunstige geodeet en dikwijls als een scherp criticus; in het bijzonder herinneren wij aan zijne medewerking bij de Mecklenburgsche kegelprojectie. In het ambtelijke werk hierover van Jordan, Vogeler, Mauck (Z. f. V. 1895 S. 288) zijn de afstands- en azimuths herleidingen dezer projectie zoover ontwikkeld en berekend, dat alle driehoekszijden van de eerste orde in logarithmen van 7 decimalen en de azimuths op 0″.01 bepaald zijn, wat voldoende is voor alle praktische doeleinden (scherper dan bijv. in de meeste Duitsche Staten door berekening volgens de Soldnersche methode wordt bereikt.) Evenwel de heer Schols, aan wien wij een der eerste exemplaren van dit werk toezonden, wenschte als wiskunstenaar de berekening nog verder door te zetten, om niet enkel tot aan de

grens van het praktisch noodige, maar tot over die grens een helder inzicht in den aard van alle verwaarloosde waarden te verkrijgen. Daarbij maakte de heer Schols ons op de op blz. 551—552 jaarg. 1895 aangeduide werken opmerkzaam waarin hij de projectie van Mercator nabij den equator door fijne wiskundige hulpmiddelen (hyperbolische logarithmen, getallen van Bernouilli enz.) niet slechts tot de 3e en 4e doch tot de 10e en 11e orde had ontwikkeld. Op dit gebied konden wij nu den heer Schols niet volgen; deze ver gedreven ontwikkelingen behooren inderdaad alleen tot het gebied der wiskunde, niet meer tot dat der geodesie. Desniettemin waren deze mededeelingen voor ons aanleiding om op onzen bodem door eenvoudige ontwikkelingen met de sinus- en cosinus reeks en andere elementaire hulpmiddelen de conforme Kegelprojectie met alle termen der 4e orde zoover door te voeren (Z. f. V. 1896, S. 129—143 und S. 240—248), dat ter controleering een diagonaal van 285 kilometer over geheel Mecklenburg op onderdeelen van millimeters in de afstand en op duizendste deelen van seconden in de azimuths klopte; de heer Schols bevestigde de juistheid der uitkomsten door berekening naar *zijne* methoden.

Hoewel deze formeele scherpte den prakticus overbodig moge toeschijnen en hoewel het ook ons in 1895 weinig wenschelijk voorkwam, door de critiek van den heer Schols gedreven te worden op de doornige baan van alle termen der 4e orde voor afstand en azimuth, waardoor toch praktisch niets aan de zaak werd veranderd, wij danken het niettemin aan den Nederlandschen denker dat wij thans de projectietheorie niet slechts tot aan, doch ontwijfelbaar *over* de grens van het praktische hebben doorgezet. Zoo deed ook de groote Gauss onder wiens opvolgers de heer Schols in het eerste gelid staat.

Wij sluiten daarom deze mededeeling over den op 48 jarigen leeftijd te vroeg heengeganen Nederlandschen meester met gevoelens van wetenschappelijke hoogachting en persoonlijke dankbaarheid en met den wensch, dat de heer Schols ook na zijn dood nog vele leerlingen en opvolgers moge vinden.

BIBLIOTHEEK.

Als geschenk ten behoeve der bibliotheek werd van den samensteller ontvangen:

Die Triangulation von Java, ausgeführt vom Personal des geographischen Dienstes in Niederländisch Ost-Indien von Dr. J. A. C. Oudemans, Professor der Astronomie an der Reichs-Universität zu Utrecht, ehemaligen Hauptingenieur und chef des Geographischen Dienstes in Ost-Indien.

Erste Abth. Vergleichung der Maassstäbe des Repsold'schen Basis-Mess-Apparates mit dem Normalmeter.

Zweite Abth. Die Basismessung bei Simplak.

Dritte Abth. Ergänzungen zu den beiden ersten Abtheilungen. Genaue Bestimmung des Verhältnisses zwischen dem Normalmeter und dem mètre des archives. Das Basisnetz von Simplak. Die Basismessungen bei Logantong und bei Tangsil, sowie die beiden dazu gehörenden Basisnetze.

Vierte Abth. Das primäre Dreiecknetz.

Fünfte Abth. Ergebnisse der Triangulation zweiter Ordnung.

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Het bestuur brengt ter kennis van de leden, dat de algemeene vergadering te Amsterdam te houden voorloopig is vastgesteld op 8 November e k. Na het huishoudelijk deel der werkzaamheden zal eene bespreking plaats vinden over „*Het particulier werk*" in te leiden door den heer H. P. de Haan. Leden die nog andere onderwerpen wenschen ter tafel te brengen, gelieven daarvan tijdig opgaaf te doen aan ondergeteekende.

DE VRIES
Secretaris.

Gorinchem Juni 1897.

BERICHTEN.

Bij K. B. van 5 April 1897 No. 42, is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen en tot ontvanger der registratie en domeinen te Deventer, B. C. van Berkel, thans ontvanger der registratie en domeinen te Amersfoort.

Aan C. A. C. Last te Groningen is op zijn verzoek met 15 April 1897 eervol ontslag verleend als teekenaar van het kadaster.

Met 1 Juni 1897 is W. L. Haarman te Groningen benoemd tot teekenaar der 3e klasse van het kadaster aldaar.

Bij K. B. van 23 April 1897 No. 24 zijn met 1 Mei d. a. v. benoemd tot landmeter der 1e klasse van het kadaster J. J. van Dullemen, C. G. van Hattum, A. Griffijn, A. S. Keurschot, F. G. Stucki, P. Sillevis, J. F. H. Meijer, F. P. M. Baetens, C. J. D. van Eck en P. J. Hogenhuis, allen landmeter van de 2e klasse, tot id. van de 2e klasse: J. W. A. Zeller, D. D. van den Bout, H. A. van der Zanden J. L. de Lange, P. W. G. Romijn, J. G. A. Boon, J. W. den Hartogh, F. A. Bonté, A. W. van Ameijden en A. J. Welling, allen landmeter van de 3e klasse, tot id. van de 3e klasse: G. Oldenziel, A. G. Th. de Neijn van van Hoogwerff, P. J. F. Kater, J. W. ten Braak en L. F. Leijendeckers, allen landmeter van de 4e klasse.

Bij hetzelfde K. B. zijn de inkomsten van al de landmeters van het kadaster op nieuw vastgesteld.

De landmeter van het kadaster H. A. van der Zanden te Roermond wordt met 1 Augustus e. k. werkzaam gesteld voor den velddienst te Middelburg.

De adspirant-landmeter J. D. Krijgsman te Utrecht wordt werkzaam gesteld bij de hermeting van Hardinxveld c. a.

De boekhouder van het kadaster J. J. F. Snijhorst te Breda wordt met 1 Augustus e. k. verplaatst naar Rotterdam.

De teekenaar van het kadaster C. G. Richel wordt met 1 Juli e. k. verplaatst van Dordrecht naar Rotterdam en de boekhouder van het kadaster G. J. Manders met 1 Augustus d. a. v. van Goes naar Breda.

De toepassing van een oud Koninklijk besluit.

Van alle vakken die in Staatsdienst worden uitgeoefend, kan men zeker geen noemen dat zoo misdeeld is, en waarmede zoo vreemd omgesprongen wordt als het kadaster.

Van zijne wording af tot op het huidig oogenblik toe mist het elke zelfstandigheid en wordt het slechts beschouwd als een aanhangsel van de registratie, die het, naar gelang van omstandigheden, erkent of ontkent als tot hare administratie te behooren.

Door eene dergelijke stiefmoederlijke behandeling worden groote belangen geschaad, welker behoorlijke behartiging alleen mogelijk is door een goed kadaster.

Het kadaster was het middel om eene evenredige, billijke verdeeling te krijgen van de lasten, die van den grondeigendom geheven worden.

Zijne uitkomsten strekten als grondslag voor de percentsgewijze heffing der belasting op gebouwde en ongebouwde eigendommen, die jaarlijks millioenen in de schatkist brengt.

De vermogens- en bedrijfsbelasting ontleenen voor een groot deel mede hunne gegevens daaraan.

De hypothecaire boekhouding berust op het kadastrale stelsel en welke verwarring er ontstaat als de vele mutatien van onroerend goed niet kunnen plaats vinden op den grondslag van het kadaster, ziet men in Frankrijk.

De landeigenaar en de hypotheekhouder vinden in het kadaster een waarborg voor hun rustig en vreedzaam bezit en eene zekerheid voor het door hen afgestane kapitaal.

Nu zou men meenen dat het beheer van een dergelijken tak van dienst, waarbij de belangen van het publiek zoo nauw zijn betrokken, werd toevertrouwd aan personen, die, daarvoor opgeleid, er hunne studie van gemaakt hadden en die, door praktische ervaring, geheel op dat gebied te huis waren.

De werkelijkheid leert echter gansch wat anders; aan ieder die iets van het kadaster weet, is bekend hoe het nog altijd zucht onder de gevolgen van een oud Koninklijk besluit, dat hieronder verkort volgt.

Dit K. B. van 1 Augustus 1828 N° 161 (Stbl. N°. 52) werd door den Staatsraad Gericke aan de Gouverneurs der Provinciën in afschrift toegezonden als houdende: voorbereidende bepalingen voor de invoering van het *nieuw hypothecair stelsel*".

De aanhef luidde:

Wij, WILLEM, enz.

overwegende dat reeds van nu af alle maatregelen behooren te worden genomen, die strekken kunnen om, tijdens of dadelijk na het in werking brengen der nieuwe wetboeken, de wetgeving op het stuk der hypotheken te kunnen invoeren, en dat het te dien einde noodzakelijk is, voorshands te regelen, al wat betrekkelijk is tot de oprichting van kantoren *ter bewaring der hypotheken en tot het aanleggen en bijhouden van hypotheekregisters.*

Art. 1, enz. [1])

Art. 3.

Voorbehoudens onze voorziening in bijzondere gevallen zal onder de benaming van *bewaarder der hypotheken en van het kadaster*, voor de waarneming van ieder kantoor, een ambtenaar der registratie worden aangesteld, die blijken van bekwaamheid en een onberispelijk gedrag zal hebben gegeven.

Art. 6.

De bewaarders zullen belast zijn:

3e. met het nauwkeurig houden der registers, plans en verdere stukken ter voormelden einde vereischt.

4e. met de bewaring der kadastrale kaarten — alphabetische lijsten en aanwijzende tabellen daartoe betrekkelijk, welke te hunnen kantore zullen zijn nedergelegd.

---

[1]) Alleen de artikelen, die op het kadaster eenigszins betrekking hebben, zijn hier opgenomen; alle cursiveeringen zijn van mij.

5°. met het nagaan en bijhouden van alle veranderingen in de eigendommen en de mededeeling daarvan aan de ambtenaren met de bijhouding der kadastrale leggers belast.

6°. met de afgifte van alle door de belanghebbenden gevorderde extracten uit de kadastrale kaarten en daartoe behoorende stukken.

Art. 17.

Ieder bewaarder zal gehouden zijn, onder goedkeuring van het hoofdbestuur der registratie een bekwamen klerk aan te stellen, die bij de arrondissements-regtbank, in welker regtsgebied het kantoor gelegen is zal worden beëedigd en die ingeval van afwezendheid, tengevolge van verleend verlof, van ziekte of van andere wettige verhindering van den bewaarder, ten koste en ter verantwoording van dezen, deszelfs werkzaamheden zal verrigten.

Art. 26.

Hetzelve (algemeen register) zal gegrond zijn op het kadaster en de daarbij aangenomen beschrijving der grondeigendommen zal daarin gevolgd worden behoudens zoodanige voorloopige voorziening als door ons zullen worden voorgeschreven op het tijdstip der invoering van het *nieuw hypothecair stelsel, wanneer alsdan de opmeting en kaarteering voor het kadaster nog niet overal afgeloopen mogt zijn.*

Art. 27.

De nommers op de kadastrale kaarten aan de gronderven gegeven zullen het voornaam onderscheidingsteeken zijn van ieder eigendom in het algemeen register aangewezen.

Het hoofdbestuur der registratie zal zorg dragen dat de veranderingen en de verdeeling der kadastrale perceelen steeds zoo spoedig mogelijk worden opgenomen en dat de algemeene registers der hypotheken en de kadastrale kaarten ten allen tijde volmaakt overeenstemmen.

Art. 28 (later grootendeels gewijzigd).

Zoodra een bewaarder der hypotheken en van het kadaster eene akte zal hebben overgeschreven uit welke gebleken is dat de omtrek,

gedaante of bepaalde soort van bebouwing van een of meerdere perceelen eene verandering heeft ondergaan of dat de splitsing van dezelve heeft plaats gehad, zal hij in een daartoe aan te leggen register daarvan aanteekening houden.

Op den 1^en^ Maart en den 1^en^ September van ieder jaar, zal hij, aan een daartoe door het hoofdbestuur der registratie aan te wijzen landmeter de, gedurende de afgeloopen 6 maanden, voorgevallene veranderingen van dien aard opgeven.

De landmeter zal ten kantore van den bewaarder de nauwkeurige beschrijving der veranderde perceelen nogmaals nagaan en zich op de plaats zelve begeven om het noodige te verrigten tot het opmaken of bijwerken van de te zijner beschikking staande suppletoire kaarten en tabellen, waarop alle veranderingen achtereenvolgens zullen worden aangetoond.

Hij zal daarna die stukken aan den bewaarder ter hand stellen en het onder dezen berustende stel kaarten en tabellen overnemen, om dezelfde veranderingen daarop te vermelden en deze daarna weder over te leggen en tegen het eerst verbeterde stel uit te wisselen, onverminderd zijne verpligting tot afgifte van zoodanige dubbelden van die stukken als noodig zullen bevonden worden voor de aanhouding der soortgelijke stukken, ter hoofdplaats der provincie bewaard.

Dit Koninklijk Besluit, dat nu reeds zijn 70ste levensjaar is ingetreden, hoe verouderd en in vele opzichten niet meer passend in het kader van den tegenwoordigen tijd, is nog altijd in volle kracht en werking.

De ambtenaren der registratie zorgen wel dat aan dit heilig huisje niet geraakt wordt, want voor hen ligt daarin het monopolie opgesloten om tot het zoo begeerde ambt van bewaarder der hypotheken en van het kadaster te worden benoemd.

Immers de bijzondere gevallen, waarvan in art. 3 gesproken wordt, schijnen zich nog maar een paar malen te hebben voorgedaan; overigens werd iedere bestaande vacature steeds aangevuld uit de inspecteurs en ontvangers der registratie — onlangs zelfs door een surnumerair.

Dat ook een landmeter van het kadaster zou kunnen mededingen,

met eenige kans van slagen, om aan het hoofd eener bewaring te staan, hoe goed hij daar ook op zijn plaats zoude zijn, — wat de registratie-ambtenaren zelven zullen erkennen — de gedachte alleen is hun reeds een gruwel en moet vooral niet aangekweekt worden.

Dat de werkzaamheden van den bewaarder, ten tijde dat het K. B. van 1828 in de wereld kwam en thans, geheel veranderd en gewijzigd zijn, is voor hem, die maar eenigszins van het kadaster op de hoogte is, buiten kwestie.

En hoe zou het ook anders? In 1828 bestond er eigenlijk geen kadaster; van organisatie was geen sprake; tal van gemeenten moesten nog opgemeten worden.

Wat was intusschen de taak van den bewaarder?

Wij zien daarvan eene omschrijving in art. 6 van meergemeld besluit, waar hij sub 3° belast is met het nauwkeurig houden der registers, plans en verdere stukken en sub 5° met het nagaan en bijhouden van alle veranderingen in de eigendommen, en de mededeeling daarvan aan de ambtenaren met de bijhouding der kadastrale leggers belast.

Bij art. 28 werd bepaald dat door het hoofdbestuur der registratie een landmeter zou worden aangewezen die ten kantore van den bewaarder de voorgevallen veranderingen zou opnemen, ter plaatse het noodige verrichten en later kaarten en tabellen bijwerken.

Het bestuur erkent dus dat de bewaarder voor het hem bij art. 6 sub 3°, opgedragen werk niet berekend was.

Zijne werkzaamheden werden alzoo van zeer passieven aard, want de bewaring der kaarten enz., sub 4° genoemd, zal ook wel niet veel drukten of moeiten veroorzaakt hebben — en de activiteit treedt eigenlijk eerst te voorschijn sub 6°, waarbij dan nog de vraag is wie de bedoelde extracten moet maken.

Of nu op deze wijze altijd voldoende en ten genoegen van het belanghebbend publiek werd gewerkt, is moeielijk meer na te gaan, doch deze toestand duurde voort tot in 1839.

Toen, bij K. B. van 5 Maart, Stbl. N°. 37, werden de bewaringen van hypotheken en kadaster vereenigd en bij Ministrieele resolutie van 27 Maart d. a. v. 74 landmeters — waarvan 34 voor kantoor- en 40 voor velddienst — voor de bijhouding der kadastrale stukken aangesteld.

In Arrondissements-hoofdplaatsen waren bijzondere bewaringen van het kadaster gevestigd geweest en de bewaarders, aan het hoofd daarvan geplaatst, moesten de onder hen berustende stukken aan de hypotheekbewaarders, tegen reçu, doen toekomen.

In de desbetreffende Ministrieele resolutie van 15 Maart 1839 wordt dit gelast bij § 1 waaraan wordt toegevoegd: de hypotheekbewaarders kunnen zich daaruit (dus uit die overgelegde stukken) *voorloopig met de tegenwoordige inrichting van de bewaring des kadasters bekend maken*(*!*)

Blijkt uit een en ander dat de werkzaamheden van den hypotheekbewaarder voor zoover het kadaster betreft, althans tot Maart 1839, van nul en geener waarde konden heeten, te meer verbazing mag het wekken, dat nog in den tegenwoordigen tijd de beëedigde klerk, indien hij den hypotheekbewaarder vervangt, op grond van art. 17 van het K. B. van 1 Augustus 1828, *alle* zaken, die het kadaster betreffen, kan behandelen.

't Zij voor korteren of langeren tijd, wegens ziekte of voor genoegen, de bewaarder vraagt eenvoudig verlof, en vermeldt dat gedurende zijne afwezigheid zijne werkzaamheden zullen verricht worden door zijn beëedigden klerk.

De directeur der registratie of de Minister keuren het goed; aan den ingenieur verificateur van het kadaster wordt niets gevraagd; hem wordt alleen kennis gegeven van het feit — en nu is de beeedigde klerk fungeerend bewaarder.

In die kwaliteit opent hij alle brieven, al blijkt ook duidelijk, dat zij geheel alleen kadasterzaken betreffen: hij beantwoordt ze, voor zooveel noodig eerst inlichtingen vragende aan den landmeter met de boekhouding belast; hij plaatst zijne handteekening, met of zonder voorafgaande beschouwingen op maandstaten, aanvragen om verlof, van particulier werk, enz.

En nu is het wel waar dat er onder de beëedigde klerken personen zijn, die, door veeljarige ondervinding, of doordien zij vroeger bij het kadaster gewerkt hebben en ook door eigen studie, zich eenigszins op de hoogte kunnen rekenen van de loopende werkzaamheden, doch bij de uitvoering hunner gewone taak komen zij slechts zijdelings met het kadaster in aanraking en mag men gerust aannemen dat zij met het administratieve en vooral technische gedeelte van het kadaster geheel onbekend zijn.

De beëedigde klerk ontleent zijn mandaat alleen aan den bewaarder, en terwijl voor alle betrekkingen examens worden afgenomen, die steeds moeielijker worden gemaakt, komt hij, die eene goede hand schrijft, vlug werkt en de protectie heeft van een bewaarder tot deze betrekking, zonder eenig onderzoek naar zijne algemeene kennis, veel min, naar die van het kadaster.

En even gemakkelijk als de bewaarder hem heeft aangesteld, kan hij hem ook ten allen tijde weder ontslaan: want al blijft hij — bij de tegenwoordige regeling rijksklerk geworden zijnde — aan de bewaring als klerk verbonden, zijne functie als beëedigd klerk verliest hij, zoodra de bewaarder dit wenschelijk acht.

De landmeter van het kadaster, die toch niet zoo geheel gemakkelijk aan zijne betrekking gekomen is, die zijne aanstelling aan een koninklijk besluit ontleent en die — vaak, na in alle takken van den kadastralen dienst te zijn werkzaam geweest — later als landmeter, met de boekhouding belast, aan eene bewaring is geplaatst, heeft zelfs na jaar en dag, niets in te brengen in eigen vak, hoe groot zijne kennis en ervaring daarvan ook mogen zijn.

Alles gaat van den bewaarder uit: de landmeter is slechts het werktuig.

In de eenvoudigste zaken zelfs, mag hij niet handelend optreden; de bekende verklaring op het aanslagbiljet, door den controleur der directe belastingen en van het kadaster, in zake de eene of andere reclame gevraagd, mag hij wel neêrschrijven; maar die onderteekenen? wel foei, waar zou dat heen! neen, de kracht daartoe zit alleen bij den bewaarder.

Als over zaken betreffende het kadaster gecorrespondeerd moet worden met ingenieur-verificateur, ambtenaren der registratie, van den waterstaat, officieren van de genie, burgemeesters of wie ook, dan mag de landmeter de zaak onderzoeken, oude stukken nasnuffelen, registers en kaarten raadplegen en eindelijk zijne bevinding op een stuk papier schrijven, en aan den bewaarder overhandigen.

Dit is dan zooveel als het concept, dat later in het correspondentie-register als antwoord wordt nedergesteld.

Dat de landmeter, in dergelijke zaken, een rapport zou opmaken en met eigen handteekening bekrachtigen, daar is geen denken aan: wat zou er van het kadaster terecht komen? dat kan immers alleen de bewaarder!

Doch, zoodra de bewaarder zijn kantoor verlaat en zijn mantel voor eenigen tijd geworpen heeft op zijn beëedigden klerk, is deze laatste gerechtigd om alle hiervoor genoemde zaken te doen.

En aan wien of waaraan ontleent hij dat recht?

Ja, dat is een raadsel, dat zelfs de instructie voor de ambtenaren van het kadaster niet oplost.

Maar 't gaat al sinds jaren zoo en niemand verzet er zich tegen en de autoriteiten letten er niet op, of knijpen de oogen toe.

Doch het publiek, dat buitenaf staat, vraagt: „hoe is zoo iets mogelijk?"

De bewaarder benoemt en ontslaat, na machtiging van den Minister den concierge van het gebouw, waarin zijne kantoren zijn gevestigd.

En zoo doet het geval zich voor dat de betrekkingen van concierge en beëedigd klerk door denzelfden persoon vervuld worden.

De bewaarder gaat met verlof, voor weken of maanden en draagt zijne werkzaamheden over aan den beëedigden klerk en in die werkzaamheden wordt ook maar stilzwijgend begrepen al wat het kadaster betreft.

Hoe de ambtenaren van dit dienstvak zulks vinden, daarnaar wordt niet gevraagd: ingenieurs-verificateur en landmeters mogen toezien; de eersten krijgen kennisgeving, de laatsten weten, officieel althans, niets van deze overdracht.

Men wil beweren, dat dit alles geschiedt op grond van art 17 van meergenoemd K. B. van 1828.

Zou dit werkelijk *die* bedoeling gehad hebben?

Maar dit kan immers niet, waar, zooals we boven reeds zagen, in 1828 nog van geene geregelde kadastrale werkzaamheden aan eene bewaring sprake kon zijn.

Niets anders kan men daarmede op het oog gehad hebben als den beëedigden klerk in de plaats van den bewaarder te doen optreden, voor zoover zijn finantieel beheer betrof en zijn verantwoordelijkheid tegenover den staat en het publiek.

Volgens art. 83 I. K. regelt de bewaarder, onder toezicht van den ingenieur-verificateur, de kadastrale werkzaamheden aan zijn kantoor.

De ingenieur-verificateur verzekert zich door herhaald bezoek

(art. 84 I. K.) van den geregelden gang van de dienst aan elk kantoor.

En nu kan de bewaarder er maar uittrekken, zijne werkzaamheden, het kadaster inbegrepen, aan zijn beëedigden klerk overdragende, zelfs zonder dat hierop de goedkeuring van den ingenieur-verificateur gevraagd is.

Wat moet men denken van zulk een toestand: hoe moet het publiek oordeelen over de waarde van een vak, waarmede zoo kan gesold worden?

De bewaarders worden in de I. K. genoemd *onder de ambtenaren van het kadaster*; zij staan in rang beneden den ingenieur-verificateur, die hoofdambtenaar is; zij moeten aan den ingenieur-verificateur alle inlichtingen verschaffen, die hij van hen vraagt; zij zijn volgens art. 16 I. K. verplicht zich te gedragen naar de hun, door het bestuur, gegeven instructiën en de, op die instructiën steunende, voorschriften der boven hen gestelde ambtenaren.

Hoe rijmt nu met het hierboven aangehaalde art. 83 I. K. de vrijheid, die hun gelaten wordt om hunne werkzaamheden, *ook wat het kadaster betreft*, maar over te dragen aan den beëedigden klerk, die bij den ingenieur-verificateur geheel onbekend kan zijn?

Zoo zouden nog tal van vragen kunnen gedaan worden.

Doch het antwoord — wij weten het wel — zou alleen kunnen zijn, dat dit alles voortspruit uit de onmacht, waarin het kadaster verkeert, uit de lamheid, waarmede het geslagen is omdat het nimmer eene afzonderlijke afdeeling mocht uitmaken van het Ministerieel departement.

Waar alle macht in handen is van de registratie, past deze wel zorgvuldig op dat de hoofdambtenaren van het kadaster zelfs geen woord hebben mede te spreken, ook in de belangrijkste aangelegenheden van het vak, dat aan hunne zorgen is toevertrouwd.

Hunne adviezen worden niet gevraagd of — ongevraagd, zij het met nog zooveel bescheidenheid ingediend — eenvoudig ter zijde gelegd.

Als het kadaster eens zelfstandig mocht optreden, als eindelijk eens de staat van onmondigheid werd opgeheven, waarin het nu toch waarlijk lang genoeg heeft verkeerd, zoodat het vrij zich kon bewegen en zijne wieken uitslaan, dan zou zeker bij al de grieven,

die er bestaan, onder al de tekorten, die moeten aangevuld worden, het hierboven besprokene in de eerste plaats veranderd en verbeterd worden.

En zoolang dit nu nog niet kan of mag geschieden, zou toch zeker een niet zoo bizonder ingrijpende maatregel behoeven genomen te worden, dat voortaan, wanneer de bewaarder, in zake het kadaster moet worden vervangen, dit op andere wijze geschiedt, dan zooals nu maar stilzwijgend wordt toegelaten, op grond van een artikel van een oud Koninklijk besluit, dat, naar ik meen aangetoond te hebben, nooit die bedoeling gehad heeft — en eene rechtmatige ergernis oplevert voor alle ambtenaren van het kadaster.

J. W. VAN BUREN LENSINK.

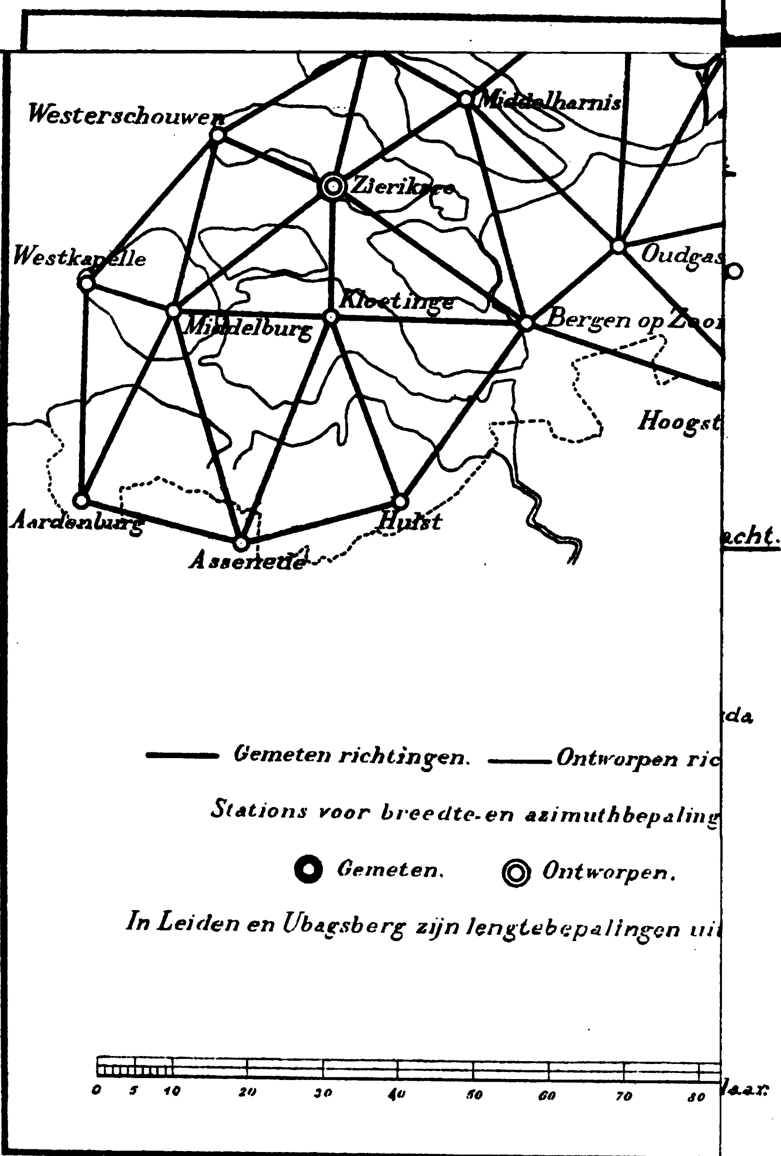

Photo-Lithographie van F. GRÄFE - Delft.

De Rijksdriehoeksmeting.

Mededeeling, gedaan op het zesde Nederlandsche Natuur- en Geneeskundig Congres door Hk. J. Heuvelink.

(Met kaart).

M. H.! In de 2e bijeenkomst van dit congres in 1889 werden door den Heer Dr. Ch. M. Schols mededeelingen gedaan over de nieuwe triangulatie van ons land [1]) en werd door hem uiteengezet, op welke gronden dit werk werd ondernomen.

Zijn voornemen was, in deze bijeenkomst den stand van het werk te schetsen en de hierbij gevoegde overzichtskaart is nog door zijne persoonlijke zorgen gereed gemaakt.

Door den vroegtijdigen dood van dezen verdienstelijken man is de uitvoering ook van dit voornemen op droeve wijze verijdeld.

Het zij mij thans vergund U een overzicht te geven van hetgeen er onder de leiding van den Heer Schols voor de driehoeksmeting is tot stand gebracht.

Met de eerste werkzaamheden werd aangevangen in 1885 en sedert is met de beschikbare krachten en hulpmiddelen geregeld aan dit werk voortgegaan en thans kan ik U wijzen op de kaart, waarop een net van aaneengeschakelde driehoeken is voorgesteld, welk zich uitstrekt over ons geheele land en aansluit aan de netten in de naburige staten, en waarvoor de waarnemingen op meer dan de helft der hoekpunten reeds voltooid zijn.

De vorm van dit net is het resultaat van eene voorloopige opneming — de verkenning — welke in het vorige jaar voltooid werd.

Daarbij moesten de punten opgezocht worden, welke voldoen aan de eischen voor hoofdpunt, en deze zijn van dien aard, dat het in meer dan een geval niet de kwestie was, om uit eenige mogelijke

---

1) Zie dit Tijdschrift, Jaargang V. bl. 129.

combinaties eene keuze te doen, maar wel om met de aanwezige tevreden te zijn.

Er komen dan ook in het net figuren voor, welke minder wenschelijk zijn, doch waarvoor geen betere in de plaats zijn te stellen.

Door verschillende oorzaken wijkt het nieuwe net zeer veel af van dat van den generaal Krayenhoff.

Verscheidene der door hem gebruikte torens zijn verdwenen; andere, waar hij nog kans zag om met den repetitie-cirkel hoeken te meten, zijn ten eenenmale ongeschikt om daar met den theodoliet nauwkeurige waarnemingen te verkrijgen.

Het zij evenwel opgemerkt, dat de nog aanwezige punten van Krayenhoff zoo innig mogelijk aan het nieuwe net verbonden worden. [1])

Een belangrijk voordeel heeft dit laatste boven dat van Krayenhoff, doordat de open vijfhoek over de Zuiderzee thans door driehoeken is vervangen, zij het dan ook, dat op den waarnemingspijler te Enkhuizen Harderwijk onzichtbaar is [2]).

Tot het eigenlijke Nederlandsche hoofddriehoeksnet behooren ook de buiten onze grenzen gelegen hoekpunten Assenede, Hoogstraten, Peer, Tongeren, Hinsbeck en Uelsen. Behalve in Hinsbeck, waar de metingen uitgevoerd werden door de Trigonometrische afdeeling van de Pruisische Landesaufnahme, zijn de waarnemingen op de voornoemde stations door de Nederlandsche ingenieurs gedaan.

Van de 77 hoofdpunten van het net zijn er 64 gelegen op kerktorens of andere hooge gebouwen. Daar moet op de meest verschillende manieren de gelegenheid voor de opstelling van den theodoliet en van de heliotropen en de benoodigde ruimte voor de waarnemers verkregen worden. Tijdelijke beschadigingen en ontsieringen dier gebouwen zijn daarbij niet te ontgaan. Voor de 13 andere punten, welke op hooge terreinen zijn gelegen, is het meestal

---

[1]) Zie hiervoor de kaart, welke bij de vorige aflevering van dit Tijdschrift gevoegd is bij het jaarverslag over 1896 van de Rijkscommissie voor Graadmeting. Vele der punten van Krayenhoff komen daarop voor als tusschenpunten, hoewel hunne ligging in het hoofdnet daartoe overigens geen aanleiding zou geven.

[2]) De half getrokken, half gestipte lijnen op de kaart duiden aan, dat deze verbindingen slechts van één kant worden gemeten.

voldoende daar een steenen pijler te plaatsen; op enkele dier punten was het noodig houten signalen te bouwen. Van deze laatste is het hoogste dat in het punt Klifsberg, waar de opstelling van den theodoliet op 14 meter boven den grond is gelegen.

Alle punten, waar hoekmetingen worden gedaan, of waar heliotropen worden geplaatst, worden aangewezen door bronzen bouten met fijne boringen, waarboven de instrumenten centrisch zijn op te stellen.

Behalve deze bouten worden er in de gebouwen, welke als driehoekspunt gebruikt worden, nog andere merken gesteld, waarvan één zoo dicht mogelijk bij den grond, en waar geen gebouw aanwezig is, worden merken in steenen onder den grond aangebracht. De onderlinge richtingen en afstanden van al deze punten op een station worden nauwkeurig bepaald om daardoor het gevaar voor totaal verlies van een driehoekspunt tot een minimum te brengen.

Als instrumenten voor de hoekmetingen worden theodolieten van eenvoudigen vorm gebruikt; zij zijn op eene enkele uitzondering na uitsluitend ingericht voor het meten van horizontale hoeken.

De verstelbare cirkelranden zijn verdeeld van 5′ tot 5′ en worden afgelezen met micrometrische microscopen, welke op den trommel 1″ aangeven en de schatting van 0″,1 toelaten.

Zij zijn al naar den aard van de metingen, welke ermede gedaan worden van verschillende afmetingen; hunne cirkelranden hebben diameters van 35 c.M., 21 c.M. en 14 c.M.; de overige afmetingen verhouden zich ongeveer als deze getallen.

Voor de verkenning zijn bijzonder handige en toch vrij nauwkeurige instrumentjes met cirkelranden van 9 c.M. diameter in gebruik.

De groote waarde van een theodoliet als meetwerktuig is behalve in den stabielen bouw, gelegen in de nauwkeurigheid van de randverdeeling en van de micrometerschroeven in de microscopen. Alle instrumenten werden dan ook voor hunne aanneming in dit opzicht aan een onderzoek onderworpen. Enkele malen bleek daarbij dat de vervaardiger — Jul. Wanschaff te Berlijn — minder gelukkig was bij de eerste aflevering, doch hij wist steeds zijn werk te verbeteren.

De randverdeelingen, zooals die thans in het bezit van de Com-

missie voor Graadmeting zijn, behooren tot het beste, wat er in dit opzicht is te verkrijgen, zooals uit de onderstaande tabel blijkt. Daarin is τ de middelbare fout in de enkele instelling eener richting voor zoover die afhangt van de randverdeeling, wanneer de beide microscopen ieder op twee naast elkander gelegen strepen van den rand worden afgelezen. Verder is τ' dezelfde middelbare fout, nadat de verdeelingsfouten gecorrigeerd zijn voor hun periodiek gedeelte, en dus het bedrag, dat zich in het eindresultaat der hoekmetingen doet gevoelen.

Theodolieten van WANSCHAFF.	Jaar der verdeeling.	τ	τ'
35 cM. n⁰. 1	1887	$0''{,}30$	$0''{,}25$
„ n⁰. 2	1891	0,47	0,34
21 cM. n⁰. 1	1887	0,41	0,31
„ n⁰. 2	1893	0,42	0,33
„ n⁰. 3	1895	0,36	0,24
„ n⁰. 4	1897	0,37	— *
„ n⁰. 5	1895	0,47	0,25
„ n⁰. 6	1896	0,29	0,15
14 cM. n⁰. 1	1889	0,86	0,74
„ n⁰. 2	1893	0,79	0,37
„ n⁰. 3	1895	0,52	0,47
„ n⁰. 4	1896	0,72	— *
„ n⁰. 5	1896	0,81	— *
„ n⁰. 6	1896	0,52	— *

Bij geen der schroeven van de micrometer-microscopen werd veranderlijke spoed van eenig belang gevonden.

Periodieke fouten kwamen wel voor, doch bij herziening der microscopen door den maker werden ook deze teruggebracht tot bedragen, waarvoor het onnoodig is om correcties aan de waarnemingen aan te brengen.

* Voor deze cirkelranden, welke eerst in den allerlaatsten tijd werden ontvangen, is τ' nog niet berekend. (Zie aanvulling).

De middelbare fout in de enkele instelling als voren, dus in het gemiddelde van vier micrometeraflezingen, voor zoover die afhangt van de fouten van de micrometerschroeven, bedraagt dooreengenomen ongeveer 0″,15

Alle metingen voor het hoofdnet geschieden op heliotrooplicht en met de 35 cM. theodolieten; de daarbij gevolgde methode is die van den generaal Schreiber, zooals die in hoofdzaak is beschreven in het Zeitschrift für Vermessungswesen van 1878 [1]).

Voor ieder station wordt bij de vereffening der waarnemingen ook de middelbare fout in het resultaat berekend; uit de gezamenlijke waarnemingen, welke tot nu toe voltooid zijn, volgt op deze wijze voor de middelbare fout in eene gemeten richting van het net: 0″,21 [2]).

Een andere maatstaf voor het beoordeelen der nauwkeurigheid is het bedrag van deze zelfde middelbare fout uit de sluitfouten der driehoeken volgens de benaderingsformule van de internationale aardmeting [3]).

Daarvoor zijn thans de sluitfouten van 51 hoofddriehoeken volgens voorloopige berekeningen bekend en deze leveren voor de genoemde middelbare fout een bedrag van 0″,27.

Vergelijkt men dit bedrag met de bovenvermelde waarde, dan wijst het geringe verschil van deze beide cijfers op de afwezigheid van systematische fouten van eenig belang.

Ook de vergelijking met de uitkomsten, welke in den nieuweren tijd in andere landen zijn verkregen, kan dit cijfer doorstaan. De middelbare waarde ervan voor de gezamenlijke driehoeken van de internationale aardmeting bedraagt 0″,85, en het gunstigste cijfer hiervoor verkregen bij een net van eenige uitgebreidheid is 0″,23 en wel bij de zuidelijke aansluiting van Pruisen aan ons land.

In direct verband met de driehoeksmeting zullen in ons land op vijftien punten bepalingen van breedte en azimuth plaats hebben.

---

[1]) Schreiber. Ueber die Anordnung von Horizontalwinkel-Beobachtungen auf der Station.

[2]) Afgeleid uit de fouten v volgens de notatie van Schreiber.

[3]) $m = \sqrt{\frac{\varepsilon \Delta^2}{3n}}$ voor een hoek, dus $m = \sqrt{\frac{1}{2} \frac{\varepsilon \Delta^2}{3n}}$ voor eene richting, wanneer Δ de sluitfouten zijn en n het aantal driehoeken voorstelt.

Op zeven dezer punten zijn de waarnemingen reeds voltooid; de berekening dezer waarnemingen is nog in bewerking.

Door lengtebepalingen zijn de punten Leiden (Sterrewacht) en Ubagsberg zoowel onderling als aan het internationale astronomisch-geodetische net verbonden.

In aansluiting aan het hoofddriehoeksnet zal eene secundaire driehoeksmeting tot stand komen, welke aan kadastrale en andere detail-opmetingen tot grondslag zal dienen.

Met het oog op deze secundaire meting is reeds een groot aantal tusschenpunten in het hoofdnet opgenomen, terwijl tijdens de waarnemingen voor het hoofdnet op de betrokken stations zooveel doenlijk de zichtbare kerktorens als nevenpunten worden ingesteld.

Ook voor dit werk is dus reeds eene belangrijke hoeveelheid waarnemingen verzameld; met de gedetailleerde uitvoering ervan hoopt men weldra een aanvang te maken.

BERICHTEN.

De adspirant-landmeter van het kadaster J. Z. Kerkhoff te Amersfoort is met 1 Augustus j.l. werkzaam gesteld bij de hermeting van Velp.

De verplaatsing van den teekenaar van het kadaster C. G. Richel van Dordrecht naar Rotterdam is ingetrokken. Met 1 Juli j.l. is hij belast met de tijdelijke waarneming van boekhouder te Goes. De teekenaar P. van Stokrom is met 1 Juli j.l. verplaatst van Dordrecht naar Rotterdam.

Overleden: den 2en Augustus j.l. de teekenaar van het kadaster K. Perk te Utrecht en den 25en d. a. v. de oud-ingenieur-verificateur van het kadaster A. Douglas te Nijmegen.

Bij K. B. van 23 Augustus j.l. No. 49 is benoemd tot ontvanger der registratie voor de gerechtelijke akten en der domeinen te 's Gravenhage, B. C. van Berkel, thans bewaarder van de hypotheken en het kadaster en ontvanger der registratie en domeinen te Deventer.

Minister Pierson over het rechtsgeldig kadaster.

Het is reeds meer dan 20 jaren geleden, dat wij onze studiën aanvingen over de beteekenis die het kadaster kan hebben voor de rechtszekerheid van den grondeigendom.

Natuurlijk heeft onze zienswijze, sinds de eerste vrucht van die studie werd neergelegd in een drietal artikels in de Economist (Mei-Juli 1881), zich in enkele opzichten gewijzigd. Aan de grondgedachte evenwel hebben wij vastgehouden, en toen ons 13 jaren geleden de redactie van dit tijdschrift werd aangeboden, maakten wij van de schoone gelegenheid gaarne gebruik om voor ons denkbeeld te ijveren. Door den steun van alle zijden verleend werd de overtuiging weldra algemeen dat aan een rechtsgeldig kadaster, d. i. een kadaster „met bewijskracht omtrent de grenzen der perceelen" de toekomst behoort.

Ernstige bestrijding vond dit beginsel sinds jaren niet meer, de Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde maakte het tot het hare, de vergadering der Nederlandsche Juristen-Vereeniging erkende in 1893 de juistheid ervan met nagenoeg algemeene stemmen.

Zóo ging het niet alleen hier te lande, alle tijdschriften en andere werken over het onderwerp, die uit den vreemde tot ons kwamen, ademden denzelfden geest. Alleen in zoover was er onderscheid, dat ginds de hand aan den ploeg werd geslagen, niet alleen bij onze oostelijke buren, maar overal, nu onlangs ook in Frankrijk, terwijl we hier te lande maar steeds riepen:

Zuster Anna, ziet ge nog niets komen?

Doch hoort, daar klinkt geheel onverwacht een stem, die ons waarschuwt: Gij zijt op een dwaalweg! Wat gij verlangt is verkeerd: het bestaande kadaster moge zijne bezwaren hebben, het voldoet aan alle behoeften. Gij meet die bezwaren te breed uit, terwijl gij die van uw eigen stelsel voorbij ziet.

Ware het een der veteranen van het vak geweest die ons dat

waarschuwend woord liet hooren, we zouden er ons niet te zeer over verwonderd hebben. Want we vermoedden wel dat er onder die veteranen nog wel een enkele kon schuilen, die zich met de nieuwere denkbeelden niet kon vereenigen, hoewel er ons nooit iets van was gebleken, zelfs niet in particuliere gesprekken, en hoewel ook vele der oudere mannen van het vak zich bij de Vereeniging hebben aangesloten.

Het is immers bekend, hoe in elk vak menig ambtenaar op rijperen leeftijd, vastgeroest in routine, in de meest onlogische en stelsellooze voorschriften, die een leven lang zijn arbeid hebben bestuurd, welker scherpste kanten hij leerde vermijden of afstompen, ten slotte een juist beginsel meent te zien, daar hij ze zooveel mogelijk heeft aangepast aan de behoeften van het practische leven, terwijl hij zich niet meer wil of — wegens gemis aan de daartoe noodige wetenschappelijke kennis — niet meer kan indenken in een voor hem nieuw stelsel, dat breekt met allerlei, wat oud is en hem daarom goed en eerbiedwaardig voorkomt.

Ware dat afkeurend oordeel afkomstig geweest van een in den dienst vergrijsden ambtenaar, we zouden er aan hebben gewanhoopt door weerlegging der aangevoerde argumenten hem van inzicht te doen veranderen.

Maar zulks is niet het geval, nu wij de eer hebben te staan tegenover een zoo begaafd man als Minister Pierson, die dat oordeel uitsprak op eene audiëntie, toegestaan aan bestuur en redacteur onzer vereeniging, en die natuurlijk, bij zijne vele en gewichtige werkzaamheden, slechts terloops van deze quaestie kon kennis nemen. Als wij in de volgende bladzijden eene poging wagen om 's Ministers motieven te ontzenuwen met behulp van die, welke de meeningen van de deskundigen in ons land, ja in heel de wereld beheerschen, dan geschiedt zulks niet in de laatste plaats in de hoop, ook voor onzen Premier nieuwe gezichtspunten te openen. We houden ons overtuigd, dat deze Minister van Financiën, eenmaal door meer licht tot een ander inzicht gekomen, geen oogenblik zal aarzelen ook zijne houding daarnaar te wijzigen.

De door den Minister aangevoerde argumenten kunnen in korte woorden aldus worden samengevat.

De heeren durven de consequentie van hun stelsel niet aan, in plaats van een kadaster met rechtskracht wenschen zij thans een kadaster met bewijskracht, dat is een stelsel met achterdeurtjes.

De bewering dat er in deze zaak een „communis opinio" zou ontstaan zijn, is niet houdbaar.

Het kadaster is reeds thans bewijsmiddel, al is het niet speciaal in het Burgerlijk Wetboek genoemd.

De onzekerheid tengevolge de onnauwkeurigheid der kadastrale kaart is gering, anders zou men geen geld in den grond beleggen, waarbij slechts $2^1/_2$ procent wordt gemaakt.

De eigenaar die meer zekerheid wenscht kan met zijne buren een delimitatie-contract sluiten.

Alvorens eene weerlegging van deze argumenten te beproeven, zullen we de praktische beteekenis van het vraagstuk, de hoofdzaak, waarop het voor het oogenblik aankomt, nog eens in enkele woorden trachten te schetsen.

Ons kadaster stamt uit den franschen tijd. In het begin dezer eeuw was het vóór alles te doen om de belastbare opbrengst van *alle* eigendommen in het *geheele Rijk* te kennen, met het doel, om eindelijk te komen tot een beteren omslag der grondbelasting. Vandaar dat nauwkeurigheid en belangen van den grondeigendom werden opgeofferd aan haastigen spoed om toch maar gereed te komen. Eene vaststelling der eigendomsgrenzen ging niet aan de meting vooraf. De landmeter mat met gelijke nauwkeurigheid (of onnauwkeurigheid) maar alle scheidingen of afsluitingen op die hij op het terrein vond, onverschillig of zij vermoedelijke eigendomsgrenzen waren of slechts dienden tot afscheiding der perceelen van eenzelfden eigenaar.

De redenen, die vroeger drongen tot overhaasting bestaan thans niet meer; de omslag der grondbelasting heeft geregeld en zonder bezwaar plaats naar de gegevens van het kadaster.

Niettemin, en hoewel er bij de invoering van ons Burgerlijk Wetboek, ten behoeve van de boekhouding op den grondeigendom, eischen aan het kadaster werden gesteld, waarop bij de opmaking niet kon worden gerekend, heeft de oude wijze van werken zich bij de vernieuwing staande gehouden. De hermeting van gemeenten —

er staan reeds een 200 à 300-tal op de lijst — heeft wel met veel grooter technische nauwkeurigheid en veel hooger kosten plaats dan bij de oorspronkelijke opmaking van het kadaster, doch de grondslagen zijn dezelfde gebleven.

Waartoe dient die vernieuwing?

Niet voor den omslag der grondbelasting, daartoe is het bestaande kadaster voldoende.

Niet om de bijhouding gemakkelijker te maken, want voor dit in hoofdzaak administratief belang zijn hermetingen veel te omslachtig en te kostbaar, terwijl tegenover dit voordeel nog het nadeel staat, dat de boekhouding — vooral de hypothecaire — er door wordt bemoeilijkt.

Niet voor oefening van het aankomend personeel, want was dat het geval, men zou minder karig zijn in het aanschaffen van verschillende instrumenten, ten einde oefening in verschillende meetmethoden mogelijk te maken.

De vernieuwing van het kadaster kan geen ander doel hebben en heeft ook geen ander doel dan de rechtszekerheid van den grondeigendom te vermeerderen.

Edoch in de praktijk komt daarvan weinig terecht, zoolang men er niet toe overgaat als grondslag voor de meting te nemen de eigendomsgrenzen, d. w. z. de grenzen zooals die door de eigenaars zelven zijn vastgesteld of aangewezen. Geschiedt zulks niet, wordt door den landmeter slechts opgenomen alles wat hij op het terrein vindt en voor eigendomsgrenzen meent te mogen aanzien, of, als zich een eigenaar vertoont, grenzen door dezen zonder medewerking van den buurman aangewezen, worden verder op het kantoor, bij vergelijking van de oude met de nieuwe kaart, bij afwijkingen, die niet aan verschillen in de meting kunnen toegeschreven worden, de grenzen volgens de oude kaart op de nieuwe overgebracht (zoo goed of zoo kwaad als dat gaat) of wel, worden de nieuwe perceelen in consorten gesteld, dan is, voor de rechtszekerheid van den grondeigendom, de nieuwe kaart in menig opzicht nog slechter dan de oude.

Volkomen juist is de opmerking van Mr. P. R. Feith: „de meer-„dere zorg, in de laatste jaren aan de verbetering (van het kadaster) „besteed, moet voor een deel als weggeworpen geld worden beschouwd, „omdat op den bestaanden gebrekkigen grondslag nooit een goed „resultaat te verkrijgen is" (Hand. Ned. Jur.-Ver. I bl. 112.)

De eerste vraag, de hoofdvraag waarop het uit een praktisch oogpunt aankomt, is daarom deze: zal met de oude, algemeen veroordeelde werkwijze bij hermetingen worden gebroken, m. a w.

moet aan de hermetingen, ter vernieuwing van het kadaster, ondernomen in het belang van de rechtszekerheid van den grondeigendom, ten grondslag worden gelegd eene vaststelling der eigendomsgrenzen (delimitatie) *door de eigenaars?*

Een ontkennend antwoord op die vraag zou spotten met alle logica, want zonder dien grondslag zou die rechtszekerheid niet worden gediend.

Natuurlijk moet het geheele resultaat in het nieuwe kadaster worden vastgelegd: er moet vaststaan voor elke grens of zij al dan niet, hetzij door beide eigenaars na onderling goedvinden omtrent de juiste plaats, hetzij door een hunner (eenzijdige delimitatie) is aangewezen, of wel dat men het over de juiste plaats niet kon eens worden en dus de grens betwist bleef.

Is bovenstaande vraag eenmaal in bevestigenden zin beantwoord, zooals thans, voor zoover ons bekend, overal in Europa en zelfs daarbuiten is geschied, dan rijzen van zelf andere vragen en wel in de eerste plaats deze: zal bewijskracht in rechte aan de meting worden toegekend?

Dat een behoorlijke geregelde, wettelijk voorgeschreven delimitatie rechtsgevolgen *heeft* en in verband hiermee, bewijskracht aan de meting, vooral indien deze in haar innerlijken samenhang zelf het bewijs van hare juistheid en van de afwezigheid van fouten levert, moeilijk kan worden ontzegd, behoeft geen betoog. Doch hoever behoort die bewijskracht zich uit te strekken, welke plaats moet het kadaster innemen tegenover andere bewijsmiddelen ook met het oog op de mogelijkheid eener duurzame bijhouding? Is het, in verband met die mogelijkheid en tevens om de hermetingen te vereenvoudigen en de boekhouding op rationeele wijze te kunnen inrichten, gewenscht, het kadaster te splitsen in een eigendoms- en een belastingkadaster, met elkaar vereenigd maar niet verward, overeenkomstig de gelijkluidende adviezen van onze deskundigen en van de fransche Staatscommissie (commission extra-parlementaire du cadastre)?

Ziedaar vragen, waaromtrent men van opinie kan verschillen, er valt over te redeneeren. Doch het zijn vragen die eerst in de tweede plaats aan de orde komen, n.l.: nadat de boven gestelde hoofdvraag is beslist,

Meermalen hebben wij ons standpunt tegenover die vragen ontwikkeld, tot enkele nadere toelichtingen zullen we gelegenheid vinden bij de bespreking der bezwaren door den Minister tegen een rechtsgeldig kadaster ingebracht, waartoe wij thans overgaan.

Goed onderscheiden is een eerste vereischte om misverstand te voorkomen.

Telkens ontwaart men, dat leeken op kadastraal gebied een rechtsgeldig kadaster en een positief stelsel met elkander verwarren.

Reeds vroeger (Tijdschr. V. bl. 247) gaven wij van die verwarring een paar voorbeelden, waarvan een ontleend aan het Voorloopig Verslag op hoofdstuk VIIB der Staatsbegrooting voor 1889. Van gelijke verwarring vindt men blijken in het Voorloopig Verslag en in de Memorie van Antwoord bij de Begrooting voor 1896, wat Mr. Drucker aanleiding gaf bij de beraadslaging tegen de vermenging en verwikkeling van beide onderwerpen te waarschuwen.

Sporen van dergelijke verwikkeling meenen we ook op te merken in 's Ministers woorden bij de bovenbedoelde audiëntie.

Wij beginnen daarom met nogmaals even het onderscheid tusschen beide zaken duidelijk te maken en bedienen ons daartoe thans van de woorden van Professsor Mr. Hamaker (Rechtsgel. Mag. 1893, bl. 425):

„Tweeërlei geschillen omtrent onroerend goed moeten onderscheiden „worden: de grensgeschillen tusschen rechthebbenden op naburige „erven, geschillen dus over de *individualiteit* der perceelen en ge-„schillen tusschen twee partijen die elk een, het andere uitsluitend, „recht beweren op éénzelfde perceel, geschillen alzoo over de recht-„matigheid van *titels,* dit woord genomen in den ruimen zin van „wijzen van verkrijging. Beide soorten van geschillen hebben niets „met elkaar gemeen en de middelen uitgedacht om ze te voorkomen, „of, nadat zij ontstaan zijn, te beslissen, zijn daarom ook geheel „onafhankelijk van elkander. Zij staan elk op zichzelf, moeten „afzonderlijk worden beoordeeld en ingevoerd."

Evenals Minister Sprenger van Eyk, bij bovenvermelde Memorie van Antwoord, beweert Minister Pierson dat de meeningen verdeeld zijn, dat er van eene „communis opinio" geen sprake is.

Ter staving van deze bewering beroept de Minister zich op het lid (thans voorzitter) van den Hoogen Raad, Mr. F. B. Coninck Liefsting, op den notaris A. Moll en op het fransche parlement.

Inderdaad sprak eerstgenoemde bij de beraadslagingen in 1893 in de vergadering der Nederlandsche Juristen-Vereeniging over het bewijs van het kadaster, erkende het als „bewijsmiddel", maar wees elk „absoluut bewijs van het kadaster" af. (Hand. Ned. Jur.-Vereen. 1893, II, bl. 26 á 28.

Evenzoo zegt de Minister: „ons kadaster is bewijsmiddel, al is het niet afzonderlijk als zoodanig in het B. W. genoemd".

Als twee hetzelfde zeggen, is het nog niet hetzelfde.

In eigendomstitels is dikwijls het eenig verband tusschen rechtssubject en rechtsobject, tusschen verkrijger en perceel gelegd door vermelding van het kadastraal nommer. Om dan uit te maken welk perceel bedoeld is, moet men natuurlijk de kadastrale kaart raadplegen, die kaart is dus bewijsmiddel, zooals Mr. Coninck Liefsting terecht opmerkt.

De kaart doet bij het zoeken van bedoeld perceel dienst als illustratie, als schets van het terein. Is het gelukt, dat perceel door vergelijking van kaart en terrein te vinden, dan rijst een tweede, veel lastiger vraag: welke zijn nu de *grenzen* van dit perceel? Om dit uit te maken is de kaart bewijsmiddel, zegt de Minister, en komt met deze meening in conflict met al onze juristen.

We zouden ons op vele rechterlijke en andere uitspraken kunnen beroepen, we bepalen ons tot de volgende aanhaling uit het helder betoog van Mr. Hamaker (Rechtsg. Mag. 1893 blz. 427): „Dat „dit kadaster op de rechten en verplichtingen der bijzondere personen „onderling geen invloed hebben kan, behoeft geen betoog en is dan ook „onder deskundigen algemeen erkend: het heeft, gelijk men zegt, „geen bewijskracht, noch ter aanwijzing van den rechthebbende, noch „ter vaststelling van de grenzen . . . , Al was het kadaster veel „nauwkeuriger dan het is, het zou toch tusschen de bijzondere per- „sonen onderling geenerlei werking mogen oefenen wegens de wijze, „waarop het is opgemaakt en wordt bijgehouden. Het is het product, „niet van de samenwerking, de overeenkomst van belanghebbenden of „van na het hooren van beide partijen gegeven rechterlijke beslissingen,

„maar van de éénzijdige daad der regeering, die in het belang van „hare administratie goed gevonden heeft aanteekening te houden „van de subjecten en de objecten van den grondeigendom, naar haar „beste weten, op grond van de inlichtingen, haar door hare ambte- „naren verstrekt. Het kadaster is daarom voor de bijzondere per- „sonen in hunne onderlinge verhandelingen een res inter alios acta, „waarmee zij niets te maken kunnen hebben."

Wie de korte rede van Mr. Coninck Liefsting in haar geheel leest, bemerkt dadelijk, dat die spreker met het woord „kadaster" bedoelde: de boekhouding, het hypotheekstelsel, dat door hem aan aan bewijskracht ten opzichte der *grenzen* zelfs niet is gedacht.

Nog minder gelukkig is 's Ministers beroep op notaris A. Moll. Hoe geducht bestrijder ook van een positief stelsel, is hij toch voorstander van invoering van een rechtsgeldig kadaster blijkens zijn praeadvies, waarin hij zegt: (Hand. Ned. Jur.-Vereen. 1893, I blz. 301) „Ook volgens den heer Boer (staat) de hervorming van ons „hypothecair stelsel niet in onmiddellijk verband met de hervorming „der grondslagen van het kadaster, gelijk hij dan ook in zijn Betee- „kenis enz. pag. 72 de stelling had neergeschreven: de positieve „specialiteit kan samengaan met het negatief stelsel van openbaarheid. „Die hervorming der grondslagen van het kadaster is zoowel in een „negatief als in een positief hypothecair stelsel hoogst wenschelijk, „en van harte hoop ik, dat de onvermoeide strijder voor verbetering „van het kadaster er in zal slagen die hervorming te veroveren."

Ook in het fransche parlement vindt de Minister geen bondgenoot. Wel was men het ook daar oneens over de vraag: positief of negatief hypotheekstelsel? alsmede over de wijze waarop de contradictoire delimitatie zou worden geregeld, doch evenmin als in de voornoemde Staatscommissie werd strijd gevoerd tegen de toekenning van bewijskracht aan het te vernieuwen kadaster. Het wetsontwerp Boudenoot c. s. over dit onderwerp werd den 11 December 1895 *met* 481 *stemmen tegen* 1 door de chambre des députés in tweede lezing aangenomen. (Zie dit Tijdschr. XII, bl 146.)

Bovendien, het is een onloochenbaar feit dat vele eigenaars reeds thans hunne grenzen door het kadaster verzekerd wanen, dat anderen van oordeel zijn, dat zulks het geval behoorde te wezen.

Het valt dus niet te ontkennen, de bewering dat geen „communis

opinio" omtrent de wenschelijkheid van een kadaster met bewijskracht zou bestaan, is onhoudbaar en de Minister zal, buiten zijn Departement en, misschien, enkele bejaarde ingenieurs-verificateur en landmeters, vergeefs zoeken naar bondgenooten onder de deskundigen.

Een ander motief, door den Minister aangevoerd, werd reeds vroeger met groote voorliefde gebezigd door den heer J. C. Bouman, thans Administrateur van de registratie, het kadaster enz. aan het departement van financiën, in zijn werk: Beschouwingen over het recht betrekkelijk onroerende goederen in Nederland. Het heet daarin n l. dat door de lage rente die van landerijen wordt gemaakt, bewezen wordt, dat de beweerde onzekerheid van den grondeigendom in werkelijkheid niet bestaat.

Terwijl evenwel de heer Bouman dit argument bezigt tegen invoering van een positief hypotheekstelsel, vond de Minister het ook op zijn plaats tegen een rechtsgeldig kadaster.

De prijzen, bij aankoop van landerijen besteed, hangen niet uitsluitend af van de procentsgewijze opbrengst, of van vraag en aanbod; de hoeveelheid grond, die onder den hamer komt, is beperkt. Kapitalisten, zoekende naar soliede en duurzame geldbelegging of tuk op het aanzien dat grondbezit verschaft, of wel, de kwade kansen, aan elk bezit verbonden, willende verdeelen, landbouwers, die den grond hebben bebouwd en er aan zijn gehecht, boerenzoons, aangevuurd door trouwlustige dulcineas wedijveren soms met elkaar om te koop aangeboden boerderijen meester te worden.

De dan bedongen prijzen zijn geen normale.

Vele morrende kapitalist-grondeigenaars berekenen de procentsgewijze opbrengst hunner landerijen naar de koopprijzen, 20 of meer jaren geleden besteed.

Naar dien maatstaf brengen vele effecten nog minder dan een half procent op!

Rekent men met normale prijzen van gronden, waarbij geen andere factoren dan de gemiddelde opbrengst in het spel komen, dan brengt het groot-grondbezit minstens 3 á 4 %, de eigendom van kleine perceelen 4 à 6 % op, alzoo tot het dubbele van de rente der soliedste effecten.

Aangezien de onzekerheid van de grenzen relatief grooter invloed heeft op de waarde van kleine dan van groote perceelen, zou men

dus uit bovenstaande cijfers juist het tegendeel kunnen afleiden dan de Minister doet.

Bij de bepaling van de grondprijzen komen, buiten de bovengenoemde, zoo vele en veranderlijke, deels van de opbrengst onafhankelijke factoren in het spel, dat het niet mogelijk is, met mathematische zekerheid den invloed aan te wijzen, die de onzekerheid van het grensbezit er op heeft. Wij gevoelen trouwens ook geen behoefte aan zulke onzekere en daarom zwakke argumenten om te pleiten voor eene rationeele methode bij kadastrale hermetingen.

Als gesproken wordt van onzekerheid van grenzen, denke men niet in de eerste plaats aan polders met gave, rechte slooten. Dáár komen grensgeschillen zelden voor, maar dáár is ook de behoefte aan hermeting zelden groot en als deze noodig is, zou de delimitatie in een ommezien zijn afgeloopen.

Dat die onzekerheid niet zoo onbeteekenend is als de Minister wil doen voorkomen, dat in sommige streken onzekerheid zelfs regel is, kunnen alle landmeters getuigen. Maar, voorstanders van een kadaster met bewijskracht als zij zijn, zou hun getuigenis misschien van overdrijving verdacht worden. We geven daarom even het woord aan Mr. P. R. Feith, lid van den Hoogen Raad.

„Volstrekt niet zeldzaam zijn de gevallen, waarin moeilijke vragen „betreffende grensregeling tusschen buren voor den rechter worden „gebracht, terwijl iedereen begrijpt, dat verreweg de meesten niet „ter algemeene kennis komen, omdat het belang niet groot genoeg „is om er de kansen van een proces voor te wagen. Men schikt „zich dan zoo goed mogelijk, of onderwerpt zich aan de uitspraak „van den landmeter, die met onvolledige gegevens werken moet; was „het kadaster betrouwbaar, eene bron van vele onaangenaamheden „zou weggenomen worden". (Hand. Ned. Jur.-Ver. 1893, I. bl. 113).

Ook uit geschriften uit andere landen zouden we vele gelijksoortige getuigenissen kunnen opdisschen; we bepalen ons tot een enkel treffend staaltje, medegedeeld door Noizet (ancien magistrat): du cadastre et de la délimitation des héritages, p. 55:

„Voici ce qui s'est passé à Asnières, departement de la Côte d'Or.

„Le géomètre de première classe, renommé comme très-habile, qui a opéré, a observé religieusement les formalités tracées par cette instruction (du 29 Juin 1846), et l'operation n'a été mieux faite

nulle part ailleurs. Il y a apporté d'autant plus de soin, que les propriétaires lui avaient déclaré avant de commencer les travaux du cadastre, qu'aussitôt que ces travaux seraient terminés ils le chargeraient de la délimitation de toutes leurs propriétés. En effet, immédiatement après qu'il a eu achevé le cadastre, de manière à mériter les éloges de l' administration, il a fait avec les propriétaires un traité particulier pour la délimitation contradictoire de leurs parcelles, et il n'a pas tardé à se mettre à l' oeuvre. Nous avons vu le plan général de cette seconde opération qui nous a paru vraiment remarquable; cependant le géomètre nous a affirmé qu'il n'avait pu tirer aucun parti, pour cette délimitation, de l'arpentage et du plan parcellaires, qu' il venait d' exécuter pour le nouveau cadastre. Il a été obligé de modifier la contenance et la figure de toutes les parcelles pour les replacer dans leurs limites légitimes; il est convaincu qu' il en aurait été de même dans toutes les autres communes où l' essai a eu lieu, si la délimitation en avait été faite ensuite comme à Asnières".

De ondervinding in den laatsten tijd hier te lande opgedaan door enkele landmeters, die bij hermetingen vrijwillig overgingen tot delimitaties — voor zoover deze zonder contractueele of wettelijke sanctie dien naam mogen dragen — gaf eveneens afdoende bewijzen van de veelvuldige afwijkingen tusschen grenzen, door de eigenaars vastgesteld en die, welke de landmeter voor eigendomsgrenzen had aangezien.

In weerwil van dit alles, in weerwil dat de kadastrale kaart alzoo geen bewijskracht omtrent de ligging der eigendomsgrenzen kan hebben, heeft zij grooten invloed op de meeste rechterlijke uitspraken of minnelijke beslechting van grensgeschillen en wordt de indeeling van den bodem in sommige terreinen (men denke aan plassen, bouwterreinen, open erven) er geheel door beheerscht, een gevolg hiervan dat een andere of betere grondslag ontbreekt.

De Minister wil echter den eigenaar niet geheel hulpeloos overgeleverd laten aan buren met ruime gewetens. Er is een redmiddel!

De eigenaar sluite slechts een contract met zijne buren, waarbij de grenzen worden vastgesteld. Daar echter onmiddellijk toegegeven moest worden, dat met het contract alléén nog weinig gewonnen

was, zoude de eigenaar de aldus vastgestelde grenzen kunnen doen opmeten, ten einde eene kaart aan het delimitatie-contract te kunnen vasthechten.

Het zou ons niet verwonderen dat de Minister bij de audiëntie dit terrein spoedig verliet, omdat Z. E. gevoelde zich te bevinden op een hellend vlak, waarlangs men met groote snelheid afglijdt naar een kadaster met bewijskracht.

Het denkbeeld toch komt hierop neer, dat door eigen initiatief de eigenaar zou inhalen, wat de Staat had verzuimd. Men ziet gemakkelijk in, hoe moeilijk of onmogelijk dit zou zijn, zooals ook blijkt uit de uitvoerige mededeelingen van Noizet.

Worden de eigenaars door een Rijks-landmeter opgeroepen om gezamenlijk hunne grenzen vast te stellen en aan te wijzen, dan zijn zij of worden zij gemakkelijk overtuigd, dat het hun eigen belang geldt, dat de landmeter belangeloos staat tusschen de partijen. Een gelijksoortige uitnoodiging door een hunner wekt wantrouwen.

De meting op verzoek en ten koste van een particulier verricht, kan moeilijk bindend zijn voor de buren en hunne rechtsopvolgers; aan de kadastrale kaart en de meetcijfers, waaruit zij is opgebouwd, kan de kracht van authentiek geschrift verleend worden. Daarbij kunnen de rechtsgevolgen van eenzijdige delimitaties worden geregeld; weigert daarentegen bij particuliere delimitatie een der buren mede te werken, dan komt zij te zijnen opzichte niet tot stand.

Geïsoleerde delimitaties en metingen voor elken eigenaar afzonderlijk kosten niet alleen vele malen meer dan gezamenlijke, doch hebben ook geen voldoend verband, kunnen niet bijgehouden worden, zijn dus niet duurzaam. Een goede perceelmeting toch behoort verbonden te worden aan eene driehoeksmeting met hoekpunten, welke duurzaam verzekerd zijn. Wordt dit voor geïsoleerde metingen nagelaten, dan zal, vooral bij kleine perceelen, na terreinsverandering en grensverschuiving het verband tusschen kaartje en terrein dra te vaag worden om nog met zekerheid een grens te kunnen aanwijzen.

Het geldt hier bovendien niet enkel het belang van bepaalde personen, doch ook van onbekende toekomstige verkrijgers, het geldt eene algemeene vermeerdering van rechtszekerheid, dus een algemeen belang, welks behartiging te meer ligt op den weg des Staats, wijl deze toch millioenen moet besteden aan de geleidelijke vernieuwing

van het kadaster en, bij meer rationeele uitvoering, *zonder vermeerdering van uitgaven*, de daartoe noodige metingen kan dienstbaar maken aan het belang der rechtszekerheid van den grondeigendom.

Ten slotte nog het voornaamste motief van 's Ministers verzet tegen een kadaster met bewijskracht.

De heeren, zoo luidt het, durven de consequentie van hun beginsel niet aan, in plaats van een kadaster met rechtskracht wenschen zij thans een kadaster met bewijskracht. Dat is een stelsel met achterdeurtjes!

Jammer dat de Minister niet zelf wenscht blijk te geven van meer moed, dan ons wordt toegeschreven. Hoe zouden we ons verheugd hebben!

Waarin bestaan volgens den Minister die achterdeurtjes? Hierin blijkbaar dat, in tegenstelling met een kadaster met rechtskracht, een kadaster met bewijskracht geen absoluut en onomstootelijk bewijs voor de ligging der eigendomsgrenzen zou geven, doch slechts een bewijsmiddel, voor tegenbewijs vatbaar. Slechts in zoover zou, naar onze opvatting, behooren te worden afgeweken van den bestaanden toestand, dat den eigenaar zou worden verschaft, wat hij in den regel waant reeds te bezitten, het *bewijs* van zijn recht. De kadastrale kaart of de gegevens, waaruit zij is opgebouwd, zou worden voor de grenzen wat de titel is voor den eigendom van een geheel perceel, n.l. een eigendoms*bewijs*. Tegenover dit bewijs, dus tegenover de grens overeenkomstig het kadaster uitgezet, zou de bezitter moeten wijken, tenzij hij een beter bewijsmiddel heeft of zich met vrucht op verjaring kan beroepen, m. a. w. *de bewijslast wordt overgebracht op den usurpateur*.

Daar het tegenbewijs zelden te leveren is wegens de onzekerheid van het getuigenbewijs in grensgeschillen, is dan de eigenaar veilig en worden usurpaties voorkomen. Het onderscheid tusschen een kadaster met rechtskracht en een met bewijskracht is daarom in practischen zin gering. (Men zie daarover nader wat wij schreven in dit Tijdschr. III, bl. 41 à 56).

In aard en in kracht zou het bewijsmiddel, gelegen in een kadaster met bewijskracht veel overeenkomst hebben met het beste bewijsmiddel in ons recht: de authentieke akte.

Ook de authentieke akte geeft wel een volledig doch geen absoluut bewijs. Zij levert zelfs geen volledig bewijs omtrent hetgeen daarin als een bloot te kennen geven voorkomt. Zij kan van valschheid worden beticht (B. W. art. 1907 v.) Door de authentieke akte wordt alleen bewezen, dat partijen de daarin opgenomen verklaringen hebben afgelegd, geenszins dat die verklaringen waar, of van daartoe bevoegden afkomstig zijn.

Is een kadaster met bewijskracht een stelsel met achterdeurtjes, *dan is ook onze geheele bewijsleer, ja gansch ons burgerlijk recht een stelsel met achterdeurtjes*, en past het dus daarin uitnemend.

I. BOER, HZ.

DE TORRENS-WET IN ALGERIË.

Den 16^{den} Februari 1897 kondigde de fransche regeering de wet op onroerende goederen in Algerië af, waarvan de voornaamste bepalingen luiden als volgt:

De titels, door de administratie der domeinen afgegeven naar aanleiding van de procedure in deze wet voorgeschreven, verzekeren ten aanzien van een ieder, den eigendom aan de houders van die titels; alle zakelijke rechten, welke niet behoorlijk gehandhaafd zijn tijdens die procedure, zijn onherroepelijk vervallen, onverschillig welke de aard en de datum zijn der akte, waarbij zij worden geconstateerd.

Ieder eigenaar of verkrijger kan het initiatief nemen voor de procedure volgens deze wet, ten einde bedoelden titel te verkrijgen. Hij wendt zich daartoe tot de aangewezen overheid met een verzoek, waarin het onroerend goed zoo nauwkeurig mogelijk wordt omschreven. Binnen dertig dagen daarna begeeft zich een ambtenaar naar het terrein om over te gaan tot de afbakening van het goed en tot de opmaking van een kaart, indien zulks nog niet heeft plaats gehad. De datum, waarop zulks zal plaats hebben wordt minstens 20 dagen vooraf bekend gemaakt o. a. in het officiëele dagblad van Algerië, verder door publicaties in het fransch en in het arabisch op marktplaatsen, aan het gemeentehuis en overal elders, waar zulks noodig zal zijn.

Op dezelfde wijze wordt ter algemeene kennis gebracht de nederlegging ter gemeente-secretarie van het proces-verbaal door bedoelden ambtenaar opgemaakt, en waarin ook zijn opgenomen de meeningen, beweringen, getuigenissen van allen die eenig recht op het onroerend goed meenen te hebben.

Zoo noodig volgt een tweede plaatsopneming.

Zijn geene reclames ingekomen of zijn deze teruggenomen of afgekocht dan wordt een rechtstitel afgegeven. Gaat de aanvraag uit van een kooper, zoo kan deze van den verkooper verlangen opheffing of afkoop van alle reclames of vernietiging van het koopcontract met vergoeding van kosten.

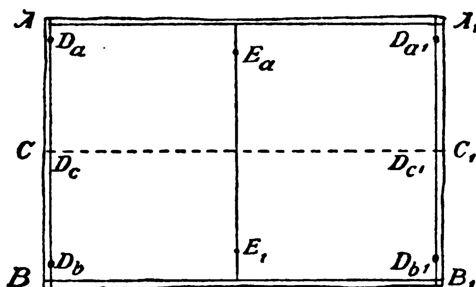
Aan de aanvraag wordt geen gevolg gegeven indien de aanvrager of verkooper niet binnen 6 maanden een actie heeft ingesteld tot opheffing van ingekomen reclames (de *caveats* der Australische wetgevingen).

Constructie van een ruitennet zonder hulp van een stangpasser of van een nauwkeurigen rechthoekigen driehoek.

Onderstaande mededeeling is afkomstig van den landmeter Lang te Poppelsdorf en overgenomen uit het Zeitschrift für Vermessungswesen XXe Band, S. 340.

Een „Vermessungsgehülfe" maakte mij voor eenige jaren met de volgende eenvoudige handelwijze bekend om kaartenbladen nauwkeurig rechthoekig af te snijden zonder gebruik te maken van stangpasser of rechthoekige driehoek.

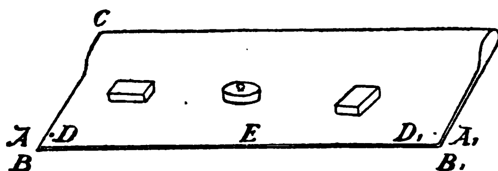
Fig. 1.

Men trekke aan de twee langste zijden van het blad (Fig. 1) twee lijnen AA_1 en BB_1 evenwijdig aan en op den gewenschten afstand van elkander. Zulks kan met een goede liniaal, duimstok en groote houten driehoek — zelfs al is deze niet zeer nauwkeurig, — zoo scherp geschieden, dat onnauwkeurigheden niet zijn waar te nemen.

Langs deze lijnen snijde men het blad af, daarna buigt men (zonder vouwen) het blad zoodanig als in figuur 2 is aangegeven zoodat de afgesneden kant AA_1, juist langs BB_1 valt, verzekert dezen stand door een ijzeren liniaal of andere zware voorwerpen en steekt bij D en D_1 op den gevraagden afstand (bijv. 1 M.) met een fijne naald gaten door het blad.

Fig. 2.

Ook dit kan zonder moeilijkheden met nauwkeurigheid geschieden.

Legt men nu het blad weder plat, vereenigt de doorgestoken punten D_a D_b en D_{a1} D_{b1} (Fig. 1) door rechte lijnen, langs welke men het papier afsnijdt, dan heeft men het blad in den vorm van een rechthoek met de gewenschte afmetingen.

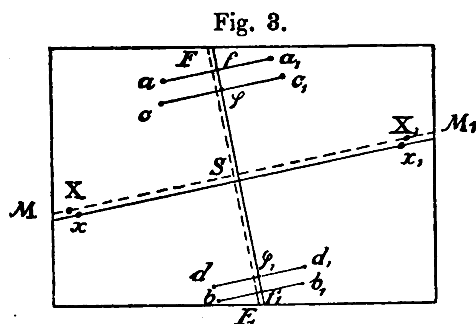
Denkt men zich namelijk uit D_a D_b D_{a1} en D_{b1} loodlijnen neergelaten op lijn CC_1 die bij het vouwen het blad in twee gelijk en gelijkvormige deelen zou verdeeld hebben en die evenwijdig is aan AA_1 en BB_1 dan gaan die loodlijnen door dezelfde punten D_c en D_{c1} van lijn CC_1 en heeft men de vergelijkingen:

$$D_a\,D_c = D_b\,D_c \text{ en } D_{a1}\,D_{c1} = D_{b1}\,D_{c1}$$

Had men ook ongeveer in E (fig. 2) door de beide bladhelften een gaatje gestoken, dan zou de verbindingslijn E_a E_b (fig. 1) evenwijdig zijn geweest aan D_a D_b en D_{a1} D_{b1} en loodrecht op AA_1 BB_1 en CC_1.

De theorie welke aan deze handelwijze ten grondslag ligt, bracht er mij toe, deze ook toe te passen voor de constructie der twee hoofdassen van een ruitennet.

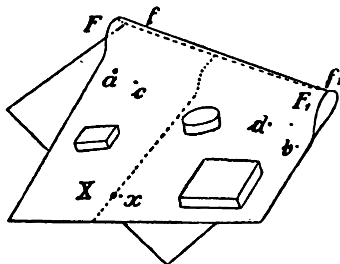
Fig. 3.

Men bepaalt bij benadering de plaats der beide assen, bijv. $MM_1 \perp FF_1$ (fig. 3) en zet uit het snijpunt S naar M en M_1 ongeveer gelijke afstanden SX en SX_1 uit. Daarna buigt men het blad zoodanig om, dat de punten X en X_1 elkander nagenoeg bedekken, waarna de onveranderde ligging van het blad door eenige zware voorwerpen wordt verzekerd.

Steekt men thans dicht bij X het gaatje x (fig, 4), eveneens zoo dicht mogelijk bij de lijn die op de vouw zou liggen in a en b gaatjes door het papier, legt het blad weder plat, dan heeft men (fig. 3) de punten xx_1 aa_1 en bb_1 welke paarsgewijs op gelijken afstand liggen van de vouwlijn ff_1.

Fig. 4.

Overigens is $aa_1 = bb_1 = xx_1 \perp ff_1$.

Deelt men met passer of biseau-schaal aa_1 en bb_1 middendoor, dan vindt men de as ff_1 loodrecht staande op xx_1. Deze beide lijnen stellen de twee hoofdassen van het ruitennet voor, welke aan nauwkeurigheid niets te wenschen overlaat.

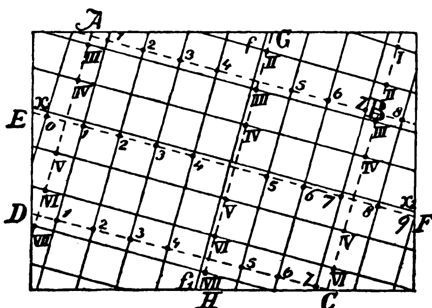
Ter controle kan men ook in c en d (fig. 4) nog gaatjes prikken. De lijn ff_1 moet dan ook cc_1 en dd_1 (fig. 3) in φ en φ_1 juist middendoor deelen.

Deze handelwijze heeft zich bij landmeters en teekenaars aan het geodetisch-technisch bureau van de General-Commission te Düsseldorf ingeburgerd als zijnde zeer praktisch.

Ten slotte volge hier nog de beschrijving van eene doelmatige wijze om het net verder te construeeren.

Men trekt in potlood het raam ABCD in den vorm van een rechthoek van de grootst mogelijke, overigens willekeurige afmetingen welks zijden bij benadering aan de hoofdassen evenwijdig loopen. Op de vier zijden van dezen rechthoek steekt men van uit de snijpunten met de hoofdassen, naar rechts en links, naar boven en beneden nauwkeurig de indeeling van het ruitennet af. Men verkrijgt en verbindt dan de punten 1—1, 2—2, 3—3 enz. I—I, II—II enz.

Fig. 5.

Ter controle dienen de potloodlijnen EF en GH waarop men eveneens de indeeling uitzet, evenwijdig en nabij xx_1 en ff_1 waarop men eveneens de indeeling van het ruitennet afzet.

Indien de hoofdassen scherp getrokken, de indeeling met hulp van een decimeterindeeling op de schuine kant van een ijzeren liniaal nauwkeurig uitgezet en de lijnen door de correspondeerende punten (het best met grijzen inkt) getrokken zijn, dan verkrijgt men een ruitennet zoo nauwkeurig en zoo snel, als men het maar kan wenschen — zelfs al worden de hulpconstructies niet met absolute juistheid uitgevoerd.

De snijpunten der ruiten bepale men niet door gaatjes, zij worden beter en scherper bepaald door de snijding der lijnen.

Vereeniging van Teekenaars bij het kadaster.

Deze vereeniging van ambtenaren werd 1 Augustus l.l. opgericht, ter behartiging hunner maatschappelijke belangen en tot aankweeking en verhooging der onderlinge kameraadschappelijke gezindheid.

Zij bezit gewone en eereleden, slechts teekenaars van het kadaster kunnen gewoon lid zijn, in hunne benoeming als zoodanig ligt opgesloten hun recht op het lidmaatschap.

Het bestuur der vereeniging is samengesteld uit een voorzitter, een secretaris, een penningmeester en twee adviseerende leden; voorloopig worden deze functiën in volgorde waargenomen door de H.H. Tinkelenberg, van Erkel, Soeters, Hooweg en van der Hoeven.

Jaarlijks, einde Mei of begin Juni wordt eene algemeene vergadering gehouden.

BERICHTEN.

Bij K. B. van 10 September 1897 N°. 24 is aan R. Oostingh, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als landmeter der 1e klasse van het kadaster, behoudens aanspraak op pensioen en zijn benoemd: tot landmeter der 1e klasse van het kadaster K. P. J. Oerder, thans van de 2e klasse, en tot landmeter van de 2e klasse J. Holthuizen, thans van de 3e klasse.

Bij K. B. van 27 September 1897 N°. 19 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen en ontvanger der registratie en domeinen te Deventer B. Haga, thans bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Sneek.

De landmeter van het kadaster C. van der Wijk, thans voor den velddienst te Heerenveen, wordt met 1 November werkzaam gesteld voor den ambulanten dienst te Amsterdam en de landmeter van het kadaster H. ten Oever, thans ambulant te Amsterdam, wordt met 1 Februari 1898 werkzaam gesteld voor den velddienst te Assen.

Het kadastrale vraagstuk in de Tweede Kamer.

Staatsbegrooting, VIIde Hoofdstuk B. Voorloopig verslag.

§ 9. *Kadaster.* In aansluiting aan de gedachtenwisseling, bij de behandeling der begrooting voor 1896, omtrent de reorganisatie van het kadaster gehouden (Voorloopig Verslag en Memorie van Antwoord § 17, *Handelingen* 1895/1896, bladz. 654, 666), werd gevraagd, hoe deze Minister denkt over het toekennen van bewijskracht aan het kadaster, voor zooveel betreft de grenzen der perceelen, en in verband met het contradictoir vaststellen dier grenzen. In het jaar 1893 heeft de Nederlandsche Juristenvereeniging met groote meerderheid zich daarvóór verklaard, afgescheiden van de vraag, of het bestaande stelsel van grondeigendom behouden, dan wel door een ander vervangen zou moeten worden. De leden, die deze zaak ter sprake brachten, meenden dat herziening van het kadaster op groote schaal wel veel kosten zal veroorzaken, maar geen nut kan aanbrengen, indien de vaststelling der grenzen noch door medewerking van de eigenaars een betrouwbaren grondslag, noch bij gemis van bewijskracht wettelijk gezag heeft. Zij verklaarden zich daarom tegen dergelijke herziening, zoolang niet beter voor de deugdelijkheid van het resultaat wordt gezorgd.

Memorie van Antwoord.

§ 9. *Kadaster.* Het toekennen van bewijskracht aan het kadaster, voor zooveel betreft de grenzen der perceelen in verband met het contradictoir vaststellen dier grenzen, betreft een vraagstuk waarvan verschillende onderdeelen nog niet tot oplossing zijn gebracht. Zelfs bestaat verschil van meening over de vraag in hoever het kadaster bewijskracht mist. „Dat het geen absoluut bewijs levert'', zeide de

tegenwoordige president van den Hoogen Raad, de heer Mr. F. B. Coninck Liefsting, in de vergadering der Juristenvereeniging van 28 Augustus 1893, „geef ik toe, maar het levert toch wel een vermoeden, ten gevolge waarvan de rechter, in verband met andere bescheiden, tot eene juiste toewijzing van eigendom geraken kan. Wij hebben bij ons tegenwoordig stelsel in het kadaster niet een absoluut bewijs, waaruit allerlei bezwaren en onrechtvaardigheden kunnen voortvloeien, maar een bewijsmiddel ter waardeering van den rechter, die aan hetgeen in het kadaster beschreven staat, evenals aan elk feit, de bewijskracht kan toekennen, die het verdient." (*Handelingen*, bladz. 28). En dat de heer Coninck Liefsting daarbij niet alleen het oog had op de aanwijzingen van het kadaster, wat de identiteit van het perceel betreft, maar ook op die omtrent de grenzen daarvan, blijkt uit het later door hem gesprokene (*Handelingen*, bladz. 93) [1]).

Het ligt niet op den weg van den ondergeteekende over dit juridisch vraagstuk eene meening te uiten. Van zijn standpunt heeft hij alleen te onderzoeken, of het waar is, dat de uitgaven aan de verbetering van het kadaster besteed geen nut aanbrengen, zoolang de burgerlijke wetgeving ten aanzien van het kadaster onveranderd blijft.

Met hoeveel nadruk deze laatste meening dikwijls verkondigd zij, beamen kan de ondergeteekende haar niet.

De wijze waarop de vernieuwing en verbetering van het kadaster thans plaats heeft, (waarbij de medewerking der eigenaren niet is

---

[1]) Worden bedoeld de volgende zinsneden: „Indien er verschillende actiën oprijzen omtrent de grenzen van het recht van eigendom, dan is die vraag over de grenzen van het recht een quaestie van feiten, die op verklaringen van getuigen en op vermoeden door den rechter kan worden beslist. Wanneer nu de rechter op vermoeden recht kan doen, waarom zou hij dan niet onder zijne verschillende vermoedens kunnen opnemen, dat iemand voor een geheel perceel of voor een gedeelte daarvan jaren lang in het kadaster ingeschreven is geweest, vooral wanneer dit met andere omstandigheden, b.v. het feitelijk bezit overeenstemt?"

Uit deze zinsneden blijkt inderdaad, dat Mr. C. L., althans in zijne tweede rede, *ook* aan de eigendomsgrenzen heeft gedacht. In dit opzicht was dus mijn indruk (vorige aflevering blz. 112) niet juist. B.

uitgesloten), de grootere nauwkeurigheid vooral waarmede dat werk wordt uitgevoerd, verhoogen niet alleen de waarde van het kadaster bij de beslechting van grensgeschillen, maar dragen ook in hooge mate tot het voorkomen van zulke geschillen bij.

De herziening van het kadaster is bovendien noodig, zoowel voor de rechtmatige heffing der grondbelasting, als om eene nauwkeurige aanwijzing der eigendommen in akten van overdracht en van hypotheek mogelijk te maken.

Bovenstaande paragraaf van de Memorie van Antwoord is moeilijk verstaanbaar voor hem, die niet begrijpt, dat daarin alleen sprake is van het *tegenwoordig* kadaster.

Wie echter ook de stukken in het Voorloopig Verslag aangehaald, speciaal de Handelingen der Ned. Juristen-Vereeniging, heeft geraadpleegd, weet dat dit Verslag het oog heeft op het *toekomstig* kadaster. Het gaat uit van de feiten:

1°. dat men sinds jaren begonnen is het kadaster te *vernieuwen*,

2°. dat die vernieuwing plaats heeft naar verouderde algemeen veroordeelde grondslagen.

Van daar de wensch om voor die vernieuwing zoodanige grondslagen te leggen, dat het *toekomstig* kadaster aan zijn doel kan beantwoorden. Daartoe behoort in de allereerste plaats eene, aan de meting voorafgaande contradictoire delimitatie, d. w. z. vaststelling en aanwijzing van elke grens tusschen twee eigendommen door de beide eigenaars.

De noodzakelijkheid van dergelijken maatregel wordt thans overal erkend.

„De medewerking der eigenaars is niet uitgesloten" zegt de M. v. A.

Inderdaad, evenmin als bij de oorspronkelijke kadastreering wordt thans de medewerking der eigenaars versmaad. Verschijnt tijdens de meting een eigenaar om inlichting te geven, zijne aanwijzingen worden gaarne gevolgd. Verschijnt niet hij, maar zijn buurman, dan zijn diens inlichtingen even welkom. Verschijnen geen van beide — en dit is regel — dan wordt opgemeten, wat de landmeter voor eigendomsgrens meent te mogen aanzien. Geene aanteekening is

voorgeschreven of eene grens door beide eigenaars, door een of door geen hunner werd aangewezen.

Zóó wordt nog heden ten dage in Nederland het kadaster vernieuwd met veel technische nauwkeurigheid en hooge kosten.

In theorie zijn de juristen het er over eens, dat zulk een kadaster geen bewijskracht tusschen de eigenaars kan opleveren. Daar evenwel bij grensquaesties in den regel elk betrouwbaar bewijs ontbreekt, komen de rechtbanken, ten einde raad, er dikwijls toe, de kadastrale grenslijn maar als eigendomsgrens aan te nemen en zij zijn daartoe natuurlijk te eerder geneigd, als de opmaking van het betrokken kadastrale plan met groote technische nauwkeurigheid heeft plaats gehad. Geen wonder, als de eigenaars den korteren en veel minder kostbaren weg inslaan, door zich direct tot den landmeter te wenden. Of de rechtbanken hierin juist handelen en of men kan zeggen, dat het kadaster reeds thans bewijskracht heeft, is een „juridisch vraagstuk" en „het ligt niet op den weg van den (Minister, daarover) eene meening te uiten'' (M. v. A)

Maar ligt het ook niet op den weg van het Hoofd van het Departement van Financiën, waaronder het kadaster ressorteert, te oordeelen over de grondslagen, waarop de *vernieuwing* van die instelling plaats heeft, en waar deze den toets der kritiek niet kunnen doorstaan, voorstellen te doen ter hervorming?

Hoe grooter de bewijskracht is, die de M. v. A. op gezag van den Heer Mr. Coninck Liefsting toekent aan het kadaster, *des te urgenter is het, eene wet te maken, waarbij contradictoire delimitatie wordt voorgeschreven en geregeld.*

Wijziging van het Burgerlijk Wetboek is daarvoor niet onvermijdelijk. Dit blijkt o.a. uit de wet van 1 Februari 1841 in kanton Genéve.[1]) Deze wet welke ten grondslag werd gelegd aan de opmaking van een kadaster met bewijskracht, ter vervanging van het pas gereed gekomen fransche kadaster, bracht geen enkele wijziging in den Code Napoléon. Evenzoo wordt in de wet Boudenoot c. s. van 1895 en de wet op het budget voor 1897, krachtens welke de vernieuwing van het kadaster op juridieken grondslag in Frankrijk

---

[1]) Simon Delapalud, du cadastre. De Wet vindt men achter p. 258.

wordt aangevangen, geen enkel artikel van den Code Civil aangeroerd. (Zie hierover het slot van het volgend opstel.)

Hoewel men dus elders het kadaster met bewijskracht ingevoerd heeft, of tot de invoering overgaat, beweert de Minister, dat „het toekennen van bewijskracht aan het kadaster, voor zooveel betreft de grenzen der perceelen in verband met het contradictoir vaststellen dier grenzen, betreft een vraagstuk, waarvan verschillende onderdeelen nog niet tot oplossing zijn gebracht."

Welke onderdeelen worden hier bedoeld? Toch zeker geene waarvan regeling bij wet noodig is. Regeling der technische en administratieve uitvoering behoort bij de wetgevende macht niet thuis, doch behoort te geschieden bij maatregelen van algemeen bestuur en men zou de bekwaamheden der nederlandsche ambtenaren miskennen, met te onderstellen, dat zij niet in staat zijn het voorbeeld, door andere landen gegeven, te volgen, en hun voordeel te doen met de ervaring, daar opgedaan.

Het onderwerp is overigens niet nieuw en het heeft dus niet aan tijd ontbroken om het van alle zijden te bekijken. Reeds ten tijde der Pharaos bestond een rechtsgeldig kadaster in het Nijldal en sinds dien tijd is het de beschaving op den voet gevolgd[1]). De wetenschap, de landmeetkunde, welke er bij in toepassing wordt gebracht, is internationaal en heeft in deze eeuw groote vorderingen gemaakt. De hoogte, waartoe de nauwkeurigheid der daarbij gebruikte instrumenten in den laatsten tijd is opgevoerd, grenst aan het ongeloofelijke. Door een en ander is het gemakkelijk geworden, de metingen zoodanig uit te voeren, dat grove fouten worden voorkomen en onvermijdelijke fouten binnen zoo enge grenzen worden gehouden dat zij praktisch van geen belang zijn.

I. BOER Hz.

---

1) Er is waarheid in de bewering, ik meen van *Rousseau*, dat de beschaving van een volk kan worden afgemeten naar zijn kadaster.

Invoering van het rechtsgeldig kadaster in Frankrijk.

Wie eene studie maakt van fransche toestanden op het gebied van zekerheid van grondeigendom, van hypotheekstelsel en kadaster, wordt telkens getroffen door de groote overeenstemming tusschen de toestanden en misstanden dáár en hier te lande.

Geen wonder voorwaar.

Onze zoogenaamde nationale wetgeving, ingevoerd geruimen tijd na de herwinning onzer onafhankelijkheid, met name ons burgerlijk recht, is in zijn wezen fransch, ons hypotheekstelsel fransch, ons kadaster zuiver fransch.

Niet fransch echter is ons voorschrift om, ten behoeve van de boekhouding, de onroerende goederen in de akten aan te duiden naar de kadastrale kenmerken en, daarmee in nauw verband, onze *bijhouding* van het kadaster.

De kadastrale kaart is in Frankrijk nimmer bijgehouden. Dit, gevoegd bij het veelvuldig ontbreken van duurzame afbakening der eigendommen waardoor onophoudelijk processen ontstaan, vormt de hoofdoorzaak van het geheel onvoldoend grondcrediet, vooral voor den kleinen eigenaar. De moeite en kosten verbonden aan een onderzoek der titels loopen voor groote en kleine eigendommen in den regel niet veel uiteen, zij drukken alzoo op den kleinen man het zwaarst, die dikwijls 6 à 10 procent en meer (de kosten meegerekend) voor hypotheek moet betalen.

Pogingen om door hypotheek- en landbouwbanken hierin verbetering te brengen werkten soms het tegendeel uit dan er mee bedoeld werd. Die banken hebben — volgens eene teekenachtige uitdrukking — het kapitaal van het platteland gedraineerd naar de steden, doch de irrigatie in omgekeerden zin laat zich steeds wachten.

Sinds tientallen jaren werd dan ook van alle zijden aangedrongen op vernieuwing van het kadaster en hervorming van het hypotheek-

wezen. Toen daarbij de loftrompet werd gestoken over het Australische Torrens-stelsel, werd eindelijk bij présidiaat decreet van 30 Mei eene staatscommissie ingesteld, de z g. *commission extraparlementaire du cadastre.*

Hare opdracht was drieledig. Zij had

1°. voorstellen te doen ter hervorming der wetgeving op de verkrijging en bezwaring van onroerende goederen ter verhooging van rechtszekerheid en grondcrediet;

2°. de grondslagen te leggen voor de opmaking en voortdurende bijhouding van een kadaster, dat, behalve voor fiscale doeleinden zou dienen voor de bepaling der grenzen van eigendomsrechten en voor de boekhouding op die rechten;

3°. de middelen aan te wijzen in administratief-financieelen zin om de voor te stellen hervormingen door te voeren.

In verband met die opdracht splitste zich de commissie, bestaande uit 74 leden — senatoren, afgevaardigden, juristen, technici, financiers, ambtenaren enz. — zich dadelijk in drie afdeelingen, n.l. eene juridische, eene technische en eene voor de wegen en middelen. De laatste zal haar werkzaamheden eerst beginnen als de beide andere gereed zijn.

De juridische en technische afdeelingen togen met spoed aan den arbeid. Van hare beraadslagingen werden stenographische verslagen opgemaakt en met de rapporten, statistieken enz. geregeld gepubliceerd, zoodat thans een vijftal lijvige deelen zijn verschenen, waarmee de arbeid dier beide afdeelingen nagenoeg is afgeloopen.

De werkkring der beide sub-commissies is vrij scherp begrensd. Terwijl de technische commissie tot taak heeft het *voorwerp* van den eigendom, het perceel te identificeeren, het een burgerlijken staat te geven, zoodat het afdoend en zeker van andere perceelen is onderscheiden, houdt de juridische commissie zich bezig met de rechtsbetrekking van den *persoon* tot den grond dus met den *titel* van verkrijging of bezwaring.

Aan den arbeid der juridische commissie zal een afzonderlijk artikel worden gewijd.

De trait-d'union tusschen de beide commissies vormt de door de juridische commissie voorgestelde en door de technische commissie overgenomen definitie van het eigendomsperceel n.l.:

L'unité foncière est constitué par toute étendue de terre contenant une ou plusieurs parcelles contiguës appartenant au même propriétaire et situées dans la même (section d'une) commune. Ne sont pas considerées comme contiquës les parcelles qui sont séparées par des chemins on des cours d'eau publics.

De technische commissie voegde er alleen de tusschen haakjes geplaatste woorden „section d'une" aan toe en spreekt bij voorkeur van *îlot de propriété* in plaats van *unité foncière*. In verband hiermee worden de gezamenlijke eigendomsperceelen, die dezelfde eigenaar in eene gemeente bezit en die dus nergens aan elkander grenzen (behoudens uitzonderingen bij sectiegrenzen, publieke wegen en wateringen) een archipel genoemd.

Een archipel bestaat in Frankrijk gemiddeld uit 7 à 8 eigendomsperceelen, groot gemiddeld 85 aren, bevattende 2 à 3 (2.42) belastingperceelen van gemiddeld 35 aren of samen 17 belastingperceelen groot 6,15 hectaren. De oppervlakte van Frankrijk bedraagt 52,3 millioen ha. met 61,7 millioen eigendoms- en 151 millioen belastingperceelen. [1])

De groote versnippering van den grondeigendom is voor een deel een gevolg van de gewoonte om bij boedelscheidingen ieder „îlot" in zooveel loten te verdeelen als er erfgenamen of staken zijn.

Hoewel het aantal eigenaars in Frankrijk in verhouding tot de oppervlakte iets geringer is dan in Nederland, is de grond hier minder versnipperd. De nederlandsche eigenaar bezit gemiddeld 7 à 8 (7,4) belastingperceelen van 77 aren of in 't geheel 5,67 ha. De meerderheid der eigenaars heeft slechts één eigendomsperceel.

De technische commissie vatte haar taak zeer ernstig op en deinsde voor geen omvangrijk onderzoek terug waar het gold op gewichtige vragen het juiste antwoord te geven.

Een der eerste en voornaamste vraagpunten was dit:

Moet het bestaande kadaster geheel worden afgekeurd of kan het althans gedeeltelijk geschikt worden gemaakt voor het vooropgestelde doel?

Ter beantwoording dier vraag wees de commissie zes harer leden

---

[1]) Commission extraparlementaire du cadastre, procès-verbaux, fascicule 4, p. XIX, XXII, 464.

als *comité d'enquête* aan, onder voorzitterschap van E. Cheysson, inspecteur général des Ponts et chaussées. De voornaamste rapporten werden uitgebracht door P. Debray, ingénieur des Ponts en chaussées en Ch. Lallemand, ingenieur en chef du Service du nivellement.

Door tusschenkomst van de Regeering werd bovendien in elk departement een comité gevormd bestaande uit enkele hoofdambtenaren van de directe belastingen, de „service des Ponts et chaussées", de „service vicinal" (samen ten onzent waterstaatsdienst) en een landmeter. Deze departementale comités werden belast met het onderzoek in loco naar de waarde van het bestaande kadaster overeenkomstig de uitvoerige voorschriften door het comité d'enquête gegeven.

De opmaking van dat kadaster begon in 1806 naar de voorschriften verzameld in het bekende Recueil methodique; dit werd in 1827 vervangen door eene instructie, waarbij de organisitie van het personeel verbeterd en verdeeling van arbeid toegepast werd. In 1851 was het kadaster nagenoeg voltooid, de in latere jaren uitgevoerde kadastrale metingen betroffen vernieuwing op kosten der gemeenten en beperkten zich overigens in hoofdzaak tot de geannexeerde departementen (Savoye).

Elk departementaal comité had nu met veel zorg twee gemeenten uit te zoeken, waarvan de een vóór 1827, de andere na dit jaar gekadastreerd was en die zoo na mogelijk als type voor het departement konden gelden. In elk dier gemeenten koos men, na een algemeen onderzoek van het terrein, een of meer gedeelten (zones) uit, met een oppervlakte van ongeveer 100 ha. die zich in elk opzicht onder gemiddelde omstandigheden bevonden, om te dienen als veld van onderzoek voor vergelijking met de kadastrale kaart.

Door meting en kaarteering op een kopie van de kadastrale kaart werden voor deze gedeelten bepaald:

1°. de wijzigingen in de parcellaire indeeling sinds de opmaking van het kadaster.

2°. de afwijkingen die nog bestaande grenzen vertoonen met die op het kadastrale plan.

Het onderzoek strekte zich uit over 173 gemeenten, en hoewel de oppervlakte van de onderzochte terreinen samen slechts het $^1/_{3000}$

van die van geheel Frankrijk bedroeg, kunnen toch de resultaten bij benadering gelden voor het geheele kadaster.

Het resultaat komt in 't kort hierop neer:

Voor ruim $^4/_5$ gedeelte is het kadaster voor herziening of niet vatbaar, of is zij ontoereikend voor het doel of zou zij evenveel of meer tijd en geld kosten als geheele vernieuwing.

De oorzaken zijn gelegen in:

groote veranderingen in de indeeling van den bodem,

het bezwaar om voldoende onveranderde punten (points de repère) of driehoekspunten terug te vinden ten einde de meting er aan te verbinden,

onzekerheid der grenzen,

onnauwkeurigheid der oorspronkelijke plans,

onvoldoende schaal.

In 1886 was reeds een gelijksoortig onderzoek ingesteld door de departementale directeurs der directe belastingen, doch gold herziening van het kadaster *alleen* voor nieuwe schattingen ten behoeve der grondbelasting. Voor dat beperkte doel meenden die ambtenaren dat van de 35000 gemeenten ruim 13000 geheel vernieuwd en de andere herzien konden worden. Uit de antwoorden derzelfde ambtenaren op eene circulaire van 24 Juni 1891 bleek, dat, indien het kadaster moest dienen „à la constitution juridique de la propriété", niet meer dan 7.294 gemeenten voor herziening vatbaar zouden zijn, met welk resultaat het door het comité d'enquête verkregene vrij nauwkeurig overeenkomt.[1])

Voor herziening vatbaar geacht werd het kadaster van terreinen, die in den loop der jaren weinig veranderingen hadden ondergaan, waar de groot-eigendom overheerschend is, in bergachtige of onvruchtbare streken, bosschen enz.

Men neme daarbij in aanmerking:

1°. dat het comité d'enquête er op uit was, liever een resultaat te verkrijgen dat iets te gunstig dan te ongunstig uitviel voor eene herziening;

2°. dat vele departementale comités weinig rekening hebben gehouden met de vooropgestelde eisch, dat elk eigendomsperceel moest

---

[1]) Procès-verbaux, fasc. 4, p. 93.

gedelimiteerd worden (de departementen die daarop den nadruk legden zooals: Ain, Hautes et basses Alpes, Aude, Manche[1]) kwamen tot een veel ongunstiger resultaat voor een herziening);

3°. dat ook herziening van het $^1/_5$ deel tijd en geld kost en vernieuwing der kaart van oppervlakten als de bedoelde, weinig geparcelleerde streken veel minder kosten meebrengen dan die van andere en

4°. dat juist die streken veel minder behoefte hebben aan een grondboek en aan een kadaster met bewijskracht dan de streken, waar voortdurende wijziging in de indeeling van den grond aan de orde van den dag is en een ware handel in onroerende goederen gedreven wordt.

Ook de geflatteerde balans van het comité d'enquête kan de treurige waarheid niet verbloemen, dat in Frankrijk aan de eischen gesteld voor zekerheid van den grondeigendom en verhooging van het grondcrediet slechts kan worden voldaan door nagenoeg geheele vernieuwing van het kadaster.

Een tweede punt van onderzoek, waarmede het comité d'enquête werd belast, betrof de wijze waarop de eigendomsgrenzen waren bepaald, de bezwaren die er uit voortvloeien, het aantal processen over de grenzen gevoerd.

De strijd over de eigendomsgrens is zoo oud als de eigendom zelf.

In de oudheid trachtte men den grenssteen te beschermen, door hem te stellen onder den invloed eener geheime macht of godheid. De plaatsing van den steen ging met godsdienstige plechtigheden gepaard. De heilige ceremonies die de Hindoes in hoogste oudheid daarbij gebruikten en op de volken van Indo-Europeeschen stam overgingen, hebben groote analogie met die door Siculus Flaccus voor Italië beschreven.

De grenssteen had dikwijls den vorm van een afgodsbeeld en stelde onder de Romeinen god Terminus voor, die de grens bewaakte. Omwerping of verplaatsing van dien steen was een verschrikkelijke heiligschennis waarop een strenge straf volgde. De oude Romeinsche wet zeide: wie met het ploegijzer den grenssteen aanraakt zal met

[1]) Procès-verbaux, fasc. 4, p. 99, 285.

de ossen aan de helsche goden als zoenoffer ten deel vallen. De Etruskische wet drukte zich aldus uit: Wie den grenssteen aangeraakt of verplaatst heeft, zal door de goden gestraft worden; zijn huis zal verwoest worden, zijn stam uitsterven, zijn grond zal geen vruchten meer voortbrengen, hagel, vuur en ziekte zullen zijn oogst vernietigen, zijn leden zullen door zweren bedekt worden en verteren. [1])

Het bijgeloof verdween, maar de hebzucht van den mensch, die een begeerig oog slaat op den akker van zijn buurman, werd door de toenemende waarde ervan verscherpt. Om die hebzucht binnen de perken te houden, zocht en vond de beschaafde mensch meer beschaafde middelen dan den heiden ten dienste stonden. Tot die middelen behooren:

1°. de getuigen of geheime teekens, onder of nabij den grenssteen, zoodat de juiste plaats ook na verdwijning kan teruggevonden worden.

2°. de onafgebroken afbakening of afsluiting door heggen, rasteringen, muren, slooten, enz.

3°. de plaatsbepaling door meting.

Ten einde een goed overzicht te verkrijgen van den aard der afbakening der eigendomsgrenzen richtte het comité d'enquête een reeks van vragen aan de bovengenoemde departementale comités, [2]) die weer inlichtingen vroegen aan de burgemeesters; deze wendden zich tot den notaris of den landmeter en zoo kreeg men bij benadering een overzicht van den toestand.

Uit dat onderzoek bleek dat de grenzen van bijna een derde gedeelte (31 %) van de eigendomsperceelen en der oppervlakte bepaald zijn door grenssteenen (bornage discontinu), dat 25 % dier perceelen, omvattende 32 % van het oppervlak voorzien is van onafgebroken afbakening of afsluiting (bornage continu) en dat de eigendomsgrenzen van niet minder dan 44 % der perceelen of 37 % van het oppervlak in het geheel niet of niet aan alle zijden door bepaalde *vaste* teekens aangeduid zijn (propriétés dépourvues de toute bornage). Onder de laatste categorie vallen $^1/_{10}$ der terreinen van de beste qualiteit, $^1/_5$ gedeelte der wei- en hooilanden (prés), $^1/_3$ der bouwlanden, wijngaarden, bosschen en wegen, $^3/_5$ van de on-

[1]) Fustel de Coulanges, La Cité antique, p. 71, 72, 73.

[2]) Procès-verbaux, fasc. 4, p. XVII.

vruchtbare gronden (landes) en weiden (paturages) [1]. Men stelle zich niet voor dat elk grensteeken bij deze gronden ontbreekt, deze teekens worden gevormd door ploegvoren, piketten en dergelijke vage veranderlijke teekens van het bezit (limites flottantes).

Deze grenzen staan natuurlijk het meest aan betwisting bloot. Men wane echter niet dat grenstwisten door afbakening worden voorkomen. Zelfs bij „bornage continu" zijn zij geenszins zeldzaam.

Het comité van het departement Haute-Marne verklaart dat „rechtsvorderingen tot afpaling niet altijd voorkomen worden door afscheiding door middel van muren, slooten, wällen, heggen, die geen onveranderlijke grenzen vormen." De ongemetselde muren (en pierres sèches) storten in en veranderen onder den invloed van het water en het gewicht van den hellenden bodem, dikwijls door medeplichtigheid van belanghebbenden. Ook slooten verplaatsen zich als zij bij het schoonhouden altijd aan denzelfden kant worden afgestoken.

Het comité van Cantal zegt: „de heggen verglijden langzamerhand en men kent voorbeelden van verplaatsing van twee à drie meters in vijftig jaren tijds. *Les haies marchent* is een spreekwoord onder de landlieden. Zij gehoorzamen aan heerschende winden en vooral aan de systematische inwerking van een volhardend eigenaar tegenover een minder waakzamen buurman. [2])

„De grenssteenen", zegt het comité van Morbihan, „onderscheiden zich niet van dwaalsteenen, en zijn van zoo kleine afmetingen dat een herder ze gemakkelijk kan verplaatsen. Als zij bouwlanden begrenzen zijn zij dikwerf onder den grond bedolven zoodat de landbouwers, om ze bloot te leggen, een zone van 5 of meer meters moeten opgraven." Evenzoo in la Corrèze „de grens wordt aangegeven door een blad lei in den grond gedrukt tusschen twee keien zoo groot als een vuist". In de Ardennen zijn de grenzen tusschen bouwlanden tenauwernood op een meter nauwkeurig bepaald.

De vraag, of de afscheidingen (bornage continu) in het algemeen voldoende zijn om rechtsgedingen over de grenzen te voorkomen,

---

1) Procès-verbaux, fasc. 4, p. 498.

2) Procès-verbaux, fasc. 4, p. XXV, 471.

werd door 16 departementale comités ontkennend, door 65 bevestigend beantwoord (6 onthoudingen). [1])

Twisten over de grenzen zijn aan de orde van den dag; vele processen worden gevoerd, hoewel de waarde van de betwiste strooken gronds bijna altijd veel geringer is dan de kosten van een proces bedragen. Over die wanverhouding geven de rapporten der departementale comités vele staaltjes.

In dat van Haute Marne bijv. wordt melding gemaakt van een proces over een terrein van nog geen 50 centimes waarde, kosten 176 frans.

Yonne spreekt van een geval dat de verhouding was 5 frs. en 1000 frs., en van een ander geval eveneens een strook van ongeveer 5 frs. waarde betreffende, waarbij in appel werd gekomen tot aan het hof van cassatie toe, kosten voor de verliezende partij 7000, voor de winnende 1100 frs. [2])

In Morbihan woonde een eigenaar, wiens geheele bezitting, een huisje met twee perceelen grond, groot ongeveer een hectare, werd geëxecuteerd omdat hij zijn deel niet kon betalen in de kosten van twee processen over de grenzen, waarin twee rijke grondeigenaars hem hadden gewikkeld.

De gerechtelijke weg voor grensbepaling is alleen toegankelijk voor rijke grondbezitters (Yonne).

Het komt somtijds voor dat het perceel van een der eigenaars door de omliggende is opgeslokt. In deze en dergelijke gevallen worden al de eigenaars van het blok in de zaak betrokken, de twist gelijkt dan op een brand, die hoe langer hoe verder om zich heen grijpt, de kosten stijgen voortdurend, de geheele gemeente verkeert jaren lang in onrust en spanning.

Door tusschenkomst van de Regeering werd aan de kantonrechters, die in Frankrijk bevoegd zijn van grensgeschillen kennis te nemen zoolang de titel niet betwist wordt, inlichtingen gevraagd omtrent het aantal en de kosten van dergelijke processen.

Dat aantal bedroeg in de jaren 1886 à 1890: *28337*; bij 20192 gevallen werd een onderzoek in loco ingesteld. De kosten liepen

---

[1]) Procès-verbaux, fasc. 4, p. 500.

[2]) Procès-verbaux, fasc. 4, p. 543.

tusschen 3 en 8100 frs. [1]); zij zijn gemiddeld beduidend geringer dan hier te lande waar die processen bij de rechtbank aanhangig gemaakt moeten worden.

Het aantal grenstwisten, dat langs anderen weg wordt beslecht, is *vele malen* grooter. De kantonrechters prijzen algemeen *den weldadigen invloed der tusschenkomst van landmeters*, aan wien dan ook de beslechting der meeste grensgeschillen wordt opgedragen; zij klagen daarentegen over den noodlottigen invloed van zaakwaarnemers, die het twistvuur aanblazen, de quaesties verwikkelen, de kosten opdrijven [2]).

In vele gemeenten is men er toe overgegaan om langs minnelijken weg de grenzen van alle eigendommen vast te stellen en af te palen (bornages collectifs).

Door eene zeer ruime opvatting van art. 646 C. C. „tout propriétaire peut obliger son voison au bornage de leurs propriétés contiguës", kwamen de kantonrechters er toe bij vele grensgeschillen al de omliggende perceelen in de quaestie te betrekken.

Naar aanleiding hiervan nam de kantonrechter Freyssinaud te Limoges (Haute Vienne) het initiatief tot *bornages collectifs* in de omstreken dier stad. Hij slaagde er in door tact, toewijding en overreding al de eigenaars van eene oppervlakte van meer dan 10.000 hectaren tot vaststelling en afpaling der grenzen te bewegen en alle geschillen in der minne uit den weg te ruimen. De kosten bedroegen slechts van 0,70 tot 2 frs. per hectare.

Van voorstander der verplichte afpaling is de heer Theyssinaud door die ondervinding bekeerd tot voorstander der vrijwillige afpaling [3]).

De bornages collectifs hebben vooral in het departement Oise uitgebreide toepassing gevonden, niet minder dan 650 van de 701 gemeenten zijn er toe overgegaan.

Het nuttig effect van dien maatregel is evenwel niet duurzaam, indien het resultaat niet door opmeting wordt vastgelegd.

Van verder reikende strekking zijn de *„abornements généraux"*

---

1) Procès-verbaux, fasc. 4, p. 502.
2) Procès-verbaux, fasc. 4, p. 470.
3) Procès-verbaux, fasc. 4, p. XXVI, 481.

(Duitsch: Flurbereiniging) welke veelvuldig voorkomen in het oostelijk gedeelte van Frankrijk, vooral in de na 1870 door Duitschland geannexeerde provinciën. Zij hebben ten doel om bij de algemeene afpaling kromme, of onregelmatige perceelgrenzen door meer regelmatige te vervangen, wegen aan te leggen, ten einde aan ingesloten terreinen een uitweg te verschaffen, waarbij eigenaars tevens kunnen overeenkomen om perceelen te ruilen, ten einde hunne eigendommen af te ronden. Soms wordt de leiding en uitvoering van dit werk alleen aan een landmeter opgedragen (Haute Saône). Meestal echter wordt door de gezamenlijke eigenaars van eene gemeente of van een of meerdere blokken eene commissie benoemd en met de noodige macht bekleed om het werk door te voeren, met een landmeter te accordeeren, grenstwisten als arbiters te beslechten of, zoo noodig, voor den rechter te brengen enz.

Aangezien enkele eigenaars de doorvoering van dergelijk plan kunnen bemoeilijken of beletten, wenscht het comité d'enquête bij gezamenlijke of algemeene afpaling toepassing der wet van 22 December 1888 op de syndicaten, waaronder volgens art. 1 § 10 ook vallen „les chemins d'exploitation et toute autre amélioration agricole d'intérêt collectif". Daartoe is noodig dat zich vereenigd hebben $^3/_4$ der eigenaars met $^2/_3$ der oppervlakte die $^2/_3$ in de grondbelasting dragen of wel resp. $^2/_3$ der eigenaars met $^3/_4$ der oppervlakte en $^3/_4$ der grondbelasting [1]).

De bovenbedoelde commissie onderzoekt de eigendomstitels en het oude kadaster en stelt op grond van die gegevens en andere inlichtingen de grenzen vast.

Daarmee is het doel bereikt, doch men vrage niet al te scrupuleus hoe? Als grondslag voor de verdeeling van den grond tusschen de eigenaars dienen een dikwijls haastig en slordig opgemaakt fiscaal kadaster met kaarten op kleine schaal en de opgaven der grootten in de koopakten, die, zooals Noizet [2]) meedeelt, bijna geregeld overdreven worden, juist met het oog op latere grensquaesties. Geregeld blijkt dan ook dat er minder oppervlakte grond in de gemeente of in een blok aanwezig is, dan er volgens de akten zijn moest. De

---

[1]) Proces-verbaux fasc. 4 p. XXXVI.

[2]) Du cadastre et de la délimitation des héritages.

commissie kan overdreven opgaven wijzigen en het overblijvend verschil over de eigendommen verdeelen. Waarschijnlijk zal dikwijls het doorzicht of de willekeur der commssie of van den landmeter den doorslag geven.

In sommige streken (dep^t^. Marne bijv.) neemt men liever het bezit op het oogenblik dat de operatie plaats heeft, tot grondslag.

Hoewel de abornements généraux zelden tot processen aanleiding geven zijn zij kostbare ondernemingen, gemiddeld kosten zij het dubbele van de opmaking van het kadaster. Intusschen, daar de eigenaars zich verbonden hebben, zich bij het resultaat neer te leggen, keeren voor langen tijd vrede en rust in de gemoederen terug. Want de usurpatie wordt *voorkomen*, omdat ieder de wetenschap heeft, dat zij elk oogenblik door de nieuwe kaart kan bewezen worden.

Daar de vernieuwde kaart niet bijgehouden wordt, verdwijnt de tegen hooge kosten verkregen zekerheid weder, als door verkoopingen, ruilingen, verkavelingen enz. een nieuwe indeeling van den grond ontstaat.

De abornements généraux hebben eenige overeenkomst met de *landverleggingen* (remenbrements) die vooral in Duitschland (Zusammenlegungen) inheemsch zijn en door wetten worden bevorderd en geregeld. Hierbij treedt meer het landbouwbelang op den voorgrond: wegen, afwatering, irrigatie, alles wordt op nieuw op rationeele wijze geregeld, de grond op nieuw ingedeeld, zoodat ieder eigenaar in den regel als zijn waarde-aandeel slechts één perceel voor vele verspreide verkrijgt. Ieder eigenaar heeft er voordeel bij, de waarde van de geheele streek is na de operatie gemiddeld het 2 à 3 voud van vroeger.

Het comité d'enquête heeft zich ook door de departementale comités doen inlichten of de bevolking te bewegen zou zijn vóór de opmaking van een rechtsgeldig kadaster over te gaan tot landverlegging, tot abornement général of tot verplichte afbakening.

Slechts 4 departementen dachten gunstig over landverlegging. Over 't algemeen is de Fransche boer zeer aan zijn perceel gehecht. De „terrena cupido" heeft hem zoozeer te pakken dat men zegt: niet de boer bezit den grond maar de grond bezit den boer.

„La terre est sa maîtresse" (Michelet).

Hij kan geen afstand doen van het perceel, waarop hij reeds van kindsbeen of elke struik, ja schier elke aardkluit kent, waarop zijne

zweetdroppels liggen, al zou hij er een beter voor in de plaats kunnen krijgen. Bij scheiding der ouderlijke nalatenschap heeft hij liever van elk perceel een lapje, dan zich met één of enkele geheele perceelen tevreden te stellen. Zoo wordt ook hier het voorwerp van onverstandige liefde bedorven!

Ook voor abornements généraux verklaarden zich slechts weinige (9) departementale comités.

Nu dit is geen wonder. Niet overal zijn de toestanden zoo ernstig, is afwezigheid of betwisting van grenzen zoo algemeen, dat in een wanhopigen maatregel als de abornement général uitkomst moet worden gezocht. Voor zoover zij dient om aan de perceelen een meer regelmatigen vorm te geven, worden, tegen bijna even hooge kosten, bij lange na niet de voordeelen bereikt als door landverlegging.

Van de 87 departementen waren 71 gunstig gestemd voor de *verplichte* afpaling. Deze loopt snel af, de kosten zijn niet groot en hangen vooral af van den aard en het vervoer der grenssteenen.

Doch ook hiertegen bestaan bezwaren.

Wat men langs minnelijken weg, met een weinig tact, gemakkelijk bereiken kan, wordt soms bemoeilijkt of neemt een hatelijk karakter aan als er dwang in het spel komt. Gaat die dwang van de eigenaars zelf uit, zooals bij abornements collectifs of abornements généraux, dan behooren voor de algemeene belangen de bijzondere te wijken. Doch in den regel is de afpaling van elke grens afzonderlijk eene zaak die alleen de beide buren aangaat. Bovendien zijn bij zeer kleine perceelen de kosten voor het aanschaffen en plaatsen van duurzame grenssteenen niet gering te achten en worden steenen van geringe afmetingen geplaatst, dan wordt het doel niet bereikt.

Voor de opmaking van een rechtsgeldig kadaster werd de verplichte algemeene afpaling niet noodzakelijk geacht. Men moet, zegt het comité d'enquête terecht, onderscheiden tusschen *bornage et delimitation.*

De delimitatie is het onder contradictoir debat van de eigenaars vaststellen der hoekpunten van de grenslijnen, die voor zooveel noodig tijdelijk, gedurende de opmeting, door houten piketten en dergelijke teekens kunnen aangewezen worden.

„Le bornage ne fait que matérialiser la délimitation" [1]).

---

[1]) Procés-verbaux, fasc. 4. p. XXXIV.

Delimitatie kan plaats hebben zonder afpaling, doch niet omgekeerd.

Maakt afpaling opmeting geenszins overbodig, delimitatie zonder opmeting zou spoedig haar waarde verliezen, omdat met de tijdelijke grensteekens het bewijs zou verdwijnen.

Behoort in afwijking van wat omtrent de afpaling werd beslist, de delimitatie voor een rechtsgeldig kadaster verplichtend te worden gesteld?

De *juridische* commissie beantwoordde de vraag bevestigend:

„De inboeking (in het grondboek, waarvan de invoering gemeentegewijs zal plaats hebben) van een onroerend goed wordt voorafgegaan door een verplichte juridische delimitatie met of zonder afpaling". [1])

Volgens de meeste Duitsche wetten of reglementen worden betwiste grenzen als zoodanig, zonder rechtsgevolg, op de kaart aangewezen.

De technische afdeeling der Fransche commissie heeft zich over bovenstaande vraag nog niet uitgesproken.

Haar onderdeel daarentegen, het *comité d'enquête*, achtte gedwongen delimitatie niet gewenscht.[2])

Een uitzondering wenscht zij te maken, niet alleen ten opzichte van de delimitatie, doch ook van de afpaling, voor de eigendommen van den *Staat*, de departementen, de gemeenten, de spoorwegmaatschappijen en dergelijke lichamen. Verder zouden de gemeenten moeten delimiteeren en afpalen de grenzen van de gemeente en van de secties en blokken waarin zij is ingedeeld.

Overigens wenscht dat comité de vernieuwing van het kadaster geleidelijk te doen plaats hebben door het eerst die gemeenten onder handen te nemen, waar de eigendomsgrenzen reeds vaststaan, of waar de eigenaars algemeen genegen zijn tot de delimitatie mede te werken of waar vooraf, door en op kosten der eigenaars, tot eene landverlegging, een „abornement général ou collectif" wordt overgegaan. Het voorbeeld van zulke gemeenten zal van weldadigen invloed zijn op de omringende.

---

[1]) Procés-verbaux, fasc. 5, p. 426.

[2]) Procés-verbaux, fasc. 4, p. XXXVIII.

Intusschen heeft dit deel der werkzaamheden van de Staatscommissie reeds vruchten gedragen.

Op voorstel van Boudenoot, lid der commissie, en eenige andere afgevaardigden werd op 11 December 1895 met op één na algemeene stemmen, eene wet aangenomen, aangevuld en uitgevoerd bij de wet op het budget van voor 1897, waarbij is beslist *dat aan vernieuwing van het kadaster eene juridieke delimitatie moet voorafgaan.*

De wet Boudenoot c. s. heeft het oog op gemeenten, waarin de eigenaars zich overeenkomstig boven besproken wet op de syndicaten hebben vereenigd om over te gaan tot collectieve of algemeene afpaling of wel tot collectieve delimitatie. De syndicale commissie vervult de rol van scheidsrechter, indien twee eigenaars het omtrent de grens niet eens kunnen worden; tegen de beslissing kunnen zij binnen twee maanden in beroep komen bij den kantonrechter. Ingeval een eigenaar geen gehoor geeft aan de uitnoodiging der syndicale commissie om aan de delimitatie mede te werken, stelt die commissie een voorloopige grens vast, welke *definitief* wordt, als de nalatige niet binnen zes maanden in beroep komt bij den kantonrechter.

Bij de begrootingswet voor 1897, welke een millioen francs beschikbaar stelt om met de vernieuwing van het kadaster een aanvang te maken, worden gelijksoortige bepalingen vastgesteld voor de gemeenten, waarin de eigenaars geen syndicale commissie hebben gevormd. Eene commissie voor de delimitatie zal dan worden benoemd. Deze zal de overeenstemming der eigenaars constateeren, of, bij verschil, trachten hen te verzoenen en, indien zulks mislukt of bij niet verschijning der belanghebbenden, de grenzen voorloopig vaststellen. De eigenaars hebben daarna een jaar tijd, zich onderling over hunne grenzen te verstaan of een rechtsvordering in te dienen. Na afloop van dezen termijn worden de grenzen *definitief.*

Eene reclame tegen de delimitatie kan alleen effect hebben tusschen den reclamant en zijne onmiddellijke buren. (Dit rationeel beginsel is geheel in overeenstemming met de jurisprudentie hier te lande, waar algemeene of collectieve afbakening onbekend is).

Na afloop der technische werkzaamheden, die intusschen zijn begonnen, worden de uitkomsten aan belanghebbenden medegedeeld en wordt hun gelegenheid gegeven aanmerkingen te maken. Wordt

binnen drie maanden geen aanmerking gemaakt, *dan wordt het plan geacht in overeenstemming te zijn met de delimitatie*, behoudens de „tolérance" bij reglementen vastgesteld. [1])

De eindverslagen van de werkzaamheden der technische commissie zijn nog niet verschenen. Later hoop ik daarop en in het bijzonder op de proefnemingen van het „*comité des essais*" om de beste methoden van kadastrale perceelmeting te vinden, terug te komen.

I. BOER, HZ.

[1]) Zie voor nadere bijzonderheden dezer wetten dit Tijdschrift XII bl. 146.

Papier. (veldaanteekeningen)

De lezing van een geschrift van de hand van Dr. M. Greshoff onderdirecteur-scheikundige van het Koloniaal Museum te Haarlem, getiteld: „over de deugdelijkheid en het onderzoek van papier", en ten doel hebbende de noodzakelijkheid aan te toonen van een Staatscontrôle op de deugdelijkheid van papier, geeft mij aanleiding de aandacht te vestigen op een gebruik bij de kadastrale administratie, dat, naar het mij voorkomt, noodzakelijk moet worden veranderd.

Dr. Greshoff toont in dat geschrift aan, door eigen onderzoekingen en met voorbeelden, dat er in Nederland iets gebeuren moet om een einde te maken aan het door niemand en niets gekeerde geknoei in het papiervak, dat onze boeken, kaarten en geschriften ontijdig bederft.

Met Dr. Greshoff hoop ik dat er spoedig afdoende maatregelen worden genomen tegen dat — en mogelijk ook tegen ander — geknoei maar daarop te wachten schijnt mij niet raadzaam nu door een bevoegd geleerde is gewezen op het gevaar waaraan wij blootstaan, bij het gebruik maken van *ongecontroleerd papier*.

Ik weet niet in hoeverre het papier van Rijkswege verstrekt voor minuutplans, hulpkaarten, metingstaten enz. onderzocht is, en voldoet aan de eischen die men *moet* stellen aan papier gebruikt voor degelijke blijvende stukken; in het belang van het kadastraal archief hoop ik, dat men daaromtrent gerust kan zijn.

'tIs dan ook niet daarop dat ik de aandacht wilde vestigen, want hoe belangrijk ook minuutplans enz. zijn er zijn, nog belangrijker stukken behoorende tot het kadastraal archief, waarvoor papier wordt gebruikt dat *zeer zeker niet onderzocht is*. Het zijn de *veldaanteekeningen*, stukken waaruit de minuutplans en hulpkaarten opnieuw zouden kunnen vervaardigd worden, wanneer dat eventueel noodig

was, en die ik *daarom* belangrijker noem dan de minuutkaarten zelf.

Voor degenen, wier taak het is de kadastrale huishouding gaande te houden, behoef ik de waarde en beteekenis van die stukken, in hunne tegenwoordige volledigheid, niet nader aan te geven, en ook het kadastraal bestuur erkent die waarde, blijkende uit het voorschrift waarbij is bepaald: dat die stukken „in duplo" moeten worden opgemaakt.

Die archiefstukken, van zooveel belang, worden tot heden toe vervaardigd op papier, ik ben zoo vrij het te constateeren, dat slechts bij hooge uitzondering voldoet aan de eischen die men er aan *moet* stellen; er zijn trouwens ook geen redenen om te mogen verwachten dat het anders zou zijn.

Het eenige toch wat daaromtrent is voorgeschreven luidt: „de veldaanteekeningen worden op hollandsch papier vervaardigd" (art. 61 I. K.)

Mag men nu vertrouwen, dat, waar het papier voor die archiefstukken benoodigd niet van rijkswege wordt verstrekt, en dus ieder ambtenaar genoodzaakt is dat papier zelf aan te schaffen en . . . te betalen, er met ernst naar deugdelijk papier zal worden gezocht? dat er slechts papier zal worden gebruikt geschikt om *zeer langen tijd* in goeden staat te blijven en bestand tegen een herhaald gebruik?

Het antwoord op die vragen kan dunkt mij, niet twijfelachtig zijn, want zelfs aannemende dat men, in het belang der zaak, het voorschrift gegeven in art. 61 I. K. in gedachten aanvulde met het woord „deugdelijk", en men bijgevolg niet anders wilde gebruiken dan papier van een zoodanige kwaliteit als voor het doel *noodig* is, dan zou men het vooraf, Dr. Greshoff toont dat aan, moeten onderwerpen aan een scheikundig onderzoek; een onderzoek toch met oog en hand door een niet-vakman geeft geen zekerheid omtrent deugdelijkheid.

Dat onderzoek zou, krachtens de bestaande bepalingen, eveneens ten koste komen van den ambtenaar, en te verwachten dat men zonder voorschriften, alleen in het belang der zaak, daartoe zou overgaan, schijnt mij inderdaad een al te optimistische meening omtrent de belangeloosheid en . . . financieele offerzucht der ambtenaren.

Op grond van bovenstaande komt het mij dan ook voor dat er in een dringende behoefte zou worden voorzien, wanneer er zoo spoedig mogelijk werd bepaald:

1°. dat het papier gebruikt voor veldaanteekeningen van rijkswege wordt verstrekt; en

2°. dat het wordt bereid volgens bepaalde voorschriften zooals het geval is bij het Nederlandsch-zegelpapier.

J. EEKHOF.

STAATSBEGROOTING VOOR 1898.

HOOFDSTUK VII B. [1])

Voorloopig Verslag.

Art. 38, *s*. De aangevraagde tractementsverhooging voor de ingenieurs-verificateurs van het kadaster wenschte men nader te zien toegelicht.

t, *u*, *v*, *v*bis. Van enkele zijden werd de opmerking gemaakt, dat voor de landmeters van het kadaster, wat hunne bezoldiging betreft, geregelde opklimming naar dienstjaren gewenscht is. In het algemeen, zoo voegden anderen hieraan toe, behoorde men in elken subalternen rang op zekeren leeftijd het hoogste traktement te bereiken, vooral ook met het oog op de pensioensregeling. Het stelsel van bevordering naar dienstjaren is reeds toegepast op verschillende categoriën van ambtenaren en bij deze begrooting wordt het voorgesteld voor de controleurs van de directe belastingen en het kadaster.

'sMinisters voorganger kon zich met het denkbeeld van bevordering der landmeters naar het aantal dienstjaren niet vereenigen. Men vroeg naar het gevoelen van dezen Minister omtrent dit punt.

Door verscheidene leden werd de aandacht gevestigd op de ongunstige positie, waarin zich de zoogenaamde *oude* landmeters der 3e klasse bevinden. Dezen, die 18 à 20 dienstjaren tellen en ongeveer 40 jaar oud zijn, staan in traktement gelijk met de jongste landmeters hunner klasse. In het gunstigste geval kan hunne toelage *f* 100 meer bedragen.

In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de begrooting voor 1897 (blz. 12) zegt de vorige Minister, dat bij een diensttijd van 21 tot 16 jaar, bij eene belooning van *f* 1875 tot *f* 1450 onvoldoende acht. Die oude landmeters genieten thans met inbegrip der toelagen zuiver *f* 1400 tot *f* 1500 (onzuiver *f* 1600). Hunne kans op bevordering is gering. Er moeten veertig vacatures ontstaan voordat hun middennommer bevorderd kan worden tot de 2de klasse en 95 vacatures tot bereiking der 1ste klasse. De laatste vacature liet bijna $1^1/_2$ jaar op zich wachten. De landmeters der

---

1) Zie voor § 9 „kadaster" blz. 125 dezer afl.

1ste klasse zijn nog betrekkelijk jong en die der 2de klasse staan in leeftijd met genoemde oude landmeters gelijk.

Deze leden gaven in overweging de oude landmeters der 3de klasse in de hoogste categorie hunner klasse te brengen met een traktement van *f* 1600, eene in verband met hun leeftijd bescheiden belooning. Zoodoende komt er eenig verschil in bezoldiging tusschen hen en de jongste landmeters hunner klasse.

De verhooging zou eene uitgave vorderen van *f* 3600, een bedrag, dat echter bij elke bevordering minder wordt en bij bevordering van den laatste geheel van de Staatsbegrooting verdwijnt. Eene rationeele oplossing is — gelijk gezegd — slechts te bereiken door opklimming naar het aantal dienstjaren. In afwachting hiervan ware de positie der hierbedoelde landmeters op de voorgestelde wijze te verbeteren.

ij. Ook deze verhooging wenschten sommigen nader te zien toegelicht.

Anderen vroegen naar aanleiding van het bij den Minister van Financiën ingekomen adres der teekenaars van het kadaster, of er geen termen bestaan om aan de wenschen van adressanten tegemoet te komen.

aa. Ook van deze verhooging werd nadere motiveering verlangd.

Memorie van Antwoord.

Art. 38, *letter s.* De tegenwoordige bezoldiging der ingenieurs-verificateur van het kadaster, waarvan velen reeds 20 jaar in dien rang dienen, staat niet in verhouding tot de uitgebreidheid en het gewicht van hun werkkring en evenmin met de traktementen van andere hoofdambtenaren van gelijke positie.

Art. 38, *t*, *u*, *v*, *vbis*. De ondergeteekende is in het algemeen geen tegenstander van geregelde opklimming naar dienstjaren, schoon hij dit stelsel voor kleine korpsen van ambtenaren verkieslijker acht dan voor groote. Bij toepassing op groote korpsen brengt het veel onregelmatigheden te weeg in de uitgaven.

Wat daarvan zij, het schijnt hem minder gewenscht om thans opnieuw de inkomsten der landmeters te regelen, nadat die eerst ten vorigen jare overeenkomstig de wenschen der Tweede Kamer geregeld zijn. Deze regeling heeft aan 112 van de 169 landmeters (1897 vergeleken met het gemiddelde der jaren 1891—1895) eene vermeerdering van inkomsten verschaft van *f* 24213, en het waren bovenal de laagst bezoldigden, die het meest werden bevoordeeld. Van de 69 landmeters, wier vaste traktementen *f* 900— *f* 1400 bedroegen, vielen 67 in de verhooging; van de 55, wier vaste traktementen *f* 1800 bedroegen, slechts 36; van de 45, wier vaste traktementen *f* 2200 bedroegen, niet meer dan 9. De in het Voorloopig Verslag aangewezen schaduwzijden der nieuwe regeling zal de ondergeteekende niet loochenen; doch naar zijne opvatting is deze de voornaamste, dat de inkomsten van

sommige landmeters daardoor zijn achteruit gegaan. Hun aantal is 57, en hun verlies aan inkomsten bedraagt *f* 5795. De fout ligt hierin, dat de landmeters uit de opbrengst van het particulier werk, na uitkeering eener vaste som van *f* 100, slechts tot een maximum van *f* 800 ontvangen hetgeen zij vroeger gemiddeld genoten. Deze beperking schijnt den ondergeteekende niet billijk, en hij neemt zich voor de noodige stappen te doen om haar te laten vervallen. De begrooting van uitgaven behoeft voor dat doel niet verhoogd te worden. Maar het aandeel van het Rijk in de opbrengst van het particulier werk zal aanvankelijk verminderen met ruim *f* 5700 welke som geleidelijk zal dalen, naar gelang de oudste landmeters, aan wie hoofdzakelijk de grootere uitkeering zal ten goede komen, aftreden.

Aan het bezwaar, dat in het Voorloopig Verslag wordt genoemd, zou niet op eenvoudige wijze voldaan kunnen worden. Het zou van de schatkist zeer zware offers vergen. En daarvoor bestaat, na de lotsverbetering, die aan de minst bezoldigde landmeters verleden jaar is ten deel gevallen, geene aanleiding.

Art. 38, *letter ij.* Aan den wensch der teekenaars om een meer gelijkmatige promotie te bevorderen zal, zooals ook reeds uit de toelichting bij noot 39 blijkt, gevolg worden gegeven door de promotiën voor het vervolg te regelen naar diensttijd, waartegen in dit geval geen bezwaar bestaat.

Aan het verzoek der teekenaars om daarbij af te wijken van de in 1886 vastgestelde rangregeling en ook hunne tijdelijke diensten daarbij in aanmerking te nemen, kan bezwaarlijk worden voldaan, omdat die rangregeling de grondslag is geweest voor de volgorde waarin zij in 1891 tot rijksambtenaren zijn benoemd.

Die afwijking zou moeten leiden tot terugstelling van velen of tot opvoering der traktementen buiten verhouding tot het gewicht van hunnen werkkring.

Het plan bestaat om het aanvangstraktement der teekenaars te bepalen op *f* 600, welk traktement telkens na 4 jaren onafgebroken dienst wordt verhoogd met *f* 100 tot een maximum van *f* 1500 is bereikt en dat stelsel op het thans in dienst zijnde personeel zoodanig toe te passen dat de periodieke verhooging hunner traktementen ingaat van het tijdstip af waarop zij laatstelijk verhooging van traktement ontvingen.

Art. 38, *letter aa.* Volgens de organieke regeling bedragen de toelagen der adspirant-landmeters van *f* 45 tot *f* 60 's maands.

Aan de thans in dienst zijnde adspirant-landmeters is bij hunne benoeming het minimum toegekend, welke toelage tot dusverre niet werd verhoogd.

Zij hebben zich nu twee jaar geoefend en bewijzen reeds goede diensten.

Het wordt daarom billijk geacht hun toelage met *f* 10 's maands te verhoogen en alzoo te brengen op *f* 55 's maands.

Boekaankondiging.

Ons kadaster voor oningewijden geschetst door E. MOLEMA, Landmeter van het kadaster te Appingedam, Prijs *f* 1.25 P. Noordhof, Groningen.

Het dezer dagen onder bovenstaanden titel verschenen boekje geeft wat de titel belooft: eene beknopte, duidelijke schets van de opmaking, inrichting en bijhouding van ons kadaster, waarbij, zooals het behoort, op den voorgrond wordt gesteld de opmaking en bijhouding van het plan. Door 7 platen en formulieren van legger, naamlijst, register N°. 71 en staat N°. 75 wordt de tekst toegelicht. Bovendien bevat het werkje lijsten van de kadastrale divisiën en van de hypotheekkantoren met de daaronder ressorteerende gemeenten.

Wij wenschen het in veler handen en hopen dat het er toe zal bijdragen om het kadaster meer populair te maken.

(RED.)

Circulaire.

Op onderstaande circulaire, dezer dagen verzonden, wenschen wij den onderteekenaars veel succes.

Geachte Collega!

Ten gevolge van de omstandigheid, dat de vereeniging voor kadaster en landmeetkunde zich uitsluitend ging bepalen tot de behandeling van wetenschappelijke vraagstukken het vak betreffende, ten gevolge waarschijnlijk ook van minder ernstige oorzaken, hebben indertijd velen die vereeniging, die het middenpunt kon zijn waarin allen die de belangen van ons dienstvak wenschen te bevorderen, konden samenkomen, meenen te moeten verlaten.

Geruimen tijd bleef dien ten gevolge het dienstvak van het kadaster verstoken van een officieel orgaan, verstoken van het bezit van een centraal punt waar zijne belangen konden worden besproken, van eene vertegenwoordiging die voor zijne belangen kon optreden.

De ernstige omstandigheden, waarin thans ons dienstvak verkeert, brachten velen tot de vereeniging terug en gaf deze aanleiding om zich weder de belangen van het kadaster aan te trekken.

De besprekingen in de jongste vergadering gevoerd, werden gevolgd door een gemeenschappelijken maaltijd en ook daar werden op ernstige wijze de toestand en de belangen van het personeel van het kadaster besproken.

Algemeen was het gevoelen, dat zal ons corps de plaats weder verkrijgen en behouden, die het verdient, de samenwerking van alle leden van het personeel noodig is, en ten gevolge van een half schertsend opgeworpen woord, werd besloten van het oudste en het jongste lid der Vereeniging eene opwekking tot toetreding aan de collega's te doen uitgaan.

Met ernst wekken dezen U daarom op lid te worden van de

vereeniging voor kadaster en landmeetkunde of op nieuw tot haar toe te treden.

Laat oude grieven, hoe gegrond zij indertijd mogen geweest zijn, thans worden vergeten.

De belangen van het kadaster staan op het spel,

Er is mogelijkheid om tot eene krachtige samenwerking te komen, maar dan behooren allen te willen.

Laat althans niet gezegd kunnen worden, dat het de eigen schuld der landmeters is, dat ze niet daar komen waar ze behooren te zijn.

Wij rekenen op Uwe toetreding en verzoeken Uwe opgave aan het adres van den tweeden ondergeteekende, die daarvan mededeeling zal doen aan het Bestuur der vereeniging voor kadaster en landmeetkunde.

Leiden.
's Gravenhage,
Koningin Emmakade 107.
30 November 1897.

Met collegiale gevoelens,
A. G. HESSELS.
J. C. VAN DER VEUR.

BERICHTEN.

Bij K. B. van 5 Nov. 1897 N°. 38 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Sneek, W. van Heijningen Nanninga, thans ontvanger der registratie en domeinen te Groenlo.

Met 1 Oct. j.l. zijn de navolgende adspirant-landmeters verplaatst: G. S. Neuteboom van Groningen naar Rotterdam, C. A. Struijck en J. F. A. van Riessen van Zutfen naar Leiden.

De Minister van financiën heeft met 1 Januari 1898 benoemd tot teekenaar der 3e klasse op het bureau van den ingenieur-verificateur te Utrecht, S. Goedemoed en H. J. Kwast.

INHOUD VAN JAARGANG XIII.

TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

I. BOER Hz. te Utrecht.

Uitgegeven v. rek. v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XIV.

Stoomdrukkerij „de Industrie", J. van DRUTEN — Utrecht.

1898.

Verslag van de 13e jaarlijksche Algemeene Vergadering, gehouden op 8 November 1897 te Amsterdam.

De vergadering wordt ten elf ure door den Voorzitter geopend.

Aanwezig zijn de leden: de Balbian, Baning, Barenbroek, Boer, van Buren Lensink (Voorzitter), P. van Dijk, Eekhof, Engelmann, Gombault, de Groot, E. J. Griffijn, H. P. de Haan, W. den Hartogh, van Hattum, Baron van Hemert tot Dingshof, A. G. Hessels, Hoffmann, J. Holthuizen, W. Holthuizen, Hondius, J. Kater, Keurschot, Kolkers, Lensink, Meijer, Mulder, ten Oever, Oosterman, Persoon, Prins, Remmelts, Roegholt, Romijn, Soer, Stucki, Vierkant, Vonk, de Vries, Vruggink en Wagemaker. Na de opening komen nog ter vergadering de leden J. T. Hessels en van der Veur.

De Voorzitter spreekt de volgende rede uit:

M. H.! Zoo zijn wij dan weder te samen gekomen in de hoofdstad, die steeds voor de meesten onzer eene groote aantrekkelijkheid heeft, zooals wel duidelijk blijkt uit de stemmen, die telken jare in onze vergaderingen opgaan om eene volgende bijeenkomst daar te houden en waarvan het aantal doorgaans eene meerderheid vormt, die tot het vaststellen daarvan leidt.

Amsterdam blijft altijd een machtigen invloed uitoefenen op allen, die, hetzij wat meer of minder ver daarvan verwijderd, toch maar zelden kunnen genieten, van wat hier op zoo velerlei gebied van kunst en wetenschap aangeboden wordt.

Nu, als de opkomenden maar velen zijn en de zaken, in het belang onzer vereeniging te behandelen met ernst en toewijding worden betracht dan valt er zeker niet veel tegen te zeggen om het nuttige met het aangename te vereenigen en zoo heet ik U dan, te dezer plaatse, van harte welkom!

Sinds wij elkander het laatst ontmoetten, is er al weer heel wat voorgevallen: er kwam o. a. eene reorganisatie tot stand, die de regeling van de inkomsten der landmeters betreft.

Wat daaraan voorafging is u allen te goed bekend dan dat ik het hier weder behoef op te halen, doch zeker is het, dat die regeling lang niet aan allen heeft voldaan, en dat de eerezuil, die, zooals een onzer dagbladen toenmaals schreef, in de harten der landmeters was opgericht voor den Minister, die haar ontwierp, — voor velen van eene zeer bescheiden afmeting zal wezen.

Dit blijkt immers wel uit de adressen, die ingediend zijn en de mondelinge bespreking die bij den Minister gehouden is, om die regeling meer in het belang van *allen* te doen werken en het grievende daarvan weg te nemen dat ambtenaren met langeren diensttijd en niet minder dienstwerk, lagere belooning genieten dan sommige jongere collega's.

En toch mogen wij het nog loven dat het oorspronkelijk ontwerp van den Minister, bij de behandeling in de Kamer eene wijziging heeft ondergaan, die het althans iets beter maakte.

Zeker is dit mede te danken aan den grooten ijver en de onvermoeide toewijding, die betoond werden door de Commissie, welke in de vergadering van landmeters op 4 October 1896 te Utrecht gehouden, benoemd werd om het daar aangenomen voorstel uit te werken en toe te lichten.

In slechts 4 dagen tijd werd door haar een groot werk tot stand gebracht en kon hierdoor aan de leden der Tweede Kamer nog tijdig genoeg een exemplaar der vruchten van haren arbeid worden uitgereikt, dienstig bij het onderzoek der begrooting voor 1897.

Waar ons, misschien niet persoonlijk, doch en corps de gelegenheid ontbrak, hoop ik dat gij het zult goedkeuren en met mij instemmen als ik, van deze plaats aan de heeren Boer, Gombault, Griffijn, de Haan, J. Holthuizen, W. Holthuizen, Hondius en van der Veur, hulde en dank breng voor de moeiten die zij zich hebben getroost.

Komt die dank ook wat laat, de heeren mogen zich overtuigd houden, dat hij niet minder welgemeend is!

Zoo niet geheel, dan toch als voor een deel in verband staande

met het boven besprokene, werd mijne aandacht getrokken door een artikel in het Weekblad voor Notarisambt- en Registratie d.d. 29 Augustus, n^{0}. 1444 van de hand des heeren F. Gordon; het betreft „den rechtstoestand der ambtenaren".

In de meening dat dit blad niet in ieders handen kwam heb ik uit het gemelde artikel een en ander overgenomen wat ik in beknopten vorm hier even wil mededeelen.

Dat de rechtstoestand der ambtenaren, zegt de heer Gordon, dringend eischt bij de Wet geregeld te worden is een punt, dat reeds vele jaren de aandacht trok. In 1896 werd in de algemeene vergadering van ambtenaren der Registratie en Domeinen over dit onderwerp een praeadvies uitgebracht door de heeren Loeff en de Lange, waarbij de heer Abbing eene goed geslaagde vertaling voegde van de Duitsche Wet van 31 Maart 1873.

Door de Juristen-Vereeniging werd aan het verzoek door bovengenoemde heeren en vereeniging gedaan, om medewerking tot verkrijging van eene dergelijke regeling voor ons land, spoedig gevolg gegeven. In hare vergadering te Zwolle gehouden op 30 Augustus 1897 werd „de verhouding van den staat tot zijne ambtenaren" aan de orde gesteld.

De praeadviseurs Mrs. Krabbe en E. Fokker zouden behandelen de drieledige vraag:

1. Welke is de aard der rechtsverhouding van den Staat tot zijne ambtenaren?

2. Moet zij wettelijk worden geregeld?

3. En zoo ja, hoe in hoofdzaak?

De arbeid door beide heeren hiervoor geleverd, vormde een voortreffelijk uitgangspunt voor de behandeling van het 9-tal vragen, die aan stemming zouden worden onderworpen.

Ik heb die vragen niet allen overgenomen: 't was mij meer te doen om het betoog van den heer Gordon en ik verwijs belangstellenden naar het genoemde nummer van het weekblad.

De heer G. is het met de inleiders eens — en wie zou dat niet? — dat de onderlinge verhouding van Staat en ambtenaren is van publiekrechtelijken aard, dat de ambtenaar op het oogenblik niet voldoende tegen willekeurige behandeling van de zijde der Regeering is beschermd en zelfs eene bepaalde overeenkomst, vóór de aan-

vaarding der betrekking gesloten, straffeloos door haar kan worden geschonden.

Dat verder om aan alle willekeur paal en perk te stellen en ook ter verkrijging van gelijkmatigheid in de organisatie der verschillende dienstvakken, eene regeling bij de wet is gewenscht.

Gehandhaafd blijve de nu reeds gehuldigde aanstelling voor het leven; als uitzondering dient er ook gelegenheid te zijn iemand uitdrukkelijk voor een bepaalden tijd, of tot wederopzegging aan te stellen.

De heer G. wenscht dat, ook bij wettelijke regeling, de promotie in een vak alleen aan de ambtenaren van *dat* vak verzekerd zij; indien dat vroeger had gegolden, zegt hij, had niet kunnen gebeuren wat nu is geschied dat namelijk een hoofdambtenaar der directe belastingen benoemd werd voor een der beste betrekkingen van het vak der registratie en hypotheken.

Hij voegt er bij *in strijd* met een organiek besluit van 21 Augustus 1828, Stbl. n°. 52, doch dit laatste zal wel niet toegestemd worden door ieder die in art. 3 van dat besluit leest „hoe in bizondere gevallen aan de kroon de voorziening in de bedoelde betrekking wordt voorbehouden".

Over beperking van staatkundige rechten wordt ook gesproken, in enkele gevallen kan die noodig zijn in 't algemeen belang. Doch onze volksgeest laat niet toe dat de Regeering hierin de vrije hand hebbe. De gevallen behooren in de wet zelf te zijn omschreven.

Een onpartijdig onderzoek van de toepassing van tuchtmiddelen, ongewenschte verplaatsing of ontslag voorafgaande, is ongetwijfeld noodig. Aan de ambtenaren moet gelegenheid worden gegeven, zich mondeling en schriftelijk te verdedigen.

De heer G. vindt het reeds gewenscht dat die gelegenheid bestaat telkens wanneer een aanmerking op een persoon of zijn beheer, op den staat van dienst is opgeteekend, ook bij passeering voor betere standplaats of hoogeren rang. Hooger beroep bij een administratief rechtsprekend college moet mogelijk zijn.

Ziedaar een onderwerp dat mij zeer interessant toeleek en toen ik er een en ander van overnam hoopte ik dat ik bij de vermelding daarvan te dezer plaatse tevens zou kunnen mededeelen wat op de te Zwolle gehouden vergadering naar aanleiding der gestelde vragen

is gesproken en beslist. Tot mijne spijt heb ik echter daarvan tot heden nog geen verslag kunnen vinden. Misschien zijn een of meer uwer gelukkiger geweest. [1])

Doch in ieder geval kunnen wij ons zeker aansluiten bij den wensch van den heer Gordon dat de Regeering aanleiding vinde dit onderwerp in zijne volle breedte grondig te bestudeeren en binnen niet al te langen tijd de thans nagenoeg rechtelooze ambtenaren te plaatsen in een, op humane beginselen gebouwden Rechtstaat!

Toen, tengevolge der verkiezingen voor leden der 2e Kamer in den zomer van dit jaar een nieuw Ministerie het vorige verving en hierbij de portefeuille van Financiën werd aanvaard door Mr. N. G. Pierson, vervulde dit ons hart met blijdschap.

Immers, nu vijf jaar geleden werd ons door dezen Minister, toen ook aan het hoofd van hetzelfde Departement geplaatst, betuigd dat hij met groote belangstelling had kennisgenomen van de memorie betreffende een kadaster met bewijskracht, hem toegezonden door het toenmalig bestuur onzer vereeniging en den redacteur van het tijdschrift.

Het sprak dan ook haast van zelf, dat nu, zoo spoedig mogelijk, door ons aan den Minister werd verzocht onze opwachting te mogen maken, naar Z.E.'s keuze op een bijzonderen of gewonen audiëntiedag, om die zaak nogmaals te bepleiten.

Op Donderdag 26 Augustus, den algemeenen dag dus, werden wij toegelaten, doch keerden zeer ontmoedigd terug; aan duidelijkheid toch was niets te wenschen overgelaten, dat wij nu van dezen Minister, in zake onzen langgekoesterden wensch, niets te hopen hadden.

Doch ik wil hierop niet verder ingaan, het straks uit te brengen verslag zal u op de hoogte stellen van hetgene op deze audiëntie voorviel.

Dat de houding van den Minister, zoo geheel anders als wij, na het vroeger voorgevallene, mochten verwachten, toe te schrijven is aan invloeden door de hoofdambtenaren van het Departement op Z. E. uitgeoefend, is zeker wel eenigszins denkbaar.

[1]) Deel II 1897 der Handelingen van de Ned. Juristen-Vereeniging, waarin dat verslag is opgenomen, verscheen een paar dagen na onze vergadering. (Red.)

Zoolang ons kadaster een aanhangsel blijft der registratie is er weinig kans, dat ingrijpende maatregelen tot verbetering van dat dienstvak zullen worden genomen.

Dat bleek ook onlangs, toen eene beslissing werd uitgelokt inzake het bekende K. B. van 1 Aug. 1828 Stbl. N°. 52, (straks reeds aangehaald) en wel voornamelijk over de vraag in hoeverre de hypotheekbewaarders zich bij afwezigheid, voor zooveel het kadaster betreft, door hunne beëedigde klerken kunnen laten vervangen. De landmeters voor den velddienst aan eene bewaring verbonden, hadden in dergelijke periode, hunne staten N°. 77 en aanvragen om verlof, direct aan den ingenieur-verificateur toegezonden. De betrokken bewaarder heeft zich, na zijne terugkomst, hierover bij genoemden hoofdambtenaar beklaagd, met verzoek zijn schrijven aan den Minister op te zenden, opdat Z. E. zou uitmaken of de artt. 18 en 40 van de Instructie-kadaster, in verband met gemeld K. B., op dergelijke wijze konden worden voorbijgegaan.

De Minister heeft hierop geantwoord met leedwezen van deze zaak kennis genomen te hebben; dat eene opvatting alsof art. 17 van het K. B. alleen het oog heeft op werkzaamheden der hypothecaire boekhouding, niet is overeen te brengen met art. 6 van dat Besluit en bovendien tengevolge zou hebben dat de administratie van het kadaster *voor zooverre* die aan den bewaarder is opgedragen, tijdens zijne afwezigheid, *heerloos* zou zijn. De bepaling van art. 17 laat geene andere uitlegging toe, zegt de Minister, dan dat al de handelingen welke aan den bewaarder zijn opgedragen, bij zijne afwezigheid, door den beëedigden klerk worden verricht. Zoolang de artt. 18 en 40 I. K. *ongewijzigd* bestaan hebben de landmeters de daarbij gegeven voorschriften op te volgen.

Dus werd alweder sanctie verleend aan een toestand, die reeds zooveel stof tot ergernis gaf. Zooals den meesten uwer bekend zal zijn, werd door mij in de voorlaatste aflevering van ons tijdschrift een stukje geplaatst dat over de bepalingen van dat K. B. handelde, hetwelk, onder zoo gansch andere omstandigheden in het leven geroepen, al tal van jaren geacht mag worden niet meer van toepassing te kunnen zijn op den, nà de vaststelling van het Besluit zoo gansch gereorganiseerden kadastralen dienst.

Van verschillende personen mocht ik instemming met mijn schrijven

vernemen en van bevoegde zijde werd mij gezegd, dat een gepaste aandrang bij hen, die invloed kunnen uitoefenen ten slotte wel zou uitwerken dat aan dezen grievenden toestand eens een einde komt.

Uitgaande van onze vereeniging en gesteund door het corps ingenieurs-verificateurs van het kadaster zou eene poging daartoe waarschijnlijk een goed resultaat opleveren.

Dat het wenschelijke dezer zaak reeds jaren geleden werd ingezien blijkt wel, waar niemand minder dan de Minister van der Heim bij de Staatsbegrooting voor 1875 reeds zeide „de betrekking tusschen de landmeters en de hypotheekbewaarders, zooals die nu geregeld is, geeft meermalen tot moeielijkheden aanleiding".

En in nummers van de N.-Rotterdammer Courant van 4 en 29 Juli 1874 werd onder anderen hieromtrent geschreven:

„de hypotheekbewaarders, in den regel gekozen uit de *oude* dienaren der registratie hebben, behoudens wellicht eene enkele uitzondering, niet het minste begrip van het kadaster, zij doen feitelijk dan ook niet als *bewaren* en zijn, in moreelen zin, geheel afhankelijk van den landmeter van den kantoordienst" enz.

„De ongelukkige maatregel, indertijd genomen om het beheer van kadaster aan de hypotheekbewaarders op te dragen die uit den aard der zaak met dat vak volkomen onbekend zijn" enz.

„Volgens onze innige overtuiging is geen werkelijke verbetering aan te brengen zoolang het kadaster door de hypotheekbewaarders wordt beheerd" enz.

Staan wij nu, 23 jaar later, nog altijd op hetzelfde standpunt, dan is dit zeker wel voor een deel te wijten aan de lijdelijke berusting die in deze door de ambtenaren van het kadaster is betracht.

Misschien hebben wij in den loop dezer bijeenkomst nog gelegenheid dit punt nader te bespreken.

De wiskundige wereld leed een groot verlies door het plotseling overlijden op 17 Maart 1897 van den heer Dr. C. M. Schols, hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft.

Het waardeerend woord in de 2e aflevering dezes jaars in ons Tijdschrift geplaatst door den heer N. Wildeboer, bij het portret van den afgestorvene, vond zeker aller instemming en ook van uit deze vergadering mag ongetwijfeld warme hulde worden gebracht

aan de nagedachtenis van den hoogst bekwamen geleerde aan wien onze vereeniging zich verbonden gevoelde niet alleen door den band der wetenschap maar ook door hare, bij de graadmeting, onder zijne leiding gedetacheerde ambtenaren (leden).

En thans stel ik U voor om tot de behandeling der punten op de agenda vermeld over te gaan met den wensch dat alles wat tengevolge daarvan zal verricht of gesproken worden onze vereeniging waardig en haar ter nutte zij, en ons een aangenaam bijeenzijn verschaffe. Ik open deze vergadering.

Voor punt *a* der agenda wordt verwezen naar het verslag der vorige vergadering, opgenomen in de 5e aflevering, Jaargang XII van het tijdschrift.

De heer Vruggink meent, dat bedoeld verslag niet juist den zin van het door hem, in het debat over de vervaardiging van bijbladen gesprokene, weergeeft. Hij heeft gezegd dat door hem, na kennismaking, zoowel met gekaarteerde als met afgetrokken bijbladen, de voorkeur wordt geschonken aan de gekaarteerde. Hij zal die onjuistheid gaarne verbeterd zien in de notulen van deze vergadering. Daartoe wordt besloten en de notulen der vorige vergadering worden daarna goedgekeurd.

Door den secretaris wordt omtrent den toestand der vereeniging en de handelingen van het bestuur het volgende verslag uitgebracht:

't Getal leden bleef over 1897 vrijwel gelijk aan dat van 1896. Het bedraagt 177, namelijk 125 in Nederland, 51 in Indië en 1 in Transvaal.

We tellen 69 abonnementen op het tijdschrift, te weten 44 bij het bestuur en 25 bij den boekhandel.

Ons Indisch lid, de heer Veenstra bleef, als steeds, de belangen der Vereeniging in Indië uitstekend behartigen. De heer Greeve te Antwerpen zorgde, voor het innen en overmaken der abonnementsgelden van de Belgische abonné's.

Finantieel is de toestand der vereeniging zeer gunstig. Het batig saldo over 1896 bedraagt *ƒ* 892,86^5, d. i. *ƒ* 141,09^5 meer dan

't batig saldo einde 1895. De kasgelden werden steeds zooveel mogelijk rentegevend belegd in de Rijkspostspaarbank.

Het bestuur ontving een schrijven van 't Algemeen bestuur van de Broederschap der ontvangers van de directe belastingen, invoerrechten en accijnsen in Nederland, houdende 't verzoek, adhaesie te betuigen met een, door de Broederschap aan Hare Majesteit de Koningin-Weduwe Regentes gezonden rekest, tot wijziging der burgelijke pensioenwet, in dien zin, dat het zeer groot batig saldo — 't welk blijkens de eerste wetenschappelijke balans, het pensioenfonds voor weduwen en weezen reeds in de eerste vijf jaren heeft opgeleverd — in de eerste plaats worde aangewend tot verhooging van het pensioen der weduwen. Het bestuur meende zich in deze niet te moeten onthouden, en zond een adres van adhaesie in.

Het bestuur meende de leden voor een buitengewone vergadering op te roepen, toen bij de Staatsbegrooting voor 1897 de door Minister Sprenger van Eijk ontworpen plannen tot reorganisatie bekend werden gemaakt. Inmiddels verscheen de oproeping voor een algemeene vergadering der landmeters door de Haagsche collega's, waaruit tevens bleek, dat de Tweede Kamer ongewoon vroeg de begrooting in de Afdeelingen zou behandelen. Na die oproeping van en in overleg met de Haagsche landmeters, oordeelde het bestuur verder het optreden van de vereeniging onnoodig.

De gewone moeilijkheid, voor de algemeene vergadering een spreker te vinden, deed zich ook ditmaal weder gevoelen. Besloten werd daarom een bespreking te doen houden over 't particuliere werk, een onderwerp waaromtrent, ook na de nieuwe regeling, veel vraagpunten blijven bestaan.

De heer de Haan te Arnhem verklaarde zich, op verzoek van het bestuur, bereid de inleiding der discussiën op zich te nemen.

Toen het tegenwoordig Ministerie was opgetreden en Mr. Pierson weer Hoofd van het Departement van Financiën was geworden, meende het bestunr spoedig zijn opwachting bij zijne Exellentie te moeten maken, om een oplossing van het kadastrale vraagstuk te bevorderen. Op de vergadering wordt een verslag van deze audientie voorgelezen. De zakelijke inhoud van 's Ministers bezwaren is reeds vermeld in het redactie-artikel: „Minister Pierson over het rechtsgeldig kadaster".

Overeenkomstig het besluit der algemeene vergadering van 7 October 1895, zijn drie leden te Amsterdam uitgenoodigd, de rekening over 1896 natezien. De Heeren Remmelts, van Hattum en Romijn namen de hun gedane uitnoodiging aan.

Bij brief van 27 Augustus 1897 N°. 7, werd ons kennis gegeven van de oprichting der vereeniging van teekenaars van het kadaster, ten doel hebbende de ambtelijke belangen der teekenaars te bevorderen. Dit bericht werd beantwoord met een gelukwensch voor de jonggeborene.

Nog ontving het bestuur een schrijven van het lid Kater te Leeuwarden, die — onder voorwaarde dat zijn gezondheid, welke toen te wenschen overliet, hem zulks zou veroorloven — aanbood op de aanstaande algemeene vergadering mededeeling te doen der resultaten van een onderzoek van het prisma (het zoogenaamde prisma van Bauernfeind). Deze aanbieding werd door het bestuur in dank aanvaard, doch wegens de gemaakte reserve werd omtrent dit voornemen geen bericht aan de leden gezonden.

De bibliotheek der vereeniging vermeerderde met de gewone periodieke geschriften en met eenige aangekochte boekwerken.

Dit verslag geeft den heer de Groot aanleiding tot de vraag waarom het bestuur heeft afgezien van verdere bemoeiingen in zake de, bij de Staatsbegrooting voor 1897, voorgestelde tractementswijziging der landmeters van het kadaster.

Interpellant wordt door den heer Gombault beantwoord. Spreker merkt op dat bij de regeling der tractementen en de naasting van de opbrengst van het particulier werk vooral de bizondere ambtenaars belangen op den voorgrond traden, welker behartiging meer lag op den weg van de daarbij betrokken landmeters zelven, dan op dien van de vereëniging, waarvan niet alle landmeters lid zijn. Om deze reden en omdat de tijd van beraad kort was, wegens het buitengewoon vroege tijdstip waarop de Tweede Kamer de begrooting van Financiën in de Afdeelingen zou behandelen, — wat aan de in den Haag wonende landmeters doch niet aan het bestuur der vereeniging bekend was — hebben de Haagsche landmeters het initiatief genomen voor een landmetersvergadering. Het bestuur der vereeniging trad daarop met spreker, als medeonderteekenaar der Haagsche circulaire

in overleg en — uitgaande van de meening, dat het nemen van maatregelen van meer belang was dan de vraag van wie het initiatief zou uitgaan, — werd toen besloten geen verandering te brengen in de gedane oproeping, en de vereeniging buiten deze zaak te laten.

De Heer de Haan geeft te kennen dat hij de meening van den heer Gombault als zou het behartigen van ambtenaarsbelangen niet op den weg der vereeniging liggen, niet deelt, welke opmerking door den heer Gombault wordt beantwoord met de mededeeling dat hij gesproken heeft van bizondere ambtenaarsbelangen, waarmee hij bedoelt de belangen niet aan alle ambtenaren gemeen. Ook hij is van meening dat zaken, waarbij alle landmeters dezelfde belangen hebben, door de vereeniging kunnen behandeld worden.

Nadat de heer Hoffmann nog een kort overzicht gegeven heeft van de gebeurtenissen, en de *Voorzitter* nog heeft opgemerkt dat het bestuur der vereeniging de zaak der tractementsregeling niet in een buitengewone ledenvergadering ter sprake kon brengen, dewijl het bestuur rekening moest houden met het feit, dat niet alle landmeters lid der vereeniging zijn en de vereeniging leden telt die geen kadasterambtenaar zijn, verklaart de heer de Groot zich over de gegeven inlichtingen voldaan en wordt het verslag goedgekeurd.

De heer Gombault vraagt het woord naar aanleiding van het voorgelezen verslag der audientie.

Hij brengt hulde aan de waardige wijze waarop de redacteur de door den Minister tegen het kadaster met bewijskracht geopperde bezwaren in het tijdschrift heeft behandeld en weerlegd, en geeft het bestuur in overweging om — waar onze vereeniging zich zoo menigmaal en zoo krachtig heeft doen hooren ten gunste van een beter kadaster — omtrent deze zaak de meening te vragen van de vereeniging van ingenieurs-verificateur van het kadaster, die — voor zooverre hem bekend — zich nog niet heeft geuit over het zoo belangrijke kadastrale vraagstuk.

De heer Barenbroek verklaart; indien het bestuur daartoe overgaat, als voorzitter der vereeniging van ingenieurs-verificateur gaarne dit onderwerp in een vergadering dier vereeniging ter tafel te zullen brengen en persoonlijk met alle kracht die in hem is het goed recht van een kadaster met bewijskracht te zullen verdedigen. (Applaus.)

De heer Boer hoopt, dat de vereeniging van ingenieurs-verificateur

zal kunnen goedvinden de openbare belangen in het openbaar te behandelen en daartoe een verslag van de discussie over dit onderwerp openbaar te maken, waarvoor hij het tijdschrift onzer vereeniging aanbeveelt. Vooral zullen velen belangstellend zijn naar de argumenten van eventueele tegenstanders.

Namens de commissie tot het nazien der rekening over 1896, wordt door den heer Remmelts medegedeeld dat die rekening en verantwoording in orde is bevonden.

De heer van Hemert tot Dingshof vraagt of het niet mogelijk is den leden meer gelegenheid te geven tot beoordeeling der rekening door publiceering in het tijdschrift. Hij zegt deze vraag geenszins te stellen om eenig wantrouwen tegen het bestuur uit te drukken, doch alleen omdat het hem en naar hij meent velen leden met hem, aangenaam zou zijn meer van naderbij kennis te maken met het financieele beheer der vereeniging.

De heer Barenbroek acht zulks in strijd met den gebruikelijken vorm, hij meent dat een commissie van naziening die haar mandaat van de vereeniging heeft ontvangen, die tijd en gelegenheid heeft de rekening en de verantwoording der gelden, tot in de geringste détails te controleeren, voldoende is.

De heer van Hemert tot Dingshof merkt op dat de commissie van naziening niet haar mandaat ontleent aan de vergadering doch benoemd wordt door het bestuur.

De heer de Haan sluit zich bij de opinie van den heer Barenbroek aan, hij acht de in de woorden van den heer van Hemert tot Dingshof te lezen gedachte, dat het bestuur de commissie van naziening eigenmachtig kiest, onjuist, dewijl het bestuur gebonden is aan het besluit der algemeene vergadering van 1895, om de commissie te benoemen uit leden wonende in de plaats waar de algemeene vergadering zal worden gehouden.

De heer van Hemert tot Dingshof verklaart van zijn wensch geen voorstel te willen maken.

De rekening over 1896 wordt goedgekeurd.

De heer van Hattum wil het bestuur in overweging geven propaganda voor onze zaak te maken in Transvaal door exemplaren van het tijdschrift te zenden aan den onlangs benoemden Landmeter-

Generaal. Dit voorstel heeft niet de algemeene sympathie omdat de ondervindingen in Transvaal opgedaan, minder bevredigend zijn.

De begrooting voor 1898 wordt vastgesteld met een raming van het totaal der inkomsten op *f* 1971.— en der uitgaven op *f* 1050. — alzoo met een geraamd batig saldo groot *f* 921.—.

Het groot batig saldo doet den heer van Dijk vragen of het niet mogelijk is de contributie te verlagen, hij vindt het niet noodig het batig saldo der vereeniging voortdurend te laten aangroeien.

Over dit onderwerp hoort de heer van Dijk zich van verschillende zijden en in verschillende zin, zelfs met verschillende mate van ernst bestrijden, een bepaald voorstel tot verlaging behoort, meende men, met het oog op art. 4 der statuten, vooraf aan de leden te worden bekend gemaakt.

Bij punt c der agenda: „Voorziening in de Redactie van het tijdschrift" brengt de voorzitter dank aan den heer Boer voor de wijze waarop hij zich tot heden als redacteur van dien taak heeft gekweten en hij spreekt de hoop uit dat hij zich ook verder met de redactie wil blijven belasten. Een warm applaus volgt.

De heer Boer, hoewel deze uiting apprecieerende, maakt bezwaar de redactie te blijven voeren.

Hij verklaart indertijd de redactie op zich te hebben genomen in de verwachting haar weldra aan andere handen te kunnen toevertrouwen. Zoolang het beheer van het kadaster wordt gevoerd door de machtige, doch in deze niet deskundige afdeeling registratie aan het departement van Financien, kan voor de hervorming die de vereeniging wenscht, beter worden gestreden wanneer als redacteur van het tijdschrift iemand optreedt die geen ambtenaar van het kadaster is. In die verwachting is hij teleurgesteld en daarom is hij als redacteur blijven fungeeren. Niettemin zal hij gaarne een ander zien optreden. Hij meent dat ook onder de leden der vereeniging wel een andere redacteur kan gevonden worden. Gaarne wil hij zijn opvolger steunen zooveel hij kan en zal hij voor het tijdschrift zijn medewerking blijven verleenen.

Afgezien nog van dezen wensch meent hij thans stemming, en wel schriftelijk als elke stemming over personen, te moeten verlangen,

omdat hem de klacht is ter oore gekomen dat het tijdschrift te uitsluitend gewijd is aan wetenschappelijke onderwerpen en dat er nimmer ambtenaarsbelangen in behandeld worden. Hoewel de juistheid van die bewering niet ontkennende, kan hij niet toegeven dat hèm daarvan een verwijt mag gemaakt worden. Meer dan eens heeft hij het gezegd en hij wil het thans nog herhalen dat de kolommen van het tijdschrift steeds beschikbaar zijn voor artikelen over ambtenaars aangelegenheden, mits door den schrijver onderteekend; men verlange echter niet van hem dat hij als redacteur daarvoor in de bres zal springen. Na eenige besprekingen volgt de schriftelijke stemming die tot uitslag heeft dat van de 40 ingeleverde stembriefjes er 38 den naam Boer vermelden en 2 oningevuld zijn.

De bepaling van den abonnementsprijs wordt, ook voor het vervolg, aan het bestuur overgelaten.

De verkiezing van een voorzitter leidt tot herhaalde stemmingen.

Uitslag der 1e stemming:

de heeren Barenbroek 15, Gombault 14, J. T. Hessels 5, H. P. de Haan 4 stemmen en verschillende anderen ieder 1 stem;

de heer Barenbroek verzoekt niet in aanmerking te komen.

Uitslag 2e stemming;

de heeren J. T. Hessels 22, Gombault 12, H. P. de Haan 3 stemmen en verschillende anderen ieder 1 stem;

de heer Hessels verklaart de benoeming niet te kunnen aannemen.

Uitslag 3e stemming;

de heeren Gombault 17, Stucki 11, de Haan 9 en Hoffmann 2 stemmen.

Uitslag 4e stemming:

de heeren Gombault 16, Stucki 13, de Haan 8 stemmen de heer Hoffmann 1 stem.

Uitslag herstemming;

de heeren Stucki en Gombault ieder 19 stemmen.

Wijl het reglement in dit geval niet voorziet wordt in rondvraag gebracht of men het lot wil laten beslissen, of dat men de oudste in jaren gekozen acht. 't Meerendeel der aanwezige leden verklaart zich voor loting.

Het lot wijst den heer Stucki aan, die zich de benoeming laat

welgevallen. De vergadering die inmiddels tot half 2 had geduurd wordt daarop geschorst tot half drie.

Te ruim half drie wordt de vergadering heropend.

Het woord wordt verleend aan den heer H. P. de Haan voor de inleiding der bespreking van het onderwerp:

Het particuliere werk.

Deze voordracht, en de naar aanleiding daarvan gevoerde discussiën, zullen afzonderlijk in het tijdschrift worden opgenomen.

Na het sluiten dezer beraadslagingen vraagt de heer van der Veur het woord. Hij heeft tot zijn genoegen opgemerkt, dat er bij het bestuur der vereeniging neiging bestaat zich te willen inlaten met het behartigen van ambtenaarsbelangen. Daarom wenscht hij het bestuur te vragen of het genegen is, pogingen aan te wenden tot het verkrijgen van eene betere regeling der vergoeding voor reis- en verblijfkosten der landmeters van het kadaster en tot het doen ophouden der onbillijkheid, dat de ambtenaren het materiëel voor sommige archiefstukken, alsmede de voor den rijksdienst benoodigde schrijf- en teekenbehoeften, instrumenten, enz. zelf moeten bekostigen.

De *voorzitter* maakt bezwaar om den heer van der Veur terstond op die vragen te antwoorden. Hij meent dat het bestuur daarvoor tijd van voorbereiding moet gegeven worden. Hij zou het beter vinden deze vragen eerst aan het oordeel der leden te onderwerpen en hij geeft den heer van der Veur in overweging, ze in de aanstaande algemeene vergadering met zijn praeadvies ter tafel te brengen.

(Verschillende stemmen: „Heel goed"!)

De heer de Haan stelt nog de vraag of het comité, 't welk in 1896 de ambtenaarsbelangen bij de traktementsregeling met zooveel ijver behartigde, bereid zou zijn zich in 't begin van het volgende jaar opnieuw te constitueeren, om alsdan, nadat de verschillende toelagen over 1897 zullen zijn verrekend, gegevens te verzamelen en tabellen saam te stellen waaruit voor iederen landmeter de finantiëele gevolgen der nieuwe regeling kunnen worden beoordeeld.

De door de heeren van der Veur en de Haan gestelde kwesties vormen gedurende enkele minuten het onderwerp van een tamelijk algemeen gesprek, waarvan geen verslag kan worden gegeven, tot

ten slotte door den heer Boer wordt voorgesteld, het bestuur der vereeniging te machtigen, om ter bereiking van het door den heer de Haan beoogde doel en verder in alle gevallen, waarin de algemeene belangen der landmeters van het kadaster, door een vereenigd optreden dier ambtenaren kunnen worden gebaat, een comité samen te stellen hetzij afzonderlijk, hetzij door zich een of meer landmeters toe te voegen. Dit voorstel wordt bij acclamatie aangenomen [1]). De voorzitter geeft namens het bestuur te kennen dat het zich bereid verklaart die opdracht te aanvaarden, doch hij meent daaraan de vraag te moeten verbinden, of ten behoeve van die verrichtingen alsnog een post op de begrooting kan worden gebracht, omdat voor die werkzaamheden gelden kunnen noodig zijn als voor reis- en verblijfkosten, drukkosten enz.

Eenstemmig wordt besloten daarvoor blanco crediet te verleenen.

Eer de voorzitter uitvoering kon geven aan zijn voornemen tot sluiting der vergadering vraagt nog de heer Hoffmann het woord.

Hij herinnert er aan dat de vereeniging thans weer een periode afsluit. De heer van Buren Lensink, die volgens de bepalingen der statuten als bestuurslid aftreedt, zal, als hij straks den hamer heeft neergelegd, hebben opgehouden onze voorzitter te zijn. Spreker wil den heer van Buren Lensink hartelijk dankzeggen voor de diensten door hem aan de vereeniging bewezen. Met daverend applaus betuigt de vergadering hare instemming met die woorden.

De *voorzitter* brengt zijn dank aan de leden die hem steeds het presideeren der vergaderingen gemakkelijk maakten en aan de bestuursleden die hem bij de vervulling van zijn taak ter zijde stonden.

Daarop betuigt hij den heer Kater zijn leedwezen dat er geen tijd overbleef de aanwezige leden op de toegezegde mededeeling te vergasten en sluit de vergadering.

Gorinchem, December 1898.

DE VRIES,
Secretaris.

---

[1]) Aan dit besluit is reeds uitvoering gegeven, zie bl. 37. (RED.)

STAATSBEGROOTING VOOR 1898.

HOOFDSTUK VII B, Artikel 38.[1])

Tweede Kamer, beraadslaging (*Handel. bl.* 564 *à* 570.)

De heer van Alphen: Mijnheer de Voorzitter! Het is mij aangenaam dat ik ditmaal kan beginnen met een woord van dank, dat ik niet uitspreek op last of verzoek van, maar, ik houd mij overtuigd toch namens de kleine luidjes, de teekenaars bij het kadaster, die vroeger ook eene losse positie hadden, (evenals de klerken, waarover wij het zooeven hebben gehad) doch voor wie ik voor een klein deel iets heb kunnen doen om hen in beteren toestand te brengen. Er is voor de teekenaars eene regeling gemaakt, waarover zij zich ten deele kunnen verblijden.

In de Memorie van Beantwoording lezen wij:

„Het plan bestaat om het aanvangstraktement der teekenaars te bepalen op f600, welk traktement telkens na 4 jaren onafgebroken dienst wordt verhoogd met f100 tot een maximum van f1500 is bereikt en dat stelsel op het thans in dienst zijnde personeel zoodanig toe te passen dat de periodieke verhooging hunner traktementen ingaat van het tijdstip af waarop zij laatstelijk verhooging van traktement ontvingen."

Zulk eene regeling heeft echter een bezwaar. Het gestelde maximum op zich zelf is heel aardig, hoewel de bedoelde ambtenaren meer diensten verrichten dan menigeen zich dat wel voorstelt. Met uitsluiting van werkzaamheden te velde en berekeningen van de fijnere punten, doen zij overigens alles wat landmeters van het kadaster in kantoordienst verrichten. Met dat maximum van f1500 zouden de menschen echter tevreden kunnen zijn, als die toestand voor een groot deel van hen maar bereikbaar ware. Maar, Mijnheer de Minister, zij komen er niet toe, bijna nooit.

Als zij beginnen, krijgen zij, wanneer zij 20 jaar zijn f600 en dan om de 4 jaren f100 meer, zoodat zij op 36-jarigen leeftijd f1000 genieten en eerst f1500 kunnen krijgen als zij 56 jaren oud zijn.

Dat is te laat. Als zoo iemand bijv. op 28-jarigen leeftijd huwt op een traktement van f800 zal hij waarschijnlijk op 40-jarigen leeftijd in de volle

---

1) De beraadslaging in de Tweede Kamer over *het kadaster* de daarover gewisselde stukken met en de beraadslaging in de Eerste Kamer zullen in de spoedig volgende 2e aflevering worden opgenomen. RED.

asten en bezwaren des levens zitten. Met het maximum zou hij dan ordentelijk en tevreden kunnen leven. Het zijn toch menschen die een zekeren stand hebben op te houden. Zij moeten in zekeren zin als heer voor den dag komen, zonder heerentraktement te genieten.

Dat zij aanvankelijk om de 4 jaren opklimmen en met f 600 beginnen kan ik loven. Maar wanneer men op den 30-jarigen leeftijd begon met de opklimming niet om de 4 jaar te stellen, maar om de 2 jaar, of, nog liever, om het jaar, dan konden die menschen op hun 40ste jaar het maximum van hun traktement van f 1500 genieten, en er werkelijk van genieten tegenover de zorgen des levens, die men dan heeft.

Ik zou dus zeer bescheiden in overweging willen geven aan de Regeering om de nieuwe regeling, die wel gedecreteerd, maar nog niet ingevoerd is, te willen herzien in dien zin, dat de aanvankelijke opklimming om de 4 jaar blijft bestaan, doch later zal geschieden om de 2 jaar en ten slotte om het jaar, want volgens de thans voorgestelde regeling zullen de jongelieden, die op hun 20ste jaar aangesteld worden, en dat zijn de jongsten, pas op hun 56ste jaar het maximum behalen, en allen die later zijn aangesteld, zullen het maximum traktement nooit genieten.

De heer Pyttersen: Mijnheer de Voorzitter! Onwillekeurig kom ik eenigszins in herhaling van hetgeen door den heer van Alphen is gezegd; waar hij toch de verbetering van de positie van de Rijksklerken bij de ontvangers in het algemeen besprak, wensch ik, dit zelfde onderwerp besprekende, meer bepaald het oog te vestigen op de Rijksklerken bij de registratie en bij de bewaarders der hypotheken en van het kadaster.

Bij de wet van 1896 heeft men aan die ambtenaren den titel van Rijksklerken gegeven, maar terwijl ten opzichte van de Rijksklerken bij de inspectiën en directiën tevens eene regeling heeft plaats gehad van de traktementen, zijn deze ambtenaren daarvan verstoken gebleven. Zij zijn, zooals de heer van Alphen het straks zoo duidelijk heeft uitgedrukt, voor hunne traktementen heelemaal afhankelijk van den goeden wil hunner chefs, en hoe die goede wil zich openbaart, blijkt o. a. uit het feit, dat op een van de voornaamste kantoren de toelage voor bureaukosten, waaruit de traktementen van het personeel worden bestreden, f 900 bedraagt. Die f 900 worden verdeeld over de twee Rijksklerken aan dat kantoor werkzaam, terwijl ten slotte de kantoorjongen ook daaruit wordt betaald, ja, dat zelfs de chef de gelegenheid heeft gevonden om nog op die traktementen f 60 te bezuinigen om daaruit te betalen het zoogenaamde overwerk. Aan de afdeeling hypotheken zijn verbonden twee Rijksklerken, wier traktementen bedragen f 480 en f 360. Waar dergelijke toestanden bestaan ten opzichte van bekwame mannen, waarvan er zijn die tal van jaren in die betrekking zijn werkzaam geweest, en vaders zijn van gezinnen, daar acht ik het een plicht van de Regeering

om in te grijpen, om verbetering aan te brengen. Traktementen van 360 tot 390 gulden voor personen in die positie zijn geene bezoldigingen die mogen genoemd worden; ik heb daar maar één woord voor: het is eenvoudig schande.

Waar aan een der voornaamste kantoren het hoogste traktement dat wordt uitgekeerd, nog geen f 500 bedraagt, daar meen ik dat een toestand bestaat, die dringend verbetering behoeft, en het zal mij aangenaam zijn van den Minister te vernemen dat, en tevens hoe, hij die zaak wenscht aan te vatten. Mocht de Minister meenen, dat op het oogenblik een algemeene maatregel niet gewenscht of niet mogelijk is, zooals ik meen te moeten afleiden uit het antwoord door hem aan den heer van Alphen gegeven, dan wensch ik er bij hem op aan te dringen om toch een onderzoek in te stellen naar de traktementen der Rijksklerken bij de registratie en bij de bewaringen, ten einde daar in te grijpen, waar ook naar zijn oordeel de toestand te wenschen overlaat en verbetering behoeft. Op die wijs zou ook zonder algemeenen maatregel, waar de toestand het meest bedenkelijk is, verbetering kunnen worden verkregen.

De Minister heeft straks aangemerkt, dat juist door de ontvangers, met het oog op de groote geldelijke verantwoordelijkheid die zij te dragen hebben, er prijs op gesteld wordt om zelf de traktementen van hun personeel te regelen. Men zou hieruit mogen afleiden dat zij uit dien hoofde hoogere traktementen uitkeeren, dan in den regel door het Rijk worden toegestaan. Wat hiervan aan is, dat heb ik aangetoond en blijkt hieruit, dat klerken bij directie en inspectie f 900 genieten, hetzelfde bedrag dat *twee* hunner collega's bij den ontvanger met den kantoorjongen moeten deelen. Maar bovendien, er bestaat toch nog eene hoogere verantwoordelijkheid voor dergelijke chefs, eene die hen behoort te dwingen er voor te zorgen dat zij hunne ondergeschikten niet brengen in een toestand die leidt tot daden die hen voor hun leven ongelukkig maken. Dit is een groot gevaar juist in den bestaanden toestand, en ook ter wille daarvan dring ik er bij den Minister zeer ernstig op aan om dezen toestand onder de oogen te zien en maatregelen te nemen tot verbetering daarvan.

De heer Smeenge: Mijnheer de Voorzitter! Ware het niet, dat de heer Minister in de stukken zelf had gezegd, dat hij in het algemeen geen tegenstander is van geregelde opklimming naar dienstjaren; ware het niet, dat de heer Minister zelf voor de controleurs en teekenaars eene regeling der jaarwedden naar diensttijd voorstelde; ware het niet, dat eene dergelijke regeling door den Minister voor de landmeters niet kon worden voorgedragen, „omdat (men zie de Memorie van Beantwoording) eerst ten vorigen jare de inkomsten der landmeters opnieuw overeenkomstig de wenschen der Tweede Kamer geregeld zijn", ik zou hebben gezwegen. Nu ik in het vorig jaar een werk-

zaam aandeel nam aan de beraadslaging over dit punt, meen ik, ter rechtvaardiging van de landmeters die opnieuw op voorziening aandrongen, ter rechtvaardiging van hen die in de afdeelingen dit punt ter sprake brachten, ter rechtvaardiging van mij zelf, te moeten spreken.

En waar het schijnt, Mijnheer de Voorzitter, dat de heer Minister niet volledig op de hoogte is en, wat dit dienstvak betreft, men aan het Departement niet heel spoedig de onbillijkheden erkent, daar zie ik mij verplicht nogmaals uitvoerig daarover te spreken.

De ten vorigen jare tot stand gekomen regeling der bezoldiging van de landmeters van het kadaster heeft, zooals de Minister in zijn Antwoord op het Voorloopig Verslag zelf erkent, vele schaduwzijden; maar, zoo gaat de Minister voort, het komt hem minder gewenscht voor om thans opnieuw de inkomsten der landmeters te regelen, nadat deze eerst verleden jaar *overeenkomstig* de wenschen de Tweede Kamer geregeld zijn. Indien het waar was, dat die regeling *overeenkomstig* de wenschen der Kamer was tot stand gekomen, zou het stellig vreemd zijn, dat nu in de afdeelingen weer op eene wijziging was aangedrongen. Niets is echter minder waar dan dat. Wat is de werkelijkheid?

's Ministers voorganger had op de begrooting voor het dienstjaar 1897 eene organisatie voorgesteld, welke hij reeds belangrijk heeft moeten wijzigen, vóór zij in het openbaar werd behandeld. In die zitting en zelfs later in de Eerste Kamer, werd door allen die de zaak bespraken, eene andere regeling, waarbij als grondslag voor bezoldiging het getal dienstjaren werd aangenomen, beter geacht. Eerst nàdat de toenmalige Minister had te kennen gegeven, dat, wanneer men het systeem van dienstjaren in de plaats van het zijne wilde schuiven, daarvan het gevolg zou zijn dat zijn geheele voorstel uit de begrooting zou worden zou worden weggenomen, eerst dàárna werd door de Kamer deze regeling goedgekeurd. De Minister kan dus niet zeggen, dat de regeling overeenstemt met de wenschen der Kamer; wel kwam de regeling tot stand met medewerking der Kamer.

Bij de behandeling dezer zaak werd door mij verklaard, dat door die regeling niets meer werd bereikt dan dat de abnormale toestand *dragelijker* werd en daarom als een *voorloopige* regeling kon worden geaccepteerd. Ook in de Eerste Kamer heeft de heer Geertsema medegedeeld, dat door meer dan een lid de onderstelling werd gemaakt, dat het hier slechts gold een *maatregel van overgang.*

Het stelsel van bezoldiging, dat toen ontstaan is en noodig was om toch eenigszins de rechtvaardigheid te betrachten berust op traktement en drie soorten toelagen, namelijk vaste, bijzondere en personeele. En zooals blijkt uit de *opmerkingen*, in het *Voorloopig Verslag* en de bij den Minister *ingekomen requesten*, *van alle categorieën* van *landmeters* heeft dit stelsel bijna niemand bevredigd. Geen wonder.

In de Memorie van Beantwoording van deze begrooting zegt de Minister dat, naar zijne opvatting, de voornaamste schaduwzijde is, dat de inkomsten van sommige landmeters door de regeling zijn achteruitgegaan. Volgens mijne meening heeft de regeling vier *groote* schaduwzijden (fouten) en wel:

1°. worden door die regelen de verschillen in bezoldiging van ambtenaren van gelijken rang en diensttijd en die dezelfde werkzaamheden verrichten niet weggenomen, maar bestendigd, ja ambtenaren met *veel minder diensttijd* ontvangen zelfs *meer* dan hunne *andere collega's*;

2. door die regeling wordt de kans op bevordering der ambtenaren niet noemenswaard verbeterd;

3°. door die regeling zijn vele landmeters in hunne inkomsten aanmerkelijk achteruitgegaan en is voor eenige der landmeters de bevordering tot de 1ste en 2de klasse, krachtens die regeling, nadeeliger geweest dan wanneer zij onder de oude regeling promotie gemaakt hadden; het feit dat zij eenigen tijd eerder bevorderd zijn, weegt daartegen niet op;

4°. door de regeling zijn de inkomsten afhankelijk gebleven van de opbrengst van het particulier werk.

Ik zeide, dat door de regeling de ongelijkheden in bezoldiging zijn bestendigd; als bewijs daarvan zal ik uit de officieele opgaven der inkomsten, zooals die thans geregeld zijn en die veel van eene staalkaart heeft, op de rij af enkele cijfers opnoemen: de landmeters sub n°. 1 f 2800, n°. 2 f 2800, n°. 3 f 2500, n°. 4 f 2657, n°. 5 f 2500, n°. 6, f 2800, n°. 7 f 2562, n°. 8 f 2657 enz. Dit zijn ambtenaren van gelijken rang, met gemiddeld 38 dienstjaren, en daalt men in de ranglijst af, dan vinden wij dat andere ambtenaren, met gemiddeld 25 dienstjaren en die geheel dezelfde werkzaamheden verrichten, *meer* inkomen hebben. Als voorbeeld noem ik de landmeters sub n°. 37 f 2800, n°. 38 f 2800, n°. 39 f 2800, n°. 40 2500, n°. 41 f 2500, enz.

Voor de vaststelling dier bezoldigingen heeft men genomen de gemiddelde inkomsten, door elken ambtenaar genoten in de jaren 1891—1895. Hoe het komt, dat in de onderscheidene divisiën de inkomsten der ambtenaren zoo veel verschillen is reeds meermalen aangegeven, maar het kan niet genoeg herhaald worden, dat dit geheel onafhankelijk was van den wil van den landmeter.

Ik heb verder als fout genoemd dat de promotie der ambtenaren door de thans in werking zijnde regeling *niet noemenswaard is verbeterd.* Meermalen is die slechte promotie hier ter sprake gebracht, terwijl er in *deze Kamer*, maar ook door de ambtenaren zelve, dikwijls op aangedrongen is om dat euvel, waarbij de dood of het ontslag van een ambgenoot noodig was om een ander te bevorderen, weg te nemen. Door elkander genomen hebben de landmeters der derde klasse, ik bedoel hier de zoogenaamde ouden, te wiens behoeve de drang tot verbetering hunner positie reeds het eerst is aangevangen, den leeftijd van 40 jaren bereikt, een leeftijd waarop velen van hunne

oudere collega's reeds eerste klasse, ja enkele zelfs den rang van ingenieur bekleedden. Wat is nu hunne toekomst? Volgens de bestaande regeling moeten zij nog 15 tot 25 jaren wachten eer zij bevorderd zullen worden tot de hoogste klasse en velen hunner, het werd in deze Kamer, en ook in de Eerste Kamer door den heer Geertsema, gezegd, zullen *nimmer* tot de hoogste klasse komen, doch lang voor dien tijd gepensionneerd zijn.

Ik meen, dat indertijd door de landmeters eene berekening is gemaakt van de totalen der inkomsten van enkelen hunner in eenzelfde tijdperk genoten en dan zijn de verschillen zeer treffend.

Laat mij als voorbeeld aanhalen de beide ambtenaren voorkomende onder de nummers 52 en 138. Beiden zijn in het jaar 1854 geboren en hebben dus thans den leeftijd van 43 jaar bereikt. Gaan wij nu hun staat van dienst na, dan zien wij dat de eerste na vijf jaren 3de klasse geweest te zijn, werd bevorderd tot 2de klasse, sinds dien tijd aan financieel zeer voordeelige kantoren werkzaam was en thans reeds eerste klasse is, terwijl de laatste na 10 jaren adspirant te zijn geweest, eindelijk aangesteld werd tot landmeter 4de klasse, thans 3de klasse is en nu nog ruim 20 jaar moet wachten eer hij tot de eerste klasse zal kunnen bevorderd worden. Hij zal dan 63 jaar oud zijn, en wanneer wij de vergelijking verder doorvoeren dan blijkt, dat in het 10jarig tijdvak van 1887 tot 1897, dus op den leeftijd van 33 tot 43 jaar, door den eersten aan traktement en inkomsten uit particulier werk genoten is resp. f 23.685 en f 12.946, dus bijna *de helft.*

Iedereen zal moeten toegeven dat dit verschil enorm is. Die gelukkig dienende ambtenaar is aangenomen in een tijdperk van uitbreiding, de andere is een der velen die op zoo treurige wijze de nadeelen ondervonden hebben en nog steeds ondervinden van de abnormale uitbreiding tusschen de jaren 1877 en 1882. Hij is een der velen aan wien het geleden kwaad niet meer is goed te maken, voor wie, nu door de bestaande regeling met haar stelsel van afloopende personeele toelagen, bovendien het vooruitzicht ontnomen is om eindelijk ook de hooge inkomsten te genieten, als zijne gelukkigere collega's. Verleden jaar heb ik er aan herinnerd, hoe *tien jaar* geleden reeds pogingen door mij zijn in het werk gesteld om juist die zoogenaamde jongere landmeters te helpen.

Terecht werd in het Voorloopig Verslag van deze begrooting opgemerkt — en ik voeg er met eene zeer groote voldoening bij, dat de heer Minister gister zelf, met eenige warmte, die stelling mede verkondigde — dat men in elken subalternen rang op zekeren leeftijd het hoogste traktement behoorde te kunnen bereiken, met het oog op de pensioenregeling.

Ik herhaal echter, dat bij de tegenwoordige regeling de meesten der landmeters der 3e klasse, reeds vóór de bereiking van het *hoogste traktement* hun *pensioen* zullen moeten nemen, daar wij niet moeten vergeten, dat de betrekking van landmeter eene is waar zoowel bij den velddienst als bij de daaruit

voortvloeiende kantoorwerkzaamheden zeer veel van het lichaam, vooral van de oogen, wordt gevorderd.

Niets zou dus meer gewenscht zijn dan eene *traktementsregeling naar dienstjaren*, waardoor deze ambtenaren, die op 55-jarigen leeftijd hun pensioen kunnen nemen, lang genoeg het hoogste traktement genoten hebben om volgens dien grondslag gepensionneerd te worden. Zulk eene regeling zou hier het eenige redmiddel zijn. Bovendien is bij de behandeling der begrooting in het vorige jaar door mij opgemerkt, dat de toen aangenomen regeling aan den Staat *niet onbeduidend* méér kost, dan met eene goede regeling naar dienstjaren op den duur het geval zou zijn.

Het stelsel van bezoldiging, zooals het thans werkt, is bovendien voor de oudere landmeters nadeelig.

Tijdens de behandeling in deze Kamer, ten vorige jare, heeft de toenmalige Minister gezegd, dat die landmeters welke thans in eene bevoorrechte positie zijn, een zeker bedrag, altijd beneden f 100, achteruit zullen gaan.

De Minister had toen dat woordje „beneden" gerust weg kunnen laten, want hoewel het allen schijn had dat het in de bedoeling des Ministers lag, de toelagen tot ronde sommen te maken, heeft men bij de uitrekening der toelagen van elks ingekomen f 100 afgetrokken en het overige in traktement en toelage omgezet. Maar de achteruitgang in inkomsten van die landmeters is meer dan f 100, want in de laatste jaren was in de meeste divisiën het particulier werk belangrijk stijgende, en mij zijn ambtenaren bekend die in dit jaar, vergeleken met het jaar 1896, meer dan f 250 minder ontvingen.

Nu zeide de vorige Minister wel, dat die heeren zekeren leeftijd bereikt hebben en al eens uitkijken naar hun pensioen; de Minister was toen evenwel erg optimistisch, want onder de 55 landmeters der 1e klasse zijn er geen 10 die uitkijken naar pensioen.

Deze Minister zal nu, blijkens de Memorie van Antwoord, daarin verbetering brengen. Zeer zeker wordt dit voornemen door mij gewaardeerd, maar het middel, dat de Minister nu voorstelt is niet het ware. Ik vrees, dat het de bestaande onbillijkheden nog grooter zal maken. De Minister toch is, blijkens de Memorie van Antwoord, voornemens uit de opbrengst van het particulier werk, boven het bedrag dat noodig is om alle toelagen te voldoen, nog te nemen eene som van f 5795, ten einde die te verdeelen onder de 57 landmeters die door de tegenwoordige regeling achteruitgaan. Wat is daarvan het gevolg? In de eerste plaats dat de bestaande grief wordt vergroot, dat ambtenaren van denzelfden diensttijd en rang verschillende inkomsten hebben, ja dat veel jongere ambtenaren beter bezoldigd worden dan oudere, want het verschil in inkomen zal niet f 300 bedragen maar f 400 en meer;

Ten tweede, dat ambtenaren, die nog bevorderd moeten worden, meer inkomen zullen krijgen dan zij die reeds bevorderd zijn, en dat door het verhoogen van toelagen van enkelen, het evenredig aandeel, van die landmeters

wier toelage niet verhoogd wordt, kleiner zal worden, wanneer de opbrengst van het particulier werk niet toereikend is. Hoe het zij, ik waardeer de poging, ik verheug mij er in om hen die het geldt, al betwijfel ik, dat het zooveel zal helpen als men denkt.

De wanverhouding in de bezoldiging der verschillende landmeters, *vooral* de onhoudbare toestand die de promotie dier ambtenaren beheerscht en de achteruitgang in inkomsten, die vele anderen ondergaan, zietdaar argumenten genoeg om de regeling van 's Ministers voorganger, aangevuld door het middel van dezen Minister, af te keuren.

Maar er is meer. Gesteld eens, dat de opbrengst uit het particulier werk niet toereikend is om daaruit de toelagen te voldoen, dan zegt de regeling, wordt ieders aandeel in de toelage evenredig verminderd; is er daarentegen het volgend jaar een overschot, dan vervalt dat overschot aan het Rijk. Is dat billijk? Waar de Staat de opbrengst uit het particuliere werk naasten wil, dient zij volgens mij ook het risico te hebben en niet het voordeel te genieten en het tekort af te wentelen op de schouders der ambtenaren. Waarom kan dat overschot niet aangewend worden tot vereffening van het te weinige dat de landmeter een jaar ontvangen heeft? Dat zou eene lastige administratie worden kan men zeggen, en dat geef ik toe, maar de geheele regeling is eene zoo ingewikkelde dat dit er nog best bij kan. In het vorig jaar werd bij de behandeling dezer zaak reeds door mij betoogd, nadat de vorige Minister verklaard had, dat de reductie billijk zou zijn, dat ik het *allerminst billijk* kan vinden, de gevolgen van maatregelen waardoor de opbrengst van het particulier werk daalde en waaraan de landmeters zelf niet kunnen toe- of afdoen te laten dragen door deze. Nog billijker komt het mij voor, wanneer het overschot van een ander jaar in de schatkist wordt gestort. De maatregel is eenzijdig en geheel in het nadeel der ambtenaren uitgevallen.

Ik meen thans voldoende te hebben aangetoond dat het te wenschen is dat de tegenwoordige regeling zoo spoedig mogelijk wordt opgeheven om plaats te maken voor een goede regeling naar dienstjaren, want alleen door zulk een regeling kunnen alle ambtenaren worden bevredigd. Dat dit korps in plaats van 50 ambtenaren ruim 150 telt, doet niets ter zake, te meer niet, omdat eene dergelijke regeling ook financieel voordeeliger is en bij andere dienstvakken zal worden ingevoerd.

Dit ten minste meen ik te mogen afleiden uit dat wat de heer Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid ons mededeelde omtrent de ambtenaren van den post- en telegraafdienst, en evenzoo uit dat wat de Minister van Binnenlandsche Zaken antwoordde omtrent de regeling der jaarwedden van de leeraren aan de Rijks- hoogere burgerscholen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik stap van dit punt af na nogmaals geconstateerd te hebben:

1°. dat het volkomen onjuist was van dezen Minister om zijne houding

in deze te willen rechtvaardigen door een beroep op dat wat de Kamer in het vorig jaar deed, want indien daaruit iets mag worden afgeleid, dan is het *niet* dat de regeling, die toen is ingevoerd, overeenkomt met de wenschen der Kamer, wel dat ze daarmee geheel in strijd is en dat men haar accepteerde *hier en aan de andere zijde van het Binnenhof*, noodgedrongen, als *maatregel* van *overgang*.

2°. dat de heer Minister, dit alles nu wetende, met zijne voorliefde voor regeling van bezoldiging naar diensttijd, alsnog bereid zal worden bevonden zoo spoedig mogelijk daartoe het initiatief te nemen.

Waar ik dit laatste vertrouw, zal ik mij onthouden van het stellen van een amendement.

Nu nog een enkel woord over de teekenaars van het kadaster, en wel om te steunen het krachtig pleidooi van den heer van Alphen.

Volkomen te recht heeft deze opgemerkt, dat, hoe goed bedoeld ook, het voorstel niet ten gevolge heeft dat men is voldaan.

Het maximum traktement toch zal voor de teekenaars eerst kunnen worden bereikt, als zij gemiddeld 63 jaar zijn en reeds 40 dienstjaren achter den rug hebben.

Of, juist om het fijne teekenwerk dat zij te maken hebben, de meesten, ja enkelen op 63-jarigen leeftijd nog in staat zullen zijn het werk te verrichten dat gevorderd wordt, betwijfel ik bovendien. En wat komt er onder die omstandigheid van hun pensioen terecht?

Niet genoeg. Na bereiking van het maximum traktement, ad f 1500, zijn immers nog vijf dienstjaren noodig om in het genot van vol pensioen te kunnen worden gesteld, dat is eerst op 68-jarigen leeftijd. Ook uit dat oogpunt verdient eene betere regeling alle aanbeveling.

Kon men bovendien besluiten, voor hen die nu reeds meer dan 20 dienstjaren hebben, als overgangsmaatregel, bijzondere bepalingen in het leven te roepen, opdat zij eerder het maximum konden bereiken, des te beter.

Mijnheer de Voorzitter! Ook dit punt beveel ik den heer Minister ten ernstigste aan.

De heer Mutsaers: Mijnheer de Voorzitter! Evenals ik het vorig jaar den heer Smeenge gesteund heb in zijne rechtmatige pogingen om het lot van de landmeters te verbeteren, gevoel ik behoefte dat nu ook te doen.

Ik vereenig mij geheel — en zal niet in herhalingen treden — met hetgeen door hem ten gunste van de landmeters is gezegd.

Ik ben zoodanig overtuigd van het groote nut, dat in een bekwaam korps landmeters gelegen is, dat ik gaarne zoude zien, dat hun, naar gelang van hunne moeilijke werkzaamheden, eene behoorlijke bezoldiging werd gegeven. Ik zal er nu niet op aandringen, om de zaak bij deze begrooting anders te regelen, omdat pas een vorig jaar eene nieuwe regeling is tot stand gebracht.

Deze regeling heeft mij echter, evenmin als den heer Smeenge bevredigd, omdat het eenvoudig een geldelijke verbetering is en niet die verbetering, die vooral *die* landmeters ten goede zoude komen, die er het meeste en de rechtmatigste aanspraak op hebben, en waarvoor dan ook het meeste is aangedrongen, namelijk de ambtenaren der derde klasse.

Ik ben het met den heer Smeenge eens, zoolang geen nieuwe regeling wordt gemaakt naar de dienstjaren, zullen de landmeters der derde klasse nooit tot dat recht komen waarop zij aanspraak maken.

Zooals ik reeds zeide, zal ik thans niet met een voorstel dienaangaande komen, maar ik neem de vrijheid den Minister werkelijk in ernstige overweging te geven eene dergelijke regeling een volgend jaar aan de Kamer voor te leggen.

Doet hij dit niet, en ik heb de eer nog hier te zijn, dan zal ik een dergelijk voorstel doen, waarbij ik dan hoop den heer Smeenge en anderen, die van een dergelijken rechtmatigen eisch overtuigd zijn, aan mijne zijde te zullen hebben.

De heer Pierson, *Minister van Financiën*: Mijnheer de Voorzitter! De Kamer houde mij ten goede, dat ik eerst eene algemeene opmerking maak.

In het Voorloopig Verslag is er op aangedrongen, dat de totale uitgaven voor Financiën eerder vermindering dan vermeerdering ondergaan en, bij het mondeling debat is dit evenzeer geschied door den heer van Karnebeek, toen deze afgevaardigde sprak over de hooge cijfers van de invordering der belastingen. Ik merk op dat, indien ik aan dezen dringenden eisch zal voldoen, ik onmogelijk alle verzoeken die hier hedenmorgen gedaan zijn kan inwilligen. Met andere woorden, men kan eene optelsom niet kleiner maken, wanneer hare elementen grooter worden. De Kamer moet weten wat zij wil.

Wenscht zij dat de som benoodigd voor de invordering van de belastingen van verschillenden aard, van de accijnzen en invoerrechten niet gestadig klimt, eerder daalt — dit laatste zal wel niet zoo licht gelukken — dan kan onmogelijk aan alle verlangens voldaan worden.

Door den heer van Alphen is gesproken over de teekenaars. Hij begon met zijn dank te betuigen voor de nieuwe regeling. Intusschen ging zijne dankbaarheid niet zoover, of hij voegde er eenige critiek bij. Hij wenscht dat de opklimming sneller zal geschieden, wanneer de ambtenaren ouder worden. Dit punt kan in overweging genomen worden. Het geldt geen groot korps, slechts een korps van 50 man. De mogelijkheid bestaat dat ik aan dien wensch kan voldoen.

Wat de heer Pyttersen heeft gezegd aangaande de Rijksklerken bij de hypotheekkantoren en de registratie, is ten deele gerescontreerd door mijn antwoord aan den heer van Alphen. De cijfers die hij mededeelde, leveren geen zuiveren maatstaf op, althans niet altijd, voor de inkomsten

dezer personen. Hij sprak van traktementen van f 360 en noemde die eene schande. Ik ben niet volkomen ingelicht omtrent alle personen, maar ik weet althans van éénen klerk, dat hij naast zijn f 360 traktement nog andere baten heeft. Voor de ambtenaren, van welke hier sprake is, is verleden jaar eene regeling gemaakt. De regeling dagteekent van korten tijd, en het is toen niet mogelijk gebleken terstond te voldoen aan hun wensch om volkomen gelijk gesteld te worden met andere Rijksklerken. In hoeverre dit in de toekomst mogelijk zal zijn, moet later blijken.

Ik moet in dit verband even terug komen op hetgeen door een der vorige sprekers is in het midden gebracht. Wanneer men, zoo is gezegd, alle termen van een probleem kent, kan men eene beslissing nemen. Ja, maar somtijds ontbreekt juist een der termen en kan die alleen geleverd worden door de ervaring. En dat is hier het geval.

De heer Smeenge heeft gesproken over de landmeters en de veronderstelling geuit dat ik van dit ouderwerp geene studie zou hebben gemaakt. Dit was zeer denkbaar, omdat de onderwerpen, waarvoor men mijne aandacht heeft gevraagd, bij de behandeling der begrooting van Financiën, vele zijn. Toevallig heb ik echter nog al eenigen tijd aan dit onderwerp kunnen wijden. Ik heb lang daarover nagedacht, maar ten slotte niets anders kunnen voorstellen dan in de Memorie van Antwoord is uitgedrukt.

Ook deze zaak is gecompliceerd; zoolang als er landmeters zijn geweest, heeft er ongelijkheid bestaan. Vóór 1877 werd het particuliere werk der landmeters geheel ten individueele bate verricht. Dientengevolge waren er landmeters, die f 3000 à f 4000 op die wijze verdienden. In 1877 is bepaald dat de particulieren zich hadden te wenden tot den ingenieur-verificateur, die het werk zoo billijk mogelijk zou verdeelen. In 1887 is men gekomen tot eene nieuwe regeling, waarbij werd bepaald dat het werk in elke divisie zou worden verdeeld in verhouding tot de traktementen. En na al dat getob is de nieuwe regeling van 1897 tot stand gekomen. Indien de geachte afgevaardigde eens aan mijn Departement kwam en het dossier van stukken over dit onderwerp inzag, zou hij zich over den omvang daarvan verbazen.

Ik heb al die stukken doorgewerkt en het resultaat, waartoe ik gekomen ben, is dat zeer zeker hier en daar nog wel iets krom is dat recht gebogen moet worden, maar als men alles in eens recht wil buigen, zal men, vrees ik, iets anders krom maken, n.l. de financiën. Voert men in eens het stelsel in, dat door den geachten afgevaardigde in bescherming is genomen, n.l. bezoldiging naar het aantal dienstjaren, dan zal dit, wil men geen groote onbillijkheid begaan tegenover degenen, wier traktementen naar dien maatstaf zouden verlaagd worden, zeer veel geld kosten. Het kan niet ineens geschieden, maar het is wel het punt dat wij in het oog moeten houden en waartoe wij langzamerhand moeten naderen.

Slechts ééne opmerking nog, eer ik van dit onderwerp afstap. Als de

geachte spreker zegt dat niemand met de regeling van 1897 tevreden is, zou ik hem in ernstige overweging geven dat onvoorwaardelijk terug te nemen, want hij werpt daardoor eene zwaren blaam op vele landmeters. Onderscheidenen van hen kunnen niet ontevreden zijn over eene regeling, welke aan den Staat f 28,000 heeft gekost. Ik heb voor mij liggen de lijst van de verdiensten der landmeters van vroeger en nu voor alle 169 ambtenaren.

Ik zal eenige cijfers noemen. Er zijn er die f 500 meer hebben gekregen, terwijl verscheidenen eene verhooging van f 200 à 300 ontvangen. Van de vier ambtenaren die het laagste bezoldigd waren, namelijk met een traktement van f 900, krijgt de eerste f 288, en krijgen de drie volgenden f 333 meer. Als ik de cijfers verder ging ontleden, zou men zien dat er eene aanzienlijke verbetering is gebracht in de inkomsten van zeer velen.

Voorshands moeten wij ons tot het voorgestelde bepalen.

Ten gevolge van die regeling hebben, zooals gebleken is, groote verbeteringen plaats gevonden; maar nu zijn verschillende anderen — ik geloof 57 — in hunne inkomsten achteruitgegaan. Ik vind het zeer hard dat ten gevolge van eene regeling die aan verscheidene ambtenaren eene aanzienlijke vermeerdering van inkomsten verschaft, voor anderen eene vermindering ontstaat.

Het voorzien daarin kost geen groot offer, ongeveer f 5700. Nu wensch ik de zaak op deze wijze te regelen, echter niet definitief. Zij moet wel voorloopig aan de orde blijven. Of het een volgend jaar zal kunnen gebeuren dan wel later, te eeniger tijd moet zij definitief worden geregeld. Doch, zooals ik gezegd heb, men kan het kromme niet terstond recht buigen. Dat vordert tijd.

De heer Pyttersen: Mijnheer de Voorzitter! Dat ik dankbaar ben voor het antwoord van den Minister kan ik niet beweren. Ik had gehoopt van dezen Minister, die vroeger in dezelfde betrekking getoond heeft zulk een warm hart te hebben voor het lot van de mindere ambtenaren, eenige meerdere toeschietelijkheid te zullen ondervinden.

Ik geef den Minister zeer gaarne toe dat de eisch van traktementsverhooging met zich voert verhooging der uitgaven van het Departement, maar waar het eene onbillijkheid geldt zooals deze, meen ik dat wat het zwaarste weegt moet voorgaan, en dat is in deze het lot van die noodlijdende ambtenaren, die thans, onder den titel van Rijksklerken, als Rijksambtenaren moeten worden aangemerkt. De Minister betwijfelt of een traktement van f 360 door dergelijke personen wordt genoten. Ik heb den Minister het voorbeeld genoemd van een groot kantoor, waar f 900 toelage wordt gegeven, welk bedrag wordt verdeeld tusschen 2 Rijksklerken en den kantoorjongen, terwijl er dan nog f 60 voor overwerk blijft. Dit kan niet worden weersproken, en nu vraag ik den Minister of traktementen van f 360 à f 390, zelfs van f 480, op de benaming *billijk* aanspraak kunnen maken. Ik heb niet aan den Minister gevraagd een algemeenen maatregel voor te stellen; maar laat hij een onder-

zoek instellen naar de positie van die personen, waardoor hij zelf op de hoogte zal kunnen komen van hunne positie en in hoeverre mijne beweringen juist zijn. Wanneer dan is gebleken de juistheid daarvan, dan zou ik er bij den Minister op willen aandringen tusschenbeide te treden, zooals de Regeering thans doet, wanneer aan dergelijke kantoren eene vacature ontstaat. Dan wordt door de Regeering den nieuwen titularis opgelegd de traktementen te regelen in overleg met de Regeering. Waarom moeten tal van arme drommels wachten op den dood van den tegenwoordigen chef om verbetering van positie te krijgen? Is het niet de plicht der Regeering om, waar ze later tusschenbeide treden zal, dit thans reeds te doen? Nogmaals dring ik daarom bij den Minister aan bedoeld onderzoek in te stellen, en dan naar bevind van zaken billijk te handelen.

De heer Smeenge: Mijnheer de Voorzitter! De opmerking, die de heer Minister, als een philippica, vooraf deed gaan aan zijne beantwoording der verschillende sprekers, heeft mij bevreemd.

Hier nu toch te komen met de bewering „de heeren dienen wel te bedenken, dat er in de Stukken sterk op is aangedrongen, dat het totaal der uitgaven niet mag worden verhoogd", nadat de heer Minister gister, toen het de ambtenaren gold, waarmee hij meer dagelijks omgaat, zich daarom weinig scheen te bekommeren, is, ik herhaal het, vreemd.

Ik weet wel dat de Minister zich toen bij de warme verdediging van zijn voorstel beriep op de billijkheid en rechtvaardigheid; die twee factoren moeten echter ook heden voor hem den doorslag geven en juist daarom meende ik met kracht op wijziging van het voorgestelde te mogen aandringen. Voor gegronde klachten toch zal Zijne Excellentie wel altijd een gereed oor hebben.

Gelukkig heeft de Minister ten slotte tot mij gezegd „te zullen overwegen", waaruit ik afleid, dat hij juist het billijke heeft gevoeld, anders had hij, evenals bij andere gelegenheden, wel rondweg gezegd „het is onmogelijk".

„Wat de heer Smeenge wil is verbazend moeilijk", aldus de Minister, er aan toevoegende, „indien de spreker meent, dat ik van dit onderwerp geen voldoende studie heb gemaakt, vergist hij zich, ik werkte een zeer lijvigen bundel door."

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb niet gezegd, dat de Minister de zaak niet had bestudeerd, wel, dat het mij voorkwam, waar in de Memorie van Antwoord was neergeschreven, „de bestaande regeling kwam tot stand overeenkomstig de wenschen der Tweede Kamer", dat die studie niet volledig was geweest, waar die uitspraak in strijd is met de werkelijkheid.

Dat ze veel geld zal kosten eene regeling naar dienstjaren, ik kan dit niet toegeven. Indien de Minister toch alles gelezen heeft op deze zaak betrekkelijk, dan moet hij onder de oogen hebben gehad een ten vorigen jare met groote nauwkeurigheid uitgewerkten staat der kosten, waaruit volgt, dat in de

overgangsperiode meer noodig zal zijn dan thans, doch dat na afloop daarvan niet meer, eerder minder zal worden gevraagd.

De heer Minister wees er op, dat door de bestaande regeling velen zijn vooruitgegaan; allerminst is dit door mij ontkend. Maar evenals de Minister ons voorlas cijfers over dien vooruitgang, zou ik ook gaarne eenige gehoord hebben over de verliezen die door anderen zijn geleden, verliezen die, gelijk ik in mijne eerste rede aantoonde, voor sommigen f 250 hebben bedragen, verliezen die immers aan den Minister aanleiding hebben gegeven, bij dit wetsontwerp eene wijziging te brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal het hierbij laten. De Minister heeft nadere overweging toegezegd, eene andere regeling, misschien in het volgend jaar, in uitzicht gesteld; dit is mij voor heden genoeg. Ik twijfel niet of de „billijkheid" en „rechtvaardigheid", die gisteren de grondtoon waren van 's Ministers handelingen, zullen er toe leiden, dat wij het volgend jaar worden verrast met eene regeling, die niet alleen tot stand zal komen *met* medewerking der Vertegenwoordiging, maar ook zal zijn geheel *overeenkomstig* den wensch van de leden der beide Kamers.

De beraadslaging wordt gesloten en *onder art.* 38 zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

EERSTE KAMER,

Voorloopig Verslag.

Art. 38. *t*, *u*, *v*, *v*bis. In eene afdeeling werd gesproken over de *traktementen der landmeters* met herinnering aan hetgeen dienaangaande ook in de Eerste Kamer is voorgevallen.

Een der leden verklaarde in het algemeen in te stemmen met hetgeen omtrent deze zaak was opgemerkt in de andere Kamer door de heeren Smeenge en Mutsaers op 17 December j.l. (*Handelingen*, bladz. 565 en 567). Een ander lid wees op de zeer ongunstige positie, waarin de zoogenaamde *oude* landmeters der 3de klasse, en in het bijzonder die van de laagste categorie hunner klasse, verkeeren. Hij betuigde volledige instemming met hetgeen te dier zake voorkomt in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende dit hoofdstuk der Staatsbegrooting (bladz. 13 en 14) en sloot zich aan bij de aldaar aangegeven middelen om in den bedoelden ongunstigen toestand verbetering te brengen.

ij. Met verwijzing naar hetgeen op bladz. 13 der Memorie van Antwoord sub *art.* 38, *letter ij*, wordt gezegd omtrent de voorgenomen regeling van de promotie der teekenaars van het kadaster, werd door hetzelfde lid opgemerkt,

dat er onder dezen zullen zijn, die *niet* na den daarbij gestelden diensttijd van 36 jaren het maximzm van f 1500 zullen kunnen bereiken.

Werd echter de regeling te hunnen bate ook in dit opzicht tot stand gebracht en bij de eerste traktementsverhooging daarmede rekening gehouden, dan zou naar dat lid meende het totaal der meerdere verhoogingen voor die teekenaars pl. m. f 2175 bedragen.

Memorie van Antwoord.

Art. 38, *t*, *u*, *v*, *v bis*. Het voornemen bestaat, gelijk bekend is, om reeds terstond aan een der bezwaren tegen de ten vorigen jare met medewerking der Staten-Generaal tot stand gebrachte regeling der inkomsten van de landmeters te gemoet te komen door aan hen die ten gevolge van die regeling in inkomsten zijn achteruitgegaan, het verlies te vergoeden.

Verder zal de uitkomst dier regeling, welke nu slechts acht maanden in werking is, moeten worden afgewacht, om na te gaan of en op welke wijze overigens gegronde grieven kunnen worden weggenomen.

Art. 38, *ij*. De ondergeteekende zal gaarne overwegen op welke wijze aan het hier uitgedrukt verlangen ten aanzien van de regeling der traktementen van de teekenaars kan worden voldaan.

Beraadslaging (*Hand. bl.* 205 *à* 209.)

De heer Geertsema: Het is mij aangenaam te kunnen zeggen dat in de laatste jaren de inrichting van ons kadaster zeer is verbeterd, en het komt mij voor dat wij dit te danken hebben niet alleen aan de hoofdambtenaren bij het Departement van Financiën, maar ook aan het gehalte en den ijver van de jongere landmeters. Ik hoop dat de Minister daarvan genoegzaam overtuigd zal zijn om ook te zorgen dat dat personeel dat gehalte moge behouden, waartoe eene behoorlijke bezoldiging zeker veel zal kunnen bijdragen.

De Heer van Nispen tot Pannerden: Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, de landmeters meenen dat de regeling te hunnen aanzien getroffen, die meen ik gedurende acht maanden in werking is, niet volkomen de resultaten zal opleveren, die de Regeering daarvan zelf hoopte en verwachtte en zij meenen dat hunne bezoldiging naar andere grondslagen zou kunnen worden geregeld. Dwaal ik niet, dan is de grief hierin gelegen, dat door de bestaande regeling de kans op bevordering zoo goed als niet bestaat. Gewenscht wordt eene bezoldiging naar dienstjaren, een stelsel dat ook gevolgd zal worden voor de controleurs bij de belastingen. Waar dit stelsel voor de

schatkist niet kostbaarder zou zijn dan het thans geldende, wensch ik daarop de aandacht van den Minister ook mijnerzijds te vestigen.

De heer van Lier: Ten slotte sluit ik mij aan bij hetgeen de heer van Nispen gezegd heeft over de verbetering van de positie der landmeters. Om kort te zijn zal ik alleen verwijzen naar de rede, in de Tweede Kamer gehouden door den geachten afgevaardigde uit Meppel, den heer Smeenge, die sterk aangedrongen heeft op verbetering van de positie der jongere landmeters.

De heer Pierson (*Minister van Financiën*): Nu ik eenmaal spreek over het kadaster en over de plans, wensch ik ook een woord te spreken over de landmeters. Gaarne onderschrijf ik hetgeen gezegd is door den heer Geertsema en andere leden, dat die landmeters goed hun plicht doen en dat in den laatsten tijd groote verbeteringen in hun werk hebben plaats gevonden. Het is inderdaad waar dat de wetenschappelijke landmeetkunde groote vorderingen gemaakt heeft. Er wordt goed en knap werk verricht. En dat is de hoofdzaak; wij moeten trachten het kadaster zooveel mogelijk te verbeteren. Ziedaar het practische resultaat, waartoe ik na al mijne beschouwingen en besprekingen over het kadaster gekomen ben, en met dat resultaat zal ieder wel instemmen.

Wat de geldelijke positie der landmeters betreft, waarop in deze en de andere Kamer de aandacht is gevestigd, ik wijs er op dat die werkelijk verbetering ondergaan heeft.

In het begin van dit jaar heeft eene verbetering van den toestand der landmeters plaats gehad die den Staat ongeveer f 25000 kost. Verscheiden landmeters, en bepaaldelijk van de minst bezoldigde, hebben f 100, f 200, soms meer verhooging ontvangen. Ik heb die regeling nagegaan; het is waar, dat daartegen bezwaren bestaan; de kansen op bevordering zijn, helaas, voor de landmeters niet zoo groot als wenschelijk is. Dit is een gevolg daarvan dat men 20 jaren geleden hun getal heeft uitgebreid; er zijn vele jonge landmeters aangesteld, en er is dientengevolge niet genoeg opschuiving. Ik heb intusschen reeds aan de andere Kamer medegedeeld, en ook in de stukken van deze Kamer is het herinnerd, dat wederom een offer in het belang der landmeters zal gebracht worden; een offer wel niet zoo groot als het vorige, maar dat toch een bedrag van f 6000 zal kosten. Daardoor zullen weder eenige anomaliën in den toestand van de bezoldigingen dezer ambtenaren verdwijnen. Wij moeten het nu voorloopig daarbij laten. Al het kromme kan niet in eens recht gebogen worden, alles kan men niet dadelijk verkrijgen zooals men het zou wenschen. Maar nu de belangen van deze ambtenaren zoodanig ter harte genomen werden als dit in den laatsten tijd is geschied, geloof ik toch dat men voor een oogenblik rusten kan om de uitwerking daarvan aan te zien.

KADASTRALE APHORISMEN. [1])

Welke veranderingen de toekomst ook mag brengen in onze staatsinstellingen, wie en wat in den loop der tijden ook afwisselend zal heerschen, voor ieder en altijd zal het een welkome erfenis zijn te kunnen beschikken over juiste, aaneensluitende, nauwkeurig bijgehouden kaarten van het grondgebied van den staat.

De diensten, die een op duurzame grondslagen rustend kadaster kan bewijzen aan andere staatsinstellingen, en de hoeveelheid arbeid die daardoor zal kunnen worden bespaard, zijn zaken die moeilijk kunnen worden overzien, maar gemakkelijk onderschat.

't Is niet onmogelijk dat grondbelasting, registratie enz. eenmaal zullen vallen als offers van heerschende inzichten eener regeering.

Wie een voldoend antwoord geeft op de vraag: welk *staatsbelang* het noodzakelijk maakt dat de ontwikkeling van het kadaster is- en wordt belemmerd door administratieve staatsinstellingen, verdient het eerelidmaatschap van de Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

De staatsman, die het initiatief zal nemen, het kadaster te ontrukken aan belemmerende invloeden, en het de plaats zal geven die het als *hoofdvak* toekomt, zal in dankbare herinnering blijven bij ieder die het belang van staatsinstellingen hooger stelt, dan dat van personen.

J. EEKHOF.

---

[1]) Ik stel mij gaarne beschikbaar, in het belang der zaak, met ieder lid der vereeniging, door middel van het tijdschrift een gedachtenwisseling te openen over een of meer dezer aphorismen, wanneer men het daarmee niet eens is. J. E.

NIEUWE UITGAVEN.

Lehrbuch der ebenen und sphärischen Trigonometrie. Zum Gebrauch beim Selbstunterricht und in Schulen besonders als Vorbereiting auf Geodäsie und sphärische Astronomie, bearbeitet von Dr. E. Hammer, Professor an der K. Technischen Hochschule. Zweite ungearbeitete Auflage. Stuttgart, J. B. Metzler, 1897. Preis M. 7,40. Gebund. M. 7,89.

In de laatste jaren maakt de Nederlandsche landmeter bij zijne studiën over landmeetkunde bij voorkeur gebruik van Duitsche werken. Hij ondervindt daarbij allicht behoefte zijne op de H. B. S. of elders verkregen kennis van vlakke en bolvormige driehoeksmeting op te frisschen of uit te breiden.

Voornamelijk voor hen is bovenstaand ons ter recensie toegezonden leerboek bestemd. In de ontwikkeling en toepassing der formules is steeds het oog gehouden op de practische vraagstukken der landmeetkunde. Zoo worden bijv. de coördinatenleer, de problemen van Snellius — na de historische mededeelingen van Dr. van der Plaats in dit tijdschrift ook door Prof. Dr. Hammer niet meer naar Pothenot genoemd — en van Hansen, de polygoonmeting enz. uitvoerig behandeld. In een aanhangsel worden ook op beknopte wijze de differentiaalformules der goniometrische en trigonomitrische functies ontwikkeld.

Wij meenen dit leerboek gerust aan adspirant-landmeters, en aan landmeters die hunne studien wenschen voort te zetten, te kunnen aanbevelen.

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Het bestuur brengt ter kennis van de leden dat het, ter voldoening aan een besluit der jongste algemeene vergadering, een comité heeft benoemd, bestaande uit de Heeren:

H. P. de Haan te Arnhem.
W. J. de Haan „ Zutfen.
P. Vierkant „ Haarlem.
M. de Vos „ Leeuwarden.
E. R. de Vries „ Gorinchem.

met opdracht statistieke gegevens te verzamelen over de inkomsten en de vooruitzichten der landmeters van het kadaster en voor verbetering van een en ander voorstellen te doen, uit te werken en toe te lichten.

Leden die het bedrag der contributie ad *f* 5.— of abonnenten dat van het abonnement ad *f* 2,50 willen toezenden, worden uitgenoodigd daartoe over te gaan *vóór 1 Mei e. k.* Na dien datum zal per postkwitantie over de niet ingekomen gelden, verhoogd met het invorderingsrecht, worden beschikt.

Gorinchem.

E. R. DE VRIES,
Secretaris-Penningmeester.

BERICHTEN.

De landmeter van het kadaster C. J. Colpa, sedert 1 Juli 1895 ter beschikking van de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing, op zijn verzoek weder werkzaam gesteld bij den kadastralen dienst, is met 1 Januari 1898 geplaatst in de divisie Amsterdam om te worden belast met de hermeting van een gedeelte der gemeente Aalsmeer.

Aan genoemden landmeter zijn met 1 April e. k. toegevoegd de adspirant-landmeters J. H. J. Houben en J. H. Smeets thans te Rotterdam en C. H. B. de Korver thans te Haarlem.

De landmeter van het kadaster Th. L. Kwisthout te Assen is met 1 April e. k. ter beschikking gesteld van de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing.

CORRESPONDENTIE.

Wegens plaatsgebrek moeten eenige stukken tot de volgende afleveringen blijven liggen.

Open brief aan de Vereeniging van Ingenieurs-Verificateur van het kadaster over het kadastrale vraagstuk.

Mijne Heeren,

De eenstemmigheid, waarmede het beginsel van een kadaster met bewijskracht in de vergaderingen onzer Vereeniging in 1888 en 1891 en in die der Nederlandsche Juristen-Vereeniging in 1893 werd aangenomen, de belangstelling, welke dit onderwerp in den laatsten tijd wekte in de beide Kamers der Staten-Generaal, waaruit de nadering eener beslissing voor ons land valt af te leiden, zullen niet hebben nagelaten in den boezem Uwer Vereeniging diepen indruk te maken.

Door de jongste vergadering onzer Vereeniging den 8 November 1897 gehouden, werd ons opgedragen Uwe Vereeniging uit te noodigen, hare meening over dit vraagstuk te willen openbaren, terwijl er werd bijgevoegd dat men vooral belangstellend was de argumenten van eventueele tegenstanders te vernemen.

Wij zouden echter meenen twijfel te uiten aan den ernst die U bezielt, indien wij veronderstelden, dat na de beraadslagingen in de beide Kamers over Hoofdstuk VII B der Staatsbegrooting voor 1898 nog eene aanmoediging noodig was om U te bewegen, ook Uw licht over deze zaak te doen schijnen, de openbare zaak te dienen met Uwe openbare voorlichting.

De Minister deed bij die beraadslaging herhaaldelijk uitkomen niet principiëel tegen invoering van bewijskracht — voor zoover de grenzen der eigendommen betreft — aan het te vernieuwen kadaster gekant te zijn, doch alleen te worden weerhouden door adviezen van personen, waarop Z. Exc., bij gebrek aan eigen ervaring, meent te moeten vertrouwen.

De Minister toch zegt:

„Gaarne beaam ik het: indien wij zulk een kadaster konden krij-

„gen zou er veel gewonnen zijn. . . . Ik wil nog niet zeggen dat „zij (de moeilijkheden) onoverwinnelijk zijn, maar alleen dat personen „die men volstrekt niet als „duisterlingen" kan beschouwen en die „jarenlang met deze materie zijn bezig geweest, de bezwaren zóó „overwegend achten, dat zij op grond daarvan hunnen steun ont- „houden aan ieder voorstel tot invoering van rechtsgeldigheid. . . . „Ik wensch niet, dat voedsel gegeven wordt aan deze gedachte „dat men hier te doen heeft met eene hoogst eenvoudige zaak en „dat het louter onwil is van den Minister van Financiën, indien hij „niet onmiddelijk zich bereid verklaart om hier alles te doen wat „van juridische zijde wordt verlangd." (Tweede Kamer, Handelingen bl. 544). „Dezer dagen heb ik de zaak breedvoerig besproken met „een man die jaren lang praktisch werkzaam was op dit gebied; deze „zeide mij de zaak niet aan te durven; hij durfde, aldus luidden zijne „woorden, de rechten der Nederlandsche eigenaren van vaste goede- „ren niet afhankelijk stellen van de fouten der landmeters. En zoo „lang deze moeilijkheid niet is opgelost verklaar ook ik de zaak „niet aan te durven. Had ik zelf groote practische ervaring op dit „gebied, ik zou misschien met een zeker vertrouwen over bezwaren „heenstappen, omdat ik dan mijne ervaring zou kunnen stellen tegen- „over die van anderen. Nu het eerste niet het geval is durf ik het „laatste niet te doen. Nu ik mij op het oordeel van deskundigen „moet verlaten, durf ik niet anders produceeren dan hetgeen menschen „op wier oordeel ik vertrouwen heb, mij met den meest mogelijken „nadruk hebben gezegd." (Eerste Kamer, Handelingen bl. 209.)

De Minister voert twee „praktische bezwaren" tegen een rechtsgeldig kadaster aan.

Uit den inhoud van het eerste bezwaar leidt de zaakkundige zonder aarzeling af, dat het slechts kan afkomstig zijn van de personen die „hunnen steun onthouden aan ieder voorstel tot invoering van rechts- „geldigheid", doch wien ervaring of een juist inzicht in de beteekenis der kadastrale delimitatie ontbreekt.

Het luidt nl. als volgt:

„Men spreekt van contradictoire vaststelling der grenzen. Nu vraag „ik ten eerste: Door *wie* moet deze vaststelling geschieden? Na- „tuurlijk door alle belangstellenden. Die kring zal zeer ruim moeten „worden opgevat, zoodat allen die eenig zakelijk recht uitoefenen op

„het perceel in de zaak worden gekend. Nu is het aantal personen „dat bij vaste goederen zakelijke rechten hebben uit te oefenen dik- „wijls zeer groot. Men zal er zich over verhazen, en het zal ver- „maken wanneer men hoort, dat er bijvoorbeeld in Amsterdam „gebouwen zijn, waar een 15e hypotheek op staat. Onlangs deed „zich een geval voor van een 18e hypotheek . . .. Al deze perso- „nen nu moeten medewerken tot de contradictoire vaststelling van de „grenzen."

Wij meenen te mogen onderstellen, dat geen der ingenieurs-verificateur dit bezwaar gegrond acht. Na de bestrijding er van in de Eerste Kamer door den heer Melvil van Lijnden (Hand. bl. 207) zal het wel voor goed van de baan zijn.

De delimitatie is een daad van beheer, daardoor wordt *rechtens* niets veranderd in het recht van hypotheekhouders, zoodat hunne medewerking niet behoeft te worden ingeroepen. Wel is bedriegelijke verkorting der rechten van den hypotheekhouder — die zelden iets weet van de grenzen zijner panden — mogelijk, doch alleen onder de werking van een *fiskaal* kadaster; het rechtsgeldig kadaster beschermt ook zijne rechten, zoodat de delimitatie niet in de laatste plaats noodig is in zijn belang. Terwijl die delimitatie hem geenszins verhindert de actie van art. 1377 B.W. in te stellen, maakt zij voor het vervolg bedriegelijke verkorting zijner rechten onmogelijk.

Voor het tweede bezwaar, dat van technischen aard is, beroept zich de Minister op „mannen van grijze ervaring" op „een man die jaren lang praktisch werkzaam was op dit gebied". Het is duidelijk en trouwens in kadastrale kringen bekend geworden, dat daarmede een paar leden Uwer Vereeniging zijn bedoeld.

Wij mogen niet nalaten er onze bevreemding over te kennen te geven, dat thans voor het eerst, en nog wel uit den mond eens Ministers, openbaarheid moest worden gegeven aan een bezwaar dat die leden hebben tegen een kadaster met bewijskracht, waarvoor onze Vereeniging reeds langen tijd propaganda maakt, waartegen sinds jaren door niemand ernstige bedenkingen werden ingebracht, hoewel in de kolommen van ons tijdschrift steeds aan iedereen volledige gastvrijheid werd verleend.

Welke voor ons onbekende redenen voor dat langdurig stilzwijgen ook mogen bestaan hebben, thans, nu wel niemand meer zal ont-

kennen dat het ernst gaat worden met deze zaak, nu naar het inzieht van die leden velen een dwaalweg hebben ingeslagen, nu zullen zij ongetwijfeld gaarne elke gelegenheid aangrijpen om de verdwaalden op den rechten weg terug te brengen. Zij kunnen niet ontkennen dat een strijd over *technische* bezwaren moeilijk in de Volksvertegenwoordiging kan wordeu gevoerd. Dáár kan men uit den aard der zaak slechts rekening houden met de *resultaten* van het onderzoek van mannen, in de kadastrale *techniek* theoretisch en practisch doorkneed.

Ook de Minister, die in de Eerste Kamer zeide: „de heer Geertsema „heeft een onderwerp ter sprake gebracht, dat mij in de laatste maan- „den heel wat hoofdbrekens heeft gekost en vermoedelijk nog wel „zal blijven kosten" (Hand. bl. 209) zal ongetwijfeld instemmen met onze meening, dat de juiste weg wordt ingeslagen als de deskundigen beginnen met *onderling* van gedachten te wisselen.

Dit schrijven heeft tot doel daartoe Uwe welwillende medewerking in te roepen. Ter inleiding dier gedachtenwisseling beginnen wij met onze inzichten mede te deelen, in het bijzonder over het aangevoerde technische bezwaar.

Vooraf echter moet ons eene opmerking van het hart.

Wij kunnen onmogelijk erkennen dat tegenover onze Vereeniging in een beroep op „grijze ervaring" eenig argument kan gelegen zijn en wel om de volgende redenen:

1° Onze Vereeniging heeft de eer, van de 11 ingenieurs-verificateur een achttal onder hare leden te tellen, waarvan zelfs een drietal als voorzitter hebben gefungeerd en als zoodanig het doordringen van het beginsel van een kadaster met bewijskracht hebben bevorderd.

2° De kern onzer Vereeniging wordt gevormd door de landmeters van het kadaster en deze tellen thans, op weinige uitzonderingen na, minstens 12 en gemiddeld minstens 20 dienstjaren, zoodat de tijd voorbij is, dat oudere empirici konden smalen op de idealen van wetenschappelijke doch jeugdige en onpraktische nieuwelingen.

3° De landmeter vindt weinig gelegenheid zijne technische ervaring te vermeerderen na eene benoeming tot ingenieur-verificateur.

4° Speciale ervaring is opgedaan door die landmeters hier te lande, die eerst hermeting eener gemeente hebben meegemaakt naar de oude routine en daarna vrijwillig tot delimitatie (zonder bindende

kracht) overgingen; welnu, juist deze landmeters, die de „praktische bezwaren" beter kennen dan anderen, zijn de meest overtuigde voorstanders van een rechtsgeldig kadaster.

5° Kadastrale ambtenaren in het buitenland, die sinds jaren werkzaam zijn aan de opmaking en bijhouding van rechtsgeldige kadasters, hebben de praktische bezwaren glansrijk overwonnen.

Het technische bezwaar nu wordt door den Minister naar aanleiding der redevoeringen van de Heeren Pijnappel, Verhey, van Deinse en Hartogh in de Tweede, Geertsema, van Nispen tot Pannerden, van Lier en Melvil van Lijnden in de Eerste Kamer in de volgende woorden aangeduid:

„*Wat* moet contradictoir worden vastgesteld? De grens zelf? „Dit zou betrekkelijk gemakkelijk zijn, ofschoon niet altijd. Men „zou zich kunnen voorstellen, dat de verschillende personen worden „uitgenoodigd om te komen op eene bepaalde plaats om daar de „grenzen aan te wijzen. Maar daarna moeten de aangewezen grenzen „op de kaart gebracht worden; gelijk de geachte afgevaardigde „(Mr. Pijnappel) dit met onovertroffen klaarheid zeide; vastgesteld „moet worden, rechtsgeldigheid moet verkrijgen het *plan*. Maar dan „moet men zorgen, dat het plan accuraat is en hoeveel personen „zijn in staat dat te controleeren; hoeveel personen kunnen nagaan, „dat hetgeen in de werkelijkheid bestaat met al de vereischte „nauwkeurigheid — en dat is in dit geval een zeer groote nauw„keurigheid want men wil rechtsgeldigheid — op de kaart is weer„gegeven? (Tweede Kamer, Hand. bl. 544.)

„Men heeft het denkbeeld aangegeven om voortaan bij alle „metingen de grens contradictoir vast te stellen, dan zouden zij „bewijskracht hebben. *Wat* zal echter bewijskracht hebben? Niet „de grens, maar de kaart, het plan. Hoe zal het nu in de practijk „gaan? Er heeft meting plaats en deze wordt in de dagbladen „medegedeeld of nominatim aangekondigd aan iederen belanghebbende. „Oppert deze geene bezwaren tegen hetgeen in kaart is gebracht, „dan zal deze rechtsgeldigheid hebhen. Doch is het zoo gemakkelijk „de juistheid van een kaart of plan te beoordeelen? In tallooze gevallen „zal dit niet kunnen geschieden, en zal men zich moeten verlaten op „het oordeel van den landmeter, wiens werk moet worden gecontroleerd. „Daarin ligt de groote moeilijkheid." (Eerste Kamer, Hand. bl. 209.)

Dit bezwaar kan in verschillende deelen worden ontleed die eene afzonderlijke bespreking eischen nl.: de mogelijkheid om een plan met nauwkeurigheid op te maken, de controle door de belanghebbenden, de verificatie en verantwoordelijkheid van ingenieurs-verificateur en landmeters.

Onder deskundigen is het wel schier onnoodig te zeggen, dat thans onder „kadastraal plan" slechts wordt verstaan de graphische voorstelling van de wiskunstige gegevens, die er den technischen grondslag van vormen, de meetgetallen die, onafhankelijk alzoo van de schaal der kaart, ook moeten dienen om verloren of verplaatste grenzen uit te zetten op het terrein.

De mogelijkheid om, bij het in wording zijnde nieuwe kadaster het kadastrale plan met voldoende nauwkeurigheid op te maken en bij te houden om er bewijskracht aan te kunnen geven, wordt dus herleid tot de vraag of de meting niet alleen met voldoende nauwkeurigheid, maar tevens zoodanig kan worden uitgevoerd, dat fouten worden ontdekt en verbeterd.

Die mogelijkheid nu wordt door geen deskundige betwist die op de hoogte is van de tegenwoordige landmeetkundige wetenschap en tevens praktisch ervaren.

Eene naar den eisch des tijds uitgevoerde meting draagt het bewijs van hare juistheid in zich zelf, aangezien de meetgetallen elkander zoodanig controleeren dat fouten zich zelf verraden.

Wordt naar de gelijkluidende adviezen van onze Vereeniging en van de Fransche Staatscommissie het eigendomsplan (minuut en bijblad) gescheiden van het belastingplan (nette- veld- en gemeenteplan) dan behoeven de nauwkeurige elkander controleerende metingen zich slechts uit te strekken tot de eigendomsgrenzen en kan de bepaling van bijzonderheden voor het belastingplan op meer globale wijze plaats vinden.

Hoezeer deze inrichting eene vereenvoudiging in de meting en, niettegenstaande vermeerdering van het aantal contrôlematen, eene groote beperking van het aantal meetcijfers kan tengevolge hebben, wordt verduidelijkt door plaat I, behoorende bij het redactie-artikel in ons tijdschrift over „Reorganisatie van het kadaster", jaarg. VIII blz, 3. 25 en 112. Dergelijke vereeniging zonder vermenging van een eigendoms- en belastingkadaster zal leiden tot eene

besparing van tijd en kosten, vooral in het bureauwerk, niettegenstaande de vermeerdering der kosten voortvloeiende uit het stellen en bepalen van vaste punten.

Maar, zoo zal ons misschien worden tegengeworpen; ten spijt van alle contrôle kan het blijven bestaan van fouten toch niet absoluut onmogelijk gemaakt worden. Hoe gering de kans ook is, kunnen toch toevallig twee fouten elkander dekken zoodat zij niet zich zelf verraden. Door dergelijke fouten kan een eigenaar worden benadeeld indien het tegenbewijs ontbreekt.

Wij stemmen dit volmondig toe.

Evenzeer als dwalingen en fouten van rechters, notarissen, belasting- en andere ambtenaren nadeel kunnen berokkenen aan belanghebbenden, is zulks mogelijk door landmeters bij invoering van een rechtsgeldig kadaster, hoewel de kans veel geringer is.

Volgt hieruit, dat door die invoering een toestand zou ontstaan waarin „de rechten der Nederlandsche eigenaren van vaste goederen „afhankelijk (worden gesteld) van de fouten der landmeters" ?

Het omgekeerde is waar.

Een dergelijke toestand zou niet *ont*staan maar ophouden te *be*staan, althans tot een onbeteekenend minimum worden herleid.

Thans, onder ons fiskaal kadaster, hangen de rechten der eigenaars wel niet formeel doch praktisch af, niet enkel van de fouten in de meting, maar ook van de fouten in de vaststelling der grenzen.

Formeel ligt in ons kadaster geen bewijs; formeel bepaalt de landmeter op verzoek van den eigenaar de „kadastrale" grens, het aan hem overlatende uit te maken, wat hij eraan heeft. Daarmede schuift de landmeter zoowel als de ingenieur-verificateur, die hem dat werk ambtshalve opdraagt, de verantwoordelijkheid formeel van zich af.

Maar . . . wat heeft de eigenaar aan een zoogenaamde „kadastrale" grens, als zij voor hem niet beteekent: de eigendomsgrens? Waar elk ander betrouwbaar bewijs ontbreekt — en dit is regel bij grensgeschillen — geeft ook voor de rechtbank maar al te licht den doorslag het advies van deskundigen . . . d.w.z. van de landmeters.

Feitelijk, practisch beteekent daarom voor den eigenaar in die geschillen „kadastrale grens" hetzelfde als eigendomsgrens.

Practisch bestaat dus het verschil tusschen een fiskaal- en een rechtsgeldig kadaster hierin: bij een fiskaal kadaster worden de op

te meten grenzen door den landmeter in den regel eigenmachtig bepaald, bij een rechtsgeldig kadaster in overleg met de eigenaars vastgesteld, doch onder beide doet bij grensgeschillen het kadaster uitspraak.

In het eerste geval is er groote kans dat die uitspraak onjuist is en verricht de landmeter zijn werk zonder voldoende contrôle en zonder formeele verantwoordelijkheid; in het tweede geval berust de uitspraak op rationeele juridische en technische grondslagen, heeft de ambtenaar voldoende gegevens en draagt hij of de Staat de formeele verantwoordelijkheid voor zijn werk.

Doch al moge de landmeter thans formeel niet verantwoordelijk zijn voor de juistheid zijner grensbepalingen, in moreelen zin voelt hij die verantwoordelijkheid des te zwaarder. Hij weet, dat zijne aanwijzing beslissend zal zijn, dat een proces — waardoor allicht een der partijen financieel te gronde wordt gericht — voorkomen wordt, in dien hij partijen onkundig laat van het gebrek aan bewijs in het kadaster gelegen; hij weet ook dat zijne gegevens onbetrouwbaar, met elkander in strijd zijn.

Bovendien, en hierop wenschen wij *met nadruk* de aandacht te vestigen, hoe is de landmeter te moede als hem wordt opgedragen eene grens aan te wijzen, die hij zelf enkele jaren vroeger op de kaart heeft verlegd wegens zoogenaamde „redres meting" *zonder de eigenaars destijds te hebben geraadpleegd*, indien het vermoeden bij hem gaat rijpen dat juist de vroegere „kadastrale" grens de eigendomsgrens, de nieuwe, thans de „kadastrale" grens, de valsche is? Zal hij eenvoudig die nieuwe grens aanwijzen en zijn geweten trachten te sussen met de overweging dat hij „formeel" deed, wat hem werd opgedragen onder sterk vermoeden, dat door zijne vroegere eigenmachtige verlegging der grens een der eigenaars door hem is benadeeld? Of zal hij zijn eigen vroeger verricht werk désavoueeren, zonder de stellige zekerheid, dat dan de aangewezen grens werkelijk de eigendomsgrens is?

Op gelijksoortige bezwaren stuit de landmeter als alleen op grond van verschil tusschen kaart en terrein een perceel „in consorten" is gesteld.

Dagelijks staat de landmeter, na terugkomst van het terrein — waar hem bij het gewone dienstwerk meestal elke voorlichting van belanghebbenden ontbreekt — voor het feit, dat hij wegens niet

overeenstemming van kaart en terrein een keus moet doen tusschen verlegging der grens op de kaart wegens „redres" of het stellen van een der perceelen „in consorten". Voor den eigenaar is het laatste nog bedenkelijker dan het eerste. Men moge vrij beweren dat de kadastrale tenaamstelling niets bewijst en de eigenaar door de consortstelling niet wordt benadeeld. Hij ondervindt wel anders als hij een kooper of hypothecairen geldschieter heeft te overtuigen, dat die medeëigenaar, die met onloochenbare duidelijkheid zwart op wit vermeld staat op een officieel, door den hypotheekbewaarder afgegeven extract uit den kadastralen legger, in werkelijkheid niet bestaat.

Er zijn streken in ons land, *waar het krioelt van zulke fictieve consorten*, die de kadastrale en hypothecaire boekhoudingen op wanhopige wijze in de war brengen. Het was over die toestanden dat Mr. van Deinse met recht klaagde in de Tweede Kamer (Hand. bl. 539.) Doch zeer juist ook was het antwoord hem gegeven door Mrs. Hartogh en Pijnappel (Hand. bl. 540 en 546.) Aan die verwarring kan alleen een einde worden gemaakt door contradictoire delimitatie en hermeting, m. a. w. door opmaking van een rechtsgeldig kadaster. Daarna behooren geen wijzigingen in de eigendomsgrens te worden gebracht dan met medewerking der eigenaars, waartoe de landmeter bij zijne reizen steeds behoort voorzien te zijn van gedrukte formulieren voor grenscontracten, die ongezegeld, zonder de formaliteit van registratie en overschrijving te ondergaan, in het archief van het kadaster bewaard behooren te worden.

Met deze voorbeelden van een paar misstanden, voortvloeiend uit een fiskaal kadaster dat tevens tot grondslag dient voor de boekhouding op den eigendom en het hypotheekrecht, meenen wij voldoende te hebben duidelijk gemaakt, hoe de landmeter door zijn werk den eigenaar dikwijls schade berokkent.

Waarlijk, *de tegenwoordige moreele verantwoordelijkheid drukt den landmeter* **veel zwaarder** *dan met de formeele verantwoordelijkheid onder een deugdelijk opgemaakt rechtsgeldig kadaster het geval zou* **kunnen** *zijn.*

Geen wonder, dat vele landmeters hoogst ongaarne grensuitzettingen verrichten en dat die tegenzin er niet op is verbeterd sinds zij in de laatste maanden door de nieuwe regeling der inkomsten uit het particulier werk er geen of weinig finantieel belang meer bij hebben.

Sommigen trachten het inzenden van aanvragen voor grensuitzetting te voorkomen, door de aanvragers in te lichten, dat de aangewezen „kadastrale" grens niets voor den eigendom zou bewijzen. Reeds liet een burgemeester hen een waarschuwend woord hooren, wijzende op de noodlottige gevolgen.

Uitte zich de tegenzin der landmeters in grensuitzettingen overal op dezelfde wijze, het gezag, thans door de eigenaars aan het kadaster toegekend, zou spoedig worden ondermijnd, usurpaties en grenstwisten zouden hand over hand toenemen, de rechtszekerheid en het grondcrediet zouden een gevoeligen knak krijgen, een toestand zou in het leven worden geroepen erger nog dan thans in Frankrijk bestaat (zie ons tijdschr. XIII bl. 130.)

Want na het meer dan 70-jarig huwelijk tusschen hypotheken en kadaster is hier te lande de boekhouding van het eigendoms- en het hypotheekrecht onverbrekelijk aan het kadastrale perceel vastgeklonken en hoe losser het verband wordt tusschen kadastraal perceel en eigendomsperceel, des te meer hangt de grondslag onzer boekhouding, „hangt „de identiteit van het object waarop ik mijn recht kan uitoefenen, een- „voudig in de lucht". (Mr. Geertsema, Eerste Kamer, Hand. bl. 205.)

„Hoeveel personen" zoo vraagt de Minister, „kunnen nagaan dat „hetgeen in de werkelijkheid bestaat, met al de vereischte nauw- „keurigheid op de kaart is weergegeven?"

Heeft de Minister het oog op belanghebbenden, dan moet erkend worden, dat aantal is niet groot. Zij kunnen de juistheid der uitkomsten van de meting tot in onderdeelen in den regel moeilijk anders controleeren dan door de hulp van een landmeter in te roepen.

Het geldt hier een quaestie van vertrouwen op de wetenschap van den landmeter, eene quaestie evenzeer te stellen bij ons fiskaal kadaster met dit onderscheid, dat daarbij contrôle veel noodzakelijker zou zijn.

De eigenaar vertrouwt echter reeds thans op het werk van den landmeter. Het is bv. een feit dat het eigendomsrecht van de kostbaarste gronden, van de bouwterreinen bij de groote steden, voor zooveel de grenzen betreft, reeds thans geheel wordt beheerscht en de per vierkante meter te betalen koopprijzen worden bepaald door het meetgetal van den landmeter.

Nu de eigenaars zelf niet weten, hoe willekeurig met hunne belangen thans wordt omgesprongen, nu is het verklaarbaar dat de landmeters,

gedreven door een gevoel van onvoldaanheid, dat het werken op irrationeele wijze achterlaat en beter dan ieder ander in staat om te oordeelen over omvang en beteekenis der misstanden, die ons fiskaal kadaster met zich brengt, toegeven aan de onbaatzuchtige begeerte, aan de moreele, de psychische behoefte om op hervorming aan te dringen. Daarmede is het optreden onzer Vereeniging gerechtvaardigd zoowel in algemeenen zin als in de strekking van dit schrijven.

Het recht moet in overeenstemming zijn met het volksbewustzijn; ons streven is het daarom, het vertrouwen dat de eigenaar stelt in ons kadaster, niet te ondermijnen — wij spreken slechts fluisterend, maar toch zoo luid dat het ook kan worden gehoord door hen, die geroepen zijn hervormingen in te voeren — maar er een feitelijken grondslag aan te geven door bij de begonnen vernieuwing het kadaster zoodanig in te richten, dat het vertrouwen *verdient.*

Wie echter het kadaster wil verbeteren in het belang van de rechtszekerheid van den grondeigendom en het tevens onnoodig acht tot grondslag te nemen de eigendomsgrens, omdat deze alleen contradictoir door de eigenaars kan vastgesteld worden, hinkt op twee tegenstrijdige gedachten.

„Moeilijkheden vooral van technischen aard moeten nog tot op- „lossing gebracht worden.” (Mem. v. Antw. 1e Kamer.)

Bestaan er wellicht nog andere technische moeilijkheden tegen invoering van een kadaster met bewijskracht dan de reeds besprokene, d. w. z. moeilijkheden van overwegenden aard, moeilijkheden, welker oplossingen nog niet door de vakorganen hier te lande en elders ter algemeene kennis zijn gebracht? Dit zouden dan moeilijkheden van specifiek Nederlandsch karakter moeten zijn, daar men ze in het Buitenland niet kent. Wij bekennen met alle bescheidenheid: wij kennen ze niet. Mochten een of meer Uwer leden gelukkiger zijn, dan houden wij ons voor inlichtingen aanbevolen.

Ten slotte. Door invoering van een rechtsgeldig kadaster zal een hoogere eisch gesteld worden aan de contrôle door de ingenieurs-verificateur. Wel zal de verificatie hoofdzakelijk binnenskamers kunnen geschieden, doch met de overeenstemming der cijfers alléén mogen zij niet tevreden zijn; in zoover de mogelijkheid van knoeierij

open blijft is ook verificatie op het terrein gewenscht. Op welke wijze door praktische voorschriften knoeierijen kunnen verijdeld worden leert ons o. a. de bekende Pruisische *Anweisung VIII.*

Nu valt niet te ontkennen dat de bestaande regeling, waarbij de ingenieur-verificateur eenvoudig alle verantwoordelijkheid tegenover de eigenaars van zich afschuift, voor hem gemakkelijker is. Doch de verantwoordelijkheid wordt in elk geval allereerst en allermeest gedragen door den landmeter. Wij vertrouwen dat Gij, tegenover het belang van den eigenaar, den kooper, den hypotheekhouder niet gezind zult zijn, het ambtenaarsbelang, in eigen gemak gelegen, in de schaal te werpen.

Na overweging van al het bovenstaande zult Gij naar wij hartelijk hopen, met ons tot het resultaat komen dat, wat reeds duizenden jaren geleden mogelijk was in het Nijldal, wat thans met oneindig beter technische hulpmiddelen en wetenschappelijke methoden wordt toegepast en nagestreefd in geheel de wereld, in Nederland alléén niet kan afstuiten op overwegende bezwaren.

Of . . . is er ook slechts een enkele onder U — gaven 's Ministers woorden er geen aanleiding toe we zouden meenen ons te vernederen met de vraag te stellen — die zou willen beweren, dat aan Nederlandsche landmeters niet hetzelfde toevertrouwd kan worden als aan hunne buitenlandsche ambtgenooten?

Neen, wij willen er niet aan twijfelen, zoowel in Uwe harten als in de onze hebben de woorden weerklank gevonden door den heer Melvil van Lijnden gesproken in de Eerste Kamer, waar hij zeide: „De landmeetkunde toch is zoover gevorderd dat er geen groote „technische bezwaren meer kunnen bestaan . . . . Wanneer men het „over de grenzen op het terrein eens is, kan men het in kaart brengen „daarvan gerust aan den landmeter overlaten". (Hand. bl. 207. 210.)

Het Bestuur der Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde:

Arnhem, Amsterdam, Gorinchem, Februari 1898.

F. G. STUCKI, *Voorz.*
C. W. HOFFMANN.
E. R. DE VRIES, *Secret.*

DE STATEN-GENERAAL OVER HET KADASTER.

Tweede Kamer.

Algemeene beraadslaging over Hoofdstuk VII B der Staatsbegrooting voor 1898.

De heer Pijnappel (Hand.bl. 534): Een tweede punt, dat ik ter sprake wensch te brengen, betreft het kadaster, met name de bewijskracht, daaraan voor de eigendomsgrenzen toe te kennen. De strijd over dit onderwerp, hier twee jaren geleden gevoerd, is zonder resultaat gebleven en er bestaat wel eenige vrees, dat, al wordt de zaak heden opnieuw besproken, ook deze bespreking wederom geen resultaat zal opleveren. Ik wensch daarom het onderwerp te ontdoen van alles wat er buiten kan worden gelaten.

In de eerste plaats — dit is ook reeds in het Voorloopig Verslag opgemerkt en door den Minister erkend — moet het onderwerp los blijven van alle beschouwingen over stelsels van grondeigendom en evenzeer van alles wat reeds behandeld is in het rapport eener Staatscommissie, vóór meer dan 25 jaren uitgebracht, maar welk rapport, zooals zoovele rapporten van Staatscommissiën, in het Staatsarchief is ter ruste gelegd, en waarin o. a. de aandacht werd gevestigd op de groote bron van onzekerheid van den grondeigendom, die tegenwoordig gelegen is in de mogelijkheid van vernietiging van koop en verkoop met al zijne gevolgen, *ex tunc* wegens het vervullen eener resolutoire voorwaarde. Daarover loopt de quaestie zooals zij bij hoofdstuk VII *B* behandeld is, niet. Indien eene dezer zaken er bij behoorde, zou het onderwerp besproken moeten zijn geworden bij het hoofdstuk Justitie, niet bij dat van Financiën.

Evenzoo wensch ik buiten de quaestie te stellen de door den Minister van Financiën aangehaalde woorden van Mr. Coninck Liefsting.

Er is geene quaestie, zou ik bijna zeggen, waarbij men zich niet voor iedere meening, die men verdedigt, op de eene of andere autoriteit kan beroepen. Aanhalingen van autoriteiten brengen ons geen stap verder. Niet alleen omdat het eenvoudig het constateeren is van het gewone feit, dat er verschil is van gevoelen, maar ook, omdat men, zich op dien weg begevend, zou moeten beginnen met te onderzoeken, wat de aangehaalde spreker bedoelde,

wat de strekking was van zijne woorden, onder welk voorbehoud zij moeten worden gelezen. Daarom zal ik, om zoo mogelijk te komen tot een resultaat, laten liggen wat anderen, bij welke gelegenheid dan ook, hebben gesproken.

Eindelijk wensch ik, om de zaak nog concreter te maken, niet te spreken van het kadaster, maar van het kadastrale plan. Daarover toch loopt de quaestie; niet over tenaamstelling, niet over de overschrijving van akten, die in de registers van het kadaster zijn te lezen, maar uitsluitend over dat deel van het kadaster, waarin de grenzen der perceelen graphisch zijn voorgesteld. Dat is het kadastrale plan.

Ik zou dan willen vragen, of de Minister het eens is met deze stellingen. In het kadastrale plan behooren geene veranderingen gebracht te worden, dan met medewerking van de belanghebbenden; maar, indien de administratie en de belanghebbenden het samen eens zijn en ten gevolge van hunne overeenstemming verandering in het kadastrale plan is gebracht, dan, maar ook dan alleen, behoort het kadastrale plan bewijskracht te hebben. Ik zal trachten de juistheid dezer stellingen zoo kort en zoo eenvoudig mogelijk aan te toonen, op eene wijze die mij voorkomt niet te kunnen worden bestreden met één van de argumenten die tot dusverre in deze zaak gebruikt zijn.

In de eerste plaats is het blijkbaar, dat indien èn de technische ambtenaar, in deze de landmeter, èn de belanghebbenden, *in casu* de eigenaren aan beiden zijden van de grens, het samen eens zijn, men dan heeft een maximum van zekerheid en dat het dan ten eenenmale onredelijk zou zijn bewijskracht aan dat resultaat te ontzeggen.

Aan den anderen kant, indien de landmeter optreedt en veranderingen in het kadastrale plan kan brengen zonder toestemming en medewerking van de verschillende belanghebbenden, dan stuurt de administratie, wel verre van eene goede inrichting van het kadastrale plan te bevorderen, juist alles, waarop dat plan betrekking heeft en waartoe het bestemd is, in de war. Het zij mij vergund dit met een enkel voorbeeld aan te toonen.

Gesteld, A verkoopt een perceel aan B. Geschiedt dit, zooals doorgaans het geval is, bij notarieele akte, dan moet volgens de wet op het notarisambt in de akte het perceel worden aangeduid door de kadastrale omschrijving, dat is door aanwijzing van gemeente, sectie, nummer en grootte. Men kan er nog andere aanwijzingen bijvoegen; maar bij tal van perceelen, speciaal bij huizen, wordt er niets anders bijgevoegd dan het buurtnummer der gemeente. De eenige basis, waarop B ten aanzien der omschrijving het perceel koopt, is dus in den regel de kadastrale aanwijzing. Maar nadat hij het perceel gekocht heeft, komt nu de landmeter, en zonder medewerking van den eigenaar gaat hij op het kadastrale plan in de grenzen van het perceel verandering brengen.

Het perceel krijgt dientengevolge andere grenzen, andere grootte en een ander nummer. Als nu B op zijne beurt het perceel weder verkoopt, volgens

de nieuwe kadastrale aanwijzing, want dat is het voorschrift van de wet op het notarisambt, en indien zijn bezit niet overeenstemt met die nieuwe omschrijving, eigendunkelijk door de ambtenaren van het kadaster in het kadastrale plan gebracht, dan verkoopt hij wat hij niet kan leveren en waarvoor hij A niet in vrijwaring kan roepen. Hij zou dan gedwongen kunnen worden schadevergoeding te geven, of de overeenkomst zou ontbonden kunnen worden zonder dat hij verhaal heeft op A.

Dit komt omdat de Staat, *in casu* het beheer van het kadaster en de teekenaars van het kadastrale plan, zich zouden hebben bemoeid met eene zaak, die den kooper en den verkooper aangaat, zonder dien kooper en den verkooper er in te kennen.

Nu zegt de Minister in zijne Memorie van Antwoord, dat het aan de landmeters niet verboden is om de medewerking van de belanghebbenden in te roepen. Dat is gelukkig niet verboden, en ik zelf heb de ondervinding opgedaan, dat zij van die bevoegdheid ook wel gebruik maken, hoewel niet altijd op de beste manier. Het is hun niet verboden de medewerking der belanghebbenden in te roepen; maar verboden moest hun zijn om *zonder* die medewerking veranderingen in het kadastrale plan te brengen.

Nu zal de Minister wellicht vragen: hoe zal die zaak terechtkomen, indien de belanghebbenden niet opkomen of niet willen medewerken en het toch wenschelijk is dat, waar fouten in de kadastrale plans zijn, deze worden verbeterd? Wanneer de Minister zoo ver wil gaan, dan is er nog wel een middel om dat doel te bereiken, maar niet op eene zoo eenvoudige wijze, als waarop dit thans geschiedt. Dan moeten er wettelijke voorschriften bestaan in dezen trant; vooreerst openbare aankondiging en oproeping van de belanghebbenden, aan wie kennis gegeven wordt van de wijziging die de administratie wil brengen in het kadastrale plan. In de tweede plaats, als de belanghebbenden opkomen en toestemmen, medewerking van hen, blijkende door mede-onderteekening; voorts bewaring van het onderteekende stuk in het archief van het kadaster; bovendien uitreiking van een afschrift daarvan aan de belanghebbenden.

In de derde plaats, indien de belanghebbenden niet opkomen of niet toestemmen, of dit althans niet *allen* doen, ook dan is er nog een weg en kan men bepalen dat de administratie, behoudens recht van verzet door de belanghebbenden, toch de verandering in het kadastrale plan kan brengen; dat die aangebrachte verandering moet worden gepubliceerd en dat hangende den termijn van verzet en hangende het verzet zelf, de gevolgen van de wijziging van het kadastrale plan geschorst blijven. Natuurlijk moet dan verder bij die wettelijke regeling worden bepaald, bij welke autoriteit men in verzet komt en op welke wijze dit geschiedt. Wanneer dat alles nauwkeurig en wettelijk geregeld is, kan de administratie, ook zonder medewerking a priori van de belanghebbenden, wijzigingen, die zij noodzakelijk vindt en

juist acht, in het plan brengen; maar zij zal dan niet de rechten der belanghebbenden schenden en niet verwarring in plaats van helderheid in de zaak brengen.

Ik sprak zooeven van mijne persoonlijke ondervinding, dat de administratie van het kadaster weleens de medewerking van belanghebbenden vraagt. Het is mij voorgekomen dat, waar de administratie het kadastrale plan van eene geheele buurt wilde wijzigen, omdat zij meende dat bij den aanleg van eene straat de kadastrale omschrijving van *a* tot *z* onjuist was, de administratie aan de eigenaars stukken heeft gezonden waarin hun verzocht werd instemming te betuigen met die wijziging. Zoo heb ik ook zulk een stuk gekregen, waarin verklaard werd, dat mij eene strook gronds meer werd toegekend dan ik bezat en op het oude kadastrale plan was aangewezen; ik werd verzocht het stuk te onderteekenen, ten blijke dat ik de wijziging goedvond. Indien ik nu van die zaak geen verstand had gehad en mij alleen had laten leiden door dat lokaas om eene strook gronds meer te krijgen, had ik misschien geteekend, maar wetende wat daaraan vast zat, heb ik geweigerd en geprotesteerd tegen iedere verandering zonder medewerking van mij en van mijn buurman. Had mijn buurman geen bezwaar gehad, dan had die verandering plaats kunnen hebben.

Nu hoop ik dat de zaak moge blijven op practisch terrein, en dat, als de Minister niet onmiddellijk in deze beschouwingen medegaat, hij ze dan toch in ernstige overweging zal nemen, ten einde, voor zoover van hem afhangt, mede te werken tot de behartiging van een groot maatschappelijk belang, dat is de zekerheid van den grondeigendom met betrekking tot de eigendomsgrenzen.

De heer Verhey (Hand.bl. 538): De zaak van het kadaster, door den heer Pijnappel eenigszins uitvoerig — zij het ook binnen beperkte grenzen — besproken, wekt ook mijne belangstelling. Het komt mij noodzakelijk voor dat ten aanzien van den eigendom en de eigendomsgrenzen zekerheid wordt verschaft, hetgeen thans niet het geval is. Ik meen dan ook dat de heer Pijnappel wettelijke regeling niet overbodig acht; daarom wensch ik haar aan te bevelen, aangezien wijziging van het Burgerlijk Wetboek daarvoor niet schijnt noodig te zijn.

Ik zou op deze zaak niet zijn terug gekomen, indien niet door den heer Pijnappel ware ter zijde gelaten dat de kostbare hermetingen geen nut hebben, indien er niet aan wordt verbonden eene wettelijke regeling zooals door mij wordt bedoeld.

De kaarten worden wel is waar zuiverder, de techniek van het kadaster wordt beter; maar met de rechtszekerheid van den grondeigendom gaat men geen stap vooruit. Mij zijn tal van voorbeelden bekend omtrent grensgeschillen, die niet tot een goed einde gebracht zijn kunnen worden.

Het gemis van wettelijke regeling ten aanzien van de vaststelling der eigendomsgrenzen geeft ook op het platteland meermalen aanleiding tot onaangenaamheden. De spoedige indiening van een wetsontwerp tot vaststelling eener wet die het vaststellen der grenzen contradictoir voorschrijft en regelt, is mijns inziens urgent.

Ik verwijs in dezen ook naar het *Tijdschrift voor kadaster en landmeetkunde*, waarin van zeer deskundige zijde te dien aanzien hoogst belangrijke stukken voorkomen, die aandringen op eene wet als door mij wordt bedoeld.

De heer van Deinse (Hand.bl. 589): Mijnheer de Voorziiter! De redevoering van den heer Pijnappel geeft mij aanleiding een kort woord over het kadaster te spreken. Het is niet te ontkennen dat bij de tegenwoordige samenstelling van het kadaster vele onjuistheden en onzekerheden voorkomen en dat elke poging om verbetering in de vaststelling van de eigendomsrechten der ingezetenen te verkrijgen toejuiching verdient!

Het denkbeeld van den heer Pijnappel moge theoretisch en juridisch juist zijn, ik vrees dat het in de practijk niet tot het doel zal leiden. Het staat vast dat juist de verbeteringen van het kadaster zelf, aanleiding geven en oorzaak zijn van duizenden grensgeschillen die zonder die herziening en hermeting niet zouden bestaan.

Wanneer ik den geachten afgevaardigde wel heb begrepen, maakt hij onderscheid tusschen verbetering van het plan en verbetering van den kadastralen legger, maar zoodra ten gevolge van hermeting de kaart wordt gewijzigd, wordt telkens dezelfde verandering ook in den kadastralen legger ingeschreven en het gevolg daarvan is, dat bij elke hermeting een groot getal perceelen ten name van meerdere eigenaren als consorten komt.

Nu moge de wijze, om dit in orde te brengen, zooals de heer Pijnappel dat voorstelt, juist zijn in steden, waar elke voet grond goud waard is, maar de meeste en grootste gebreken komen voor bij landelijke woningen en kleine eigendommen, waar afscheidingen plaats hebben door greppels of levende hagen, waarbij door verlegging of vergroeiing allicht eenigszins op een anders eigendom eene kleine inbreuk wordt gemaakt.

Wanneer daarna metingen geschied zijn en later verkoopingen plaats hebben, dan gebeurt het dikwijls, dat een gedeelte van een nabijgelegen perceel mede wordt verkocht; maar doordat de eigenaar dit niet weet en het onder den algemeenen naam van consorten bekend staat, wordt het niet overgeboekt en blijft het jaren lang op naam staan van iemand, die reeds lang is vergeten.

Kennisgeven van wege het kadaster aan den nabuur, dat hij volgens hermetingen aanspraak heeft voor een gedeelte op het aanliggend perceel, maakt deze tot een onwilligen medewerker tot rectificatie, terwijl het langdurig bezit van het perceel in den tegenwoordigen toestand, zooals het altijd door

elken eigenaar gebruikt is, door verjaring hem eigendom geeft, die het jaren lang, voortdurend, ongestoord bezeten heeft.

Ik geloof daarom, dat het bij het vaststellen van wettelijke maatregelen, die noodig zullen zijn om herziening geheel op goeden voet te brengen, wenschelijk is niet altijd te rectificeeren en de mede-onderteekening van eigenaren te eischen, maar bij het bezoek van de landmeters die de opmetingen doen, er op te letten, niet in hoeverre de grenzen, zooals zij bestaan, in overeenstemmg zijn met het oude plan naar welks opgaven zij de metingen doen, maar hoe de grenzen der perceelen werkelijk zijn door verjaring in verband met den eigendomstitel.

Dit moge nu misschien juridisch niet juist zijn, maar de toepassing der verjaring zal, bij de vele misstanden die bestaan, zeer vele moeilijkheden doen verdwijnen.

De heer Hartogh (Hand.bl. 540): Mijnheer de Voorzitter! Mijn voornemen om te spreken over de herziening van het kadaster had ik laten varen, nadat ik de uitnemende rede van den heer Pijnappel gehoord had. Maar nu de woorden van den heer van Deinse den indruk zouden kunnen teweegbrengen, dat de wenschen van den heer Pijnappel hoogst moeilijk uitvoerbaar zouden zijn, nu wil ik, vóór de Minister het woord voert, ondersteunen hetgeen de heer Pijnappel gezegd heeft.

Waarlijk, ik kan mij niet voorstellen, dat men in gemoede kan willen, dat, waar men bezig is de kadastrale plans te herzien — een werk dat nog jaren zal duren en dat zeer veel geld zal kosten — niet van die gelegenheid gebruik gemaakt zou worden, om de moeilijkheden, die dikwijls rijzen over grensbepaling, te gelijker tijd zooveel doenlijk weg te nemen. Ik meen dat hetgeen door den heer van Deinse gezegd is, juist aantoont hoe noodzakelijk het is in den weg, die door den heer Pijnappel zooeven werd aangewezen op te gaan.

Wat toch beweerde de heer van Deinse?

Hij wees op de moeilijkheden die zich voordoen bij een verschil tusschen het oude kadaster en den feitelijken toestand met opzicht tot twee aangrenzende erven, en zeide dat de landmeter dan een stuk, dat volgens het oude kadaster aan B toekomt, aan A geeft, omdat de feitelijke toestand zoo is, òf wel dat stuk zet op naam van A en consorten òf wel op naam van B en consorten. En de heer van Deinse klaagde over de groote moeilijkheden, die bij verkoop enz. van zulke perceelen zich opdoen.

Welnu, Mijnheer de Voorzitter, dit ben ik met den geachten spreker volkomen eens. Maar dat is juist de fout! Zoo moest bij de herziening van het kadaster niet geschieden. Indien de landmeter niet aldus handelde, maar belanghebbenden daarbij mede partij moesten zijn, indien de nieuwe kadastrale kaart gemaakt werd naar aanleiding van het tusschen hen gehouden debat

dan zou niet kunnen gebeuren, waarover de heer van Deinse zich te recht beklaagt.

Die geachte afgevaardigde vreesde, dat dit zóó lastig zou blijken te zijn, en achtte het daarom maar beter veel aan de landmeters over te laten. Deze zullen — zeide hij — wel letten op bezit en verjaring, en dan kunnen zij de meeningen van de belanghebbende eigenaars vragen.

Welnu, Mijnheer de Voorzitter, ik ontken dat een landmeter beoordeelen kan het bezit, nog minder de verjaring; dat is niet het werk van den landmeter. En wat betreft het vragen van de meening van de eigenaars — ja, dat is juist de kern, dat is hetgeen de heer Pijnappel, en met dien geachten spreker verschillende leden dezer Kamer, reeds gedurende jaren hebben gewenscht, en wat niet alleen hier verlangd is, maar wat, ik mag zeggen, is de communis opinio van alle juristen, namelijk dat bij de herziening van het kadaster op contradictore wijze de grenzen zullen worden vastgesteld.

De heer Pierson, *Minister van Financiën* (Hand.bl. 544): De heeren Pijnappel, van Deinse en Hartogh hebben een gewichtig onderwerp aangeroerd, namelijk de quaestie van de rechtsgeldigheid van het kadaster.

De heer Pijnappel heeft met de klaarheid die hem eigen is het onderwerp scherp belijnd, en gezegd: wij zullen alleen spreken van de aanwijzing der grenzen en over de vraag of daaraan bewijskracht moet toegekend worden.

Ik moet beginnen met eene opmerking van den heer Hartogh te releveeren, die gezegd heeft dat er onder de juristen te dien aanzien een *communis opinio* bestaat. Ik geloof dat hij te ver gaat; ik kan natuurlijk niets mededeelen uit particuliere gesprekken, maar er is wel een en ander dat mij recht geeft om te betwijfelen of de *opinio* zoo *communis* is als door dien geachten afgevaardigde wordt beweerd. Maar hierop wil ik geen nadruk leggen. Ik geef toe, dat door den heer Pijnappel is gesproken naar het hart der juristen; voor een jurist zou het iets heerlijks zijn indien kadastrale aanwijzing der grenzen bewijskracht had, behoudens tegenbewijs. En gaarne beaam ik het: indien wij zulk een kadaster konden krijgen zou er veel gewonnen zijn.

Dit onderwerp heeft mij in den laatsten tijd vaak bezig gehouden en overleg doen plegen met mijn geachten ambtgenoot van Justitie, ook een warm voorstander van de zaak; maar helaas, de proza der practische bezwaren ontbreekt ook hier niet. Die bezwaren moet men niet gering schatten. De geachte afgevaardigden, die het onderwerp bij Financiën hebben ter sprake gebracht, hebben daaraan zeer wel gedaan, want de moeilijkheden die hier bestaan, liggen op een terrein dat onder Financiën ressorteert. Waarin bestaan zij? Men spreekt van contradictoire vaststelling der grenzen. Nu vraag ik ten eerste: door *wie* moet deze vaststelling geschieden? Natuurlijk door alle belangstellenden. Die kring zal zeer ruim moeten worden opgevat, zoodat allen die eenig zakelijk recht uitoefenen op het perceel in de zaak worden

gekend. Ik zal in eene vergadering, waarin zoo vele juristen zitting hebben dit punt niet nader hebben toe te lichten.

Nu is het getal personen, dat bij vaste goederen zakelijke rechten hebben uit te oefenen, dikwijls zeer groot.

Men zal er zich over verbazen, en het zal vermaken wanneer men hoort, dat er bij voorbeeld in Amsterdam gebouwen zijn, waar eene 15de hypotheek op staat. Onlangs deed zich een geval voor van een 18de hypotheek. Ik erken dat dit zeldzaamheden zijn, maar 5de of 6de hypotheken komen meermalen voor. Ook heeft men dikwijls niet alleen met hypotheken maar ook met verschillende andere zakelijke rechten te rekenen.

Al deze personen nu moeten medewerken tot de contradictoire vaststelling van de grenzen.

In de tweede plaats: *wat* moet contradictoir worden vastgesteld? De grens zelf? Dit zou betrekkelijk gemakkelijk zijn, ofschoon niet altijd. Men zou zich kunnen voorstellen, dat de verschillende personen worden uitgenoodigd om te komen op een bepaalde plaats om daar de grenzen aan te wijzen. Maar daarna moeten de aangewezen grenzen op de kaart gebracht worden, gelijk de geachte afgevaardigde dit met onovertroffen klaarheid zeide: vastgesteld moet worden, rechtsgeldigheid moet verkrijgen het *plan*. Maar dan moet men zorgen, dat het plan accuraat is, en hoeveel personen zijn in staat dat te controleeren; hoeveel personen kunnen nagaan, dat hetgeen in de werkelijkheid bestaat met al de vereischte nauwkeurigheid — en dat is in dit geval eene zeer groote nauwkeurigheid, want men wil rechtsgeldigheid — op de kaart is weergegeven?

Ziedaar de moeilijkheden die ik heb bedoeld. Ik wil nog niet zeggen, dat zij onoverwinnelijk zijn, maar alleen dat personen, die men volstrekt niet als „duisterlingen" kan beschouwen en die jarenlang met deze materie zijn bezig geweest, de bezwaren zóó overwegend achten, dat zij op grond daarvan hunnen steun onthouden aan ieder voorstel tot invoering van rechtsgeldigheid.

Ik heb van deze zaak eenige studie gemaakt, maar niet zoo veel als ik wel wenschte. Ik wil mij derhalve volkomen vrijheid van oordeel reserveeren. Ik zal ook ernstig overwegen wat ik dezen morgen heb gehoord en dat in hooge mate mijne belangstelling heeft gaande gemaakt.

Maar ik wensch niet, dat voedsel gegeven wordt aan deze gedachte, dat men hier te doen heeft met eene hoogst eenvoudige zaak en dat het louter onwil is van den Minister van Financiën, indien hij niet onmiddellijk zich bereid verklaart om hier alles te doen wat van juridische zijde wordt verlangd.

De heer Pijnappel (Hand.bl. 545): Met een enkel woord zij het mij vergund te antwoorden hetgeen de Minister gezegd heeft over het kadaster. Zeer aangenaam was het mij aan het slot van de rede des Ministers de verklaring te vernemen, dat hij nog geen definitief oordeel over het door mij geuite denkbeeld

uitsprak, doch bereid was de zaak in nadere overweging te nemen. Echter met deze bijvoeging, dat groote practische moeilijkheden aan de toepassiug van mijn denkbeeld verbonden zijn. De Minister was zoo vriendelijk te zeggen, dat de verwezenlijking van mijn denkbeeld schoon zou zijn voor den jurist. Ja, maar nog schooner voor den practicus. Het is juist vooral als practicus en op practische gronden, dat ik het denkbeeld heb ontwikkeld, en ik wensch het ook uit dat oogpunt den Minister aan te bevelen.

De Minister heeft gezegd dat de rechtsgeldige bewijskracht van het kadastrale plan toch wel zal bedoeld zijn behoudens tegenbewijs. Dit moet men nu niet zoo als van zelf sprekend beschouwen. Elk bewijs moet wijken voor tegenbewijs; maar als aan eene speciale zaak eene speciale bewijskracht gegeven wordt, moet ook dat tegenbewijs aan dezelfde eischen worden getoetst. Wanneer dus de medewerking van bepaalde personen noodzakelijk wordt geacht om ergens verandering in te brengen, dan moet ook na de vaststelling dier verandering geen *nieuwe* verandering aangebracht kunnen worden, zonder ook daarvoor de medewerking van dezelfde categorie van personen te eischen.

Een van de practische bezwaren was, volgens den Minister, dat er zoovele belanghebbenden bij de zaak betrokken zijn.

Men moet evenwel dien kring niet al te ruim nemen. De Minister sprak o. a. van personen, die een recht van servituut hebben. Aangezien nu eene eigenaardigheid van dat recht van servituut is, dat het met den eigendom van den grond niet te maken heeft, maar alleen met den grond waarop het rust, zou ik meenen dat de belanghebbenden bij een servituut in de quaestie betreffende de eigendomsgrenzen niet behoeven te worden gekend.

Of altijd de hypotheekhouders er in zouden moeten worden gekend, wil ik voor het oogenblik in het midden laten; ik meen echter dat er middelen zijn die deze medewerking overbodig zouden kunnen maken.

Maar wat de Minister zeide, dat men aan de medewerking van belanghebbenden dikwijls niets zou hebben, omdat althans vele belanghebbenden niet in staat zijn de zaak te beoordeelen, dat kan ik niet toegeven. De belanghebbenden toch zijn zeker in staat om aan te wijzen, waar volgens hunne meening de grenzen gelegen zijn, en dan vertrouw ik dat zij aan den landmeter wel zullen willen overlaten om op het papier te brengen de grenzen door hen op het terrein aangewezen. Dat toch is niet het punt in quaestie; maar indien zij meenen ook daarvan verstand te hebben en het technische werk van den landmeter afkeuren, dan mogen zij ook daartegen hunne bezwaren doen gelden. In den regel echter zal op dit punt hunne medewerking ook door hen zelven niet verlangd worden.

Maar waar ik tegen heb, is, dat de landmeter, door de aanwijzing der grenzen op het papier, beschikt over de grenzen op het terrein, zonder dat de belanghebbenden op het terrein de grenzen hebben aangewezen en de meening van den landmeter daarover als juist hebben erkend . . . .

Het zij mij veroorloofd nog even terug te komen op de quaestie van het kadaster, voor zooveel het gesprokene door den heer van Deinse aangaat. Ook ik ben getroffen geweest door hetzelfde wat den heer Hartogh het woord deed opvatten. Het komt ook mij voor dat de heer van Deinse schijnbaar zich tegenover mij heeft gesteld, maar in werkelijkheid het geheel met mij eens was. Ook hij wenscht medewerking van belanghebbenden. Als hij spreekt van de opinie der belanghebbenden over bezit en verjaring, dan stelt hij niet iets tegenover het door mij verlangde, maar dan staat hij geheel op den bodem van hetgeen ik betoogd heb.

Aan den landmeter echter kan en mag geene beslissing over het bezit worden toegekend. De landmeter mag niet de autoriteit zijn, die aan iemand bezit toekent of het ontkent. Evenmin mag hij de persoon zijn die beoordeelt of door dat bezit, onder de omstandigheden waaronder het is uitgeoefend, verjaring is verkregen. Dat alles staat ver buiten de bevoegdheid van den landmeter. Maar indien de belanghebbende eigenaars over bezit en verjaring en de gevolgen daarvan het eens zijn, dan hebben zij het recht, het uitsluitend recht, daarover te beschikken. De eigenaars mogen omtrent het bezit en de grenzen van hunne aan elkander liggende eigendommen beschikken zooals zij goedvinden. Zij mogen eene onjuiste of eene juiste beschikking nemen — maar het recht van beschikking komt alleen hun toe; zooals zij de beschikking nemen, moet die gerespecteerd worden. Zelfs de rechter mag geene verjaring toepassen wanneer partijen er zich niet op beroepen. Partijen hebben te beslissen of zij dat middel al dan niet willen gebruiken. En wat den rechter niet eens toekomt, zou men den landmeters toestaan!

Met medewerking van partijen en met de technische hulp der landmeters kan een goed, rechtsgeldig en praktisch kadastraal plan tot stand komen.

De heer Pierson, *Minister van Financiën* (Hand.bl. 549): Over het vraagstuk van het kadaster met hem (Mr. Pijnappel) verder in discussie te treden, hoe leerzaam het ook voor mij zou zijn, daarvan moet ik afzien, omdat het te tijdroovend zou wezen. Ik ben volkomen bereid om hetgeen door hem is gesproken in ernstige overweging te nemen; de heer Pijnappel zal mij zelden iets zeggen dat ik niet in ernstige overweging wil nemen. Maar toch zou ik hem en andere juristen willen aanraden eens ernstig de practische bezwaren, die ik hedenmorgen heb ontvouwd, te overdenken, en deze zijn waarlijk niet uit de lucht gegrepen. Ik heb dit onderwerp niet à la légère behandeld. Ik heb daarover mannen geraadpleegd, rijp in ervaring met betrekking tot deze zaak.

EERSTE KAMER,

Voorloopig Verslag.

7. *Kadaster.* Over de vraag, of aan het kadaster en bepaaldelijk aan het kadastrale plan bewijskracht zoude kunnen worden toegekend, ontstond eene uitvoerige gedachtenwisseling. Sommigen meenden, dat daarnaar moest worden gestreefd en beriepen zich op het buitenland om te betoogen dat dit doel ook kan worden bereikt. Anderen waren van oordeel, dat het kadaster en het kadastrale plan, zooals die bij ons bestaan, daarvoor ten eenenmale ongeschikt zijn. Op dat plan wordt geene rekening gehouden met verheffingen van het terrein, zoodat het mogelijk is, dat in werkelijkheid de uitgestrektheid van een glooiend en oploopend terrein heel wat grooter is dan men uit het kadastrale plan zoude afleiden. De gewone schaal van dit plan is ook veel te klein, om daaraan bewijskracht toe te kennen. Gewezen werd ook op het gemis van een voldoend aantal vaste punten ten platten lande, waarvan bij de metingen kan worden uitgegaan, en nog op andere bezwaren.

Sommigen wilden bij de vaststelling van grootte, vorm en grenzen der perceelen de medewerking der eigenaars inroepen en dan daaraan bewijskracht toekennen, behoudens recht van tegenbewijs.

Anderen merkten op, dat den belanghebbenden een rechtsmiddel ten dienste moet staan om verkeerde tenaamstelling of grensteekening te doen veranderen.

De hoop werd uitgesproken, dat de Minister deze zaak, in de andere Kamer door den heer Pijnappel (*Handelingen* bladz. 534) besproken, met zorg zou willen onderzoeken, opdat aan rechtmatige verlangens zou kunnen worden tegemoet gekomen.

Memorie van Antwoord.

7. *Kadaster.* Het toekennen van bewijskracht aan de kadastrale kaarten is eene niet zóó eenvoudige zaak als ze door sommigen wordt voorgesteld.

De moeilijkheden vooral van technischen aard, die zich daarbij voordoen, moeten nog tot oplossing gebracht worden.

De zaak blijft echter de bijzondere aandacht van den ondergeteekende bezighouden.

Beraadslaging.

De heer Geertsema (Hand.bl. 205): In de Tweede Kamer is tusschen den Minister van Financiën en den heer Pijnappel een gedachtenwisseling gevoerd over het kadaster, eene gedachtenwisseling die ik met belangstelling heb gevolgd. In eene vroegere betrekking ben ik dagelijks in aanraking geweest met het kadaster, en ik heb daardoor leeren kennen de waarde van een goed ingericht kadaster, niet alleen voor den fiscus, maar ook voor ieder die met grondeigendom in aanraking komt. Ik voeg er bij dat het mij aangenaam is te

kunnen zeggen dat in de laatste jaren de inrichting van ons kadaster zeer is verbeterd, en het komt mij voor dat wij dit te danken hebben niet alleen aan de hoofdambtenaren bij het Departement van Financiën, maar ook aan het gehalte en den ijver van de jongere landmeters. Ik hoop dat de Minister daarvan genoegzaam overtuigd zal zijn om ook te zorgen dat dat personeel dat gehalte moge behouden, waartoe eene behoorlijke bezoldiging zeker veel zal kunnen bijdragen.

De heer Pijnappel heeft in de gedachtenwisseling waarvan ik sprak twee punten aangeraakt. In de allereerste plaats de quaestie van het wettelijk bewijs van het kadaster in het algemeen, waarvan hij de noodzakelijkheid heeft aangeduid. Ook de Minisier heeft de wenschelijkheid van zoodanig wettelijk bewijs niet ontkend.

Het kadaster is destijds ingevoerd met een fiscaal doel. De heffing van de grondbelasting is nader door de bepalingen onzer bestaande wetgeving, in verband met de veranderde toestanden in de maatschappij en met de voorschriften ten opzichte van de boekhouding bij de openbare registers, van aard en strekking niet weinig veranderd, en het is inderdaad te verwonderen dat er uit den toestand waarin we geraakt zijn, niet meer moeilijkheden ontstaan.

Ik wil er alleen dit van zeggen, hetgeen trouwens iedereen weet, dat wat betreft de omschrijving van mijn grondeigendom en mijn recht als hypotheekhouder, alles neerkomt op het nommer van het kadaster in de openbare registers aangeduid. Zoolang nu het kadaster geen bewijs geeft voor mijn recht, hangt de identiteit van het object waarop ik mijn recht kan uitoefenen, eenvoudig in de lucht.

Ik erken echter, dat het is een hoogst moeilijk onderwerp en dat wij zeer dankbaar moeten zijn, dat de Minister, die zich daarmede reeds vroeger heeft beziggehouden, ons heeft toegezegd de zaak te zullen ter hand nemen.

Het tweede punt, door den heer Pijnappel aangehaald, was van minder algemeen belang.

„Eindelijk wensch ik — zoo sprak hij in de vergadering van 16 December — om de zaak nog concreter te maken, niet te spreken van het kadaster, maar van het kadastrale plan. Daarover toch loopt de quaestie: niet over tenaamstelling, niet over de overschrijving van akten, die in de registers van het kadaster zijn te lezen, maar uitsluitend over dat deel van het kadaster, waarin de grenzen der perceelen graphisch zijn voorgesteld."

Waar ik tegen heb, zoo vervolgde de heer Pijnappel, is, dat de landmeter door de aanwijzing der grenzen op het papier, beschikt over de grenzen van het terrein, zonder dat de belanghebbenden op het terrein de grenzen hebben aangewezen en de meening van den landmeter daarover als juist hebben erkend.

Bij hermeting van kadastrale perceelen, die noodzakelijk kan worden om verschillende redenen, gaat de landmeter naar het terrein en brengt zijn

veldwerk op het kantoor, waar, op grond van het door den landmeter medegedeeld resultaat, verandering gebracht wordt in het plan.

Ik zeg het m. a. w. den heer Pijnappel na: „In het kadastrale plan behooren geene veranderingen gebracht te worden, dan met medewerking van de belanghebbenden."

Door een bekend magistraat is gezegd dat het kadaster toch, onder zekere omstandigheden kon leveren *een begin van bewijs.*

Is dat zoo, dan is het zeker, dat, wanneer men op de tegenwoordige wijze voortgaat, tegen mij, zonder mij te hebben gewaarschuwd, kan worden geschapen een begin van bewijs, waartegen het mij dikwijls onmogelijk zal zijn het noodige tegenbewijs te leveren.

Ten opzichte van dat eene door den heer Pijnappel genoemde concrete punt, komt het mij voor, dat, met terzijdestelling van de vraag of aan het kadaster in het algemeen bewijskracht zou kunnen worden toegekend, wel maatregelen zouden kunnen worden genomen, waardoor aan die grieven van de grondeigenaren zou kunnen worden te gemoet gekomen.

Ik veroorloof mij de aandacht van den Minister met aandrang op dit punt te vestigen.

De heer van Nispen tot Pannerden (Hand.bl. 206): De heer Geertsema heeft gewezen op de toekenning van bewijskracht aan de kadastrale kaarten. De Regeering verklaart dat deze zaak niet zoo gemakkelijk is als het wel schijnt. Ik ben der Regeering zeer dankbaar voor dit antwoord. In tegenstelling met den vorigen spreker meen ik den Minister in overweging te moeten geven om niet onberaden op het verzoek van den geachten afgevaardigde in te gaan. Onberaden is misschien het woord niet, laat ik liever zeggen: ik geef den Minister in overweging niet zonder nadenken op deze zaak in te gaan. De kadastrale plans zijn niet zoo gemakkelijk in orde te brengen, eene dikke pennestreek kan, als ik mij niet vergis, soms eene waarde vertegenwoordigen van m. 2,50. Maar daar is nog iets anders; in alle of althans in zeer vele kadastrale gemeenten ontbreken vaste punten, van waar de meting kan uitgaan; die te stellen, nieuwe kaarten en beschrijvingen te geven, kost geld, soms veel geld, dat te besteden daarop durf ik niet aan te dringen. Het zal den Minister van Financiën toch wel dikwijls gebeuren, dat hij den bodem van de schatkist ziet.

De heer van Lier (Hand.bl. 206): Verder wensch ik mij nog aan te sluiten bij hetgeen door den g. a. uit Groningen, den heer Geertsema, is gezegd. Ik was voornemens diezelfde zaak ter sprake te brengen, wat nu minder noodig is geworden. Alleen wensch ik er nog op aan te dringen, dat bij de administratie het besef levendig blijft, dat bij de regeling van de grenzen op de kaart, de zaak contradictoir worde behandeld en geene verwisseling van

grenzen op de kaart plaats hebbe, noch afvoering van een perceel van iemands naam, zonder contradictoire behandeling, waardoor beide partijen gelegenheid hebben zich te verzetten. De ambtenaren bij het kadaster zullen wel geneigd bevonden worden aan dat verlangen te voldoen; vooral onder het jongere geslacht zijn in den laatsten tijd — dit moet men niet vergeten — eminente krachten op dit terrein werkzaam, en indien nu nog van hooger hand op het wenschelijke van de zaak door mij bedoeld wordt gewezen, dan zal men bij de ambtenaren zeker alle medewerking ondervinden.

Het pleegde te gebeuren — ik geloof nu niet meer — dat een perceel van iemands naam werd afgevoerd, zonder dat men aanvankelijk wist waar het gebleven was. Dit kan bij eene contradictoire behandeling van de zaak niet geschieden. Dezelfde opmerking geldt ook voor de verdeeling der perceelen op het terrein. Gelijk mij door een collega werd medegedeeld, moeten daarbij in sommige provinciën in loco paaltjes worden gezet. Doch dat geschiedt somtijds niet, of door ééne der partijen. Dit kan aanleiding geven tot verwarring, maar dit zou gemakkelijk zijn te voorkomen, indien contradictoir de grenslijnen op het terrein worden aangewezen.

De heer Melvil van Lynden (Hand.bl. 207): Mijnheer de Voorzitter! Het had in mijn voornemen gelegen iets in het midden te brengen omtrent het onderwerp, besproken door de heeren Geertsema en van Lier, namelijk de inrichtingvan de kadastrale kaart en de bewijskracht aan de kadastrale plans toe te kennen.

Ik sluit mij geheel aan bij die geachte sprekers, maar wensch er nog iets bij te voegen. Het is bekend, dat oorspronkelijk het kadaster niet is ingericht met het doel om eigendom te bewijzen of eigendomsgrenzen vast te stellen, maar alleen om de heffing van de grondbelasting te verzekeren. Nu geloof ik, dat men, als men aan de kadastrale plans bewijskracht wenscht toe te kennen wat eigendomsgrenzen betreft, niet hetzelfde plan voor een ander doel moet willen gebruiken. Zij die aan kadastrale plans bewijskracht — behoudens tegenbewijs — willen toegekend zien, wenschen tevens, dat er een dubbel stel dier plans zal wezen. Het is voor de verzekering van de grondbelasting veel minder noodig, dat met groote nauwkeurigheid de grenzen der perceelen worden afgebakend dan voor de vaststelling van de eigendomsgrenzen, en daarom zou ik wenschen, dat bewijskracht alleen werd toegekend aan zulk een plan, waarin geen andere grenzen voorkwamen dan eigendomsgrenzen en waarvoor dus eene zeer groote nauwkeurigheid bij de meting noodig is. Deze eigendomsgrenzen zouden dan alleen contradictoir moeten worden vastgesteld en bleek er dan bij de opgeroepen eigenaars geene eenstemmigheid over de grenzen te bestaan, dan zou door een of ander teeken — bij voorbeeld eene stippellijn in plaats van de gewone rechte streep — moeten aangetoond worden, dat het eene betwistbare grens is.

Voor de verzekering van de belasting zou dan, wanneer een eigendom bestond uit meer dan één perceel, bijv. bosch, bouw- en weiland, de onderverdeeling in verschillende categorieën kunnen geschieden buiten medewerking der eigenaars op de wijze zooals nu geschiedt.

Nu heeft de Minister van Financiën gezegd, dat er zooveel moeilijkheden van technischen aard zich daarbij voordoen, die nog tot oplossing gebracht moeten worden, maar het is mij een raadsel welke moeilijkheden dit kunnen zijn. De landmeetkunde toch is zoover gevorderd, dat er geen groote technische bezwaren meer kunnen bestaan.

Een ander punt, door den Minister aangevoerd in de Tweede Kamer, is, dat er bij contradictoire vaststelling der grenzen zoovele personen zouden moeten worden opgeroepen, buren, wier gronden misschien een recht van erfdienstbaarheid hebben, en hypotheekhouders, waarvan er somtijds 15 à 18 zouden moeten worden opgeroepen.

Ja, Mijnheer de Voorzitter, op die manier kan men veel moeilijkheden zoeken. Ik zie niet in, waarom de hypotheekhouders er bij geroepen moeten worden. Wanneer tusschen eigenaar en buren de grenzen vaststaan, moet de hypotheekhouder daarmede genoegen nemen, evenzeer als wanneer de eigenaar van een met hypotheek bezwaard goed dit verkoopt aan een ander, en er ontstaat naderhand een verschil over de grenzen. Hij behoudt, wanneer men bedoeld heeft hem te kort te doen, de rechtsmiddelen die de wet aangeeft, als de actio Pauliana. Ook moet men in het oog houden dat, wanneer de eigenaar van met hypotheek bezwaard goed wil fraudeeren, hij daardoor minder in de gelegenheid is wanneer de landmeter hem en zijne buren oproept, want fraudeeren doet men niet in groot gezelschap, maar wanneer men alleen met den medeplichtigen buurman is.

Ik geloof inderdaad dat de door den Minister opgeworpen bezwaren niet zoo belangrijk zijn als door hem wordt ondersteld en wensch daarom deze aangelegenheid nog eens in zijne welwillende aandacht aan te bevelen.

De heer Pierson, *Minister van Financiën* (Hand.bl. 209): De heer Geertsema heeft een onderwerp ter sprake gebracht dat mij in de laatste maanden heel wat hoofdbrekens heeft gekost, en vermoedelijk nog wel zal blijven kosten, hetgeen daarvan het gevolg is, dat ik op dat punt geene ervaring heb, namelijk de quaestie van de vaststelling der kadastrale grenzen op zoodanige wijze dat bewijskracht daaraan wordt toegekend. Ik maak van deze gelegenheid gebruik om te gelijker tijd den heer Melvil van Lynden te beantwoorden, die over hetzelfde onderwerp gesproken heeft. Het zij mij vergund de verklaring af te leggen dat, wanneer de laatste geachte spreker met geringschatting heeft melding gemaakt van practische bezwaren, en gezegd dat die gezocht zijn, ik toch reden heb om aan de juistheid daarvan te twijfelen. Die practische bezwaren zijn inderdaad zeer groot.

Men heeft het denkbeeld aangegeven om voortaan bij alle metingen de grens contradictoir vast te stellen, dan zouden zij bewijskracht hebben. *Wat* zal echter bewijskracht hebben? Niet de grens, maar de kaart, het plan. Hoe zal het nu in de practijk gaan? Er heeft meting plaats, en deze wordt in de dagbladen medegedeeld of nominatim aangekondigd aan iederen belanghebbende. Oppert deze geene bezwaren tegen hetgeen in kaart is gebracht, dan zal deze rechtsgeldigheid hebben. Doch is het zoo gemakkelijk de juistheid van eene kaart of een plan te beoordeelen? In tallooze gevallen zal dit niet kunnen geschieden, en zal men zich moeten verlaten op het oordeel van den landmeter, wiens werk moet worden gecontroleerd. Daarin ligt de groote moeilijkheid.

Dezer dagen heb ik de zaak breedvoerig besproken met een man die jaren lang practisch werkzaam was op dit gebied; deze zeide mij de zaak niet aan te durven; hij durfde, aldus luidden zijne woorden, de rechten der Nederlandsche eigenaren van vaste goederen niet afhankelijk stellen van de fouten der landmeters.

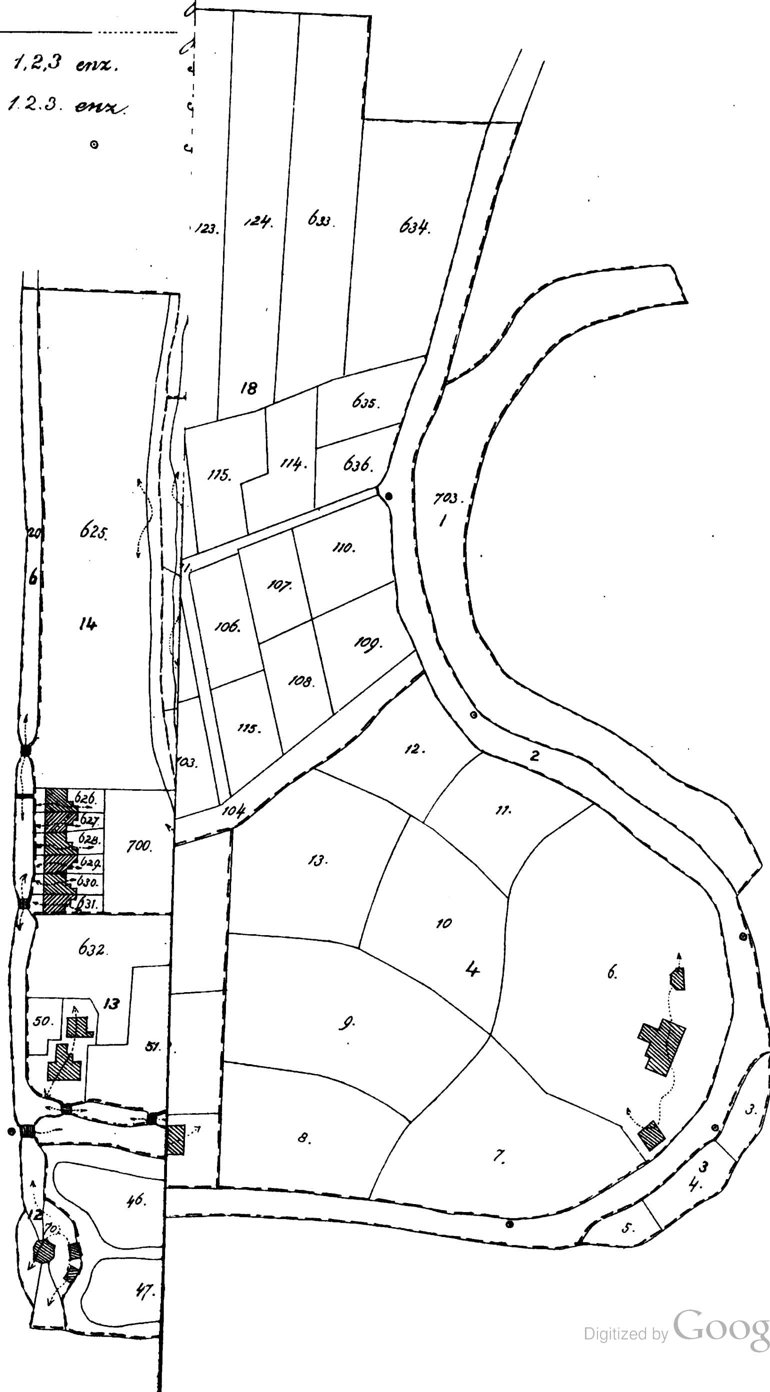
En zoolang deze moeilijkheid niet is opgelost verklaar ook ik de zaak niet aan te durven. Had ik zelf groote practische ervaring op dit gebied, ik zou misschien met een zeker vertrouwen over bezwaren heenstappen, omdat ik dan mijne ervaring zou kunnen stellen tegenover die van anderen. Maar nu het eerste niet het geval is, durf ik het laatste niet te doen. Nu ik mij op het oordeel van deskundigen moet verlaten, durf ik niet anders produceeren dan hetgeen menschen, op wier oordeel ik vertrouwen heb, mij met den meest mogelijken nadruk hebben gezegd.

De heer Melvil van Lynden (Hand.bl. 210): Mijnheer de Voorzitter! Een woord slechts. Indien er onduidelijkheid is, zal de schuld daarvan wel aan mij liggen. Maar het is mijne bedoeling geweest te verlangen dat aan eigenaren tusschen wie de grenzen worden vastgesteld niet alleen de kaart zal worden vertoond, maar dat eene contradictoire behandeling op het terrein zal plaats hebben, al wensch ik ook, dat aan de eigenaars de kaart worde vertoond vorens die in het kadastrale plan worde opgenomen.

Nu werpt de Minister mij tegen: maar hoevele menschen zijn er die in staat zijn zulke kaarten te beoordeelen? Ik antwoord: hoevele menschen die de tusschenkomst van een notaris inroepen, hebben verstand van akten en wat daarmede verband houdt? Toch vindt men er geen bezwaar in om een notaris met het opmaken der akte te belasten, omdat men in hem vertrouwen stelt op grond van zijne bekwaamheid en ervaring.

Hetzelfde moet mijns inziens gelden ten opzichte van de landmeters. Wanneer men het over de grenzen op het terrein eens is, kan men het in kaart brengen daarvan gerust aan den landmeter overlaten, te meer omdat men alleen wenscht dat die kaarten bewijskracht zullen hebben, *behoudens tegenbewijs.*

Verkla

1,2,3 enz.
1.2.3. enz.
123.
124.
633.
634.
18
635.
636.
115.
114.
703.
1
625.
20
6
14
110.
107.
106.
109.
108.
115.
12.
2
103.
104
626.
627.
628.
629.
630.
631.
700.
11.
13.
10
4
6.
632.
13
50.
51.
9.
8.
7.
3.
3
4.
5.
46.
12
702
47.

Een kadaster met bewijskracht voor de grenzen der zakelijke rechten.

De laatste besprekingen in onze volksvertegenwoordiging waren aanleiding dat ik mij de vraag stelde: kan met behulp van het bestaande kadaster, met weinig kosten, geleidelijk en zonder ingrijpende wetswijzigingen een kadaster worden gemaakt met bewijskracht of rechtsgeldigheid voor de grenzen der zakelijke rechten?

Ik wil trachten deze vraag in bevestigenden zin te beantwoorden.

Vooraf moet ik echter, ter voorkoming van begripsverwarring aangeven, dat, onder een kadaster met bewijskracht voor de grenzen der zakelijke rechten moet verstaan worden eene instelling, welke de grenzen dezer rechten, met het eigendomsrecht aan de spits, door rechtsgeldige metingen verzekert.

Rechtsgeldigheid dus van *meetgetallen*, gemeten uit erkende vaste punten in tegenwoordigheid van de betrokken partijen, door haar gecontroleerd en als juist erkend.

De eerste schrede op den goeden weg zou zijn: *decentralisatie der landmeters* en *wijziging hunner werkzaamheden.*

Wanneer het Rijk verdeeld werd in kadastrale kringen, bevattende 10 à 15 aanéénliggende kadastrale gemeenten [1]), in welker centrum een landmeter werd geplaatst, zou deze, indien hij ontheven werd van het maken van hulpkaarten en metingstaten, tijd en gelegenheid hebben om in zijnen kadastralen kring:

1e. steenen palen (kadasterpalen) te plaatsen, welke als beginpunten der metingen moeten dienen, en deze palen te verzekeren met

---

[1]) De gemeenten, waarin eene stad gelegen is uitgezonderd; deze zouden naar mate van haren omvang één of meer kadastrale kringen bevatten.

behulp van reeds bestaande vaste punten (huizen, torens, bruggen, enz.), in afwachting van het tot stand komen der driehoeksmeting van lagere orde, waaraan deze palen verbonden moeten worden.

De kadasterpalen zouden bij voorkeur op publieke wegen en dijken moeten geplaatst worden in overleg met de betrokken besturen; was plaatsing op particulier eigendom noodzakelijk, dan zou met den eigenaar gecontracteerd moeten worden; onderling zouden ze polygoontrekken moeten vormen, waarvan de hoeken en lengten successievelijk gemeten worden volgens vast te stellen voorschriften.

2e. bij overdracht van zakelijke rechten waarbij gedeelten van kadastrale perceelen betrokken zijn, de nieuwe grenzen te verzekeren en vast te stellen op nagenoeg dezelfde wijze als de Staat doet bij het vaststellen van de grenzen zijner eigendommen langs rivieren (oeverconstateeringen.)

Het is niet meer dan billijk dat ieder eigenaar of zakelijk-rechthebbende dezelfde middelen heeft om zijne grenzen te verzekeren als de Staat; vooral op het platteland, waar de grenzen onbewaakt liggen en de eigenaar dikwijls veraf woont, zullen partijen gretig gebruik maken van de gelegenheid om bewijskracht te geven aan de meting, door bij onderhandsch geschrift de vaste punten en meetgetallen te erkennen (art. 1912 B. W.)

Acht de eigenaar zijne grenzen voldoende verzekerd, zooals in steden meestal het geval is, waar muren of schuttingen de afscheidingen vormen, of zijn er andere redenen, waarom hij de meting van den landmeter niet als juist wil erkennen, welnu, niemand dwingt hem er toe; alleen zou de landmeter verplicht zijn op het veldwerk te vermelden, waarom de onderteekening niet heeft plaats gehad.

De grenzen, welke op deze wijze bewijskracht hadden verkregen, zouden met roode lijnen op de kaart moeten worden afgebeeld.

Overschrijving in de openbare registers van het onderhandsch geschrift, waarbij partijen de juistheid der meting erkennen, zou m. i. niet noodig zijn, daar de levering van het onroerend goed reeds door de overschrijving der akte heeft plaats gehad. Deze geschriften zouden kunnen worden vrijgesteld van zegel- en registratierechten; het oorspronkelijk stuk zou in het archief van den hypotheekbewaarder kunnen worden gedeponeerd, terwijl afdrukken op lichtdruk papier aan partijen werden uitgereikt.

3e. terreinsveranderingen in te meten voor de heffing der grondbelasting;

4e. het particulier werk te verrichten.

Om bovenstaande werkzaamheden te verrichten zouden tot het archief van den landmeter moeten behooren: de veldplans en veldwerken der tot zijnen kring behoorende kadastrale gemeenten; een kopie van het register 71 met de inhoudsgrootte achter elk perceel; een naamlijst der zakelijk-rechthebbenden in volgorde der artikelen van den kadastralen legger met vermelding van de kadastrale nommers achter ieders naam; een theodoliet om de hoeken der polygoontrekken met voldoende nauwkeurigheid te meten; een prisma om loodlijnen te bepalen, een meetveer van 20 Meter, splitsbaar in twee deelen van 10 Meter; alsmede de noodige baken.

De kadastrale toepassingen der metingen zouden kunnen geschieden aan de kantoren van de hypotheken en het kadaster door de teekenaars onder leiding van een landmeter. [1])

De voornaamste voordeelen van deze decentralisatie en andere wijze van werken zouden zijn: de op de wijze der oeverconstateeringen vastgestelde grenzen zouden bewijskracht hebben; de landmeter zou zich geheel kunnen wijden aan het in orde brengen der kadastrale kaarten; [2]) onjuiste tenaamstellingen, fictieve in consorten stellingen, enz. zouden, daar hij meer in aanraking komt met gemeentebesturen en met het publiek, kunnen worden hersteld; zonder hermeting zou, ook met onnauwkeurige kaarten, een veldwerk ontstaan, dat, gebaseerd op de kadasterpalen, één geheel vormde en dus bij het samenstellen van een nieuwe kaart dienst kon doen; voor het verrichten van lengtemetingen, het plaatsen van kadasterpalen enz., zouden vaste arbeiders in dienst kunnen genomen worden, die door voortdurende oefening eene groote bedrevenheid in dat werk zouden verkrijgen; het publiek zou er mede gebaat zijn, want de hulp van den landmeter zou niet veel kosten en gemakkelijk te verkrijgen zijn,

[1]) De landmeter, die de meting verricht heeft kaarteert deze op een kopie van het veldplan en zendt de kopie met het veldwerk aan den ingenieur-verificateur.

[2]) Bij de tegenwoordige werkwijze besteedt de landmeter gemiddeld 40 à 50 dagen van het jaar om de veranderingen in 30 kadastrale gemeenten op te meten!

waardoor het particulier werk zou toenemen en bijgevolg meer opbrengen. [1])

Is deze maatregel uitvoerbaar zonder groote kosten?

Er zijn 1164 kadastrale gemeenten [2]) en het maximum der landmeters is 190. Worden de hermetingen gestaakt [3]), de kantoordiensten door boekhouders vervangen en de bijbladen door teekenaars vervaardigd, dan zijn er, na aftrek van 7 landmeters, die voor speciale diensten gebruikt worden (departement, graadmeting, domeinen), 183 landmeters disponibel.

In elke 10 gemeenten één landmeter plaatsende, zouden er nog 66 landmeters overblijven voor de metingen in de steden en het leiden der kaarteeringen aan de hypotheekkantoren; globaal berekend zou dus het corps landmeters geen uitbreiding behoeven.

Het corps teekenaars zou echter grooter moeten worden; doch de meerdere opbrengst van het particulier werk zou waarschijnlijk de kosten dekken, welke voor de uitbreiding van het personeel en het aanschaffen van instrumenten en kadasterpalen noodig zijn.

Wanneer een proef werd genomen, op de door mij aangegeven wijze te werken in bv. 10 aanéén liggende gemeenten, en het resultaat gunstig was, zou deze maatregel successievelijk over het geheele Rijk kunnen worden uitgebreid. Het kadaster zou er beter door worden en het publiek zou er zeer mede gebaat zijn.

Mocht de ondervinding leeren dat het publiek medewerkte om bewijskracht te geven aan de metingen der landmeters, dan zou de tijd zijn aangebroken om eene meer ingrijpende verandering te doen plaats hebben, waardoor op den duur alle grenzen van zakelijke rechten bewijskracht zouden verkrijgen.

---

[1]) Vele notarissen en particulieren zijn thans verstoken van de hulp van een landmeter, daar de reiskosten alleen de zaak te duur zouden maken; o. a. Staats-Vlaanderen, (Middelburg standplaats), Elburg, Harderwijk, Nijkerk, (Arnhem standplaats), enz. enz.

[2]) Het aantal gemeenten is ontleend aan het werkje van D. van Konijnenburg, wet op de grondbelasting van 26 Mei 1870, Staatsblad No. 82 (bladz. 65 e. v.)

[3]) Bij het meten uit kadasterpalen zijn de hermetingen niet meer noodig, daar ieder landmeter hermetingsveldwerk maakt.

Deze zou in hoofdtrekken hierin bestaan: de kadastrale leggers blijven als zoodanig niet behouden maar worden belastingleggers; de kadastrale nommers vervallen als zoodanig en worden belastingnommers; op de kadastrale kaarten worden de grenzen der zakelijke rechten door roode stippellijnen aangegeven, welke de grenzen der kadastrale perceelen vormen [1]); deze worden aangeduid door een rood perceelnommer (zie bijgaande teekening); de belastingnommers blijven echter op de kadastrale kaart voorkomen. De belasting leggers en nommers worden bijgehouden op de thans gebruikelijke wijze (staten 73, 75 en hulpkaarten).

Een nieuwe kadastrale legger wordt opgemaakt, waarvan de inrichting zoo eenvoudig mogelijk kan zijn.

Daarin worden de zakelijk-rechthebbenden artikelsgewijs geboekt; onder het hoofd van den zakelijk-rechthebbende worden de kadastrale nommers (in rood), de aanduidingen van de soort van eigendom (huis en tuin, hofstede, enz.) en de oppervlakten der kadastrale perceelen vermeld, met verwijzing naar de deelen van overschrijving en inschrijving (reg. 4 en 3 der hypotheken); door middel van hulpstaten hebben de overboekingen van geheele en gedeeltelijke perceelen plaats, waarvan maandelijks kopieën gezonden worden aan den landmeter.

Tusschen den kadastralen en den belasting legger wordt verband gehouden door verwijzing naar de wederzijdsche artikelen.

Er wordt een nieuw register 69^a der hypotheken aangelegd. Daarin worden alleen de roode kadasternommers ingeschreven met verwijzing naar het oude register 69^a; in dit register worden de nommers met rooden inkt verwezen naar het nieuwe register.

De bijhouding van den kadastralen legger zou evenals van het reg. 69^a aan het hypotheekkantoor moeten geschieden, daar de hypotheekbewaarder belang heeft bij hunne goede instandhouding.

Het gevolg van dezen maatregel zou zijn, dat *alle* nieuwe grenzen van zakelijke rechten, ook als zij samenvallen met grenzen van belastingperceelen, moesten gemeten worden. Werd bv. van het kadastrale perceel 4 (rood) verkocht het gedeelte groot ongeveer

---

[1]) Gemeentegrenzen blijven als perceelgrenzen bestaan, daar ze alleen door een wet kunnen veranderen.

24 aren, zijnde de belastingnommers 11 en 12, dan zou het verkochte gedeelte niet op naam kunnen komen van den kooper zonder splitsing van nommer 4 (rood); er zou dus opmeting plaats moeten hebben, daar de aanduiding door de belastingnommers dezelfde kracht zou hebben als het noemen in de akte van een gedeelte, aangeduid door een der windstreken (Noord, Zuid, enz.)

Daar deze metingen met behulp van het publiek bewijskracht verkregen, zou er langzamerhand een kadaster ontstaan, met bewijskracht voor alle grenzen, daar ook de bestaande grenzen op den duur door grensregelingen of dadingen zouden vastgesteld worden of door mutatiën zouden verdwijnen.

Nadeelige gevolgen voor de rechten van hypotheek, voor het grondcrediet en de grondbelasting zouden niet ontstaan, want de eigenaar kan een deel van zijn perceel bezwaren of verkoopen door het aanduiden van dit gedeelte met behulp van de belastingnommers; de hypotheekbewaarder kan met behulp van het reg. 69[a], gecontroleerd door den kadastralen legger, nagaan welke gedeelten van een perceel bezwaard zijn; de grondbelasting, evenals waterschaps- en polderlasten, kunnen geheven worden met behulp van den belastinglegger.

Daar ook deze hervorming na voorafgaande proefneming geleidelijk kan geschieden, kunnen de kosten voor uitbreiding van personeel en vernieuwing van den kadastralen legger en het reg. 69[a] over meerdere jaren verdeeld worden.

J. G. A. BOON.

KADASTRALE APHORISMEN.

II.

Wil men succes verwachten van een streven naar hervorming van de grondslagen eener staatsinstelling, dan moet de daarvoor noodige stuwkracht worden aangewend door de daarbij belanghebbenden, en *niet* door ondergeschikte ambtenaren bij die instelling.

Het is een persoonlijke meening dat het niet in strijd is met een loyale opvatting van ambtenaarsplichten, door in publieke geschriften, met gebruikmaking van gegevens die men slechts kent door zijn kwaliteit, bijdragen te leveren die een bestaand vertrouwen kunnen ondermijnen in een staatsinstelling, waarbij men als ambtenaar dient.

Wanneer men meent te mogen zeggen: „een kadaster met bewijs- „kracht omtrent de grenzen der perceelen is een stelsel met *achter-deurtjes*", dan mag men ook zeggen: het bestaande stelsel in kadasterzaken is een stelsel zonder slot of grendel.

Wie meent dat er verband bestaat tusschen het aantal procenten waarmede grondeigenaars tevreden zijn bij geldbeleggingen, en de meerdere of mindere nauwkeurigheid der kadastrale kaart, kan evengoed meenen, dat de kennis die noodig is voor het ambt van hypotheekbewaarder in eenige betrekking staat tot het inkomen aan dat ambt verbonden.

Als kaart- en landmeetkunde een wetenschap was die op de gewone scholen werd onderwezen, zou het begrijpelijk zijn, dat het beheer van het Nederlandsche kadaster berustte bij de afdeeling Registratie.

Het zou getuigen voor een behoorlijk inzicht in kadastrale- land-

meetkundige toestanden wanneer men begreep dat *tact* en *toewijding* onmisbare eigenschappen zijn voor den ambtenaar, belast met de instandhouding van het bestaande kadaster.

Omdat *tact* en *toewijding* nu eenmaal dingen zijn die *wel* kunnen worden aangekweekt en bevorderd, maar *niet* gelast, zou het een daad zijn van verstandige politiek wanneer men tegemoet kwam aan rechtmatige grieven der ambtenaren.

De toekomst zal leeren of de Excellentie die zich een held voelde toen hij constateerde „de koe bij de horens te hebben gevat" inderdaad een held is geweest in het behartigen van de belangen eener staatsinstelling die aan zijn zorgen waren toevertrouwd.

Waar recht en billijkheid moet wijken voor *macht*, kan ook alleen *macht* voor ondergang behoeden.

Waar zelfbehoud van het geheel op het spel staat, is het plicht dat door ieder deel van dit geheel ondergeschikte zaken worden vergeten, om door *aaneensluiting* een zoo groot mogelijke tegenweer in het leven te roepen.

J. EEKHOF.

NOG ENKELE KADASTRALE APHORISMEN.

Was na de invoering van ons B. W. de beteekenis van ons fransch kadaster voor eigendoms- en hypotheekrecht aan belanghebbenden bekend geweest, het zou reeds lang door een rechtsgeldig kadaster vervangen zijn.

Belanghebbenden verkeeren in den waan, dat hunne rechten door het kadaster verzekerd zijn.

Doel der hervorming van het kadaster moet zijn den waan van het publiek te maken tot eene werkelijkheid: het recht moet in overeenstemming worden gebracht met het volksbewustzijn (Cf. „Open brief" bl. 49).

Voor eene deugdelijke hervorming moet men het geheele gebied dezer veelzijdige instelling, niet het minst dat der kadastrale techniek, met volledige kennis van zaken overzien en zoowel in bijzaken als in hoofdzaken rekening houden met de mogelijkheid eener duurzame bijhouding.

De gevaarlijkste dilettanten op kadastraal gebied zijn belastingambtenaren.

I. Boer Hz.

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Nieuwe leden:

L. M. Knaud, Landmeter 1e klasse van het kadaster in Ned.-Indië.
M. J. L. Vogel, Landmeter van het kadaster te Almelo,
G. S. Neuteboom, Adsp. Landmeter van het kadaster te Rotterdam.

BERICHTEN.

De heer H. J. F. Bingen landmeter der 1e klasse van het kadaster te Roermond is aldaar den 19en Februari 1898 overleden.

Bij K. B. van 28 Februari 1898 No. 33 zijn met ingang van 1 Maart d. a. v. benoemd: tot landmeter der 1e klasse van het kadaster A. A. G. J. Soutendijk te Tiel, en tot id. van de 2e klasse E. R. de Vries te Gorinchem.

De landmeter van het kadaster Th. L. Kwisthout te Assen is met 1 Maart 1898 ter beschikking gesteld van de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing.

De adspirant-landmeter F. A. L. Kater te Roermond is met 1 April 1898 toegevoegd aan een der landmeters voor den velddienst te Rotterdam.

HET PARTICULIERE WERK.[1])

Na het in werking treden der nieuwe regeling betreffende de werkzaamheden ten koste van belanghebbenden door ambtenaren van het kadaster te verrichten, deed zich al spoedig de vraag voor, of van de daarop betrekkelijke voorschriften verklaard kan worden, dat aan verschil van opvatting niet kan worden gedacht en werd door het bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde de wensch te kennen geven dit onderwerp te bespreken ter algemeene vergadering van dit jaar.

Ik heb mij gaarne bereid verklaard de discussie hierover in te leiden om op deze wijze eene breede gedachtenwisseling uit te lokken.

Vergun mij daartoe, Mijne Heeren, eenige oogenblikken uwe welwillende aandacht.

Volgens de instructie der ambtenaren van het kadaster omvat het particuliere werk het doen van opmetingen, verdeeling of verkaveling van terreinen, grensuitzettingen en het vervaardigen of bijwerken van kaarten of registers.

Opmeting van perceelen met het doel de juiste oppervlakte vast te stellen ter bepaling van den koopprijs, opmeting van nieuwe eigensdomsgrenzen vóór de opmaking van het transport — zoodat de omschrijving van het onroerend goed in de akte steunt op de voorafgegane meting en daaraan bewijskracht geeft —, de bespoedigde toepassing van overgedragen perceelsgedeelten in de kadastrale stukken ter bekoming van nieuwe nummers, ten einde bij het vestigen van hypotheek het te bezwaren gedeelte juist te kunnen aanwijzen, zietdaar redenen tot het doen van aanvragen om meting, voor de uitvoering waarvan iederen landmeter van het kadaster geschikt moet worden geacht en waarvoor in het belang van het publiek de beschikbaarstelling van een ambtenaar bezwaarlijk mag worden geweigerd.

---

[1]) Voordracht gehouden op de algemeene Vergadering der leden van de Vereeniging v. K. en L. dd. 8. November 1897.

Bij verdeeling of verkaveling van terreinen zijn de omstandigheden geheel anders.

Hierbij worden den landmeters van het kadaster veelal diensten gevraagd, die niet onder de gewone techniek van het kadaster kunnen gerekend worden.

Dikwijls hangt de exploitatie van een bouwterrein, zijne waarde en ook het toekomstig aanzien eener stadswijk zeer nauw samen met het inzicht van den landmeter.

Hij was tot dusverre meermalen de raadsman, de technische adviseur voor de indeeling van het terrein.

De vraag is nu, is de landmeter verplicht die diensten, b.v. het projecteeren van een plan tot verdeeling, of het overbrengen daarvan op het terrein, te bewijzen?

Zoo ja, behoort dit dan om niet te geschieden, of mag daarvoor belooning gerekend worden?

In het eerste geval: heeft het publiek het recht de hulp van een bepaalden landmeter te vragen, of moet het zich en zijne belangen schikken naar de aanwijzing van den ingenieur-verificateur?

Indien afzonderlijke belooning gerekend mag worden, behoort deze dan onder het gewone loon ten bate van de algemeene kas, dus bij surplus ten bate van den Staat, of mag de landmeter de vruchten van zijn arbeid en van zijn intellect ten eigen nutte aanwenden, b.v. door „vergunning" te vragen tot assistentie bij het exploiteeren van bouwterrein?

Hetzelfde geldt ten aanzien van de verdeeling van perceelen bij publieke veiling.

Daar hier de kadastrale toepassing in den regel slechts volgt na toewijzing der perceelen, wanneer alsdan blijkt dat kadastrale nummers moeten worden gesplitst, is voor dit deel van het particuliere werk de aanwijzing van een kadaster-ambtenaar niet noodzakelijk, maar kan ook — en dit gebeurt vaak — de verdeeling door een ander, hetzij bouwkundige of deskundige in terrein-exploitatie geschieden.

Wordt in deze echter onze hulp ingeroepen, dan stelt men er vaak prijs op ons oordeel te vernemen over de door partijen meest wenschelijk geachte indeeling, of wel men laat deze geheel over aan den aangewezen ambtenaar.

Hier zou het weigeren van advies veelal intrekking der aanvrage ten gevolge hebben, althans bij een volgende gelegenheid onze bijstand niet meer worden begeerd.

Een ander, in sommige streken van ons land veelal het belangrijkst deel van de verrichtingen voor particulieren, bestaat wel in het aanwijzen der kadastrale grenzen van de bij de meting betrokken perceelen.

Hier vooral zijn tact en routine noodig om bij verschil tusschen partijen te trachten de gerezen bezwaren op te lossen; eene minder oordeelkundige behandeling kan aanleiding geven tot het in het leven roepen van processen, terwijl het juist ons streven moet zijn te trachten deze te voorkomen.

Het behoeft geen betoog, dat het bij aanvrage tot grensaanwijzing niet altijd mogelijk is eene bepaalde uitkomst op te geven, vooral niet, wanneer ons blijkt, dat het kadastrale plan niet voldoende nauwkeurig is en vertrouwbare gegevens van vroegere metingen ontbreken. Somtijds gebeurt het dat men de kwestie beter oplost door overreding dan door meting, vooral daar het Nederlandsch burgerlijkrecht het bezit erkent en handhaaft.

Bij dit belangrijk deel van het particuliere werk heb ik sedert jaren den regel aangenomen en heb mij daarbij steeds goed bevonden om het vermoedelijk bedrag der kosten en voorschotten te laten déponeeren en geen aanwijzing der betwiste grens te verstrekken dan na uitnoodiging van de tegenpartij om bij de meting tegenwoordig te zijn, al weigert hij ook tot délimitatie mede te werken.

Verschijnt deze evenwel na behoorlijke en tijdige oproeping niet ter plaatse, dan worden de werkzaamheden natuurlijk toch verricht.

Terwijl er bij de voorbereiding tot het werk een groot verschil is tusschen aanvragen om meting of verdeeling en tusschen die welke délimitatie ten doel hebben, zoo is het verklaarbaar dat de aangewezen ambtenaar in de beide eerste gevallen zich de grenzen der betrokken perceelen laat aanduiden door de daarbij aanwezige belanghebbenden en dus uitgaat van de veronderstelling dat de eigenaren of huurders de grenzen hunner perceelen in den regel kennen, terwijl zelfs, wanneer hunne aanwijzing afwijkt van den toestand volgens het kadastrale plan, het meestal aanbeveling verdient hen niet op het verschil te wijzen, ten einde geen geschillen uit te lokken.

Bij de opmeting van bouwterreinen doet zich echter de moeilijkheid voor dat vaak piketten worden geslagen, die tijdens den bouw van huizen of bij het plaatsen eener afscheiding verloren raken, zoodat de inbezitneming van gekochten grond meermalen niet juist overeenkomt met het contract tusschen kooper en verkooper en evenmin met de gegevens der meting.

De vraag is nu of in die gevallen de ambtenaar verplicht is politietoezicht uit te oefenen, of hij gehouden is bij uitmeting van een stuk grond het daaraangrenzende, bij eene vorige gelegenheid afgepaald, na te gaan, om te constateeren of er te veel of te weinig is ingenomen, m. a. w. of hij genoodzaakt is den exploitant van het bouwterrein (verkooper) op ontdekte verschillen opmerkzaam te maken.

Te Arnhem is het tot dusverre gebruikelijk (dit wordt echter als onverplichte welwillendheid beschouwd) de vorige veldaanteekeningen mede te nemen en deze zooveel mogelijk te controleeren; gaarne zou ik vernemen hoe het hiermede in andere streken des lands gesteld is.

Daar het vervaardigen of bijwerken van kaarten wel in den regel aan de boekhouders zal worden opgedragen en overigens weinig aanleiding zal opleveren tot belangrijke meeningsverschillen, vermeen ik U mijne heeren, hiermede een kort overzicht te hebben gegeven van de werkzaamheden, waarbij dikwijls onze hulp ten koste van belanghebbenden wordt ingeroepen en van eenige vragen die zich daarbij in hoofdzaak kunnen voordoen.

Velen uwer zullen in het begin dezes jaars verwacht hebben bij eene eventueele regeling van het besproken onderwerp eene vaststelling van bepaalde tarieven te zien tot stand komen, waaraan men zich in voorkomende gevallen te houden had, of die althans eenigszins tot leiddraad zouden kunnen strekken.

Nu is er in de voorschriften, omtrent dit zoo gewichtig équivalent voor de aan het publiek bewezen diensten, slechts sprake van het verleenen van hulp tegen vergoeding van een billijk loon, berekend in verhouding tot den aard en den omvang van het werk.

De beteekenis is dus deze dat aard en omvang een verschillend tarief gedoogen.

Het woord „billijk", hoe snedig ook ter plaatse, is echter te vaag om als maatstaf te dienen en volgens de bewoordingen van hetzelfde art. 222 I. K., waaraan ook deze aanhaling is ontleend, staat die billijkheid alleen ter beoordeeling van den ingenieur-verificateur die vermindering of verhooging kan gelasten, wanneer hij de berekening te hoog of te laag acht.

Waar ik hier vooropstel dat mij nimmer eenige bezwaren zijn voorgekomen bij de bepaling van het honorarium voor gepresteerden arbeid, dat tot dusverre voor geen enkele declaratie vermindering is gelast, vermeen ik toch hier te mogen vragen naar den toestand in andere divisiën.

De omstandigheden zijn nu natuurlijk aanmerkelijk gewijzigd, bij de voorlaatste regeling had de aangewezen ambtenaar eenig, zij het ook een gering, belang bij de vaststelling van het salaris, nu is die prikkel voor goed verdwenen.

Wat de inzichten der Regeering omtrent de te volgen tarieven betreft is mij alleen bekend, dat deze in bepaalde geschillen of naar aanleiding van vragen of opmerkingen wel eens heeft te kennen gegeven „dit of dat tarief per uur is in het voorkomend geval te hoog," of iets minder vaag „moge voor eene meting van geringen omvang gelden, doch kan thans niet worden toegepast," beslissingen of wenken, die ons telkens herinneren aan het negatief stelsel, maar waaruit bezwaarlijk een algemeen bruikbaar of gewenscht tarief valt af te leiden.

Ten opzichte van de onlangs ingevoerde formulieren van aanvrage wil ik hier niet veel zeggen, het zou dan ook een lastig geval worden ze te prijzen. Blijkbaar heeft men hiermede de administratie der posterijen willen in de hand werken door formulieren te nemen van zoodanige grootte dat ze in eene enveloppe dubbel port vorderen; ook is de toelichting omvangrijk en tijdroovend en eischt eene afzonderlijke administratie.

Terwijl ook de verrekenstaten der bewaarders, die tweemaal in het jaar worden opgemaakt, van Rijkswege worden verstrekt, is het opmerkelijk dat het materieel, hetwelk door de landmeters van het kadaster moet worden gebruikt, zooals de stortingsstaten, die iedere maand in duplo moeten worden opgemaakt, benevens de notas van

kosten aan belanghebbenden over te leggen, nog steeds door hen zelf moeten worden geleverd. Dit zelfde geschiedt trouwens ook met het materieel en de drukkosten voor de meest belangrijke stukken van het kadastraal archief, de veldaanteekeningen!

Bij de bespreking van het onderwerp in behandeling behoort nog een voornaam punt te worden overwogen n.l. de aansprakelijkheid voor het werk door den landmeter van het kadaster voor particulieren verricht.

De redeneering ligt natuurlijk voor de hand „de Staat heeft een deel zijner ambtenaren belast met zeker werk, teneinde zich daarvan voordeelen te verzekeren, een werk namelijk waarmede zij zich vroeger niet inliet en eerst langzamerhand ging bemoeien om het ten slotte nagenoeg geheel aan zich te trekken" — want dat is het einddoel, zoodra het tegenwoordig korps ambtenaren met zijn algemeene, bijzondere en personeele toelagen zal hebben plaats gemaakt voor eene jongere generatie; — de Staat dus, die zijn ambtenaren ter beschikking stelt van het publiek, dat niet eens de keuze heeft van den aan te wijzen ambtenaar en die het surplus der baten van het werk ontvangt moet wel de verantwoordelijkheid daarvoor aanvaarden.

De scherpzinnigheid van den onlangs afgetreden Minister van Financiën echter heeft eene oplossing gevonden, welke die klip zorgvuldig vermeed.

Feitelijk is tegenover het publiek niets veranderd, behalve dat aan de ingenieurs-verificateur de macht is gegeven de notas van kosten ook te kunnen verhoogen. Behoudens deze bepaling is nagenoeg alles ongewijzigd gebleven, alleen zijn de baten *geconfisqueerd*; daar wordt nu over beschikt volgens regelen, die sedert de invoering reeds tot zeer gegronde klachten hebben aanleiding gegeven.

Laat ons nu eens nagaan hoe het voorheen en thans met die verantwoordelijkheid gesteld was en is.

Het lijdt bij mij geen twijfel dat, toen het particulier werk geheel vrij was en belanghebbenden zich konden wenden tot den ambtenaar, die hen het meest aanstond en aan wien zij de uitvoering het liefst toevertrouwden, ook deze alleen aansprakelijk was en dus bij het in

rekening te brengen salaris eene assuratie premie begrepen was voor eventueele misslagen.

Bij de daarop gevolgde regeling, aanwijzing van den ambtenaar door den ingenieur-verificateur, had deze zaak terstond moeten geregeld worden; ik ben echter steeds in de meening geweest dat ook toen de aangewezen landmeter alleen verantwoordelijk was voor de geldelijke gevolgen van eventueele fouten en zich niet zou kunnen verschuilen achter de goedkeuring zijner metingstaten door den ingenieur-verificateur bij misslagen in nommers of grootte van opgemeten en bij het kadaster toegepaste perceelen.

Die indruk is mij bijgebleven bij de wetenschap dat in gevallen, waarin, naar het mij voorkwam, de Staat uitsluitend aansprakelijk zou zijn, b. v, bij het afgeven van extracten uit het plan, deze die verantwoordelijkheid geheel ontkende.

Laat mij dit even door een enkel voorbeeld toelichten.

Aan eene zekere bewaring in Nederland kwam op het nette plan een nommer voor, laten wij aannemen 936, waaruit zeer gemakkelijk 986 te lezen was. Nu was toevallig 986 een perceel van nagenoeg gelijke oppervlakte, elders gelegen, doch op naam van denzelfden eigenaar als N⁰ 936.

Er werd afgegeven een extract plan en legger, waarop dus in beide stukken met eenige andere perceelen 986 voorkwam, terwijl 936 bedoeld was en werd daarop na eigendomsoverdracht hypotheek gevestigd.

Zoodra de vergissing aan het licht kwam, volgde door minder goede verstandhouding tusschen bewaarder enbetrokken notaris onmiddellijk exploit aan eerstgenoemden, vordering tot betaling der kosten van rectificatie, van royement, van vestiging eener nieuwe hypotheek en van alle verdere onkosten.

De bewaarder meende zich te kunnen dekken door te wijzen op het onduidelijk plan en achter den betrokken landmeter, die het foutieve extract-plan had geteekend en zoo werd het oordeel des Ministers ingeroepen daar de opbrengst der beide afgegeven stukken ten bate der schatkist kwam.

De Minister verklaarde echter dat de Staat niet kon worden aansprakelijk gesteld voor fouten in een extract-plan vervaardigd door den landmeter voor den kantoordienst en afgegeven door den bewaarder,

alzoo in het midden latende wie van beiden de kosten zou hebben te betalen.

Ik heb begrepen dat altijd een zelfde ontwijkend antwoord zou worden gegeven en nà de organisatie van 1 Mei j.l. nog steeds zal volgen, zoodra des Ministers tusschenkomst zal worden ingeroepen bij altijd mogelijke vergissingen in zake particulier werk, die zelfs zeer ernstige gevolgen kunnen hebben, terwijl het bij mij ook vast staat dat, wanneer in deze de beslissing van den burgerlijken rechter door het publiek zou worden ingeroepen, deze den ambtenaar verantwoordelijk zal stellen, die de fout beging.

Het ontbreken eener administratieve rechtspraak doet zich hier bijzonder gevoelen.

En wanneer deze mijne opvatting algemeen mocht worden gedeeld, dat de ambtenaar met de opdracht belast uitsluitend verantwoordelijk is, dan volgt daaruit — dit in antwoord op vragen, door mij zoo straks gesteld — dat de administratie den ambtenaar niet verplichten kan tot werkzaamheden of adviezen, waarvan hij de verantwoordelijkheid niet wenscht te aanvaarden.

Nu zal deze bij den een zwaarder wegen dan bij den ander, maar toch zal ieder onzer, belast met uitvoering van opdrachten voor particulieren. op zijne beurt komen voor de oplossing van vragen, die hij, wanneer hij ten volle overtuigd is alleen verantwoordelijk te zijn voor zijn werk, zal blijven weigeren.

De eenvoudigste oplossing zou m. i. deze zijn dat uit de kas van het particulier werk tevens bestreden werden de nadeelige gevolgen eener geldelijke verantwoordelijkheid tegenover het publiek.

Bij het overwegen der finantieele gevolgen van de reorganisatie van het werk voor particulieren stel ik er prijs op te dezer gelegenheid op te merken, dat ik als lid van het comité ten vorige jare benoemd om te trachten verbetering te krijgen in 's Ministers aanvankelijke plannen — na de daarin door Zijne Excellentie aangebrachte wijzigingen — het tot stand komen er van niet mocht tegenwerken, hoezeer deze het meerendeel der oudere ambtenaren in ongunstiger conditie plaatste en door verlaging van het gemiddeld inkomen der hoogere klassen het geheele vak déprécieerde.

De beschouwing van den toenmaligen Minister, dat ambtenaren

van gelijken rang niet zeer uiteenloopende inkomsten behooren te hebben, naarmate zij in de eene of andere divisie werkzaam zijn (Memorie van toelichting Staatsbegrooting '97 Hoofdstuk VII B) was ongemotiveerd, zoolang den ambtenaren naar bepaalde regelen gelegenheid werd gegeven naar eene betere standplaats te dingen; thans zijn de uiteenloopende inkomsten bestendigd, zonder gelegenheid tot redres.

Daar wij van den heer Sprenger van Eyk, niettegenstaande het goed hart ons toegedragen, hetwelk ten overvloede bleek uit den spoed, waarmede de bij de Staatsbegrooting voor 1897 aangenomen veranderingen werden ingevoerd, nimmer iets meer hadden te hopen, blijven wij gaarne vertrouwen stellen in het bekende billijkheidsgevoel van zijnen ambtsopvolger, om te trachten de meest gewenschte verandering te bekomen in den vorm van verhooging naar dienstjaren.

Eén groot voordeel is echter verkregen n.l. lotsverbetering voor de jongere — hoewel in leeftijd nagenoeg met ons gelijk staande — ambtenaren, deze is echter slechts tijdelijk, daar de promotiekans dezelfde is gebleven, zelfs nog veel ongunstiger is, dan in de verleden jaar samengestelde „Toelichting en becijferingen" van het Comité naar statistieke gegevens was berekend.

Gekomen aan het einde van mijn taak, de inleiding van het onderwerp „het particuliere werk" in deze vergadering van deskundigen, in wier midden het mij dus bezwaarlijk was nieuwe gezichtspunten te openen, waarbij ik mij trouwens alleen ten doel heb gesteld op eenvoudige wijze eenige vragen te behandelen, die zich in deze door onvolledigheid der betrekkelijke voorschriften kunnen voordoen, hoop ik U voldoende stof te hebben geleverd voor een zakelijk en geanimeerd debat, leerrijk tevens voor ons allen, indien wij op deze wijze de onderscheiden inzichten leeren kennen, in de verschillende deelen van ons land.

H. P. DE HAAN.

HET PARTICULIERE WERK.

Beraadslaging.

De *Voorzitter* brengt den spreker dank voor zijn inleiding en opent het debat.

De heer Hoffmann herinnert (onder verwijzing naar jaargang 1897, 1e afl. van het tijdschrift) aan de toezegging door den Minister van Financiën gedaan, om geen deficit ten laste der landmeters te zullen brengen, veroorzaakt door maatregelen der Regeering, ten opzichte van de opbrengst van het particulier werk.

Heeft de inleider reeds niet veel goeds gezegd van de ingevoerde opdrachts-formulieren, spreker meent dat de wijze waarop, bij de invulling der opdrachtsbrieven specificatie wordt verlangd, van den tijd aan het particuliere werk besteed, van beslist nadeeligen invloed is op het bedrag der nota. Voorts verklaart hij zich niet in staat een opdrachtsbrief naar behooren intevullen en hij zal gaarne vernemen of anderen daarmee ook bezwaren hebben ondervonden.

De heer Meijer meent, krachtens zijn ondervinding opgedaan gedurende het tienjarig tijdvak waarin hij uitsluitend particulier werk verrichtte in den Haag, in deze een oordeel te mogen uitspreken.

Hij ondervond ook onmiddellijk het bezwaar omtrent de invulling der formulieren en wel in die mate, dat de geheele verantwoording van tijd en kosten op den ouden voet geschiedt. Immers in de praktijk doet het zich herhaaldelijk voor dat onvoorziene omstandigheden de voorgenomene overeenkomst van partijen, voor wie de opmeting geschiedt, doen wijzigen en hiermede het reeds verrichte werk waardeloos maken, zoodat de daaraan bestede tijd verspild blijkt.

Consequente doorvoering der specificatie van den tijd acht hij om nog vele andere redenen geheel onmogelijk.

De verantwoordelijkheid van den landmeter voor de metingen die hij verricht zou hem een grove onbillijkheid jegens dien ambtenaar toeschijnen. Het gebeurt dat het publiek schade lijdt uithoofde van fouten door den landmeter voor den gewonen dienst begaan, zonder

dat deze voor zijn verzuim aansprakelijk wordt gesteld. De finantieele nadeelen die uit een misslag bij particuliere meting begaan, voor het publiek kunnen ontstaan, kunnen enorm groot worden, veel grooter dan de landmeter in staat zou zijn te betalen. Tegen de meening dat de schade zou moeten worden vergoed uit de algemeene kas van het particuliere werk, zou hij ten sterkste protesteeren, wijl het tegen alle recht zou indruischen, de landmeters gezamenlijk te laten boeten, voor een vergissing die een hunner beging. Spreker concludeert dat de Staat eenig en alleen de verantwoordelijkheid en de eventueele kosten moet dragen.

De heer Boer sluit zich aan bij deze conclusie van den heer Meijer.

Hij wil echter eene opmerking maken over invulling opdrachtsbrieven en stelt de vraag: bevatten de verstrekte formulieren voorschriften? Er doet zich een analoog geval voor met de hulpkaarten; ook daarop worden tabellen ter invulling aangeboden. Die tabellen verschillen onderling; hij kent er reeds vierderlei. Bevatten zij bindende voorschriften dan zou de landmeter onophoudelijk onder verschillende voorschriften werken. Formulieren zijn voor hem geen voorschriften van de bevoegde overheid (van wien?) maar hulpmiddelen, waarvan de landmeter gebruik maakt in verband met gegeven voorschriften.

De heer de Haan zou er prijs op stellen te mogen vernemen of een der aanwezige leden een bepaald geval kan mededeelen, waaruit omtrent de verantwoordelijkheid van den landmeter iets valt afteleiden. Hem is vroeger door den hoofdambtenaar in de divisie, waarin hij werkzaam is, wel te kennen gegeven dat hij de aansprakelijkheid voor zijn werk ook in hare finantieele gevolgen behoorde te dragen.

De heer Boer merkt op dat er zich meermalen gevallen voordeden waarin voor het publiek nadeel sproot uit misslagen door landmeters begaan. Echter heeft het publiek steeds zelf de schade geleden. De regeering onttrok zich telkens aan de zaak door het achterdeurtje, dat het kadaster alleen dient en slechts ingericht is voor heffing der grondbelasting. Spreker meent dat de Staat aansprakelijk behoort te zijn voor het werk zijner ambtenaren. Hij betreurt ten zeerste het ontbreken van administratieve rechtspraak.

Den heer de Haan is een geval bekend in Duitschland, waar

een telegraafambtenaar veroordeeld werd de schade te vergoeden die voortvloeide uit foutieve overseining van een telegram. Hij vreest bij analogie daaruit te moeten afleiden dat ook ten onzent een kadasterambtenaar gevaar loopt voor geldelijke schade wanneer hij een misslag begaat.

De heer Meijer kan het nut van finantieele verantwoordelijkheid der ambtenaren niet inzien. De landmeter zal persoonlijk dikwijls niet in staat zijn de geleden schade te vergoeden; een cautie wordt door hem niet gesteld. Hij wil gaarne een motie uitlokken waarin de regeering aanleiding kan vinden zich in deze te verklaren. Mocht dan blijken dat de landmeter persoonlijk aansprakelijk is voor de gevolgen van vergissing, dan zou hij 't particulier werk geen benijdenswaardigen werkkring vinden, en hij voor zich zou dan geen enkele meting verrichten zonder die den volgenden dag nog eens te verifiëeren. Hij vraagt of het bestuur genegen is een motie in den evengenoemden zin voor te stellen.

De heer Boer wil nog mededeelen dat in Duitschland de grondboekrechter verantwoordelijk is voor de gevolgen voortvloeiende uit „Versehen". In de praktijk komt dit hierop neer dat hij aansprakélijk is, behalve voor opzettelijke fouten, voor de gevolgen van grove onachtzaamheid; subsidiair is de Staat aansprakelijk. In Australië worden alle vorderingen in zake het grondregister nominaal gericht tegen den directeur, de toegewezen uitkeeringen geschieden echter uit het assurantiefonds en is dit ontoereikend, uit de schatkist. Het beginsel behoort te zijn: algemeene aansprakelijkheid van den Staat voor misslagen door zijne ambtenaren begaan. Een waarborgsom behoort nimmer te worden gesteld door ambtenaren ten behoeve van het publiek, alleen ten behoeve van den Staat, doch dan heeft het publiek er geen belang bij.

De heer ten Oever acht het niet onwaarschijnlijk dat bij een eisch tot schadevergoeding, de bewaarder in 't gedrang kan komen. Gewoonlijk of althans dikwijls worden na een meting voor particulieren, de uitkomsten dadelijk bij het kadaster toegepast en daarna onmiddellijk extracten van den nieuwen toestand afgegeven; voor die extracten rekent hij den bewaarder even goed aansprakelijk als voor alle extracten uit kadastrale stukken. Die extracten kunnen echter formeel onberispelijk zijn, maar tengevolge van fouten in de

grondslagen voor de metingsstukken onjuist en dan zal de bewaarder, al is hij tegenover het publiek aansprakelijk, zeker wel verhaal op den Staat hebben.

De heer Gombault meent dat de bewaarder ingevolge het Koninklijk Besluit van 1828 wel aansprakelijk is tegenover het publiek voor de afgifte van foutieve extracten, doch ook alleen voor zooveel betreft afwijkingen tusschen de afgegeven extracten en de kadastrale stukken waaruit ze zijn getrokken. Met de onjuistheden door den landmeter begaan, bij de samenstelling der metingstukken, heeft dit dus niets gemeen. Voor die werkzaamheden ontvangt de landmeter opdracht van zijn chef, hij verricht ze dus, ook luidens de bepalingen der algemeene instructie voor de ambtenaren van het kadaster, als dienstwerk, en hiervoor is hij slechts verantwoording schuldig aan den Staat. Wordt van den landmeter schadevergoeding geëischt door particulieren dan zal hij den Staat in vrijwaring roepen.

De heer de Haan ziet in 't niet stellen van een cautie eene aanwijzing dat de landmeter persoonlijk geen geldelijk nadeel behoeft te lijden wegens begane vergissingen. Zijns inziens ontstaat de onzekerheid, doordat de opdracht geschiedt aan een bepaalden ambtenaar; deze levert eene declaratie in op zijn naam; uit dat stuk blijkt niet dat het in rekening gebrachte honorarium hem niet ten goede komt. Het publiek verlangt, en terecht, eenigen waarborg voor de juistheid van het geleverde werk, men denke er wel aan dat het geen keuze heeft, nu is het toch niet billijk dat het de dupe wordt van eventueele, gelukkig slechts zeldzaam voorkomende, vergissingen, welke echter, dat geeft hij gaarne toe, in sommige gevallen groote kosten kunnen veroorzaken.

Het ligt dus voor de hand dat het alsdan hem, die het werk heeft uitgevoerd en daarvoor een zeker bedrag in rekening heeft gebracht, verantwoordelijk acht.

Spreker stelt zich niet veel voor van een in vrijwaring roepen van den Staat, doch acht eene bepaalde uitspraak dringend gewenscht.

De heer Hoffmann ziet, wanneer uit een misslag van den landmeter nadeel mocht ontstaan, in ieder geval het publiek de dupe worden. Regeering en ambtenaar zullen ieder voor zich wel de aansprakelijkheid weten aftewijzen en dit zal hun gemakkelijk vallen wijl de oorzaak van fouten veelal in 't kadaster schuilt.

Spreker kan zich alleen een persoonlijke verantwoordelijkheid van den landmeter denken voor de op zich zelf staande metingen, voor werkzaamheden die niet op kadastrale gegevens berusten.

Er zou alleen sprake kunnen zijn over verantwoordelijkheid van de regeering of van de ambtenaren als het kadaster rechtsgeldigheid bezat.

De heer Meijer geeft ook als meening te kennen, dat de kwestie der verantwoordelijkheid wel een open vraag zal blijven. Wordt een fout begaan dan zal het publiek bij het onderzoek naar den schuldige op allerlei excepties stuiten. In antwoord op een hem door den voorzitter gedane vraag, of hij voornemens is een motie als vroeger door hem bedoeld is, intedienen, zegt de heer Meijer zulks liever aan het bestuur te willen overlaten.

De heer Boer stelt voor, het bestuur opdracht te verstrekken de quaestie ter overweging aan te bevelen aan het Hoofdbestuur en zulks onder overlegging van de beschouwingen van den heer de Haan en van het optemaken verslag der gehouden discussiën. Dit voorstel wordt bij acclamatie aangenomen.

De heer Gombault had de indiening van een motie door den heer Meijer verwacht en hij zou zulks met genoegen gezien hebben, omdat naar zijn oordeel het bestuur der vereeniging met meer grond kan optreden, als het zich kan beroepen op een uitspraak der vergadering.

De heer ten Oever zegt, als het bestuur zich tot het Hoofdbestuur wendt, dan worde daarbij opgemerkt dat de bewaarder moeilijk verantwoordelijk kan zijn, tenzij hij in staat zij, ook het technisch deel van het werk te beoordeelen en voorzien zij het geheele wapentuig van den landmeter, waarvoor hij als 't ware een dubbelganger van laatstgenoemde zou moeten zijn.

Door het bestuur wordt alsnu de volgende motie voorgesteld:

De vergadering, gehoord de inleiding van den heer de Haan *en de discussiën der vergadering over het onderwerp: „Het particuliere werk;" is van oordeel, dat de Staat verantwoordelijk behoort te zijn voor de schade door het publiek geleden, ten gevolge van misslagen, in den arbeid der ambtenaren van het kadaster.*

De heer van der Veur kan met de motie meegaan, doch zou wenschen daarin te doen uitkomen dat, waar sprake is van missla-

gen en fouten, deze niet aan de ambtenaren, doch aan de gebrekkigen inrichting van het kadaster zijn te wijten.

De heer Meijer deelt die meening niet. Hij vindt de motie zooals ze is gesteld, kort en kernachtig en zou elke wijziging daarvan betreuren.

De heer Boer meent ook dat de motie geen verandering of bijvoeging noodig heeft, dewijl het doel der motie is het uitspreken van een algemeen beginsel omtrent de verantwoordelijkheid.

De opinie van den heer van der Veur vindt evenwel van meerdere zijden instemming waarom, als amendement op de motie, wordt voorgesteld achter de woorden: „Het particuliere werk" intelasschen: „*tevens overwegende den slechten toestand van het kadaster*".

Bij de stemming over dit amendement, verklaren 19 leden zich er voor en 19 er tegen, zoodat het volgens art. 12 der statuten, verworpen is.

Daarna wordt de motie in den oorspronkelijken vorm in stemming gebracht en met groote meerderheid (9 stemmen tegen) aangenomen.

De heer W. den Hartogh zou er prijs op stellen, de zienswijze der vergadering te vernemen omtrent het door den inleider reeds aangeroerde vraagpunt, de „vergunningen". Volgens de voorschriften kan de ingenieur-verificateur vergunning verleenen tot het verrichten van werkzaamheden niet vallende onder een der categorieën van verrichtingen, als particulier werk in de instructie omschreven. Hem is een geval bekend waarin door particulieren de hulp van een landmeter van het kadaster werd aangevraagd tot het uitzetten van een stratenplan in een te exploiteeren bouwterrein. De betrokken landmeter meende dat het uitzetten van straten niet tot het particuliere werk behoorde; als gevolg daarvan werd door zijne Excellentie den Minister van Financiën machtiging gegeven aan een teekenaar, die voor deze werkzaamheden geschikt was, vergunning te verleenen de meting te verrichten. Later werd voor een dergelijk werk ook een landmeter door den ingenieur-verificateur vergunning gegeven.

Deze opvatting komt hem voor in strijd te zijn met de bedoeling en bij algemeene toepassing zou daaruit een belangrijk deficit ontstaan voor de kas van het particuliere werk.

De heer Hondius zegt met het door den heer den Hartogh bedoelde geval ook bekend te zijn, omdat het voorviel in de divisie

Utrecht. Zijns inziens was de daar ingeslagen weg de beste.

Het werk waarvoor de hulp van den landmeter van het kadaster gevraagd werd, n.l. het uitzetten van rooilijnen, had met het kadaster niet het minst te maken. Dit werd geacht te behooren tot de taak van het gemeentebestuur. Eerst als de straten op het terrein waren afgepaald, volgde verkaveling en verkoop van bouwterrein.

Daarvoor was die zaak, in een adres van den aanvrager, aan het oordeel van den Minister van Financiën onderworpen.

Zijne Excellentie keurde goed dat een teekenaar van het kadaster, die tijdelijk als landmeter van de gemeente Utrecht was werkzaam geweest, vergunning zou aanvragen tot de uitzetting van het door den gemeenteraad vastgestelde stratenplan en machtigde den ingenieur-verificateur dien teekenaar de noodige vergunning te verleenen. Spreker meent dan ook dat het werk voor particulieren, als dienstwerk gedaan, steeds verband moet houden met het kadaster en dat dus alleen de opbrengst der verrichtingen in dien zin, in de algemeene kas behoort te komen.

Ten slotte meent spreker te moeten opmerken dat het uitzetten van rooilijnen door den landmeter van het kadaster, ten nauwste samenhangt met de zooeven besproken kwestie der verantwoordelijkheid. Doet de landmeter het werk krachtens vergunning, dan is hij ook tegenover de koopers van het bouwterrein persoonlijk aansprakelijk in geval de gemeente de uitgezette rooilijn niet als de juiste erkent. Geheel anders is dit waar de landmeter zijn taak als dienstwerk verricht.

De heer Boer merkt op dat het hier geldt de bepaling der grens tusschen opdrachten en vergunningen. Er bestaan werkzaamheden als 't verrichten van schattingen, 't uitbrengen van advies als deskundige ingevolge opdracht door een rechtbank gedaan, die beslist onder de rubriek behooren waarvoor „vergunning" kan worden aangevraagd. Hij meent dat het ligt op den weg der Regeering, die grens nader vasttestellen opdat men weet waaraan men zich kan houden en opdat er overal op gelijke wijze wordt gehandeld.

De heer Meijer kan geen verschil zien tusschen den aard der werkzaamheden verbonden b. v. aan 't verkavelen van een polder en 't uitzetten van een stratenplan, beide behooren zijns inziens tot het gewone particuliere werk.

De heer Barenbroek heeft in de 7e divisie steeds het beginsel toegepast dat alle werkzaamheden waarvoor opmeting noodig is, behooren tot de rubriek particulier werk, krachtens gewone aanvrage en opdracht te verrichten door een landmeter van het kadaster.

De heer de Haan en de voorzitter laten zich in gelijken geest uit.

De heer den Hartogh beweert dat de Minister *niet* in beginsel heeft beslist dat het uitzetten van straten werkzaamheden zijn, welke krachtens vergunning kunnen geschieden, doch slechts voor *één* speciaal geval hiertoe vergunning is gegeven, voorts leidt hij uit de houding der vergadering af, dat deze de in Utrecht gevolgde zienswijze niet deelt.

De *voorzitter*, hoewel overtuigd dat, in aansluiting aan de inleiding van den heer de Haan, nog over verschillende punten valt te debatteeren, aarzelt toch met het oog op den tijd (het was reeds vijf uur) de discussiën langer te doen voortzetten. Voor uitvoerige behandeling zal de tijd te kort schieten, waarom hij in overweging geeft de behandeling van het onderwerp aftebreken, tenzij de vergadering zich daarentegen mocht verklaren. Nadat zulks gebleken is niet het geval te zijn en nadat ook de heer de Haan — hoewel met leedwezen constateerende dat hij op vele door hem gestelde vragen niet het antwoord der vergadering zal vernemen — heeft te kennen gegeven dat hij voortzetting van het debat thans niet wenschelijk acht, worden de beraadslagingen over dit onderwerp gesloten.

De Secretaris
DE VRIES.

Eenige aanteekeningen over de rechten, welke in de Gouvernementslanden op Celebes op de onbebouwde en bebouwde gronden, alsmede het water worden uitgeoefend.

Door mijn verblijf en werkkring alhier ben ik in de gelegenheid geweest eenige gegevens over het bovenstaande onderwerp te verzamelen en heb daaruit eene bijdrage opgebouwd, waarvoor, naar ik mij vlei, door de Redactie van dit Tijdschrift eene plaats zal worden ingeruimd.

Ik ben er volkomen van overtuigd, dat het hier behandelde geen of weinig belangstelling zal wekken bij de *Nederlandsche* lezers doch vertrouw tevens, dat dit niet bij de *Indische* het geval zal zijn.

Daarom ben ik — hoewel na eenige aarzeling — er toe overgegaan deze bijdrage in te zenden om hen (n.l. de Indische lezers) langs dezen weg kennis te doen maken met die rechten en toestanden, welke in vele opzichten afwijken met de elders vigeerende.

De rechten, welke de bevolking van de Gouvernementslanden, behoorende tot het gouvernement *Celebes*, op de onbebouwde gronden, binnen de grenzen van de door haar bewoond wordende landstreken, uitoefent, verschillen onderling aanmerkelijk.

Dit moet hoofdzakelijk worden toegeschreven:

1°. Aan de omstandigheid, dat de verschillende landen, in dit gebied gelegen, voornamelijk door drie volksstammen worden bewoond: *Makassaren*, *Boegineezen* en *Saleijereezen*, die, ofschoon zij tot hetzelfde menschenras behooren, noch in taal, noch in zeden en gebruiken met elkaar overeenstemmen.

Hoewel in hoofdtrekken wel aan te geven is, waar die diverse stammen eigenlijk t'huis behooren, is de grens toch niet altijd scherp te trekken, daar het herhaaldelijk voorkomt, dat zij in één en dezelfde kampong samen wonen en zich door huwelijken hoe langer hoe meer vermengen.

In het algemeen kan echter wel worden aangenomen, dat het noordelijk en oostelijk gedeelte van de afdeeling *Noorderdistricten* hoofdzakelijk door *Boegineezen,* doch het zuid- en zuidoostelijk gedeelte van die afdeeling voornamelijk door *Makassaren* wordt bewoond.

De bevolking der afdeeling *Makassar* en der afdeeling *Zuiderdistricten* bestaat grootendeels uit *Makassaren* terwijl, wat de afdeeling *Oosterdistricten* betreft, in de onder-afdeelingen *Balangnipa* en *Bikéroe* in hoofdzaak *Boegineezen* en in de onderafdeelingen *Boelecomba* en *Kadjang* meerendeels *Makassaren* worden aangetroffen.

De *Saleijereezen* bewonen echter meer uitsluitend het eiland *Saleijer* en de daaronder ressorteerende eilanden.

2°. Aan het feit, dat de verschillende afdeelingen op diverse tijden onder ons gezag zijn gekomen, hetgeen natuurlijk veel invloed op de zeden en gewoonten van de bevolking heeft uitgeoefend. Het ligt toch voor de hand, dat de zeden en gebruiken van de bevolking, wier landen meer dan een eeuw onder ons direct bestuur zijn geweest, geleidelijk weg aanmerkelijke wijzigingen hebben ondergaan, daarentegen in die landen waar de bevolking dat voorrecht nog niet zoo lang deelachtig is meer ongeschonden bewaard zijn gebleven.

Over het algemeen genomen hecht de inlander, in dit gewest woonachtig, weinig waarde aan de onbebouwde gronden, hetgeen niet alleen blijkt uit de vrijgevige bepalingen, ter zake van de ontginning, maar ook uit de wijze waarop die ontginning plaats heeft. In den regel toch worden de woeste gronden een paar jaar in kultuur gebracht om daarna te worden verlaten, door welken roofbouw de bosschen, die in de Gouvernementslanden toch al schaarsch zijn, natuurlijk gaandeweg worden vernield.

Vermoedelijk zal die onverschilligheid wel daaraan te wijten zijn, dat de onbebouwde gronden in dit Gouvernement, in vergelijking met die in andere landen, (b.v. *Sumatra* en *Borneo*) zoo weinig voordeel opleveren, en over het algemeen nog in zoo ruime mate voorhanden zijn, dat in de naaste toekomst nog geen gebrek aan gronden voor de ontginning te vreezen is.

Echter worden niet alle onbebouwde gronden tot ontginning of andere doeleinden afgestaan. In den regel is dit niet het geval met die gronden waar arènpalmen, wilde bamboe, alsmede deugdzaam

hout, in eenigszins aanzienlijke hoeveelheid, worden aangetroffen.

Wèl kan daarop vergunning verleend worden tot het tappen van jagoweer (palmwijn) of tot het kappen van bamboe en hout voor huis- en scheepsbouw.

In de afdeeling *Noorderdistricten* is in ieder regentschap, hetwelk slechts eene eenigszins aanzienlijke uitgestrektheid daartoe geschikte woeste gronden bezit, een gedeelte van die gronden afgezonderd om tot jachtterrein (ongko) voor den regent te dienen.

Deze terreinen hebben doorgaans eene oppervlakte van 500 tot 1000 hectaren en zijn meestal met jong opgaand hout en alang-alang begroeid.

Op die gronden mag zonder toestemming van den betrokken regent noch gejaagd, noch gekapt worden. Evenmin mogen zij worden ontgonnen.

In overeenstemming met *Java* heeft iedere kampong, welke in de nabijheid ligt van onbebouwde met gras begroeide gronden, een gedeelte daarvan afgezonderd voor algemeene weideplaats.

In alle afdeelingen (*Saleijer* wordt verder buiten beschouwing gelaten) worden geene onbebouwde gronden speciaal voor ontginningen aangewezen, doch deze hebben overal plaats, waar daartoe geschikte gronden aanwezig zijn, mits op die gronden geen goed timmerhout of andere boschproducten van waarde in aanzienlijke hoeveelheid voorkomen, en zij niet voor jachtterrein of algemeene weide zijn afgezonderd.

In de afdeeling *Noorderdistricten* bestaat de gewoonte dat de strandbosschen, zoodra de grond door aanslibbing hoog genoeg geworden is, bij voorkeur tot den aanleg van rijstvelden en nipatuinen worden gebezigd.

Onder de onbebouwde gronden zijn geene begrepen, welke uitsluitend, bij afwisseling met andere gronden, nu eens bebouwd en dan weer braak blijven liggen; toch worden dikwijls boschgronden, welke reeds tot tuinen zijn ontgonnen, doch na één- tot vierjarig gebruik weer zijn verlaten, nogmaals ontgonnen, zoodra die gronden opnieuw met jong opgaand hout zijn begroeid, en aldus de alang-alang of ander onkruid is doodgegaan.

Dit kan men echter niet als wisselbouw aanmerken want, zooals hieronder zal worden aangetoond, verliest de oorspronkelijke ontginner al vrij spoedig zijn recht op braakliggende gronden.

In de afdeeling *Makassar* waar, in tegenstelling met andere afdeelingen, nagenoeg geen onbebouwde gronden meer voorhanden zijn, worden de reeds tot tuinen ontgonnen gronden, bij afwisseling met andere reeds ontgonnen gronden, nu eens bebouwd en dan weer braakliggende gelaten.

Tot goed verstand van hetgeen hieronder verder, over de rechten op onbebouwde gronden, zal vermeld worden, dient met een enkel woord te worden aangegeven, in welke standen de inlandsche maatschappij, in dit gewest, is gesplitst.

Om met het oog op den aard van dit tijdschrift niet te uitvoerig te worden, zullen in het vervolg van dit overzicht, meer uitsluitend de afdeelingen *Makassar* en de *Noorderdistricten* behandeld worden, en de toestand in andere afdeelingen slechts worden aangehaald wanneer dit, om de een of andere reden, gewenscht voorkomt.

In de afdeelingen *Makassar* in de *Noorderdistricten* heeft men de volgende standen:

a hoofden: zooals regenten, soelewatangs of plaatsvervangers van regenten, glarangs (districtshoofden) en kamponghoofden;

b. geestelijken; zooals kalief's, imam's, katté's, bidal's, goeroe's;

c. edellieden met den titel van karaëng (Makassaarsch) Aroeng (Boegineesch), daëng en daëngna. De eerste beide categorieën zijn afstammelingen van vorsten of regenten en hunne naaste familieleden terwijl de laatstgenoemde twee meestal meer verwijderde afstammelingen van regenten of andere aanzienlijke hoofden zijn,

d. vrije ingezetenen;

e. erf- of poesaka-slaven.

De regenten worden zooveel mogelijk uit de anaq-karaëng gekozen.

De door het Bestuur erkende of aangestelde priesters zooals kalief's, imam's en katté's worden meestal gekozen uit de anaq-karaëng, anaq-daëng en anaq-goeroe; men vindt er ook wel niet adelijken onder. De slaven, over het algemeen poesaka- of erf-slaven genoemd, zijn meestal afstammelingen van personen, die als zoodanig van elders zijn aangevoerd of in vroeger tijden door de vorsten, wegens misdrijven, tot de slavernij zijn veroordeeld.

Zij moeten erfelijk in ééne familie blijven en mogen niet worden verkocht.

De kinderen van slaven volgen den staat hunne ouders, indien beide tot dien staat behooren, doch indien één hunner een vrije is, en de soenrang (huwelijksgift) voor de vrouw is betaald, zijn zij slechts voor een gedeelte slaven.

Wat de verdeeling der landen betreft, behoorende tot het gouvernement *Celebes*, die onder ons direct bestuur zijn gebracht, bestaat de afdeeling *Makassar* uit de onderafdeelingen *Makassar* en *Tello* (Parangloé), welke eerst weder is onderverdeeld in 14 kampongs, die bestuurd worden door hoofden met den titel van kapitein, luitenant, glarang, djannang en sergeanten, terwijl de tweede genoemde,. die door een controleur bestuurd wordt, onderverdeeld is in 7 glarangschappen, ieder bestuurd door een hoofd, met den titel van glarang, en deze glarangschappen weer in kampongs, waarvan de hoofden meestal dan titel voeren van djannang.

De afdeeling *Noorderdistricten* is verdeeld in vier onderafdeelingen *Maros, Pangkadjene, Segeri* en de *Bergregentschappen*, ook genaamd „*Labotangaija*".

Aan het hoofd der afdeeling staat een Adsistent-Resident woonachtig te *Maros*; aan het hoofd der onderafdeelingen *Pangkadjene, Segeri* en de *Bergregentschappen*, een controleur van het Binnenlandsch-Bestuur.

Die onderafdeelingen zijn weer verdeeld in regentschappen, welke door regenten bestuurd worden, en wel *Maros* in 7, *Pangkadjene* in 2, *Segeri* in en de *Bergregentschappen* in 5 regentschappen.

Die regenten dragen den titel van Karaëng, Aroeng of Soelewatang.

Deze regentschappen zijn weder verdeeld in kampongs, welke bestuurd worden door kamponghoofden, met den titel van matowa, glarang, amonggoeroe, lomo en djannang.

De meeste kampongs hebben ieder een hoofd, doch enkele kleine kampongs, dicht bij een groote kampong gelegen, staan onder het toezicht van het hoofd van de groote.

Na deze uitwijding komen wij weer op ons eigenlijk onderwerp terug en dienen nu in de eerste plaats nategaan of onbebouwde grond,

die het voorwerp van bezit of eigendom van een bepaald persoon uitmaken, individueel worden bezeten.

In den regel is dit *niet* het geval. Wel is vroeger door of van wege het Gouvernement hier en daar onbebouwde grond aan bepaalde personen in eigendom afgestaan of het eigendomsrecht dier personen op zoodanige gronden erkend. Dit is ook gedeeltelijk waar, wat betreft de ongko's of jachtterreinen, voor zoover die namelijk als ornement (ambtelijk landbezit) aan de regenten zijn afgestaan.

Ook kunnen onbebouwde gronden aan bepaalde personen ter ontginning worden afgestaan, maar die moeten dan ook binnen den daartoe bepaalden termijn ontgonnen worden, de ontginner verliest weder alle eigendomsrecht op die gronden, zoodra zij op nieuw tot den staat van woestheid zijn teruggekeerd.

Over het algemeen geldt hier de regel dat een ontgonnen, doch weder verlaten stuk grond, voor zooveel tuingronden betreft, geacht wordt weder tot den staat van woestheid te zijn teruggekeerd, zoodra het 3 jaren lang is verlaten of het weder met jong opgaand hout, struiken of alang-alang en ander onkruid is begroeid, en er geen ompaggering meer bestaat, terwijl voor zooveel tot sawaks ontgonnen gronden aangaat, zulks plaats heeft zoodra de galangans (dijkjes) niet meer zichtbaar en de velden met onkruid of struikgewas begroeid zijn, hetgeen in den regel eerst plaats heeft na braakligging van minstens 10 en soms van 30 jaren.

De vraag hoe lang de eerste ontginner daarop nog rechten kan doen gelden, moet voor de afdeelingen *Makassar* en de *Noorderdistricten* als volgt beantwoord worden.

De eerste ontginner van een stuk onbebouwde grond (voor zooveel de tot tuinen ontgonnen gronden betreft) verliest zijn recht daarop, als die grond meer dan drie jaren heeft braak gelegen, geen omheining meer bestaat, of die grond weder is begroeid met jong opgaand hout, alang-alang en ander onkruid, en voor zooveel tot sawahs ontgonnen gronden aangaat, zoodra die van 5—30 jaren hebben braakgelegen en de galangans niet meer zichtbaar zijn.

Indien de rechten van den ontginner verloren zijn gegaan, worden de tot een staat van woest terruggekeerde of verlaten gronden, in de afdeeling *Makassar,* geacht aan den Souverein (het Gouvernement) te vervallen; in de afdeeling *Noorderdistricten* daarentegen aan de kampong

of het regentschap waaronder zij ressorteeren, terwijl de verlaten of braak liggende sawahs alsdan, hetzij onder de bevolking, naar gelang der behoefte, verdeeld, hetzij zoogenaamde kasoewiang d. i. dienstplichtige velden worden. Deze laatste geeft het kamponghoofd ter bewerking uit, aan een of meer personen ter zijner keuze, welke bereid zijn de daarop rustende belasting en heerendiensten op zich te nemen.

Op den eigenlijken oorsprong der kasoewiangvelden komen wij in den loop van dit overzicht terug.

In de afdeeling *Noorderdistricten* maken de tot één kampong bebehoorende onbebouwde gronden meestal een aaneengeschakeld geheel uit, doch ten opzichte van de verschillende regentschappen is zulks niet het geval, aangezien, vooral in de onderafdeeling *Maros*, een groot aantal kampongs van het eene regentschap verspreid liggen midden onder de kampongs van een ander regentschap.

De tot één kampong behoorende gronden zijn meestal door bepaalde grenzen aangegeven; de vaststelling der grenzen berust echter in den regel op overlevering. Naar gelang van de ligging der gronden worden als grenslijnen of teekens aangenomen het zeestrand, zeearmen, rivieren, bergtoppen, ravijnen, rotsen, groote natuurlijke steenen, groote of bijzonder gevormde boomen enz. Het ligt voor de hand, dat aangezien er omtrent de grensbepaling geen geschreven bescheiden bestaan, daardoor wel eens geschillen over de grenzen ontstaan; die worden echter in den regel zoo goed mogelijk door het Bestuur uitgemaakt, na de betrokken hoofden en oudsten der kampong te hebben gehoord.

Dat er betrekkelijk zoo weinig geschillen over de grenzen der onbebouwde gronden voorkomen, zal wel — zooals vroeger is vermeld — moeten worden toegeschreven aan de weinige waarde, die, over het algemeen, aan die gronden wordt toegekend.

Nu zal met een enkel woord worden aangetoond, dat de rechten, die de bewoners eener kampong op de onbebouwde gronden, tot die kampong behoorende, hebben, nog al verschillen.

In de afdeeling *Makassar* hebben de hoofden, namens het gouvernement, het recht van beschikking over de onbebouwde gronden.

Wil iemand onbebouwde gronden ontginnen dan heeft hij daartoe slechts de vergunning noodig van het betrokken hoofd.

In de onderafdeelingen *Maros* en *Segeri*, van de afdeeling *Noorderdistricten*, meenen de bewoners van de daartoe behoorende kampongs

het erfpachtrecht te bezitten van alle onder die kampongs behoorende onbebouwde gronden, en op grond daarvan, zoolang het Gouvernement daarover niet beschikt, bij uitsluiting van alle anderen het recht te hebben, om al de producten, welke de tot hun kampongs behoorende onbebouwde gronden opleveren, in te zamelen en die gronden, voor zoover het gemeen belang zulks gedoogt, tot eigen gebruik te ontginnen.

Wat de onderafdeelingen *Pangkadjene* en de *Bergregentschappen* betreft, zou de bevolking aldaar geene andere rechten op de onbebouwde gronden hebben, dan dat zij die mag ontginnen en de natuurlijke producten daarvan verzamelen mag.

In de afdeeling *Noorderdistricten* is het gebruikelijk, dat degene, die een gedeelte bosch of onbebouwde grond wenscht te ontginnen, grensteekens maakt, om de uitgestrektheid der verlangde gronden aan te wijzen, met in achtneming van het verbod om daartoe gronden uit te kiezen, welke met deugdzaam hout, bamboedoesie, arèngpalmen of andere gewassen van waarde zijn begroeid.

Van die handeling moet hij echter vooraf zijn kamponghoofd kennis geven en daarvoor vergunning krijgen.

In de onderafdeeling *Pangkadjene* kan die vergunning niet door het kamponghoofd verleend worden, vóór dit hoofd daarover zijn regent geraadpleegd heeft.

Voor de vergunning moet rechtens niets betaald worden, doch meestal wordt door den aanvrager een klein geschenk, in den regel bestaande uit vruchten, eieren, enz. bij het aanvragen of het ontvangen der vergunning aan het betrokken hoofd gegeven.

Ook komt het voor, dat gedurende de eerste drie jaren, na de ontginning, een klein gedeelte van de vruchten van den ontgonnen grond, bij wijze van hulde, aan het hoofd, dat de vergunning tot de ontginning heeft verleend, ten geschenke worden gegeven.

Het is niet overal verplichtend om de onbebouwde en tot dat doel aangevraagde gronden binnen zekeren termijn te ontginnen. In de afdeeling *Makassar* b.v. wordt alleen voor het geval zich een nieuwe aanvrager opdoet, den eersten aanvrager — zoo hij den aangevraagden grond wenscht te bewerken — een termijn gesteld, binnen welke de ontginning moet worden ondernomen. Is die termijn verstreken,

zonder dat de ontginning heeft plaats gehad, dan wordt de grond aan den tweeden aanvrager afgestaan.

In de onderafdeelingen *Maros* en *Segeri* zijn degenen, die vergunning tot ontginning gevraagd hebben, verplicht, die gronden, voor het geval ze door andere kampongbewoners mochten worden verzocht, binnen het jaar te ontginnen; als zulks niet het geval is wordt die termijn met een jaar verlengd.

In de tusschen *Maros* en *Segeri* gelegen onderafdeeling *Pangkadjene* is degene die vergunning tot ontginning heeft verkregen, verplicht, zulks binnen 2 jaar te doen, wil hij zijne rechten op den grond niet verliezen, en ze aan een anderen aanvrager afgestaan zien.

Wat nu betreft het recht, 't welk de inlander meent te bezitten op de door hem ontgonnen gronden, moet hier vermeld worden, dat hij in de afdeeling *Makassar* meent daarop het eigendomsrecht te bezitten, en mitsdien die gronden mag verpanden, wegschenken, in bruikleen geven, enz. 't Is echter niet gebruikelijk ze te verkoopen.

In de afdeeling *Noorderdistricten* meent de ontginner van onbebouwde gronden het individueel erfpachtsrecht daarop te bezitten, zoolang door hem de op de ontginning gestelde voorwaarden, zooals die hier te voren zijn aangegeven, worden nagekomen, en hij de op die gronden drukkende heerendiensten presteert.

Hoewel het in den regel gebruikelijk is, om de ter ontginning aangevraagde woeste gronden aan bewoners van die kampongs te geven, waaronder die gronden ressorteeren, zoo kunnen niettemin ook gronden ter ontginning worden afgestaan aan personen uit andere kampongs, doch nooit aan de gezamelijke bewoners van zoodanige kampong.

Heeft de afstand plaats, dan zijn daaraan stilzwijgend de volgende voorwaarden verbonden:

de ontginner erkent het gezag van het hoofd der kampong waaronder de afgestane gronden behooren;

hij neemt op zich om de belasting te betalen en de heerendiensten te verrichten, welke ter plaatse op de gronden drukken, onverminderd de verplichting om de bepalingen in acht te nemen, die op het stuk der ontginning van onbebouwde gronden in elke onderafdeeling heerschende zijn.

Nà de ontginning blijft de afgestane grond tot het gebied behooren,

waaronder die vóór den afstand behoorde, en komt weer tot den oorspronkelijken bezitter terug, zoodra niet meer voldaan wordt aan het in de vorige alinea omschrevene.

In de afdeelingen *Noorderdistricten* is het tevens gebruikelijk, dat, indien vreemdelingen zich, met toestemming van het betrokken hoofd, voor vast in de eene of andere kampong vestigen, en even als de andere ingezetenen van die kampong heeren- en andere diensten verrichten, als vaste ingezetenen van die kampong worden beschouwd. Zij krijgen dan dezelfde rechten op de tot die kampong behoorende onbebouwde gronden als de overige bewoners.

Onwillekeurig rijst de vraag of, wat betreft de beschikking over de onbebouwde gronden, de eene stand boven den anderen bevoorrecht wordt.

Rechtens is dit *niet* het geval — in werkelijkheid echter wèl. Veelal is 't het streven van den adel zich eenige voorrechten aan te matigen, zoodat in den regel wel degelijk gelet wordt op den stand des aanvragers, waardoor een bloed- of aanverwant van het betrokken hoofd, dat de zoo goed als geheel ongecontroleerde beschikking over de uit te geven onbebouwde gronden heeft, daarbij het eerst in aanmerking komt.

Laten wij nu nagaan of de inlander aan het gouvernement eenig recht van beschikking over de onbebouwde gronden toekent, en zoo ja, waarop dat recht dan steunt.

De inlander kent overal in dit gewest, met uitzondering van de onderafdeeling *Bikéroe* van de afdeeling *Ooster-districten* aan het Nederl. Gouvernement het recht toe van beschikking over de onbebouwde gronden. Dat recht spruit voort uit de omstandigheid, dat het Gouvernement, door recht van verovering, in het bezit is gekomen van deze landen, en als zoodanig in de plaats is getreden van de vroeger geregeerd hebben de Vorsten, aan wie dezelfde rechten waren toegekend.

Hierboven werd de onderafdeeling *Bikéroe* uitgezonderd. In die streek wordt het Gouvernement geen recht van beschikking over woeste gronden, ten behoeve van derden, toegekend, omdat de inlander aldaar aan niemand eenig recht van eigendom op onbebouwde gronden toekent, en het recht van beschikking ten behoeve van derden een gevolg van het eigendomsrecht is.

Het ligt echter voor de hand, dat aan het Gouvernement, even als aan ieder individu, het recht wordt toegekend, om zich den voor *eigen behoefte* benoodigden onbebouwden grond toeteëigenen.

Er is reeds te voren de aandacht op gevestigd, dat de inlander in dit gewest weinig waarde hecht aan de onbebouwde gronden; daarentegen hecht hij groote waarde aan de gronden, die tot natte padivelden (sawahs) zijn ontgonnen.

Het bezit dier gronden beschouwt hij te zijn als erfelijk individueel, waaraan de bevoegdheid verbonden is ze te mogen wegschenken, aan een ander in bewerking te geven, ze te verpanden, doch *niet* om ze te verkoopen.

Het verpanden wordt, ter voorkoming van misbruiken, althans in de Gouvernementslanden, zooveel mogelijk door het Bestuur tegengegaan.

Evenals de regenten hebben de verschillende onderhoofden in de *Noorderdistricten*, n.l. de glarangs (districtshoofden) matowa's (kamponghoofden), soero's (boden) paranoeng's (omroepers) en penati's (bewaarders der ornamenten van de regenten) padivelden aan hunne betrekking verbonden, ornamentsvelden of tanah kalompoang genaamd.

Het Bestuur wijst hen die velden aan.

Het Gouvernement is bovendien eigenaar van een groot aantal padivelden, die onder drie categorieën kunnen gebracht worden, nl.:

1°. *tesangvelden;*

2°. *velden* in *vruchtgebruik* afgestaan aan *Europeanen* en *Inlanders*, en

3°. *kasoewiangvelden.*

Het grootste gedeelte van deze velden is, volgens de adat, aan den Heer van het Land, in casu het Gouvernement, vervallen, na den in 1824/25 met *Boni* gevoerden oorlog, en wel omdat de in de *Noorderdistricten* gevestigde *Bonieren* en *Soppengers*, die ze in bezit hadden, toen het Land verlaten hebben.

Een zeer klein gedeelte is formeel door de Vorsten aan het Gouvernement afgestaan, bij minnelijke annexatie, door het Gouvernement, van in ons gebied gelegen enclaves.

De bedoeling van het Gouvernement was van al deze velden tesangvelden te maken, dat wil zeggen: velden, die door den eigenaar verhuurd worden tegen betaling van $^1/_3$ van de opbrengst.

(Oorspronkelijk geschiedde dit in *natura*. De padi werd opgeschuurd en op publieke vendutie verkocht. Thans echter wordt, in

de Gouvernementslanden, de opbrengst door collecteurs geschat en naar den marktprijs berekend, het aan het Gouvernement toekomend bedrag in geld betaald.)

De bevolking was destijds in de Noorderdistricten tengevolge van den gevoerden oorlog niet zeer groot, zoodat deze uitgifte in tesang slechts gedeeltelijk gelukte. Om toch de velden bewerkt te krijgen, machtigde de Gouverneur van *Makassar* in 1827 den Assistent-Resident der *Noorderdistricten* de braak liggende velden aan ieder, (dus ook *Europeanen*) die zich daartoe aanmeldde, in vruchtgebruik te geven, *tegen betaling van vertiening*, en *liet de rest in handen der hoofden!* om ze te gelegener tijd in *tesang* uit te geven.

Hoewel de uitgifte, in *vruchtgebruik*, nimmer voor langer dan voor het leven plaats had, zijn vele erven stilzwijgend op kinderen en kleinkinderen overgegaan.

Het vruchtgebruik der velden in handen van *Europeanen* is in de laatste jaren, voor ieder hunner, bij Gouvernements besluit geregeld; de velden, die het Gouvernement hun niet langer wilde laten behouden, zijn onder de *tesangvelden* opgenomen, of, als *ambtsvelden*, aan kampong of andere hoofden toegewezen.

De tegenwoordige *tesangvelden* zijn die, welke na den oorlog met *Boni* — in verband met het hiervoor genoemde feit — werkelijk in *tesang* zijn uitgegeven en de kasoewiangvelden die, welke in tesang hadden moeten uitgegeven worden, doch door de hoofden ten eigen bate aangehouden, òf aan hunne onderhoorigen, in *kasoewiang*, zijn uitgegeven, alsof *zij* de Vorsten van het land weren.

Dat zij die velden onder hunne onderhoorigen, voor een groot gedeelte, verdeeld hebben, is zeer goed aan te nemen; zij toch konden, met hunne volgelingen, *niet* al die velden bewerken, en moesten dus wel naar middelen omzien, om ze productief te maken.

Van verdeeling met de beteekenis »schenking in vollen eigendom" zal dus wel zelden sprake zijn geweest. Ze zouden dan ook nooit den naam van kasoewiangvelden gekregen hebben.

In de onderafdeeling *Segeri* treft men onder de kasoewiangvelden, behalve die in 1824 door *Bonieren* verlaten waren, ook velden aan, door het Gouvernement, indertijd, afgenomen of verkregen van Vorsten van *Tanette*. Ook *die* hadden in *tesang* moeten uitgegeven worden, doch ze zijn onder de *kasoewiangvelden* terecht gekomen.

Tot goed begrip van het woord »kasoewiang" dienen wij daarvan eene nadere verklaring te geven.

Het is ontleend aan het Makassaarsch en beteekent *heeren-* of *hofdienst*.

Iemand, die b. v. van een Vorst padivelden in gebruik krijgt, zonder daarvoor *tesang* te betalen, is *extra* heeren- of hofdienst verschuldigd.

De bevolking heeft dezen naam ook op de Gouvernementsvelden toegepast, die zij door tusschenkomst van hare hoofden kreeg, om kosteloos te bewerken, en heeft er het idee aan vastgeknoopt, dat zij daarvoor *extra* heerendienst, aan den Lande, verschuldigd was.

Daar ieder Gouvernementsonderdaan, volwassen man zijnde, altijd heerendienstplichtig is geweest, is het *niet* aan te nemen, dat diezelfde man, dubbel heerendienst zou moeten presteeren, omdat hij een gouvernementsveld in gebruik heeft.

Wèl beweren de hoofden, dat de gebruikers der kasoewiangvelden daarvoor heerendienst, voor het Gouvernement, moeten doen, doch dat is zeer zeker *niet* de bedoeling. Het is een schermen met woorden, daar de Gouvernementsheerendiensten ook »kasoewiang" genoemd worden.

Wellicht geven er de hoofden die wending aan, om de wederrechtelijke voordeelen, die zij uit die velden tot heden getrokken hebben, en nog trekken, te bemantelen.

De naam heeft wel degelijk zijn ontstaan te danken aan de kasoewiang, die ieder gebruiker aan hem, van wien hij het veld gekregen heeft, moet doen.

De beschikking over die velden aan de hoofden overgelaten geeft hen, uit den aard der zaak, aanleiding, tot het vergen van diensten, die feitelijk *niet* bewezen behoeven te worden, doch waaraan de kleine man, met de bekende gedweeheid aan zijne hoofden, zich niet onttrekken durft, uit vrees dat die velden een volgend jaar aan anderen zullen gegeven worden.

Het zoude te wenschen zijn, dat de kasoewiangvelden, door tusschenkomst van het Europeesch Bestuur, aan de bevolking gegeven werden, doch men bezit daarvan geen kaarten, en is dus met de ligging onbekend.

In die richting zijn echter reeds stappen gedaan.

In 1878 en 1879 werden op last der Regeering door burgeropnemers al de ornamentsvelden, tesangvelden en de velden in vruchtgebruik aan Europeanen en Inlanders afgestaan, in de onder-afdeelingen *Maros*, *Pangkadjene* en *Segeri*, opgemeten en in kaart gebracht.

Het is zeer te betreuren, dat men toen niet zoo ver is gegaan om de kasoewiangvelden in de opname te begrijpen.

Eerst in het laatst van 1895 besloot de Regeering, op aansporing van den tegenwoordigen energieken *Gouverneur* van *Celebes en Onderhoorigheden*, die velden kadastraal te doen opmeten, waardoor dus voor den Lande van die velden, die in kleine complexen, tusschen andere velden verspreid, voorkomen, en vermoedelijk — daar zij grootendeels in handen der hoofden gelaten zijn — in grooten getale door deze geaccapareerd zijn, nog gered wordt, wat te redden valt.

Wat daarmede gedaan zal worden mag hier niet beslist worden. Vermoedelijk zullen ze t. z. t. in *tesang* worden uitgegeven, waardoor het Gouvernement, behalve van de *vertiening*, nog in het rechtmatig bezit van $^{1}/_{3}$ der opbrengst komt.

In elke kampong wordt geleidelijk door een door den Gouverneur aangewezen commissie, vóór de opmeting, nauwkeurig onderzocht of een veld „kasoewiang" is of niet. Die Commissie moet nagaan op welke wijze de uitgifte der gronden heeft plaats gehad.

Zijn, bij de verdeeling, de velden onherroepelijk aan de lieden afgestaan, zonder verplichting daarvan iets anders op te brengen dan de vertiening, en met het recht ze aan hunne erfgenamen natelaten — hetgeen wel zelden zal voorkomen — dan zijn ze eigendom der bezitters geworden.

Heeft de verdeeler zich echter het bezitrecht over de verdeelde velden voorbehouden door, buiten de *vertiening*, „*Kasoewiang*", dat is hommage, bestaande uit een gedeelte van den oogst, van den bewerker te bedingen, met het recht hem bij wanbetaling de velden te ontnemen, dan zijn het ongetwijfeld kasoewiangvelden.

Tijdens het onderzoek der commissie bestaande uit een controleur van het Binnenlandsch-Bestuur, den betrokken Regent en 't kamponghoofd benevens de bewerkers der sawahs, wordt, door een mantri van het kadaster, eene vluchtige schetsteekening gemaakt van de als „Kasoewiangvelden" aangewezen velden, welke tevens op het terrein op de gewone wijze door takken worden aangewezen.

Zoo spoedig mogelijk, na het onderzoek, heeft de opmeting plaats, daar de geplaatste kenteekenen van weinig duurzamen aard zijn en het geheugen der mantri bij de gemaakte schetsteekening moet te hulp komen. Het spreekt echter van zelf, dat het kamponghoofd tijdens de opmeting present moet zijn, om al de inlichtingen te geven, die noodig zijn, om overeenstemming te krijgen tusschen opname en opmeting.

Nu hier sprake is van kadastrale opmeting mag niet onvermeld blijven, dat de inlander op *Celebes* over het algemeen absoluut geen begrip heeft van lengte- of vlakte-maten, waar het de bepaling der oppervlakte van sawahs betreft. Zijn eenige maatstaf zijn . . . . bossen padie, [1 bos = 12 katti; 1 katti = 0,6176 kilogram] die hij van een veld trekt; wat natuurlijk een zonderlinge maatstaf te noemen is, daar de oppervlakte zich dus zou moeten regelen naar de meerdere of mindere productie. Over het algemeen echter wordt door het Bestuur aangenomen dat er 11,3 pikol (1 pikol = 61,76 kilogram) op een bahoe van 500 □ R. roeden geproduceerd wordt. Dientengevolge kan de oppervlakte der velden in het ruwe geschat worden.

Nu hiervóór reeds gehandeld is over ornamentsvelden is het wellicht niet ondienstig, met een enkel woord, de gebruiken aan te geven, welke gewoonlijk bij het bewerken der ornamentsvelden van de regenten in acht worden genomen:

1° moeten die velden door de gezamelijke bevolking van het regentschap worden beploegd en beplant;

2° moeten zij, die daaraan geen deelnemen, aan den regent eene belasting betalen, bekend onder den naam van „papalisa" van 10% hetzij in natura, hetzij in geld;

3° moet men de ornamentsvelden, ter zake van beploegen en beplanten, worden aangevangen.

Vóór dat de eerste spade of de eerste ploeg op een ornamentsveld van den regent is gestoken of gegaan, mag geen landbouwer zijne velden bewerken; 't geen wel een ten nadeele van den oogst uitvalt, als de regenten te laat met het bewerken der ornamentsvelden laten aanvangen.

Het gebeurt wel dat regenten, welke uitgestrekte ornamentsvelden hebben, die door de bevolking in *tesang*, dus voor $^1/_3$ van den oogst,

laten bewerken, hetgeen zeer in het voordeel van de bevolking is.

Over het ontstaan der ornamentsvelden van regenten bestaan verschillende meeningen. De meest aannemelijke is wel deze, dat vele van de thans in de Gouvernementslanden bestaande ornamentsvelden, in vroeger tijden, door de destijds Regeerende Vorsten, van de landbouwers, om de eene of andere staatkundige of willekeurige reden, zijn ontnomen, en als zoodanig, als ornaments- of domeinvelden, van den vader op den zoon, althans van den eenen Regent op den anderen zijn overgegaan, en dat een ieder, in verband tot zijne behoeften of hebzucht, daaraan een willekeurige uitbreiding gegeven heeft.

Indien de inlandsche grondbezitter beschikt over padivelden, welke hij niet persoonlijk bewerkt, dan staat hij die aan anderen ter bewerking in *tesang* af.

Van dat $^1/_3$ van den oogst moeten de bewerkers aan het Gouvernement de verschuldigde tienden *) betalen, en daar van de betaling der vertiening aan den Lande *geene* velden zijn uitgesloten, betalen de grondbezitters incasun die over $^2/_3$ van den oogst.

De vertiening wordt ook betaald door de personen (de zoogenaamde ,,pasawala"), die padie komen helpen snijden, en wel van dat gedeelte (25 %), hetwelk zij als snijloon genieten, Voor de betaling dezer *tienden* blijft echter de grondbezitter aansprakelijk, hetgeen rationeel is, omdat het op hem gemakkelijker te verhalen is.

Indien de inlandsche grondbezitter tevens ploegvee en zaad (bibit) aan den bewerker verstrekt, komt in den regel de helft van den oogst aan den bewerker en de helft aan den grondbezitter.

Ook heerscht in de verschillende afdeelingen de gewoonte dat de regent van elke sawah, die door ploegvee bebouwd wordt, 2% van de opbrengst geniet, bekend onder den naam van „kaloeng-tedoeng", hetgeen karbouwen-nek of schoft beteekent.

Wij hebben al gezien dat grondbezit verkregen kan worden door het ontginnen van den grond, en dientengevolge door erfenis bij het overlijden van den ontginner.

In vroegere tijden werden ook gronden ten geschenke, of in vruchtgebruik gegeven, tengevolge van den Lande bewezen goede diensten.

---

*) (een equivalent voor landrente).

(Gronden waarvan op de gebruikelijke wijze eigendomsbewijzen zijn opgemaakt blijven hier buiten beschouwing.)

Laat ons nu zien hoe de rechten bij overgang geregeld worden.

Bij erfenis wordt het recht geregeld door den Sarat (Priesterraad) volgens het bepaalde bij den Alkoran.

Gronden, afkomstig van de moeder, komen ten voordeele van de kinderen, welke het aandeel van de moeder zijn.

Gronden, afkomstig van den vader, komen ten voordeele van die kinderen, die het aandeel van den vader zijn. Gronden, welke gedurende het huwelijk verkregen zijn, worden, na het overlijden der ouders, onder de nagelaten kinderen of, zoo die er niet zijn, onder de bloedverwanten gelijkmatig verdeeld.

Wordt er slechts één padiveld nagelaten, doch is er meer dan één erfgenaam, dan wordt het veld verkocht en de opbrengst gelijkmatig onder de erfgenamen verdeeld. De oudste erfgenaam heeft echter het recht het veld voor den hoogst bedongen prijs voor zich te behouden. Van dien overgang geeft hij dan het betrokken hoofd kennis; verklaart hij, dat hij genegen is de belasting te betalen, de heerendiensten te verrichten aan het recht van grondbezit verbonden, en het hoofd als zoodanig te erkennen, dan wordt hij in zijn recht, als eigenaar, bevestigd.

Niettegenstaande er zelden schriftelijke bewijzen zijn, om het bezit te verzekeren of te staven, komen bijna nimmer daaromtrent geschillen voor. Gebeurt dit al, dan is het gewoonlijk tegen den tijd, dat de sawahs moeten bewerkt worden. Wordt de tusschenkomst van het Bestuur ingeroepen, dan volgt dit in den regel de volgende grondslagen: Er wordt naar de herkomst van den grond een nauwkeurig onderzoek ingesteld, en zoo dit tot geen voldoende uitkomst leidt, moet de reclament zijne rechten op den grond, door getuigen of andere bewijzen, staven. Het Bestuur neemt echter geene reclames meer aan, zoodra de vroegere bewerker reeds begonnen is de in questie zijnde sawahs te bewerken.

Indien, bij gebrek aan getuigen of aanneembare bewijzen, geschillen terzake van sawahs niet kunnen worden beslecht, neemt het Bestuur de velden tot zich, en laat ze door anderen, ten voordeele van het Gouvernement, in „*tesang*" bewerken, d.w.z. tegen $^1/_3$ van den oogst.

Tegenover de gevallen, dat gemeentegronden aan individuen ver-

vallen, komt het ook voor, dat gronden, door individuen bezeten, tot de gemeente terugkeeren, b.v. wanneer de grondbezitter zonder nalating van erfgenamen komt te overlijden, of wanneer hij het land verlaat, òf wel, als hij zich aan de eene of andere misdaad schuldig maakt en vlucht, om zich daardoor aan de op die misdaad gestelde straf te onttrekken.

Dit laatste gebruik wordt zooveel mogelijk door het Bestuur tegengegaan en vrouw en kinderen van den gevluchte niet zelden in het bezit van de gronden gelaten, om in hun onderhoud te voorzien.

In nauw verband met de rechten op den onbebouwden grond staan die, welke betrekking hebben op het water der bronnen, op de oevers, het water en den inhoud der rivieren of beken, welke de gronden doorsnijden of begrenzen; op den oever, het water enz. der meren door die gronden geheel of gedeeltelijk ingesloten, op het strand der zee, op moerassen en aangeslibte, drooggemaakte of drooggevallen gronden, binnen de onbebouwde gronden gelegen.

Die rechten verschillen om dezelfde redenen, als vroeger ter zake van die op de onbebouwde gronden zijn vermeld, in de diverse afdeelingen nog al veel van elkander.

In de onderafdeeling *Makassar* heeft het hoofd de vrije beschikking over het water der bronnen, op de onbebouwde gronden ontspringende; hij mag het laten aftappen, maar moet het weder in de rivier terug laten komen.

In de onderafdeeling *Tello* èn de afdeeling *Noorderdistricten* hebben de bewoners van een kampong, gemeenschappelijk, het recht over al het water der bronnen te beschikken, op de, onder hun kampong ressorteerende, onbebouwde gronden ontspringende, en daarvan, tot eigen gebruik, zooveel aan te wenden, als zij noodig hebben, ten behoeve van menschen en vee, doch in die onderafdeelingen, waar de velden worden geirrigeerd, is dit uitsluitend toegestaan aan hen, die het water van eene bron, door het aanleggen van eene waterleiding, naar en over hunne velden hebben geleid.

In de afdeeling *Zuiderdistricten* hebben de bewoners van een kampong het recht om van het water der bronnen, op de onbebouwde gronden ontspringende, die tot die kampong behooren, gebruik te maken; het te bezigen voor het bevloeien hunner velden, daarin te visschen enz.

doch zij mogen de beddingen dier bronnen niet verleggen, zonder daartoe de vergunning van het kampong- of districtshoofd te hebben gevraagd en verkregen. Deze vergunning wordt echter niet verleend als de verlegging der bedding van de bron merkbare schade doet aan den loop der uit de bron ontstane rivier.

Wat nu het beplanten van de oevers der rivieren betreft, hebben in de afdeeling *Makassar* b.v. de bewoners van een kampong daartoe het recht. Ook mogen zij het water der rivier aanwenden tot bevloeiing der velden, doch vooraf dient de toestemming van de betrokken hoofden verkregen te worden.

In de onderafdeelingen *Maros* en *Segeri*, van de afdeeling *Noorder-districten*, beschouwt de bevolking van een kampong zich gerechtigd, om te beschikken over den oever en het water van de rivieren of beken, voor zoover die langs of door de gronden loopen, tot haar kampong behoorende.

Dit is niet alleen beperkt tot irrigatie van de sawahs, doch het mag ook tot andere doeleinden worden aangewend.

In de onderafdeeling *Pangkadjene* heeft daarentegen de bevolking geen recht op de oevers van rivieren of beken, en zou dit uitsluitend aan de regenten behooren.

De daar langs liggende aangeslibte gronden worden in die onderafdeeling beschouwd als zoogenaamde ornamentsvelden of tuinen, dat is districtseigendom, welke ten dienste zijn van de regenten, welke die gronden in den regel aan de bevolking ter bewerking in *tesang* uitgeven.

Hoewel in de Gouvernementslanden in dit gewest geen eigenlijke meren zijn, bestaan hier en daar kleine waterkommen en vischvijvers. De eerste zijn eigenlijk slechts moerassen, die in den droogen mousson meestal uitdrogen, en de laatste zijn meestal afgegraven vijvers of stukken, langs het stand of de zeearmen gelegen, moerasgrond, welke door het aanleggen van dijkjes steeds door het bij vloed inlaten van zeewater gevuld gehouden en individueel worden bezeten. Voor zooveel de genoemde waterkommen betreft gelden daaromtrent dezelfde rechten, als het geval is met die op de oevers der rivieren en beken, hiervoren omschreven.

Dat de beschikking over het strand ook niet overal hetzelfde is moge hieruit blijken, dat in de afdeeling *Makassar* b.v. de hoofden

en in de onderafdeeling *Pangkadjene* de regenten het recht hebben om over het strand, voor zoover dit langs hun gebied ligt, te beschikken. In andere afdeelingen wordt het strand geacht aan de kampongs te behooren, wier gronden daar langs liggen, natuurlijk alleen dat gedeelte, dat daardoor begrensd wordt.

In de afdeeling *Makassar* hebben de bewoners van een kampong dezelfde rechten op moerassen, aangeslibte en drooggemaakte of drooggevallen gronden als op de onbebouwde gronden: d. w. z om ze te ontginnen of te hervormen in vischvijvers, zoutpannen, enz.

De door bepaalde personen echter drooggemaakte moerasgronden met het doel om die te ontginnen, behooren in erfelijk gebruiksrecht aan degenen, die de droogmaking hebben bewerkstelligd.

In de onderafdeelingen *Maros* en *Segeri* acht de bevolking van de kampong, waaronder de moerassen en aangeslibte, drooggemaakte of drooggevallen gronden behooren, evenals met de andere onbebouwde gronden het geval is, het recht van beschikking daarover te hebben.

Over het algemeen is daar als regel aangenomen, dat de kunstmatig drooggemaakte gronden behooren aan degenen, die ze drooggemaakt hebben, en dat de aangeslibte gronden toebehooren aan degenen, wier bebouwde gronden daaraan grenzen, terwijl dit echter gemeenschappelijke grond is, bij aldien die aangeslibte grond langs onbebouwde gronden ligt.

In de onderafdeeling *Pangkadjene* daarentegen behooren de langs de rivieren aangeslibte gronden aan de regenten.

Wat echter de overige genoemde gronden betreft, kan de bevolking van de kampong, waaronder zij ressorteeren, ze ontginnen, wanneer zij daartoe vooraf vergunning van den regent vraagt.

Uitgezonderd de rechten, welke de hoofden blijkens het hiervóór meêgedeelde ambtshalve bezitten, worden geene bepaalde voorrechten, wat de beschikking over het water betreft, aan den eenen stand boven den anderen verleend, maar het is hier ook weer veelal het streven van den adel, om zich bij voorkeur in het bezit te stellen van de aangeslibte en drooggevallen gronden, die meestal voor de tabakscultuur zeer gewild zijn, alsmede om hunne netten op de meest vischrijke plaatsen aan het strand te zetten.

In verband met hetgeen vroeger over de onbebouwde gronden gezegd is zal het geene verwondering baren, dat de inlander ook

over het water en de gronden, waarvan in de laatste alineas sprake was — voor zoover die niet individueel worden bezeten — aan het Gouvernement, om dezelfde redenen, hetzelfde recht van beschikking toekent.

Ik heb getracht in deze weinige bladzijden in hoofdtrekken een beeld te schetsen van de rechten, welke, in enkele streken van dit gewest, op den grond en het water worden uitgeoefend.

Eene diepgaande studie kon het, vooral bij gebrek aan de noodige bronnen, uit den aard der zaak niet worden.

Mocht ik echter eenige belangstelling gewekt hebben voor een Land, dat in het algemeen te weinig gewaardeerd wordt en eenig licht hebben laten vallen op toestanden, die in vele opzichten afwijken van de elders heerschende, dan acht ik mij ruimschoots schadeloos gesteld voor den tijd dien ik er aan besteedde.

D. A. Berkhout.

Makassar, September 1897.

VEREENIGING VOOR K. EN L.

NIEUWE LEDEN.

B. J. C. L. Schregardus,	landmeter	van het kadaster te	Haarlem.
J. van Os,	id.	id.	Zierikzee.
J. H. Loewer,	id.	id.	Zierikzee.
L. J. Krook,	id.	id.	Sneek.
G. J. Hietink,	id.	id.	Assen.
J. K. Crucq,	id.	id.	Arnhem.
P. C. Bekink,	id.	id.	Sneek.
L. Rocquette Muntinghe,	id.	id.	Brielle.
J. Z. Kerkhoff,	adspir.-landmeter	van het kadaster te	Arnhem.
J. Raeven,	id.	id.	's-Gravenhage.

BERICHTEN.

Door het gemeentebestuur van Amsterdam wordt een assistent-landmeter gevraagd bij den dienst der Publieke Werken.

(Zie de advertentie op den omslag van deze aflevering.)

Maatregelen tot het verkrijgen van beter afgeronde eigendommen.

Voorzien van bovenstaanden titel verscheen van wege het *Nederlandsch Landbouw-Comité*, commissie „*Ontginning*", onder no. 159 een rapport, waarin agronomische hervormingen worden aanbevolen van ingrijpenden aard.

Bedoelde maatregelen, voor ons land nieuw, worden reeds sinds jaren toegepast in onderscheidene Duitsche Staten waar zij verschillende benamingen dragen; men gewaagt er o. m. van: *Zusammenlegung der Grundstücke*, van *Kommassationen*, en bedoelt hiermede de vereeniging der verspreid liggende grondeigendommen tot eene gemeenschappelijke massa, en hunne nieuwe der bebouwing meer gunstige verdeeling. Landverleggingen zijn ondenkbaar zonder *Meliorationsarbeiten*, d. z. in de uitgebreidste beteekenis van het woord, alle verbeteringen welke de bruto opbrengst van het land in landhuishoudkundigen zin, en daardoor de gebruikswaarde van het land, blijvend verhoogen.

Deze werkzaamheden rangschikt men onder de wetenschap der *Kulturtechnik*.

De afronding der eigendommen maakt een onderdeel uit dezer wetenschap, aan Pruisen komt de eer toe, aan de koninklijke landhuishoudkundige academie Poppelsdorf, allereerst een systematischen cursus voor dit leervak te hebben ingesteld.

De *Kulturtechniker*, de landbouw-ingenieur bij uitnemendheid, ontvangt zoowel eene landhuishoudkundige als eene technische vorming.

In het belangrijke rapport wordt, en terecht, daarin toch ligt de grootste aanbeveling der hervorming, met nadruk gewezen op de materieele voordeelen der afronding; deze zijn bij de lezers van ons

Tijdschrift [1]) bekend, daarom blijft dit gedeelte van het verslag onbesproken.

Achtereenvolgens maakt de commissie „*Ontginning*" melding van de wijze waarop tegen de verspreide ligging der akkers gestreden werd, en nog wordt, in Engeland, Duitschland en Frankrijk.

In Engeland werden op het eind der 15de eeuw de allereerste pogingen aangewend om tot een betere verdeeling van den eigendom te komen, om verlost te raken van de gebreken van het „*open field*" systeem, de nalatenschap der middeleeuwen.

De hooge wolprijzen gaven hiertoe aanleiding; het was onmogelijk eene intensieve schapenteelt in het leven te roepen zonder samenvoeging der landerijen.

De rechtsregelen welke hierop betrekking hebben, en daarin bestaan dat de meerderheid de minderheid kan dwingen indien minnelijke schikking onbereikbaar blijkt, zijn neergelegd in eene bizondere wet, „*Enclosure Act*" genoemd.

Onder hare werking heeft de landbouw zich mogen verheugen in verhoogden bloei, 4000 zulke wetten kwamen in ongeveer anderhalve eeuw, van 1710 tot 1853, tot stand.

Een wijziging der wet omstreeks 1876 ingevoerd, bracht haar, meer nog dan voor dien tijd, in overeenstemming met het algemeen belang.

Het Groothertogdom Baden is in bovengenoemd rapport als type gekozen voor een aanschouwelijke voorstelling van den gang van zaken in Duitschland.

Het geheele verloop der werkzaamheden is kort en duidelijk geschetst, het belang der zaak in aanmerking genomen zou een weergeven in uittreksel ondoelmatig zijn, daarom vindt het in zijn geheel hier plaats.

„In Duitschland bestaan onder verschillende benamingen in ongeveer alle staten wettelijke regelingen, waardoor bij sterk verdeeld grondeigendom in eenig complex de meerderheid (veelal de numerieke meerderheid, tevens de grootste helft van het grondbezit vertegenwoordigende) de minderheid kan dwingen tot een nieuwe verdeeling over te gaan, waar, naar het oordeel der Regeering, van zoodanigen maat-

---

[1]) Jaargang VI 1890 bladz. 185.

regel een overwegend nut voor den landbouw is te verwachten. Tot de nieuwe verdeeling behoeven niet toe te treden bebouwde terreinen, daaraan behoorende erven, boomgaarden en tuinen, wijnbergen, bosschen, in exploitatie zijnde mijnen, groeven, veenlagen, minerale bronnen.

„Geeft na ingekomen aanvrage een voorloopig ingesteld onderzoek daartoe aanleiding, dan wordt door het provinciaal bestuur eene vergadering van belanghebbenden belegd; besluit deze vergadering om tot nieuwe verdeeling over te gaan, dan benoemd zij tevens een commissie van uitvoering van drie personen en een landmeter. Wordt dit besluit door de regeering goedgekeurd, dan benoemt deze een voorzitter.

„De eerste zorg dezer commissie is de vaststelling van een legger, waarop alle in de voorgenomen verdeeling begrepen perceelen voorkomen, hun grootte, de daarop rustende rechten en verplichtingen, zoomede hunne getaxeerde waarde. Nadat de belanghebbenden in de gelegenheid zijn gesteld hunne bezwaren tegen dezen legger te laten gelden, wordt hij definitief vastgesteld.

„Vervolgens wordt het plan der nieuwe wegen en waterleidingen opgemaakt en vastgesteld, waarna tot de verdeeling van het overblijvende wordt overgegaan.

„Bij het opmaken van het verdeelingsplan moet de commissie trachten elken eigenaar zooveel mogelijk grond van dezelfde soort en dezelfde kwaliteit terug te geven, als die welke hij heeft moeten afstaan. Verrekening in geld mag slechts voorkomen wegens kleine niet te vermijden waardeverschillen van den geruilden grond, wanneer van een perceel om bijzondere redenen een belangrijk hoogere of lagere opbrengst dan de gemiddelde is te verwachten en wanneer slechts een klein stuk grond is afgestaan en geen geschikte grond ter vervanging is aan te wijzen. Het nieuwe verdeelingsplan wordt op het terrein uitgezet en de belanghebbenden worden opnieuw opgeroepen; deze kunnen hunne bezwaren bij het voor het toezicht aangewezen regeerings-orgaan laten gelden, dat daarna definitief beslist.

„De commissie zorgt nu voor de uitvoering der werken, die door de onderneming worden noodzakelijk gemaakt en voor een behoorlijke vaststelling der hoekpunten der nieuwe perceelen.

„Zij draagt zorg, dat de overgang van het nieuwe eigendom overal op ordelijke wijze geschiedt en ruimt de moeilijkheden, die daarbij ontstaan, uit den weg.

„Zij zorgt dat pachters van nieuw verdeelde perceelen geen schade lijden, dat zooveel mogelijk geen pacht tegen den wensch van den eigenaar ontijdig eindigt.

„Rechthebbenden op aandeelen in gemeene goederen worden behoorlijk schadeloos gesteld. Stukken die onverdeeld zijn gebleven en boomen die ten behoeve van den nieuwen aanleg moeten worden opgeruimd, worden door haar publiek verkocht.

„De wet waarborgt behoorlijk de rechten van derden bij de nieuwe verdeeling. Hypotheek- en andere rechten gaan in dezelfde volgorde over op de bezitting die in hare plaats komt. Erfdienstbaarheden die op de geheele massa rusten blijven bestaan. Bezwaren zij slechts enkele perceelen, dan blijven zij op deze slechts rusten, wanneer zij niet over te brengen zijn op de nieuwe perceelen van den bezwaarden eigenaar.

„Erfpacht, vruchtgebruik en pacht gaan op het nieuwe eigendom over.

„Tot waarborging hunner rechten hebben derden inzage van alle stukken die de commissie ter inzage van belanghebbenden legt. Zij kunnen niet opkomen tegen het tot stand brengen der onderneming, wel echter tegen de uitvoeringswerken, voor zoover hunne belangen daardoor worden geraakt. Eigenaren van in erfpacht gegeven grond, pachters en vruchtgebruikers kunnen opkomen tegen de wijze van uitvoering der onderneming, dezelfden, benevens de hypotheekhouders tegen de schatting der perceelen; al deze personen benevens de houders van erfdienstbaarheden tegen de vaststelling der eigendomsrechten; de pachters en vruchtgebruikers kunnen zich verzetten tegen het in ruil aangeboden nieuwe eigendom en tegen de daarmede in verband staande geldverrekening.

„Wanneer derden rechten willen doen gelden, die door den eigenaar niet erkend worden, beslist de rechterlijke macht.

„Het gemeentebestuur heeft te zorgen, dat de verdeeling der velden zooveel mogelijk in zoodanigen toestand blijve, als zij het meest ten nutte komt van de voordeeligste landexploitatie. Perceelen, die van zulke ondernemingen hebben deel uitgemaakt, mogen nooit meer zoodanig worden verdeeld, dat zij hunne toegangen verliezen, op straffe van nietigheid der betrekkelijke overeenkomst.

„De kosten der onderneming worden deels door den Staat, deels

door de belanghebbenden gedragen. Deze kosten zijn overigens niet hoog en kunnen gemakkelijk worden opgebracht, daar de geheele toestand er door verbetert. Alle bescheiden zijn vrij van rechten.

„De bovengeschetste gang van zaken is geldig voor het Groothertogdom Baden. De toestanden in andere Duitsche Staten vertoonen eenige, zij het ook weinig, principieele afwijkingen. Overal wordt op groote schaal van de bevoegdheid tot nieuwe verdeeling der gronden gebruik gemaakt." (Voor de meer uitvoerige behandeling v.g.l. een opstel in het Rechtsgeleerd magazijn 1892, bldz. 243 e.v. [1])

Frankrijk heeft gemeend in de vorming van *grondsyndicaten* een geneesmiddel te mogen zien. Zij worden beheerscht door de wet van den 21sten Juni 1865 gewijzigd bij de wet van den 22sten December 1888. Ook in Elzas-Lotharingen vigeert eerstgenoemde wet; voor het Rijksland werd zij evenwel bij de wet van 11 Mei 1877 aangevuld met bepalingen betrekkelijk ruiling van perceelen tusschen verschillende eigenaren. [2])

---

[1]) Samenvoeging en verdeeling van Grondeigendom door J. de Koning. Civiel-Ingenieur te Nijmegen.

[2]) Het verslag der commissie zou in dit opzicht volledig zijn geweest indien nog vermeld ware, dat de afronding der eigendommen, — *Flurbereinigung*, — in het Rijksland definitief geregeld werd bij de wet van 30 Juli 1890: „betreffend die autorisirten Genossenschaften zum Zwecke der Regelung von Feldwegen sowie der Herstellung von Bewässerungen und Entwässerungen".

Bij deze wet sluiten zich aan:

1e. „Verordnung vom 29 September 1891 betreffend die Zuständigkeit der Behörden in dem Verfahren bei Neueintheilung des Grundeigenthums behufs Regelung von Feldwegen u. s. w. durch autorisirte Genossenschaften."

2e. „Bestimmungen vom 1 October 1891 III A. 3502, betreffend das Verfahren bei Bildung autorisirter Genossenschaften."

3e. „Bestimmungen vom 2 October 1891 III A. 3502, betreffend die autorisirten Genossenschaften zum Zwecke der Regelung von Feldwegen, sowie der Herstellung von Bewässerungen und Entwässerungen unter Neueintheilung des Grundeigenthums (Flurbereinigung)."

4e. „Vorläufige Dienstanweisung für die Ausführung von Flurbereinigungen vom 2 December 1892."

5e. „Muster zu Satzungen für autorisirte Genossenschaften."

De wet en de verschillende verordeningen zijn verzameld in één boekdeel, met drie kaarten als bijlage.

De volle werkkring van het grondsyndicaat is nauw verwant aan de Meliorations-arbeiten; [1]) een deel van het arbeidsveld kan gevormd worden door de landverleggingen, deze worden in art. 1 van de wet van 22 December 1888 niet met name genoemd, doch kunnen gebracht worden onder alinea 10 van dat artikel . . . . . . „et de toute autre amélioration agricole d' intérêt collectif."

Als overzicht van dit art. zegt het verslag; „zij kunnen worden opgericht tot het aanleggen en onderhouden van werken tot waterkeering, waterafvoer, drooglegging, zoutwinning, landverbetering, bevloeiing, colmatage [2]) en drainage, zoomede voor veldwegen en alle andere verbeteringen van landbouwverhoudingen die het karakter dragen van een gemeenschappelijk belang."

Het Nederland van onze dagen weet nog van geen middelen tot opheffing der nadeelen van de al te groote versnippering van het grondbezit; onze voorouders gaven van beter inzicht in deze aangelegenheid blijk dan wij tot nog toe deden.

Op het einde der 17de eeuw kende men op sommige plaatsen een *voorkooprecht* en *recht van naasting.*

Vooral in het Drentsche landrecht zijn uitvoerige bepalingen, uitmuntend geschikt om de verspreide ligging van het eigendom tegen te gaan, ten opzichte van een soort *Anerbenrecht* te vinden.

Zonder invoering van nieuwe rechtsbeginselen en zonder noodelooze inbreukmaking op het eigendomsrecht, meent de commissie den weg gevonden te hebben ter bestrijding van een kwaad, dat ongehinderd gedurende jaren en jaren kon voortwoekeren.

Het is ons verboden de Duitsche wetgeving te volgen; volgens onze Grondwet mogen geschillen over eigendom niet ter beslissing worden opgedragen aan de administratieve macht, — art. 153, — daarbij kent ons Burgerlijk Recht geen gedwongen levering buiten onteigening.

Vooral art. 639 van ons Burgerlijk Recht is het struikelblok der hervorming, daarom is het beginsel der onteigening het eenige middel, dat tot opruiming kan dienst doen.

---

[1]) Zie Encyclopädie und Methodologie der Culturtechnik. Dr. Friedrich Wilhelm Dünkelberg. Zweiter Band. 1883 bldz. 10 § 5.

[2]) Niveauverhooging door opslibbing.

De landverlegging, zoo oordeelt de commissie, is een zaak van publiek belang, het beginsel is dus aanwezig en neergelegd in de onteigeningswet.

Art. 2 der wet van 28 Augustus 1851. Stbl. 125 zal, mits eenigszins gewijzigd, redding kunnen brengen.

Uitnemende juristen betoogen dat onteigening per zône zich verdraagt met onze Grondwet, neemt men dit aan, dan staat onteigening ten behoeve van landverlegging daar zoo dicht bij, dat het ongerijmd zou wezen het eene geoorloofd te achten en het andere niet.

Wanneer we nu echter weten dat eene herziening van ons Burgerlijk Recht in voorbereiding is, rijst dan niet als van zelf de vraag, of het niet op den weg der commissie voor die herziening ligt, om tegemoet te komen aan de bezwaren waarop in het rapport wordt gewezen.

Die herziening kan onmogelijk al onze bestaande rechtsbeginselen onaangetast laten, en zal, wil zij werkelijk eene herziening zijn, zooveel als mogelijk rekening moeten houden met nieuwe uitingen van ons gemeenschapsleven.

Erkend moet worden dat het landbouwbelang, waarvan hier sprake is, dringend voorziening noodig heeft; op de wijziging van ons Burgerlijk recht valt hoogstwaarschijnlijk niet te wachten, in het overgangstijdperk moge de onteigening een welkome uitkomst zijn.

Maar het valt te betwijfelen, of onteigening als in het rapport wordt voorgesteld, waar het zegt, „*aan hen die gerechtelijk worden onteigend zal natuurlijk geld moeten worden aangeboden,*" naar den wensch der grondbezitters zal wezen.

Het middel is onmeedoogend hard en weinig geschikt om de kommassatie bemind te maken.

De gehechtheid van den landbouwer aan zijn grond, van den kleinen bezitter meer nog dan van den grooten, grenst soms aan het ongelooflijke.

Zijn akkers maken een onafscheidelijk deel uit van zijn geheele wezen, het is te vreezen dat er velen zullen zijn, tot wie het besef niet zal doordringen, dat zij uit hen eigendom kunnen worden ontzet.

Onteigening zal voor hun beteekenen: „*vernietiging van hun maatschappelijk bestaan,*" en in hun val worden medegesleept hunne nakomelingen. De uitkeering in geld toch kan onmogelijk zoo groot

wezen, dat zij tot renteniers zouden worden bevorderd, de groote waarde van hun grondbezit ligt vooral daarin, dat zij op den akker hun arbeidsvermogen productief maken.

Dat arbeidsvermogen wordt niet gekapitaliseerd, na de onteigening zullen zij moeten trachten het op andere wijze te gebruiken, doch wijl zij landbouwer zijn, alleen voor dat bedrijf geschikt, kunnen zij dat niet, de onteigening maakt van eigenerfden daglooners.

Onwetendheid, onkunde, gemis aan ontwikkeling verdienen niet zoo hard een straf.

Tegen onteigening, waaraan verbonden schadeloosstelling in geld, is nog een andere bedenking te opperen.

Zij bevordert, ofschoon in geringe mate, de vorming van groot grondbezit.

Onder de deelnemers zullen er steeds zijn voorzien van voldoende koopkracht, ter vergrooting van hun eigendom.

Onder bepaalde omstandigheden kan men zich zelfs denken, dat in dezen misbruik niet is buiten te sluiten.

Onteigening, zooals wij haar tot nog toe kennen, is een vergrijp gepleegd aan het schoone beginsel der landverlegging, dat er naar streeft, aan een *onveranderd* aantal eigenaren betere landhuishoudkundige verhoudingen te schenken.

Moet onteigening dan als middel ter bereiking van het gewenschte doel worden verworpen?

Geenszins!

Indien een niet te weerspreken juridisch betoog kan geleverd worden voor de mogelijkheid van onteigening per zône; — dan lijdt het geen twijfel, dat het evenzeer mogelijk is onweersprekelijk te betoogen, dat schadeloosstelling het karakter van ruil mag aannemen, niet enkel en uitsluitend behoeft te bestaan in geldelijke vergoeding.

Het denkbeeld is niet nieuw.

Men kan het vinden in de debatten gevolgd op eene voordracht door den heer I. Boer Hz., gehouden in de juridische sectie van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht: *„over beperking van het eigendomsrecht bij stedelijken woningbouw.*" [1])

---

[1]) Opgenomen in „Vragen des Tijds" 1897, bl. 333.

We lezen in de Aanteekeningen 1896 van dat Genootschap: „Mr. Engelen doet den heer d'Aulnis opmerken dat de Grondwet niet spreekt van *geldvergoeding* maar van *schadeloosstelling*, die, zooals bij omlegging van terreinen, ook kan bestaan in stukken grond."

Wil men het groote succes der Duitsche regelingen verkrijgen, dan meenen we op grond dezer beschouwingen te mogen besluiten: tot de wenschelijkheid der invoering van een nieuw rechtsbeginsel, gelijktijdig met de herziening van ons Burgerlijk Recht. In afwachting hiervan, mag een humane wijziging der onteigeningswet niet uitblijven, opdat men niet tot werkeloosheid gedoemd zij.

Het is stellig niet overbodig hier mede te deelen een wensch, geuit door een specialiteit op het gebied der landverlegging.

„Die Unmöglichkeit, diese Kulturmassregeln auf zerstreut in der Flur umherliegenden Parzellen durchzuführen, drängt von selbst auf die Zusammenlegung der Grundstücke, und so wird es hoffentlich nicht mehr lange dauern, dass auch in den Ländern, welche bisher eines Verkoppelungsgesetzes entbehren, die Erkenntniss sich Bahn bricht, dass nicht die Massregeln zur Arrondierung und zur Landesmelioration sich nach dem Kataster-, dem Grundbuchs- und Hypothekwesen, sondern umgekehrt, letzteres sich nach den erstern zu richten haben. [1])

Het verloop der landverlegging denkt de commissie zeer eenvoudig in te richten.

Eenige belanghebbenden doen een schriftelijk verzoek aan den burgemeester, deze roept een vergadering van grondeigenaren op, meerderheid van stemmen beslist of de grondvereeniging zal worden gevormd, waarna onmiddellijk wordt overgegaan tot de keuze van een bestuur.

Voor dat bestuur maakt een deskundige (landbouwingenieur) een plan van samenvoeging en afronding op, welk plan, voorzien van een waardeeringsstaat, wordt gepubliceerd. Meerderheid van stemmen stelt het vast.

Hierna volgen aflossing en opheffing van hypotheken en andere zakelijke lasten, zoodat de nieuwe eigendom volkomen vrij wordt;

---

[1]) Die Zusammenlegung der Grundstücke u. s. w. A. Hüser. k.g.l. Preuss. Vermessungsrevisor und Kulturtechniker. Seite 3. Berlin. Paul Parey. 1890.

gedane aflossingen worden in rekening gebracht aan hem die werd ontlast.

Over de technische uitvoering [1]) zwijgt begrijpelijker wijze het verslag, aan het eind vindt men echter nog een verwijzing naar een vroegere nota, waarin werd aangedrongen op de wenschelijkheid der aanstelling van Rijkslandbouwingenieurs; in dit rapport vindt zulks bij vernieuwing plaats.

De commissie „*Ontginning*” welke het rapport opmaakte bestaat uit acht leden, in een enkel opzicht waren zij niet eenstemmig.

Aan den voet van bldz. 6 staat een opmerking, luidende: „*een tweetal leden der commissie kan zich met deze zinsnede niet vereeuigen, daar het hier meer geldt arbeid waartoe de ambtenaren van het kadaster zijn aangewezen.*” [2])

Deze aanteekening heeft betrekking op de aanstelling van Rijks landbouw-ingenieurs.

Met het verslag voor ons is het niet mogelijk na te gaan, naar aanleiding van welke overwegingen deze opvatting ontstond.

Zoo ergens, dan is het hier zeker de plaats er op te wijzen, dat de landverlegging geweldig zal ingrijpen in de hypothecaire en kadastale boekhouding.

Het opmaken van nieuwe kadastrale plans, dat toch vloeit uit de consolidatie voort, zal bezwaarlijk door andere ambtenaren dan de landmeters van het kadaster kunnen geschieden, terwijl de administratieve werkzaamheden daaraan gepaard gaande, onmogelijk door een landbouw-ingenieur kunnen worden verricht.

Twee gevallen zijn mogelijk: ten eerste, dat het kadastrale technische materieel, — de plans, — slechts gedeeltelijk wordt vernietigd.

De bebouwde kom van dorpen wordt door de landverlegging niet of nagenoeg niet aangetast, nu zal men er toch wel niet aan denken, het verband tusschen het nieuwe plan en het overblijvende gedeelte van het vroegere plan, te willen doen aanbrengen door ambtenaren die, hoe ontwikkeld overigens ook, volkomen leek zijn op kadastraal gebied.

En hoe zal men in het tweede geval handelen wanneer — het laat zich aanzien dat dit verreweg in de meerderheid zal zijn — de landverlegging een geheele vernieuwing van vele daarbij betrokken kadastrale kaarten gebiedend eischt.

---

[1]) We hopen in dit Tijdschrift hierop nader terug te komen.

[2]) Wij cursiveeren.

De landbouw-ingenieur zal ook hier onmachtig zijn.

Het bezwaar weegt niet zal men zeggen, de landbouw-ingenieur voert het werk uit, maakt de nieuwe kaarten, en de landmeter brengt de nieuwe toestand over bij het kadaster.

Dat komt neer op, indien het mogelijk zou blijken, een dubbel verrichten, maar door verschillende ambtenaren, van hetzelfde werk-, dus op verspilling van belasting-penningen.

Het is overbekend dat een analoge toestand bestaat met betrekking tot het opmaken van alle denkbare soorten van onteigenings-kaarten, voor spoorwegen, kanalen enz.

Onze Staats-instellingen zijn in dat opzicht meer dan gebrekkig.

Het invoeren van nieuwe regelingen, op dien beslist af te keuren grondslag, zal wel niemand durven aanbevelen.

De consolidatie eischt, reeds bij hare voorbereiding, zoo uitgebreide kennis, en niet het minst praktijk van onzen hypothecairen en kadastralen dienst, dat men vrij zeker kan voorspellen, dat reeds na korten tijd op de voorgenomen organisatie zou moeten worden teruggekomen.

Tegen eene voortgezette ontwikkeling van den landmeter van het kadaster tot landbouw-ingenieur — Kulturtechniker — zullen weinig bezwaren bestaan, aan het omgekeerde valt echter niet te denken.

Tegenover de betrokkenen, de landbouwers, verdient vermelding: „In Preussen gehen die meisten Kulturtechniker aus dem Stande der staatlich geprüften und vereidigten Feld- und zukünftigen Landmesser hervor; ihre *geodätische Thätigkeit hat daher öffentlichen Glauben*; und da es sich bei allen kulturtechnischen Ausführungen stets um das Grundeigenthum, die richtige Feststellung der Grenzen etc. handelt, diese aber durch keinen Bau-ingenieur vertreten werden kann, welcher als Feldmesser nicht geprüft nnd vereidigt ist, so sind beide Berufsarten unbedingt auf gemeinschaftliche Arbeit angewiesen und das günstigste Verhältniss, wie auch im Sinne der Interessenten die *billigste Arbeitsleistung gewährleistet*, [1]) wenn der Kulturtechniker und der Landmesser in einer und derselben Person vereinigt sind. [2])

Uit het geheele werk zal men moeilijk een aanhaling, meer op onze eigene toestanden toepasselijk, kunnen overnemen.

---

[1]) Wij cursiveeren.

[2]) F. W. Dünkelberg. Zweiter Band. Seite 419.

Ten slotte zij opgemerkt, dat uit de landverlegging noodwendig voortvloeit, *een kadaster met bewijskracht.*

Men behoeft geen landmeter te zijn om te kunnen begrijpen, dat een verloren geraakte grens in een geconsolideerd terrein nauwkeurig kan worden hersteld dat de technische gegevens volledige bewijskracht moeten hebben.

Het rapport is rijk aan bijlagen. Aangehecht zijn twee kaarten, eene der Noord-Brabantsche gemeente Berchem, een andere der Drentsche gemeente Vledder.

De bij elkander behoorende perceelen van enkele landbouwbedrijven zijn er met verschillende kleuren op aangegeven.

Twee andere kaarten doen ons zien dat door de markverdeeling geen ideale toestand voor den landbouw werd in het leven geroepen.

Soms blijkt de toestand zelfs zoo erg, dat ook voor deze gevallen de landverlegging zal moeten worden gebezigd, tot het scheppen van betere verhoudingen.

Een uitgebreide nota over de markenwet licht deze conclusie toe. Voorts zijn aan het verslag toegevoegd:

a. de wet van 10 Mei 1886, Stbld. 104 „houdende bepalingen ter bevordering van de verdeeling van markgronden."

b. met betrekking tot de Fransche wetgeving, een uittreksel van het decreet van 9 Maart 1894, „portant règlement d'administration publique sur les associations syndicales;" gevolgd door den text van de wet van 22 December 1888 „ayant pour objet de modifier la loi du 21 Juin 1865 sur les associations syndicales."

De aandacht onzer hoofdambtenaren, der Ingenieurs- Verificateur van het kadaster, is ongetwijfeld gevestigd op het belangrijke onderwerp, waarover deze weinige bladzijden handelden. Stellig dwalen we niet, indien we onderstellen, dat zij op de eerstvolgende algemeene vergadering hunner vereeniging de middelen zullen beramen, welke ons de gelegenheid zullen schenken tot voortgezette ontwikkeling.

Ambtgenooten, in een niet al te ver verwijderde toekomst opent zich een nieuw arbeidsveld, laten we ons, erkentelijk voor hun steun, voorbereiden tot de taak die ons wacht.

Mei 1898. C. W. HOFFMANN.

Kadastrale aphorismen.

III.

Ons tegenwoordig kadaster kan worden vergeleken bij een grijsaard, die, gebrekkig uitgerust het leven begonnen, slecht gevoed en schamel gekleed gedurende zijn lange leven, niettegenstaande in den loop der jaren steeds meer van hem werd geëischt, den strijd om het bestaan heeft volgehouden niet alleen, maar zijn armoede zoo heeft weten te bedekken dat slechts *ingewijden*, in alle opzichten, daarvan kennis dragen.

Is in het algemeen het veranderen en reglementeeren van gewoonten en levensmanier door *onbevoegden* veelal een doeltreffend middel om het einde te verhaasten van een, wegens ouderdom, eerbiedwaardig bestaan, in het bizonder is zulks van toepassing op ons meer dan 70-jarig kadaster.

Al is hervorming van ons kadasterstelsel wenschelijk en nuttig, het bestaande stelsel zal, in ieder geval, nog 10-tallen jaren moeten dienst doen in een groot gedeelte van ons land.

Het *bestaande* kadaster op te voeren tot de hoogte waarop het kan staan om zoo goed mogelijk te voldoen aan hetgeen men er van eischt, en het *toekomstige* kadaster zoo in te richten dat het ook, in waarheid, zijn beschermende vleugelen kan uitspreiden over den grondeigendom en zooveel mogelijk nut kan stichten, zijn aangelegenheden van bij uitstek *practischen aard.* Om echter in hoogste ressort te kunnen beslissen wat in die materie wenschelijk en uitvoerbaar is, moet men over meer dan enkel *practische ervaring* kunnen beschikken.

Het verkondigen van meeningen door *niet-landmeetkundigen,* over de meerdere of mindere bekwaamheden van landmeters, als zoodanig,

staat in waarde en beteekenis gelijk met: het vaststellen van den graad van deugdelijkheid van bruggen naar uitwendig aangebrachte versierselen.

Wordt uit het vertrouwen dat grondeigenaars en hypotheekhouders, daartoe genoodzaakt door wettelijke voorschriften, onwetendheid en gewoonten, stellen in de landmeters van het kadaster en in het kadaster zelf, voor die ambtenaren de moreele verplichting geboren: de aan hen toevertrouwde belangen zoo goed mogelijk te behartigen en naar hun beste weten in bescherming te nemen, de regeering is daarom niet ontheven van hare taak: de levensomstandigheden van die ambtenaren bevredigend te maken en het mogelijke te doen om die Staats-instelling tot ontwikkeling te brengen.

Een *ambtenaar* kan geacht worden „bevredigd" te zijn, als gegronde billijke verwachtingen op financiëel gebied, *die bestonden bij het aanvaarden zijner betrekking*, worden verwezenlijkt; *een corps ambtenaren* moet geacht worden dat te zijn, als *bestaande besluiten*, omtrent rang en positie van dat corps, ook ten hunnen opzichte worden uitgelegd en toegepast als gebruikelijk is bij andere ambtenaren.

De *ambtenaar* (deskundige) die zich onthoudt van deelneming aan den strijd over het al of niet invoeren van een rechtsgeldig kadaster in Nederland, heeft geen ongelijk.

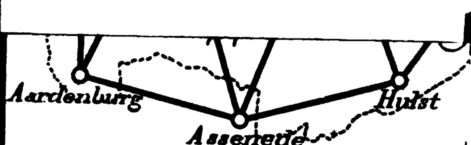
De *niet-deskundige* die, geroepen een beslissing te nemen in een zaak van *publiek belang*, meer waarde toekent aan de adviezen van hen die „neen" zeggen, maar hunne motieven daarvoor *niet openbaren*, als aan degenen die „ja" zeggen, bewijzen voor hunne meeningen *publiceeren* en bereid zijn de verantwoordelijkheid voor de toepassing daarvan op zich te nemen, kan moeilijk geacht worden van „goeden wille" te zijn.

J. EEKHOF.

NEDERL

DRIEHOEKSNET DE

December 18

Gemeten richtingen.

Stations voor breedte

Gemeten.

In Leiden en Ubagsberg zijn

VERSLAG DER RIJKSCOMMISSIE *voor graadmeting en waterpassing aangaande hare werkzaamheden gedurende het jaar* 1897.

(Met kaart).

Ter voldoening aan het voorschrift, dat haar werd verstrekt bij beschikking n den Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 Mei 1879, lit. M., deeling Kunsten en Wetenschappen, heeft de Rijkscommissie voor graadeting en waterpassing de eer, aangaande hare werkzaamheden in het jaar 897, het volgende te berichten.

Commissie. Het diep betreurd verlies, dat de Commissie onderging door et plotseling overlijden van haar medelid Dr. Ch. M. Schols, in den nacht an 16 op 17 Maart 1897, deed in hem uit haar midden verdwijnen een nan, die sedert zijne benoeming, in 1881, al zijn tijd wijdde aan de taak er driehoeksmeting, die hij had op zich genomen, met een ernst, een ijver n een kunde, die weinig geëvenaard zullen worden bevonden en de meeste waardeering verdienden.

De werkzaamheden werden voortgezet onder de leiding van den oudste in dienst der bij de Commissie werkzame ingenieurs, den heer Hk. J. Heuvelink, die sedert 1885 den overledene ter zijde stond. Hij werd ter vervanging van Dr. Schols bij Koninklijk besluit van 17 September 1897 n°. 14 benoemd tot hoogleeraar aan de Polytechnische school en bij Koninklijk besluit van 26 October 1897 n°. 20 tot lid der Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing.

Hem werd de hoofdleiding der primaire en secundaire driehoeksmeting opgedragen; met de waarneming van het secretariaat der Commissie, waarin, na het overlijden van den secretaris, door het lid G. van Diesen voorloopig was voorzien, werd de heer Heuvelink aanvankelijk niet belast.

Vergaderingen. Het geregeld doen voortgaan der werkzaamheden vorderde door het geleden verlies buitengewone bemoeiingen der Commissie, waartoe zij in den loop van het jaar tienmaal vergaderde; namelijk eens te Delft, eens te Leiden en de overige acht malen te 's Gravenhage.

Betrekking met de buitenlandsche leden van de Internationale Vereeniging voor aardmeting. Aan het besluit van de vergadering te Lausanne, waarvan

melding werd gemaakt in het verslag van het vorig jaar. om aan de Regeering mede te deelen dat de nieuwe conventie met 1 Januari 1897 van kracht werd, haar eene opgave te doen toekomen van het bedrag der te betalen bijdragen, en haar uit te noodigen een lid aan te wijzen voor de nieuwe consultatieve permanente Commissie, volgens art. 2 der conventie, werd gevolg gegeven. Het geschiedde in een Rapport sur la gestion et les travaux scientifiques de la période décennale 1887—1896 et sur les adhésions à la nouvelle convention de 1895 adressé aux gouvernements de l'association géodésique internationale en commun par l'ancienne commission permanente et le nouveau bureau de l'association, uitgebracht in April 1897.

Op voordracht der Rijkscommissie werd haar voorzitter Dr. H. G. van de Sande Bakhuyzen als gedelegeerde voor Nederland in de nieuwe permanente Commissie aangewezen.

In het laatst van het jaar 1897, in November, werd een rapport uitgebracht door het nieuwe bestuur van de Vereeniging, getiteld: Rapport administratif et financier présenté à la fin de 1897 aux gouvernements de l'association géodésique internationale.

Dit stuk, waarin melding werd gemaakt van de toetreding der Regeeringen, die nog waren achtergebleven met hare verklaringen, en waaruit bleek dat de toetreding tot een twintigtal was geklommen en dat slechts de republiek Argentinië zich had teruggetrokken, had hoofdzakelijk ten doel de Regeeringen, die met de storting der bijdragen nog ten achteren waren, tot aanzuivering aan te sporen. Tevens werden daarin de namen genoemd van de gedelegeerden, die door de Regeeringen bereids waren aangewezen om in de nieuwe permanente Commissie op te treden.

Werkzaamheden der Commissie. In 1897 hadden de werkzaamheden betrekking op:

de primaire driehoeksmeting,
de secundaire driehoeksmeting,
de getijwaarnemingen,
de sterrekundige waarnemingen.

Primaire driehoeksmeting. Het personeel voor de driehoeksmeting in dienst der Commissie bestond in den aanvang van het jaar uit de ingenieurs Heuvelink, Wildeboer, van Eyk Bijleveld, Verhellouw, Modderman en Doublet en de gedetacheerde landmeters van het kadaster Bingen en Colpa, terwijl de ingenieur Thijs aan de Commissie verbonden bleef op den voet, zooals in het jaarverslag over 1895 werd medegedeeld.

Aan den ingenieur D. A. M. Doublet werd, met ingang van 1 Juli, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend. Hij verliet den dienst der Commissie, ten einde eene particuliere betrekking te Hamburg te aanvaarden.

Met het einde van het jaar verzocht de landmeter C. J. Colpa om ontheffing van zijne detacheering bij de Commissie. Met ingang van 1 Januari 1898 werd hij door Zijne Exellentie den Minister van Financiën herplaatst bij den dienst van het kadaster.

In onze vergadering van 29 December 1897 werd tot ingenieur onzer Commissie benoemd de heer Cd. H. Bijl, civiel-ingenieur, en zulks met ingang van 15 Januari 1898.

Voor de terreinwerkzaamheden bleef aanvankelijk de ingenieur Heuvelink belast met de voorbereidende werkzaamheden voor de uitvoering van de metingen in het driehoeksnet, zooals dit in het vorige jaar werd vastgesteld. Aan hem waren toegevoegd de ingenieurs Verhellouw, Modderman en Doublet — de laatste tot 1 Juli, den datum van zijn ontslag.

De ingenieurs Wildeboer en van Eyk Bijleveld bleven belast met de hoekmetingen; aan eerstgenoemde was toegevoegd de landmeter Colpa, aan laatstgenoemde de landmeter Bingen.

In den tijd, dat de ingenieur Wildeboer in de maand September met buitengewoon verlof te Delft vertoefde, werd diens dienst door den ingenieur Verhellouw waargenomen.

De eerste ploeg onder de leiding van den ingenieur Heuvelink had in opdracht om zooveel mogelijk de nog benoodigde bouwwerken voor de primaire driehoeksmeting uit te voeren, verder om de plaats voor een paar tusschenpunten te bepalen in het noordwesten van het land, welke punten in het vorige jaar nog niet in het project waren opgenomen en eindelijk om centreeringsmetingen uit te voeren op enkele hoekpunten, welke in dit jaar astronomisch werden bepaald.

Als gevolg van het onderzoek op het terrein werden nu nog als tusschenpunten in het net opgenomen de punten Oosteinde (op Terschelling) en Griend (Oostkaap op het eiland Griend).

Het eerste punt is gelegen in de onmiddellijke nabijheid van den seinpaal voor den stormwaarschuwingsdienst en is aangewezen door een granieten steen in den grond.

Het plaatsen van een dergelijken steen in het punt Griend kon door onvoorziene omstandigheden in den afgeloopen zomer niet plaats hebben.

In het jaar 1897 werden de navolgende bouwwerken uitgevoerd:

Steenen pijlers zonder steigerwerk werden aangebracht op de torens in de hoofdpunten: Kampen (2 pijlers) en Brandaris en in de tusschenpunten: Burgwerd (2 pijlers) en Oosterend; steenen pijlers met steiger werden geplaatst op de torens in de hoofdpunten Steenwijk, Ruinen, Beilen, Kollum, Leeuwarden, Sexbierum, Workum, Westerland, Ureterp.

In het hoofdpunt Ameland, dat op het duin gelegen is, werd een pijler met steiger gebouwd; in het hoofdpunt Huisduinen, gelegen op den watertoren aldaar, werd een pijler gesteld, waarbij de benoodigde steiger later zal worden aangebracht.

In den toren van het hoofdpunt Oldeboorn werd een houtconstructie aangebracht, waarop de theodoliet kan opgesteld worden.

Bijzondere vermelding verdient de inrichting op het tusschenpunt Vlieland. De steenen peiler, welke daar het punt aanwijst, waar Kraijenhoff een hoofdpunt van zijn driehoeksnet had, is van zoo groote afmeting, dat het niet mogelijk zou zijn, daarop de hoekmetingen met onze instrumenten uit te voeren. Op den peiler werd dus een steenen peiler van kleiner doorsnede gebouwd. De constructie is zoo gekozen, dat de bronzen stift, welke het punt van Kraijenhoff aanwijst, zichtbaar is gebleven door uitgespaarde openingen, en dat het nieuwe hoekpunt in den verticaal van het oude valt. Om op den aldus verhoogden pijler waarnemingen te kunnen uitvoeren, moest er een steiger om henen geplaatst worden.

Eenvoudige heliotroopstellingen werden aangebracht in het punt Uelsen, op den herbouwden toren van Coevorden en op den torens te Meppel, Oldeholtpade, Blokzijl, Kuinre, Medemblik en Wognum. Op den toren te Hallum werden heliotroopstellingen geplaatst, benevens twee opstellingen voor de signaallampen ten behoeve van de azimuthsbepalingen in Leeuwarden en in Ameland. Op den lichttoren te Urk werden eenvoudige heliotroopstellingen gemaakt. Het voornemen bestaat voor de hoekmetingen van het driehoeksnet aldaar den transportabelen pijler te benuttigen; reeds werd ten behoeve van de astronomische bepalingen een steenen pijler in de onmiddellijke nabijheid van den lichttoren gesteld.

Op de sterrewacht te Leiden werd voor den tijd, dat daar hoekmetingen uitgevoerd werden, op een der schoorsteenen boven het westelijke meridiaankamertje een pijler opgetrokken, en een steiger daarbij geplaatst.

De Westerkerk te Harlingen, welke niet meer voor godsdienstoefeningen wordt gebruikt, wordt met geheele of gedeeltelijke slooping bedreigd, zoodat er groote kans bestaat, dat het driehoekspunt van Kraijenhoff, gevormd door het torentje op die kerk, binnenkort zal verdwijnen.

Opdat het oude punt van Kraijenhoff toch aan de nieuwe driehoeksmeting zal worden verbonden, werd een vastleggingssteen geplaatst onder den lichtopstand in de nabijheid van genoemde kerk en werd de plaats van dezen steen ten opzichte van het driehoekspunt van Kraijenhoff bepaald. Voor de aansluiting van dit nieuwe punt aan het hoofdnet kunnen de benoodigde heliotropen opgesteld worden op den lichtopstand.

Voor het uitvoeren van de benoodigde bouwwerken op de hoofdpunten Groningen en Gieten werd de toestemming door de beheerders van de daartoe aangewezen gebouwen verleend.

Deze werken konden echter in het afgeloopen jaar niet uitgevoerd worden.

Omtrent de toestemming tot het maken der benoodigde inrichtingen in de punten St. Nicolaasga en Boschberg zijn de onderhandelingen nog niet ten einde gebracht.

Centreeringsmetingen werden door deze ploeg uitgevoerd op de punten Hallum, Harlingen en Castricum; eene vastlegging werd gemaakt op den toren te Leeuwarden.

Bij ontstentenis van den ingenieur Verhellouw werd door den ingenieur Thijs aan deze werkzaamheden deelgenomen.

De tweede ploeg, onder de leiding van den ingenieur Wildeboer, zou de hoekmetingen aanvangen op den Lemelerberg.

Op het laatste oogenblik moest dit plan gewijzigd worden, daar het bleek, dat het signaal Uelsen in het voorjaar van 1897 bij de algemeene opruiming van de signalen der Pruisische Landesaufnahme in die streek, mede was afgebroken.

In afwachting van de voor Uelsen te treffen voorziening werd nu Harderwijk als eerste waarnemingsstation betrokken. Het voltooien van de waarnemingen op dit station vorderde zeer veel tijd.

Eenige richtingen gaan daar over de Zuiderzee, de andere over land, en nu werd het bezwaar ondervonden, dat de tijdperken van de rust der beelden voor de richtingen over zee en voor die over land veelal niet samenvielen, zoodat er slechts zelden gelegenheid was om de hoeken te meten, waarvan het eene been over zee en het andere been over land gaat.

Voor het grootste deel is deze ongunstige toestand waarschijnlijk toe te schrijven aan de weersgesteldheid in de maanden Mei en Juni van het afgeloopen jaar. Heldere en meest vrij krachtige zonneschijn ging veelal gepaard met gure noordelijke wind. Dientengevolge had de afkoeling van de lucht boven het water zeer veel sneller plaats dan boven het land en viel de rust voor de beelden over zee steeds vroeger in dan voor die over land.

In Harderwijk werden gemeten de richtingen naar de hoofdpunten Kampen, Veluwe, Amersfoort, Naarden, Monnickendam, Enkhuizen en Urk, en naar de tusschenpunten Elburg, Wolberg en Bunschoten.

Toen de metingen in Harderwijk omstreeks half Juli voltooid waren, was inmiddels in het punt Uelsen eene inrichting aangebracht voor het plaatsen van de heliotroop en kon dus nu met de waarnemingen op Lemelerberg worden aangevangen.

In dit punt komen niet minder dan 17 richtingen samen, te weten: die naar de hoofdpunten Sleen, Uelsen, Oldenzaal, Harikerberg, Zutphen, Veluwe, Kampen, Steenwijk en Ruinen, en die naar de tusschenpunten Coevorden, Tubbergen, Koningsbelt, Deventer, Wijhe, Wolberg, Zwolle en Meppel.

De groote hoeveelheid waarnemingen, welke op dit station moesten uitgevoerd worden, hadden een vrij gunstig verloop, zoodat zij in den aanvang van September waren voltooid.

De overige tijd van de terreinwerkzaamheden voor deze ploeg werd besteed aan het uitvoeren van centreeringsmetingen.

Behalve op het waarnemingsstation Harderwijk werden deze metingen uit-

gevoerd te Urk, Enkhuizen, Veluwe, Sleen, Uelsen, Koningsbelt, Coevorden, Wijhe, Zwolle, Ruinen, Meppel en Deventer.

Vastleggingen werden daarenboven aangebracht te Steenwijk en Monnickendam.

In het punt Sleen moest de pijler hersteld worden, daar deze bij het afbreken van de inrichting voor de astronomische metingen in het vorige jaar beschadigd was; de plaats van het punt „pijler" werd opnieuw ten opzichte van de reeds vroeger aangebrachte vastleggingen bepaald.

In Coevorden moest de centreering opnieuw uitgevoerd worden, daar deze toren in 1895 was afgebrand en sedert herbouwd. De vroeger daar geplaatste vastlegging verzekert het verband tusschen de nieuwe en de oude metingen.

De derde ploeg, onder de leiding van den ingenieur van Eyk Bijleveld, ving de waarnemingen aan in het tusschenpunt Delft (Gebouw voor geodesie), dat met het tusschenpunt Teunisduin den schakel vormt voor de verbinding van de Sterrenwacht te Leiden aan het hoofddriehoeksnet. Deze beide punten, werden evenals Leiden (Sterrenwacht), wat de waarnemingen betreft, geheel behandeld alsof zij hoofdpunten waren.

Te Delft werden als hoofdpunten ingesteld: Teunisduin, Berkheide, Leiden (Sterrenwacht), Gouda, Rotterdam en Monster, en als tusschenpunten: Leiden (Stadhuis), Leiden (Lodewijkskerk), Hazerswoude, Brielle, Delft (Nieuwe kerk) en 's Gravenhage. Na Delft werden achtereenvolgens de waarnemingen uitgevoerd op de stations Leiden (Sterrenwacht), Monster, Teunisduin, Berkheide en Gouda.

Onder begunstiging van het veelal heldere weder hadden deze waarnemingen een vrij snel verloop.

In Monster werden ingesteld als hoofdpunten: Berkheide, Rotterdam en Goedereede, en als tusschenpunten: Teunisduin, 's Gravenhage, Delft, (Nieuwe kerk), Delft (Geodesie) en Brielle.

In Leiden (Sterrenwacht) werden ingesteld als hoofdpunten: Rotterdam, Delft (Geodesie) en Teunisduin, en als tusschenpunten: Delft (Nieuwe kerk), Leiden (Stadhuis) en Leiden (Lodewijkskerk).

In Teunisduin werden ingesteld als hoofdpunten: Berkheide, Leiden (Sterrenwacht), Gouda, Rotterdam, Delft (Geodesie) en Monster, en als tusschenpunten: Leiden (Stadhuis), Leiden (Lodewijkskerk), Delft (Nieuwe kerk) en 's Gravenhage.

In Berkheide werden ingesteld als hoofdpunten: Brederode, Mijdrecht, Gouda, Rotterdam, Delft (Geodesie), Monster, en als tusschenpunten: Langeveld, Haarlem, Aalsmeer, Leiden (Stadhuis), Leiden (Lodewijkskerk), Hazerswoude, Delft (Nieuwe kerk), Teunisduin en 's Gravenhage.

In Gouda werden ingesteld als hoofdpunten: Mijdrecht, Utrecht, Gorinchem, Dordrecht, Rotterdam, Berkheide, Leiden (Stadhuis), Hazerswoude, en als

tusschenpunten: Nieuwkoop, Woerden, Schoonhoven, Delft (Geodesie), Delft (Nieuwe kerk), Teunisduin en Leiden (Lodewijkskerk).

Op dit laatste station, waar niet alle hoofdrichtingen uit één punt vrij zijn, moesten de waarnemingen op twee pijlers geschieden.

Door deze ploeg werden centreeringsmetingen uitgevoerd op de waarnemingsstations, benevens op de hoekpunten Delft (Nieuwe kerk), 's Gravenhage, Leiden (Stadhuis) Leiden (Lodewijkskerk), Kuilenburg, Woerden, Nieuwkoop, Mijdrecht, terwijl een vastleggingsbout werd aangebracht in den toren te Aalsmeer.

Op 5 September 1897 werd de Cuneratoren te Rhenen door den bliksem getroffen. Deze toren, welke een driehoekspunt vormt, brandde toen geheel uit.

Na den brand waren de pijler en de steiger, welke op den bovensten omgang ten behoeve van de driehoeksmeting gesteld waren, nog aanwezig. Beide hadden door den brand zooveel geleden dat de geheele afbraak ervan noodig was. Van de vier in den toren aanwezige vastleggingsmerken bleven er drie ongeschonden, zoodat de ramp voor de driehoeksmeting geen bijzonder nadeelige gevolgen zal hebben.

De terreinwerkzaamheden voor de driehoeksmeting eindigden voor alle ploegen omstreeks 1 October.

De berekening der waarnemingen, waaraan te Delft de wintermaanden worden besteed, ving daarna aan.

Secundaire driehoeksmeting. Zooals reeds bij de primaire driehoeksmeting is gemeld, werden een reeks van tusschenpunten ingesteld, welke voornamelijk met het oog op de secundaire meting worden opgenomen. Bovendien werd op de in dit jaar betrokken stations nog op 151 torens als nevenpunten gericht, om die later als punten van de tweede of lagere orde te kunnen gebruiken.

Met het aanschaffen en het onderzoek van de instrumenten voor de secundaire driehoeksmeting werd voortgegaan.

De drie theodolieten met circelranden van 14 c.M. middellijn, waarvan in het vorige verslag sprake is, werden eerst in het begin van Maart ontvangen.

Het onderzoek van de verdeelde cirkelranden leverde gunstige resultaten. Met de micrometrische microscopen was dit aanvankelijk minder het geval. Van de zes werden er vier aan den heer Wanschaff ter rivisie teruggezonden.

Het nader onderzoek kon eerst in het najaar, na afloop der terreinwerkzaamheden, plaats hebben en werd tegen het einde van het jaar voltooid. De resultaten zijn thans bevredigend.

Van een van de in het voorgaande jaar ontvangen theodolieten met cirkelranden van 21 c.M. middellijn, waarvan in ons vorige verslag sprake is, werd door den heer Wanschaff een geheel nieuwe cirkelrand geleverd, welke bij onderzoek eene zeer goede verdeeling bleek te bezitten.

Het onderhoud van alle instrumenten der driehoeksmeting zoowel als de aanmaak van eenvoudige hulpwerktuigen, geschieden zooveel mogelijk in eigen beheer in de werkplaats in het Gebouw voor geodesie.

Enkele onderdeelen van de oudere theodolieten, waaraan herstellingen moesten gebeuren, welke slechts in de speciaal daarvoor ingerichte werkplaatsen kunnen geschieden, werden tot genoemd doel aan den heer Wanschaff gezonden en in orde van hem terug ontvangen.

Getijwaarnemingen. De Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing gaf in 1895 getijtafels uit, waarin de tijdstippen en de waterhoogten bij hoogwater te Hoek van Holland voor 1896 waren opgegeven. Daar voor 1897 dergelijke tafels, bewerkt bij den algemeenen dienst van den waterstaat, door het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn uitgegeven, heeft de Rijkscommissie hare uitgave van de getijtafels voor Hoek van Holland gestaakt.

In de tafels van den algemeenen dienst van den waterstaat ontbreken echter de getijden van den Helder, omtrent welke de zeevarenden alleen opgaven kunnen ontleenen aan den Enkhuizer Almanak. De tijdstippen van hoogwater, welke daarin werden medegedeeld, geven echter niet de oogenblikken aan waarop het water zijn hoogsten stand heeft, doch doen, volgens betrouwbare inlichtingen, bij benadering het oogenblik der stroomkentering kennen. De Rijkscommissie meende dus een nuttig werk te doen, door voor die plaats de tijden en waterhoogten voor hoog- en laagwater voor 1897 uit te geven.

Deze tafels berusten op de formule voor de waterhoogte te den Helder, met behulp van de harmonische analyse afgeleid uit de waarnemingen aan de registreerende peilschaal aldaar. Bij de constructie van de tafels heeft men zich niet bediend van eene benaderende berekening in den geest van die, welke in het voorbericht van de tafels van Hoek van Holland (1896) is uiteengezet, maar van eene graphische voorstelling der getijlijn, verkregen door de tide-predicting machine, die, volgens de opgaven van Mr. Roberts (Nautical Almanak office), voor het Engelsche gouvernement in Indië is vervaardigd.

Door het verwaarloozen van enkele termen in de gebruikte formule moeten er kleine afwijkingen bestaan tusschen de berekende tijden en hoogten voor hoog- en laagwater en de waarden welke voor die grootheden uit de waarnemingen aan de peilschaal kunnen worden afgeleid. Er is een aanvang gemaakt met het bepalen van die afwijkingen.

Daar wij hopen dat de algemeene dienst van den waterstaat bij zijne getijtafels in het vervolg die voor den Helder zal voegen, hebben wij de uitgave dier tafels voor 1898 niet voortgezet.

Sterrekundige waarnemingen. De breedte- en azimuthbepalingen, in het

vorige jaar door de ingenieurs Pannekoek en Posthumus Meyjes verricht, werden in dit jaar door hen voortgezet.

De ingenieur Pannekoek, die de stations Zierikzee, Ameland en Urk bezocht, werd op alle drie deze punten door bewolkte luchten sterk tegengewerkt, zoodat hij, hoewel 172 dagen op het terrein geweest zijnde, te Urk alleen de azimuthbepaling, doch geene breedtebepaling heeft kunnen uitvoeren.

Op de beide andere plaatsen volbracht hij zoowel breedte- als azimuthbepalingen volgens het vastgesteld programma. De azimuthen waren op de genoemde drie stations.

te Zierikzee, dat van Goeree;

te Ameland, dat van Hallum;

te Urk, dat van Enkhuizen.

De ingenieur Posthumus Meyjes werd meer door het weder begunstigd, daar hij, in 136 terreindagen, volledige reeksen waarnemingen voor beide bepalingen (breedte en azimuth) verkreeg, en wel:

te Schoorl, waar het azimuth van Castricum,

te Terschelling, waar het azimuth van Vlieland,

te Leeuwarden, waar het azimuth van Hallum,

gemeten werd.

Toen de beide ingenieurs in het begin van Mei naar het terrein vertrokken, waren van de waarnemingen van het jaar 1896 de herleidingen, die voor alle stations door beide ingenieurs, dus in duplo, verricht werden, slechts voor ongeveer $^2/_3$ voltooid.

Op het terrein kunnen alleen de eerste reducties der waarnemingen worden uitgevoerd, zoodat er, door het bijkomen der nieuwe waarnemingen, onvermijdelijk eene aanzienlijke achterstand in de berekeningen ontstond, die, na de terugkomst der ingenieurs van het terrein, niet verminderde, doordien de Commissie het raadzaam vond, de waarnemingen, die in 1893 door den Voorzitter en de heeren Wilterdink en Weeder te Leiden en Ubagsberg waren verricht, niet langer onherleid te laten liggen. Aan de herleiding dezer waarnemingen waren de beide ingenieurs nog aan het einde des jaars bezig.

Boven werd gesproken van het vastgestelde programma. Ter toelichting diene het volgende: Voor de sterrekundige waarnemingen waren beschikbaar twee universaal-instrumenten, met gebroken kijker, groot model, van Repsold. (1) Aan den ingenieur Pannekoek was het universaal-instrument van de Sterrenwacht te Leiden, aan den ingenieur Posthumus Meyjes dat van de Sterrenwacht te Utrecht ten gebruike afgestaan. Zoowel de vertikale als de horizontale cirkel is bij deze instrumenten verdraaibaar, zoodat de waar-

(1) De horizontale cirkel dezer instrumenten heeft eene verdeeling van 32, de verticale eene van 6 c.M. middellijn.

nemer het in zijne macht heeft denzelfden vertikalen of horizontalen hoek, dus ook denzelfden zenithafstand en hetzelfde azimuthverschil, langs verschillende deelen van den rand te meten, waardoor mogelijk bestaande periodieke fouten in de cirkelverdeelingen onschadelijk gemaakt kunnen worden.

Ter bepaling van de breedte kunnen verder zenithsafstanden van noordelijke en zuidelijke sterren gemeten worden; staan deze nu evenver van het zenith af, dan wordt, ingeval de kijker van het instrument eene merkbare buiging door zijne zwaarte vertoont, deze buiging geëlimineerd.

Eindelijk kan, door de zenithsafstanden te meten in de beide standen van het bovendeel van het instrument, uitgedrukt door „Oculair Oost" en „Oculair West" (waarbij respectievelijk de zenithsafstand, en 360° minus den zenithsafstand wordt gelezen) de fout van het nulpunt van den cirkel geëlimineerd worden.

Het programma bestond nu voor de breedtebepalingen daarin, dat deze in vier cirkelafstanden gedaan werden, en dat tusschen elke twee standen de vertikale cirkel 45° verzet werd. Neemt men in aanmerking dat voor de aflezing van een cirkel twee diametraal tegen elkander overstaande mikroskopen dienen, dan volgt hieruit, dat de zenithsafstanden in het geheel langs acht verschillende bogen van den cirkel werden afgelezen.

In elken cirkelstand nu werd van elk van vier zuidelijke sterren een stel van acht zenithsafstanden gemeten, vier onmiddellijk vóór en vier onmiddellijk na den doorgang van den meridiaan, en wel bij Oculair Oost, Oculair West, Oculair West, Oculair Oost, Oculair Oost, Oculair West, Oculair West en Oculair Oost.

Door de verbinding van ééne bepaling bij Oculair Oost met ééne bepaling bij Oculair West, werd, zooals gezegd is, de fout van het nulpunt, de zoogenaamde indexfout, geëlimineerd.

Aan de noordzijde werden alleen van de beide poolsterren, *α* en *δ* van den Kleinen Beer, zenithsafstanden genomen, onverschillig in welk gedeelte van hare parallel zij zich bevonden, maar om het aantal waarnemingen, noordelijk en zuidelijk van het zenith, gelijk te maken, werden in elken cirkelstand *twee* stellen van acht zenithsafstanden van elke poolster genomen.

Vóór het begin der waarnemingen wordt elken avond door de zoogenaamde methode van Döllen (waarneming, in beide standen van het instrument, van de doorgangen van eene zuidelijke ster en van de poolster door denzelfden vertikaal) eene tijdsbepaling genomen, en zoo mogelijk wordt deze na het einde der waarnemingen herhaald.

Om de straalbuiging zoo zuiver mogelijk te kunnen in rekening brengen, worden vóór en na elk stel waarnemingen een barometer en een thermometer (beide geverifieerd) afgelezen.

Daar het bij de graadmeting niet zoozeer om de breedte zelve, maar wel om de breedteverschillen te doen is, zou het het best zijn, als op alle stations

dezelfde sterren konden gebruikt worden. Daardoor toch zouden de fouten in de declinaties der gebruikte sterren, die in hare volle grootte op de breedten overgaan, geëlimineerd worden.

Maar de meridiaandoorgangen vervroegen elken dag bijna vier minuten, dus elke maand twee uren; bij de kortheid onzer zomernachten was het dus niet mogelijk op het derde station, dat drie tot vier maanden na het eerste bezocht werd, hetzelfde stel zuidelijke sterren te gebruiken als op het eerste.

Daar moest dus een volledig nieuw viertal van zuidelijke sterren genomen worden, terwijl, teneinde de gelegenheid te behouden om de breedteverschillen onafhankelijk van de declinaties der sterren af te leiden, in het tweede station eerst de vier sterren van het eerste stel in den eersten en derden cirkelstand, daarna de vier sterren van het tweede stel in den tweeden en vierden cirkelstand genomen werden.

De gebruikte sterren waren:

		Grootte:								
Eerste stel.	α Slang	2.7	R.	Opkl.	15 u.	39 m.	Decl.	+	6°	45′
	χ Slangendrager	3.4	„	„	16	53	„	+	9	32
	α „	2.2	„	„	17	30	„	+	12	38
	ζ Arend	3.1	„	„	19	1	„	+	13	43
Tweede stel.	γ Arend	2.8	R.	Opkl.	19 u.	41 m.	Decl.	+	10°	22′
	δ Dolfijn	3.5	„	„	20	39	„	+	14	22
	ε Pegasus	2.4	„	„	21	39	„	+	9	24
	ζ Pegasus	3.6	„	„	22	36	„	+	10	18

Wat de azimuthen aangaat, deze werden bepaald door in twaalf standen van den horizontalen cirkel, die telkens 15° van elkander verschillen, het azimuthverschil tusschen de Poolster en het geviseerde station viermaal te meten. Ten einde dit laatste scherp zichtbaar te maken, werd van daar, bij waarnemingen overdag, zonlicht met een heliotroop teruggekaatst, bij nachtwaarnemingen het licht van eene signaallamp toegezonden.

Ter elimineering van de collimatiefout van den kijker, werd ook bij deze bepalingen geobserveerd in twee standen van het bovendeel, die echter, daar het geviseerde station zich in alle streken van den horizon bevinden kan, niet door „Oculair Oost" en „Oculair West", maar door „Objectief links" en „Objectief rechts" worden aangeduid, benamingen die eerst duidelijk worden, als men bedenkt, dat, zooals boven gezegd is, de universaal-instrumenten gebrokene kijkers hebben, en het oculair zich aan een der uiteinden der horizontale as bevindt.

De opvolging der waarnemingen was bij elken cirkelstand: Voorwerp, Poolster, Poolster, Voorwerp, Voorwerp, Poolster, Poolster, Voorwerp.

Tot de herleiding van al deze waarnemingen, zoowel ter breedte- als ter azimuthbepaling, is nog noodig de kennis van de correcties, zoowel voor gang

als voor periodieke ongelijkheden van de mikrometerschroeven der vier mikroskopen van elk instrument, en bovendien ook de waarde der deelen van de verdeelingen der op elk instrument aanwezige niveau's, al hetwelk door opzettelijke onderzoekingen nauwkeurig bepaald werd.

De schijnbare plaatsen der gebruikte sterren werden voorloopig ontleend aan het Berliner Astronomisches Jahrbuch; de kleine correcties voor lunaire nutatie werden opzettelijk berekend en in rekening gebracht.

Ten slotte dient nog vermeld te worden dat de pijlers, zoowel voor de opstelling der universaal-instrumenten als voor die der heliotropen en signaallampen, door de zorgen der ingenieurs van de driehoeksmeting werden gebouwd.

De definitieve berekening der waarnemingen voor de bepalingen van het lengteverschil tusschen Leiden en Greenwich in 1880 en 1881 is ten einde gebracht en de uitkomsten van die waarnemingen zijn neergelegd in „Détermination de la différence de longitude entre Leyde et Greenwich par M. M. H. G. et E. F. van de Sande Bakhuyzen", hetgeen als Publication III door de Commissie is uitgegeven.

Voor het overzicht van de vordering der driehoeksmeting wordt een kaart van het driehoeksnet der 1ste orde hierbij gevoegd.

Leiden / 's Gravenhage, 23 Februari 1898.

De Rijkscommissie voor Graadmeting en Waterpassing,

H. G. v. d. S. Bakhuyzen, *Voorzitter.*
van Diesen, *Secretaris.*

Comité voor traktementsregeling.

Het Comité heeft den 27 Mei j.l. een request gezonden aan Z.E. den Minister van Financiën, houdende verzoek tot regeling der bezoldiging van landmeters van het kadaster *naar dienstjaren.* Bij dat request zijn gevoegd verschillende bijlagen o. a. eene uitvoerige berekening van de vacaturekansen als grondslag voor de berekening der finantiëele gevolgen eener dergelijke regeling over een tijdvak van 40 jaren en eene verklaring van Prof. Dr. A. J. van Pesch van den volgenden inhoud:

De ondergeteekende heeft de hier volgende berekeningen over den waarschijnlijken loop der bevordering van de landmeters van het kadaster onderzocht.

De beginselen, waarop deze berekening rust, zijn geheel juist, terwijl daarbij de keuze van de sterftetafel voorzichtig te achten is, daar die zoo is aangenomen, dat er in werkelijkheid nog minder vacaturen zullen ontstaan, dan in de hier volgende uitkomsten zijn gevonden.

Dit was a priori te zeggen en de vergelijking op bladz. 12 wijst dit dan ook duidelijk aan. Het is daarom te verwachten, dat een gedeelte der landmeters in *nog ongunstiger* conditiën verkeert, dan uit dit onderzoek reeds volgt.

Het blijkt uit de berekeningen zelve dat deze door een volkomen bevoegde en met groote zorgvuldigheid zijn uitgevoerd, zoodat met vertrouwen op het hoofdresultaat, op bladz. 36 voorkomende, gewezen kan worden.

Amsterdam, 20 Mei 1898.

(*w.g.*) A. J. VAN PESCH,
Hoogleeraar te Amsterdam.

GRENZEN VAN ZAKELIJKE RECHTEN.

Naar aanleiding van het artikel van den Heer Boon (bl. 67 van dezen jaarg.) maakt „een Lezer" bezwaar tegen de uitdrukking „grenzen van zakelijke rechten". Een zakelijk recht, zoo schrijft hij, is onlichamelijk, het is een recht op een zaak, toebehoorende aan een ander. De hypotheekhouder bijv. heeft verhaal of recht op het bezwaarde perceel, maar geheel zoo als de eigenaar den eigendom bezit. Men spreke dus alléén van grenzen van eigendom. *Alleen de eigenaars van naast elkaar gelegen erven wijzen de grenzen aan.*

Deze opmerkingen zijn juist.

Evenwel, bij bouwterreinen om de groote steden doet zich meermalen het geval voor, dat een *deel* van een eigendom met hypotheek wordt bezwaard, bijv. de pas gebouwde huizen, terwijl het daarnaast gelegen bouwterrein van denzelfden eigenaar onbelast blijft, om daarop later na aanbouw een afzonderlijke eerste hypotheek te kunnen nemen. Hier is dus de grens tusschen het belaste een onbelaste deel van een eigendom grens van zakelijk recht, zonder tevens grens van eigendom te zijn, en hierop, alsmede op het feit dat ook eigendom een zakelijk recht is, had de Heer Boon het oog toen hij boven zijn artikel schreef „Een kadaster met bewijskracht voor de grenzen van zakelijke rechten".

RED.

BERICHTEN.

Bij K. B. van 13 April 1898 N°. 70 is met ingang van 1 Mei d. a. v. aan den heer J. J. Kuipers te Alkmaar op zijn verzoek ter zake van lichaamsgebreken, eervol ontslag verleend als landmeter der 1e klasse van het kadaster, behoudens aanspraak op pensioen, en zijn met ingang van dienzelfden datum benoemd tot landmeter 1e klasse van het kadaster P. van Dijk te Hoorn en tot idem van de 2e klasse, J. Rietsema te Assen.

Bij ministeriëele resolutie zijn de thans in dienst zijnde teekenaars der 1e 2e en 3e klasse van het kadaster met ingang van 1 April 1898 benoemd tot teekenaars van het kadaster.

De heer J. A. Fricke, teekenaar van het kadaster te Leeuwarden, is den 12den April 1898 aldaar overleden.

De Minister van financiën heeft met ingang van 1 Mei 1898 benoemd tot teekenaar van het kadaster te Leeuwarden J. H. Fricke te Groningen.

Landmeters van het kadaster: J. Suk van den ambulanten dienst te Dordrecht, wordt met ingang van 1 Augnstus 1898 werkzaam gesteld voor den ambulanten dienst in de divisie Assen; F. Lammerts voor den velddienst te Tiel wordt met ingang van 1 Augustus 1898 tijdelijk werkzaam gesteld te Utrecht, L. J. Roborgh voor den ambulanten dienst te Utrecht wordt tijdelijk belast met den velddienst te Tiel en L. F. Leyendeckers, werkzaam bij hermetingen te 's Hertogenbosch, wordt voor den tijd van drie maanden, tot 1 September 1898, werkzaam gesteld op het bureau van den ingenieur-verificateur te 's Gravenhage.

Adspirant-landmeters van het kadaster: B. G Deddes te Dordrecht wordt werkzaam gesteld bij de hermeting van Ridderkerk, A. Buning te Assen bij den velddienst te Zwolle, C. A. Struijck en J. F. A. van Riessen te Leiden bij den velddienst te Arnhem.

Bij K. B. van 27 Mei 1898, N°. 44, is aan Jhr. A. N. F. Flugi van Aspermont, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Nijmegen.

Het examen van boekhouder van het kadaster zal worden gehouden te 's Gravenhage op 25 Juli 1898 en volgende dagen. Tot leden der commissie van examen zijn benoemd: E. P. van Steenbergen, inspecteur van het kadaster aan het departement van financiën, tevens Voorzitter, C. E. Last, ingenieur-verificateur van het kadaster te 's Gravenhage, W. J. Berdenis van Berlekom, bewaarder van de hypotheken en het kadaster te 's Hertogenbosch, H. J. Wansink, leeraar aan de H. B. School met 5-jarigen cursus te 's Gravenhage en A. Veenhuijsen, landmeter van het kadaster, werkzaam aan het departement van financiën, tevens Secretaris.

Vereeniging voor K. en L.

Nieuwe leden:

S. J. Posthuma en M. A. H. de Jong, beiden landmeter van het kadaster te Leeuwarden.

Leden die op de eerstvolgende algemeene vergadering, welke vermoedelijk in de maand November zal worden gehouden te Amsterdam, de bespreking van eenig onderwerp wenschen in te leiden, worden uitgenoodigd daarvan bericht te geven aan ondergeteekende.

Ter kennis wordt gebracht van de Leden in Indië, dat het Bestuur aan den Heer J. A. Veenstra op zijn verzoek ontslag heeft verleend als Correspondent der Vereeniging in Ned.-Indië, onder hartelijke dankbetuiging voor de vele in die betrekking bewezen diensten.

In zijn plaats is opnieuw als Correspondent opgetreden de Heer R. Suringa, bewaarder van het kadaster te *Batavia*.

Indien Leden in Indië, die tijdelijk in Nederland gaan verblijf houden, hunne adressen opgeven aan den Uitgever, den Redacteur of aan ondergeteekende, worden het tijdschrift, de convocatie voor de algemeene vergadering enz. hen toegezonden.

Gorinchem, Juni 1898.

De Secretaris
E. R. de Vries.

De ANWEISUNG II van 21 Febr. 1896 voor de uitvoering der metingen ter instandhouding van het kadaster in Pruisen. [1])

„Ieder die de Kataster-Anweisung VIII van 25 Oct. 1881 kent, zal spoedig hebben ingezien, dat de oude Anw. II van 31 Maart 1877 binnen korteren of langeren tijd zou moeten worden herzien. Behandelen beide ook in den grond verschillende onderwerpen, zij hebben toch in de technische uitvoering der metingen zoovele punten van aanraking, dat beider bepalingen op den duur niet naast elkander konden worden gehandhaafd. Wij vinden dientengevolge in de nieuwe Anw. II veel, dat ons lief geworden is, uit de Anw. VIII terug, geen tegenspraak meer in beide maar integendeel overeenstemming in de voorschriften.

„De Anw. VIII heeft, zooals gij weet, ver over de grenzen van ons enger Pruisisch en grooter Duitsch vaderland, de grootste belangstelling gewekt, hetgeen ons Pruisische landmeters met rechtmatigen trots vervult en wij gélooven dat de nieuwe Anweisung voor de metingen ter instandhouding de roemrijke banen van die voor de hermeting zal volgen.

„Wij begroeten daarom de nieuwe Anw. II met vreugde en daar men over iets aangenaams gaarne spreekt, heb ik uwe opdracht om de bespreking daarover in te leiden, gaarne aangenomen".

Aldùs de heer „Katasterkontroleur" Maske uit Bonn op de buitengewone vergadering te Dusseldorf van 7 Febr. 1897, van de Rheinisch-Westfälische Landmesser-Verein, bijgewoond door 108 leden en genoodigden.

---

[1]) Anw. II en VIII zijn te bekomen in Deckers Verlag, Berlin S. W. Jerusalemerstr. 56 resp. à 2,80 en 12 M.

Over de Anw. VIII voor de vernieuwing van de kaarten en registers vindt de lezer uitvoerige mededeelingen in jaargang IV blz. 86 en volg. van dit tijdschrift; hetgeen mij belangrijk voorkwam in de nieuwe Anw. II, of bijzonder afwijkend van onze voorschriften, vindt hij in de volgende bladzijden.

Een afwijking van belang wordt in § 1 tot 5 omschreven, dat nl., behalve bij de metingen tot opheffing van fouten, de kosten komen ten laste van de belanghebbenden, voor welker berekening tarief en formulier in de Anw. zijn vastgesteld.

De metingen worden verricht en de metingstukken opgemaakt door den controleur van het kadaster:

a. op verzoek van belanghebbenden,

b. ambtshalve indien de eigenaren aan zijne uitnoodiging om de noodige metingsstukken in te leveren niet hebben voldaan. [1])

Van alle te verrichten metingen houdt de controleur in een register aanteekening. Inrichting van dat register en nadere bepalingen voor de werkzaamheden ter instandhouding vindt men in Anw. I, de onderwerpelijke Anw. handelt alleen over de metingen en metingsstukken.

Aan het regeerings-kadasterbureau berusten de minuutplans en aanvullingskaarten, welke laatste min of meer met onze hulpkaarten overeenkomen en die ik daarom kortheidshalve in 't vervolg hulpkaarten zal noemen. Aldaar worden ook uit die stukken de volledig afgewerkte en in inkt gezette kopieën vervaardigd, die tot grondslag van de metingen ter instandhouding zullen dienen.

De kadaster-controleur heeft aan zijn kantoor (Katasterambt) de beschikking over de „Reinkarten", dat zijn kopieën van de minuutplans, die uit de hulpkaarten worden bijgewerkt. Tevens bewaart hij de veldboeken van de suppl. metingen en voorts kopieën van het „Flurbuch", waarin de eigendommen gemeentes-, blads- en perceelsgewijze zijn gerangschikt en van de „Mutterrolle" waarin de onroerende goederen naar hunne eigenaren artikelsgewijze en voor ieder artikel weer blads- en perceelsgewijze zijn gerangschikt. De origineelen van deze registers berusten aan het

---

[1]) De eigenaren kunnen nl. hunne aanvragen ook richten aan particuliere landmeters die echter even goed als de controleurs hunne metingen moeten verrichten naar de bestaande voorschriften.

regeeringsbureau, zoo ook alle stukken betr. de oorspr. opneming.

Het formaat der hulpkaarten is bij voorkeur 333 bij 500 mM. en voor zoover noodig ook wel 500 bij 666 of 666 bij 1000 mM. Daarop worden de enkele perceelen en perceelgroepen zoo mogelijk blads- en perceels-gewijze onder en nevens elkander geteekend, onverschillig of zij op een of op meer bladen van eene zelfde gemeente voorkomen, met de noodige tusschenruimten en bladsgewijze door dikke zwarte lijnen van elkander gescheiden, [1]) de noordrichting is naar boven en voor alle perceelen gelijk; de oude stand wordt in zwart overgenomen, voor zooveel noodig gekleurd én voorzien van de voorgeschreven teekens om aan te geven den aard der scheidingen en tot welke perceelen deze behooren. Streng moet er op worden gelet dat passerpunten in de hoek- en brekingspunten der perceelgrenzen niet met inkt worden bedekt. Overigens komt op de hulpkaarten alles voor wat bij ons op een volledig uittreksel uit de kaart gewoonlijk voorkomt en — nog veel meer, bijv.

de meet-getallen der oorspronkelijke meting in zwart, die van de suppl. metingen in rood;

de ruiten in grijs, voorts de driehoeks-, polygoon- en kleinpunten met, terzijde van de teekening, de coördinaten daarvan;

de teekens voor de soort van bebouwing;

het klascijfer voor de schatting der belastbare opbrengst;

de schattings (bonitäts) grenzen in groenen inkt, enz.

Bij de Anw. II behooren 5 bijlagen, dezelfde die men in Anw. VIII aantreft.

Bijlage A geeft 27 teekens voor de grenslijnen, o.a. voor 1. staatsgrenzen, 2. betwiste grenzen, 3. gemeenschappelijke grenswegen, 4. tot de gemeente behoorende id, 5. tot de aangrenzende gemeenten behoorende id., 6. grensrivieren, 7. 8 en 9 grensbeken, 10 à 14 bladgrenzen, 15 à 18 eigendomsgrenzen enz.

Bijlage B ongeveer 30 teekens voor topographische voorwerpen als: mijlpalen en andere buitengewone steenen, steenen en houten kruizen of heiligenbeelden, wegwijzers, telegraafpalen, straatlantaarns, pompen, bronnen, buitengewone boomen enz. en voorts

[1]) De gemeenten zijn niet in secties verdeeld, de bladen (Fluren) worden genommerd.

een uitgewerkte teekening voor bruggen, veeren, voetwegen, openbare gebouwen, molens enz.

Bijlage C circa 18 teekens aanduidende: grenssteen, grensheuvel, houten grenszuil, grenspaal, grensboom, hek, heg, wal, bepote wal, sloot, hek met sloot, heg met sloot, wal met sloot, bepote wal met sloot, muur, greppel; 2 reeksen, één voor de veldaanteekeningen en één voor de kaarten.

Bijlage D. geeft 2 uitgewerkte voorbeelden hoe deze teekens in de veldboeken en in de kaarten moeten worden aangewend.

Bijlage E circa 30 teekens voor de vaste metingspunten, meetlijnen, loodlijnen, hoeken enz.

Werkelijk een heele studie op zich zelf; er behoort voorzeker veel oefening toe om van de veldaanteekeningen iets goeds terecht te brengen, vooral wanneer men nog in aanmerking neemt dat:

1°. de aanteekeningen dadelijk te velde in inkt moeten geschieden in veldboeken (33 bij 21 c.M.) en zoo duidelijk dat daarnaar de carteering met zekerheid door ieder deskundige moet kunnen plaats hebben. Alleen bij slecht weder mag van potlood worden gebruik gemaakt, maar dan moet in het veldboek de reden worden opgegeven, waarom de aanteekeningen niet in inkt zijn gemaakt;

2°. de eigendomsgrenzen in krachtige, de cultuurgrenzen in dunne lijnen moeten worden geteekend;

3°. de namen der eigenaren voluit met beroep en woonplaats bij voorkeur in de perceelen moeten worden ingeschreven in zwarten-, die van de nieuwe eigenaren in rooden inkt;

4°. de cultuur in zwart met de voorgeschreven teekens (te zamen 11);

5°. de nieuwe grenzen in rood;

6°. elk blad slechts aan eene zijde mag worden beschreven en de potloodcijfers niet in inkt mogen worden overgetrokken;

7°. de meting, indien dit zonder al te groot tijdverlies kan geschieden, zoodanig moet zijn ingericht, dat zij zelfstandig kan worden gecarteerd.

De teekens voor den aard der scheidingen geven in het veldboek vrij wat werk, daar zij langs de geheele scheiding moeten worden aangebracht; zoo zal men bijv. een gemeene sloot moeten aangeven door een zware lijn in 't midden en

aan elke zijde daarvan over hare geheele lengte een dunnere lijn.

Vergun mij hiertusschen als curiositeit even mede te deelen hoe de heer A. Behren, Stadtgeometer te M. Gladbach, het veldwerk opmaakte van de hermeting van genoemde stad. (Zie Zeitschr. f. V, 1897 blz. 65.

„Tot grondslag voor de metingen in Gladbach hebben gediend de Anw. 8 en 9 met eenige afwijkingen.

„Het veldwerk werd gemaakt in goede stevig ingebonden veldboeken van deugdelijk wit papier, ieder met 100 blz. Daarbij behoorden dan nog 25 vel papier voor de kopieën, die als volgt werden vervaardigd. Men legde het voor kopie bestemde blad papier onder het blad in het veldboek, dat men voor zijne aanteekeningen dacht te gebruiken en tusschen die 2 bladen een stuk evengroot blauw doortrekpapier. Op die wijze verkreeg men een kopie van gelijke waarde als het origineel en die aan duidelijkheid ook maar weinig te wenschen overliet.

„De kopie werd bij het carteeren gebruikt, waarbij tegelijk de minder duidelijke cijfers werden bijgewerkt. Later werd de kopie ingebonden evenals het origineel en dan uitsluitend in gebruik genomen, terwijl het origineel in een brandkast werd bewaard.

„In plaats van met het gewone potlood werden de aanteekeningen in het origineele veldboek gemaakt met een Copir-(Tinten) stift (N°. 1642 van W. Staedtler & Co. te Nürnberg), omdat men daarmede een duidelijker en schooner teekening kon maken, die niet gemakkelijk door gomelastiek kon worden uitgewischt."

Thans weder voortgaande met de bespreking van de Anw. II valt de aandacht allereerst op: *de oproeping van belanghebbenden bij de meting*, waarvoor men in de Anw. een formulier aantreft. De controleur zendt de oproeping zelf of door bemiddeling van het gemeentebestuur aan de belanghebbenden, waartoe ook gerekend worden de aangrenzende eigenaren en noodigt hen daarin uit om op tijd en plaats, in de oproeping vermeld, aanwezig te zijn in persoon, of zich door een gevolmachtigde te laten vertegenwoordigen, ten einde de eigendomsgrenzen aan te wijzen en indien noodig grenspalen te plaatsen.

De Anw. bevat uitgebreide voorschriften voor de afpaling der eigendommen. De controleur moet, staat er, „van iedere gelegenheid gebruik maken om de belanghebbenden op de voordeelen van

vaste grensteekens opmerkzaam te maken. Hij moet trachten het bij de metingen voor de instandhouding daarheen te leiden dat niet enkel de nieuwe eigendomsgrenzen op doelmatige wijze worden afgepaald, maar dat ook de afpaling van de buitengrenzen zoo noodig worde verbeterd en moet daartoe bereidwillig zijn hulp verleenen. Hij mag het plaatsen der steenen enz. niet aan de belanghebbenden overlaten, maar moet er persoonlijk toezicht bij houden."

Eene dergelijke aanbeveling zoude ten onzent ook niet overbodig kunnen genoemd worden. De afscheiding der verkochte gedeelten van perceelen is toch dikwijls meer dan treurig, nl. door gaten, takken, voren, piketten enz. die door partijen maar even worden geplaatst of gegraven om aan het verlangen van den landmeter te voldoen en opdat ieder een afzonderlijk belastingbiljet kunne bekomen. Blijkt dan na ontvangst der kennisgeving van de uitkomsten der opmeting dat de kadastrale grootten niet overeenstemmen met hetgeen bij den verkoop de bedoeling van partijen is geweest, dan worden die grensteekens door hen dikwijls naar behoefte weer verplaatst.

De Anw. schrijft verder voor dat de belanghebbenden *zelven* voor de grensteekens moeten zorgen en wanneer geen slooten, wallen of heggen de scheidingen vormen, moeten zij bij voorkeur voor *steenen* van behoorlijke lengte zorgen die diep in den grond moeten worden geplaatst en anders voor, aan het eene einde verkoolde, houten palen, die van onderen nog van een eveneens gebrand dwarshout moeten voorzien worden. Zeer aanbevolen wordt nog de ondergrondsche verzekering door draineerbuizen en de plaatsing van merken in rechte grenzen op afstanden van hoogstens 200 M. zoodat zoo mogelijk het eene merk van uit het andere te zien zij.

De bepalingen van Anw. VIII vindt men hier geheel terug, de belangstellende lezer kan ze naslaan op blz. 94 en 95 van jaargang IV van dit tijdschrift. Het zijn m. i. uitstekende voorschriften vooral voor moestuinen, hooge bouwlanden en in vele hooilanden, *zij verhoogen aanmerkelijk de waarde van de uitkomsten der metingen* en zijn ook zeer in het belang van de grondeigenaren.

Van de afpaling en meting moet de controleur nog een omstandig

rapport opmaken, dat door de te velde verschenen belanghebbenden moet worden onderteekend.

Dit rapport of proces-verbaal (Messungsverhandlung) en § 12 van de Anw. over de „Feststellung der *rechtlichen* Eigentumsgrenzen" heeft tot vrij wat geschrijf en gedachtenwisseling aanleiding gegeven, vooral over de juiste beteekenis van het woord „rechtliche" en gaf der regeering aanleiding reeds in Mei 1897 eene uitvoerige nadere toelichting het licht te doen zien. [1]) Laat ik dadelijk opmerken dat men het er over eens schijnt te zijn geworden dat onder „rechtlichen Grenzen" moeten worden verstaan: „katastermäszigen Grenzen", d. w. z. de grenzen volgens de kadastrale gegevens.

Om een juist denkbeeld te geven van den omvang die de werkzaamheden van den kadaster-controleur door de nieuwe Anw. hebben bekomen en van de groote verantwoordelijkheid die op hem rust, volgen hier de meest belangrijke passages uit § 12; de lezer gelieve daarbij wel te willen bedenken dat: „de kadastrale kaarten van verreweg het grootste gedeelte van den Pruisischen Staat zelfs niet voldoen aan de eenvoudigste eischen, verschil tusschen de kaart en het terrein is geen uitzondering maar regel." (zie ons tijdschrift I blz. 53 en Das Preuszische Kataster van W. Harksen blz. 33 en verv.)

§ 12 — 1. „Iedere meting voor de instandhouding moet worden voorafgegaan door het onderzoek of *het te hermeten perceel op het terrein in zijn wettige* (*rechtliche*) *grenzen is gelegen.* Bij dit in tegenwoordigheid ook van de aangrenzende eigenaren in te stellen onderzoek, dat zich zoo noodig ook over aangrenzende perceelen moet uitstrekken, moeten alle belanghebbenden op gevonden afwijkingen worden opmerkzaam gemaakt en moet hen worden gevraagd of zij de *bezitsgrenzen* of de *kadastrale grenzen* als de eigendomsgrenzen erkennen.

„De door het regeeringsbureau verstrekte kopieën uit de minuut- en hulpkaarten moeten maar omvang en inhoud zoo volledig zijn dat de kadaster-controleur in de gelegenheid zij genoemd onderzoek

---

[1]) De nieuwe Anw. beleeft reeds een 2[en] druk waarin o. m. ook bedoelde „Verfügung" in zijn geheel is opgenomen.

naar behooren te verrichten. Voornamelijk moeten daarop volledig voorkomen de meetlijnen en meetgetallen van de oorspr. meting en die van de suppl. metingen".

Een volledig onderzoek naar de grenzen alzoo en daar nu in Pruisen de meetgetallen van de oorspr. metingen, zoo zij al bewaard zijn, wel evenmin als ten onzent een gemakkelijk te verwerken materiaal voor grensbepalingen zullen opleveren, zal er somtijds vrij wat tijd met dit onderzoek kunnen te loor gaan. [1]) Menigkeer zal men genoodzaakt zijn een groep perceelen onafhankelijk te meten en te carteeren op de schaal der oorspr. kaart, om daarna door vergelijking op het kopieerglas. een goed oordeel te kunnen vellen, welke van de drie oorzaken van afwijkingen, die § 12 veronderstelt, zich voordoen, nl.:

a. of het perceel in kwestie beslist foutief in de kaart ligt;

b. of er slechts sprake kan zijn van onnauwkeurige geometrische voorstelling van de eigendomsgrenzen in de kaart;

c. of eigenaren zelf hun grenzen hebben verlegd.

§ 12 — 2. „Bestaan er afwijkingen tusschen de kadastrale- en de bezitsgrenzen, die niet uitsluitend te wijten zijn aan de onnauwkeurige geometrische voorstelling op de kaart, en acht de controleur deze een gevolg van fouten in de kaart, dan kunnen de bezitsgrenzen dienen tot grondslag der metingen en mag de kaart worden verbeterd, *mits de belanghebbende grondeigenaren daartoe hunne toestemming geven.*

„Kunnen deze het daarover niet eens worden, dan moet de hulp van den ambtsrechter (grondboekrechter) worden ingeroepen en mag de kaart eerst worden verbeterd, wanneer deze daartoe zijne toestemming heeft gegeven".

Ofschoon deze bepaling op het eerste gezicht wat vreemd voorkomt, is zij toch volkomen gepast en in aansluiting met de rol die de kadastrale kaarten vervullen in het grondboekstelsel.

---

[1]) Hier en daar ontbreken zelfs de minuutkaarten, vooral indien de opnamen met het planchet zijn geschied. Men vindt dan slechts kopieën van deze in 't veld vervaardigde kaarten en ook wel op andere schaal overgebrachte (reduzirte) kaarten. (Das Pr. Kat. v. W. Harksen, blz. 36, uitgave v. 1896. P. Bauman, Dessau. 4 M.)

De wet waarborgt als het ware aan den verkrijger, door het grondboek, zijne rechten op het daarin te zijnen name gestelde grondgebied en nu acht de regeering zich ook verplicht de grenzen van dat gebied op het terrein te kunnen aanwijzen. Daartoe deugt wel is waar het bestaande kadaster niet, maar men tracht nu door uitgebreide voorschriften voor de suppl. metingen dat doel langzamerhand te naderen. Dat die voorschriften, zoo zij niet menigmaal onuitvoerbaar zullen blijken, toch enorm veel tijd en geld zullen kosten, is ontwijfelbaar zeker en het is de vraag of die tijd en dat geld voor het beoogde doel niet beter waren besteed aan hermeting op rationeelen grondslag. Over het vele achterstallige werk werd reeds meermalen in 't openbaar door particulieren geklaagd en daarbij naar 't schijnt getwijfeld aan den ijver en de voortvarendheid van de kadaster-ambtenaren.

De Heer Behren, boven reeds genoemd, stelt voor (zie Zeitsch. f. V. 1897, blz. 166) de werkzaamheden in 2 stadiums te doen plaats hebben. In het eerste slechts voorloopig, voor zoover mogelijk zonder meting of met zeer eenvoudige meting en met vaststelling der perceelnommers, in het tweede geheel volgens Anw. II. Hij voegt daar nog bij: „men mag wel aannemen dat op die wijze de thans bijna dagelijks door het groote publiek geuite klacht van buitengewone, soms maandenlange vertraging van de toepassing der overeenkomsten geheel verstommen zou".

§ 12 — 3. „Erkennen partijen dat de kadastrale grenzen de juiste zijn, dan behoort de controleur deze op het veld aan te wijzen en af te palen".

§ 12 — 4. „Wanneer het daarentegen vaststaat dat de bestaande afwijking tusschen de kadastrale- en de bezitsgrenzen het gevolg is van eene grensverandering door partijen zelf bewerkt, dan mag de kaart eerst gewijzigd worden na en op grond van eene boeking der eigendomsverandering in het grondboek.

„In geen geval mag *alsdan* eene toepassing bij het kadaster plaats vinden bij wijze van redres van vroeger verrichte meting of carteering. Bij twijfel of er grensverandering heeft plaats gehad of dat de kaart foutief is, moet de controleur zich tot opheffing van dien twijfel wenden tot den ambtsrechter".

§ 12 — 5. „In alle gevallen dat het kadaster niet met het terrein overeenkomt moet de opneming zoo volledig geschieden, dat daarnaar de afwijkingen en nieuwe grenzen behoorlijk in de kadastrale kaart kunnen worden gebracht en dat de meting bovendien *onafhankelijk van de kaart* kan worden gecarteerd en de oppervlakte der perceelen daarnaar berekend".

Hiermede gekomen aan het eind van de voornaamste bepalingen van § 12, zal ik nu nog laten volgen de volledige vertaling van de boven reeds genoemde „Messungsverhandlung" en daarna eenige door de referenten en anderen op de vergadering van het Rheinisch Westf. Landmesser-Verein geopperde meeningen en bezwaren.

De „Messungsverhandlung".

„Het in tegenwoordigheid van de direct — en voor het geval van grensverbetering ook van de indirect — belanghebbende grondeigenaren op te maken metingsrapport moet eene omstandige omschrijving bevatten van de grenzen der gemeten grondstukken.

„Indien bij de meting nieuwe grensteekens (steenen, palen enz.) in de buitengrenzen zijn geplaatst, of indien de van de kadastrale kaart afwijkende bezits-buitengrenzen aan de meting ten grondslag zijn gelegd, of indien de kadastrale grenzen weder te velde zijn uitgezet, in al die gevallen behoort het rapport door *al de verschenen belanghebbenden* te worden geteekend, ten bewijze dat zij aan die handelingen hunne goedkeuring hebben gehecht.

„Om de aangrenzende eigenaren niet langer bij de meting op te houden dan strikt noodzakelijk is, moeten allereerst de vaststelling der buitengrenzen en de opmaking en teekening van het rapport tot zoover plaats hebben, waarna met de eigenlijke meting kan worden begonnen. De uitkomsten van laatstgenoemde behoeven slechts in een vervolg van het rapport door de direct-belanghebbenden te worden bekrachtigd".

De 1e spreker op de straks genoemde vergadering, de heer Maske uit Bonn, stelt zich den loop der zaken als volgt voor en veronderstelt daarbij het meest voorkomende geval, nl. dat er een verzoek om uitmeting is ingekomen bij den controleur.

Het is aanbevelenswaardig, zegt spr., om met den aanvrager niet slechts de voorgenomen verdeeling te bespreken, maar tegelijk met hem den omtrek der betr. perceelen op de kaart na te gaan en daarbij af te spreken voor hoeveel grenssteenen, draineerbuizen enz. hij zal moeten zorgen. Daarna moet de aanvrage om eene kopie van minuut- en hulpkaarten bij de regeering onmiddellijk volgen, eerst na ontvangst daarvan kan met de voorbereiding der meting worden aangevangen. Allereerst volgt nu de uitnoodiging aan belanghebbenden om bij de meting tegenwoordig te zijn, waarbij spr. eenige wenken geeft hoe nalatigen tot hunnen plicht te roepen.

Bij bespreking van § 12 merkt spreker nog op dat uit de voorschriften z. i. volgt dat voortaan de kadastrale grenzen als de wettige moeten worden beschouwd, daar zelfs de kaart zonder toestemming van belanghebbenden niet mag worden verbeterd, ook niet indien zij beslist foutief is en besluit ongeveer aldus: „M. H. Gij zult met vreugde hebben bemerkt welke beteekenis het kadaster, daar waar het grondboekstelsel is ingevoerd, heeft verkregen, uit zijn kinderschoenen van belastingkadaster is het opgewassen tot eigendomskadaster".

Het bleek intusschen spoedig dat de bedoeling van de regeering niet zoo ver strekkend was geweest; in hare nadere toelichting bij § 12 zegt zij uitdrukkelijk: „Tot de opvatting dat de in de kadastrale kaart voorgestelde eigendomsgrenzen voortaan meer bewijskracht zullen hebben dan zij tot heden gehad hebben en dat zij ook tegen den wil van de belanghebbenden in het veld weder zouden kunnen worden uitgezet, ontbreekt het in de Anw. aan elken grond".

De 2e spreker, de heer Pohlig, landmeter te Düsseldorf, bespreekt in bijzonderheden de moeilijkheid om nalatige en onwillige belanghebbenden bij de meting te doen verschijnen en vooral om hen, zooal verschenen, tot teekening van het metingsrapport te bewegen en merkt op dat dwangmiddelen en straffen daarvoor nergens zijn aangegeven. Nalatigheid, verhindering, vertrouwen in den buurman of in den landmeter, duurzame afwezigheid en het idée fixe om elke onderteekening steeds te weigeren, kwaadwilligheid enz. kunnen eene kadastrale toepassing zoolang verhinderen dat slechts gerechtelijke dwang kan helpen. Spr. eindigt ongeveer aldus:

„De nieuwe Anw. is zonder twijfel geschikt om een *goed* kadaster ook goed in stand te houden en om te verhoeden dat het door onvoldoend werk wordt bedorven; daarentegen zal de uitvoering der voorschriften daar, waar een gebrekkig kadaster bestaat, en dat is helaas nog in vele streken het geval, op groote moeilijkheden stuiten, waardoor de grondeigenaren op groote kosten zullen worden gejaagd en de toepassing der eigendomsovergangen belangrijk zal worden vertraagd. *Niettegenstaande deze opoffering van tijd en geld zal de Anw. II een slecht kadaster beslist* **niet** *tot een goed kunnen maken, het zal in weerwil daarvan en voor altijd slechts lapwerk zijn en blijven*".

In het hierop gevolgde debat is die uitspraak niet weerlegd; er werd ten slotte eene commissie benoemd om de geopperde bezwaren te overwegen.

Het komt mij voor dat de Pruisische regeering, gevoelende de behoefte aan een rechtsgeldig kadaster, tot geleidelijke invoering daarvan voorschriften heeft willen geven, zonder anders dan bij hooge noodzakelijkheid tot hermetingen te behoeven over te gaan. De voorschriften zijn werkelijk zoodanig dat het niet behoeft te verwonderen dat de ambtenaren daaruit de conclusie meenden te mogen trekken: voortaan is de rechtliche d. i. de kadastrale grens — de eigendomsgrens. Evenwel is deze conclusie onjuist, zonder toestemming van belanghebbenden mag wel is waar de kaart niet gewijzigd worden en deze bepaling schijnt voornamelijk tot de onjuiste opvatting hebben aanleiding gegeven, maar aan den anderen kant mag de landmeter hen niet dwingen om de bezitsgrenzen te wijzigen naar zijne uitzetting van de kadastrale grenzen; bij verschil moet steeds de rechter beslissen.

Het blijkt duidelijk dat de regeering zich wel goed bewust is dat het bestaande grondbelasting kadaster ongeschikt is om rechtsgeldig te worden verklaard of daaraan bewijskracht voor de grenzen der perceelen te verleenen, intusschen heeft zij door tal van voorschriften zijne onbruikbaarheid daartoe *aan het oog van den leek onttrokken* en getracht althans de suppletoire metingen daartoe geschikt te maken.

Er rest nu vooreerst nog de bespreking over het *net der meetlijnen*. Vele voorschriften daarop betrekkelijk zijn letterlijk over-

genomen uit de Anw. VIII en in ons Tijdschrift jaarg. IV blz. 126 en volg. besproken, waarnaar wel zou kunnen worden verwezen, ware het niet dat het de moeite waard voorkomt ze nog eens onder de aandacht der deskundige lezers te brengen.

§ 14 — 1. „De meetlijnen moeten steeds zoo gekozen worden dat zij, uitgaande van een reeds in kaart gebracht vast punt, aansluiten aan of eindigen bij een ander dergelijk punt.

„Ook behalve in het geval bedoeld in § 12 — 5 moet de mogelijkheid worden nagestreefd van eene zelfstandige carteering.

„In regelmatige velden worden de steenlijnen tot meetlijnen gekozen.

„In de *naar de voorschriften van de Anw. VIII hermeten gemeenten* worden zoo mogelijk de meetlijnen der oorspr. meting gebruikt voor de naziening van de juiste begrenzing van het te meten grondstuk en het herplaatsen van verloren gegane grensteekens. Tot dat doel worden de door draineerbuizen verzekerde metingspunten weder opgezocht en daartusschen de vroegere meetlijnen opgesteld. De meetveeren moeten weer op de meetcijfers der oorspr. meting worden aangelegd, zoodat in volle overeenstemming daarmede de nieuwe aanteekeningen kunnen volgen. Indien de meting voor de instandhouding nieuwe meetlijnen vereischt zoo moeten deze worden verbonden aan de meetlijnen der oorspronkelijke meting.

„In het door den kadastercontroleur van te voren aangelegde veldboek moeten de van vroegere metingen overgenomen maten in blauwen inkt worden ingeschreven en daarnevens in zwarten inkt de te velde gevonden maten.

§ 14 — 2. „Als algemeene regel geldt dat de meetlijnen in hun geheele lengte worden gemeten tot proef op de meting en voor de indeeling van onvermijdelijke fouten. Eene uitzondering hierop mag slechts in zeer bijzondere gevallen gemaakt worden en kan slechts dan worden toegelaten indien op andere doelmatige wijze bedoelde proef wordt verkregen.

§ 14 — 3. „De juistheid van de aanmeting van de eindpunten van elke meetlijn moet op een of andere wijze worden gecontroleerd, tenzij contrôle reeds is verkregen door den samenhang van het net van meetlijnen, bijv. wanneer de eindpunten met vaste punten samenvallen, indien in de meetlijn wederom meetlijnen van lagere

orde zijn verbonden of indien de hoeken die de meetlijn in hare eindpunten met meetlijnen van hoogere orde maakt, ieder voor zich kleiner zijn dan 60°.

§ 14. — 4. „Is contrôle echter noodig dan mag deze worden verkregen:

a. door meting van eene overslaglijn die de meetlijn snijdt,

b. door aanmeting van 't verlengde der meetlijn in een andere lijn,

c. door van uit het verbindingspunt en minstens 20 M. daarvan af in de te controleeren meetlijn en in die waarin zij is verbonden, nauwkeurig in elk een punt te bepalen en dan de verbindingslijn tusschen beide punten te meten.

§ 14. — 5. „Indien het bij uitzondering slechts mogelijk is een metingspunt te bepalen door boging van twee gemeten lijnen of door een loodrechten afstand, dan moet in elk geval nog een derde meting tot proef worden verricht. Bedraagt de kortste afstand van het aldus bepaalde punt tot aan de meetlijn waaraan het is verbonden in ongunstig terrein meer dan een derde, in gunstig terrein meer dan de helft van de kortste afstand van dat punt tot de tegenoverliggende naaste meetlijn, dan moet dat punt ook door meting aan die meetlijn op eenigerlei wijze worden verbonden.

„Op dergelijke wijze moet ook worden gehandeld bij de nadere bepaling van punten die liggen in het verlengde van eenige meetlijn.

§ 14 — 6. „Loodlijnen welke langer dan 10 M. zijn moeten worden bepaald met behulp van een instrument. Indien zij echter zullen dienen tot opmeting van grenssteenen, hoeken van perceelen en gebouwen of andere scherp aangegeven punten zoo moet de bepaling met instrument reeds geschieden bij eene lengte der loodlijnen van meer dan 5 M., terwijl bovendien de afstand tusschen dergelijke punten moet worden gemeten.

„Bedraagt de lengte der loodlijn meer dan 40 M. dan moet deze nog afzonderlijk worden gecontroleerd door meting eener hypothenusa of op andere wijze. In den rechthoekigen driehoek die bij deze contrôle ontstaat, moet zoo mogelijk de rechthoekszijde, welke in de meetlijn ligt, langer zijn dan die welke in de loodlijn ligt.

„Loodlijnen welke dienen tot opmeting van perceelgrenzen mogen in den regel slechts dan langer dan 10 M. zijn wanneer hare lengten minder bedragen dan de helft van de kortste afstand van het opgemeten grenspunt tot aan de daarop volgende grenslijn.

„Deze regel geldt eveneens wanneer een grenspunt door het verlengde eener meetlijn of bij uitzondering door boging van gemeten afstanden is bepaald. In geval van boging moet het grenspunt nog bovendien op andere wijze bepaald worden en bij verlenging ook wanneer het verlengde langer is dan 40 M. of langer dan de helft der verlengde lijn.

„In de meetlijnen moeten in den regel alle snijpunten met eigendomsgrenzen worden aangeteekend, ook wanneer de grens in dat snijpunt niet gebroken maar recht is. Het teeken dat de grens in het snijpunt recht is, moet in het veldwerk worden aangegeven.

„Ook de verlengden der grenzen moeten zoo mogelijk in de meetlijnen worden aangeteekend.

„Elk scherp aangegeven punt, waar twee of meer meetlijnen dicht langs gaan, moet zoo mogelijk van uit elk dier lijnen worden aangemeten.

„In regelmatig geparcelleerd terrein moeten de breedten der perceelen, behalve in de steenlijnen, ook worden gemeten langs hunne gemeenschappelijke grens (de zoogenaamde kopbreedten) en in dat geval niet doorloopend, zooals in de eigenlijke meetlijnen, maar iedere breedte op zich zelf.

„Bij de opmeting van rechte grenzen die slechts aan beide einden zijn aangemeten en waarvan de ligging niet reeds op andere wijze voldoende kan worden gecontroleerd, moet in den regel zoo mogelijk in het midden nog een zoogenaamde overslaglijn worden gemeten.

„Bij de meting van gebouwen moeten zoo mogelijk de verlengden in de meetlijn worden aangeteekend en in hun geheel gemeten. De opmeting van de hoeken der gebouwen door loodlijnen is alleen dan geoorloofd, wanneer de opmeting door verlengden niet kan geschieden of wanneer de loodlijn slechts dient tot contrôle. Verder moeten zooveel mogelijk alle afmetingen aan de buitenzijde der gebouwen direct worden gemeten, evenals de afstanden tusschen

dicht bij elkander gelegen gebouwen. Ook bij scheefhoekige gebouwen moet de opneming van alle hoeken in den regel met behulp der verlengden en slechts bij uitzondering door loodlijnen plaats hebben, zoodanig dat de afmetingen der gebouwen zelf tot contrôle kunnen dienen. De scheeve hoeken moeten, met onderscheiding nog van de scherpe en stompe, door de voorgeschreven teekens worden aangeduid. [1])

„Alle lengtemetingen moeten te velde geschieden met de meetveer of met de lat. Het gebruik van den meetketting is verboden.

„De aanmetingspunten der meetlijnen worden met kleine kringen omgeven.

„De meetcijfers worden rechthoekig tegen de meetlijn geplaatst, ook die welke de lengte der loodlijnen aangeven. Daarbij is het doelmatig om de cijfers aan de voetpunten der loodlijnen zoo mogelijk aan die zijde der meetlijn te plaatsen waar de loodlijn niet ligt.

„Het cijfer dat de geheele lengte der meetlijnen aangeeft wordt dubbel onderstreept.

„De cijfers bij de verbindingspunten worden enkel onderstreept.

„Bij eene tweede meting eener lijn worden de alsdan gevonden maten in rooden inkt nevens de eerstgevondene geschreven en met deze door een boogje verbonden.

„De maten voor grondstuksbreedten, afstanden tusschen steenen, afmetingen van gebouwen en dergelijke afstanden worden ingeschreven evenwijdig aan de grenslijnen enz., behalve wanneer de meting doorloopend over meer punten heeft plaats gehad." [2])

Bij de *afwerking der hulpkaarten* moeten de volgende regels worden in acht genomen.

„Alle nieuwe lijnen worden in rooden inkt getrokken, passerpunten in de hoek- en brekingspunten der grenslijnen mogen niet met inkt worden bedekt.

---

[1]) De Anw. schrijft voor dat de verlengden van de *fundament*lijnen moeten worden aangeteekend, daartegen is van verschillende kanten bezwaar gemaakt.

[2]) Bij de contrôlemetingen wordt naar het mij voorkomt te weinig de dubbele meting voorgeschreven, die toch somtijds zoo gemakkelijk kan voeren tot contrôle vooral van de aanmeting der grenzen en dan meer waard is dan het meten eener overslaglijn.

„Bij alle grenzen worden de teekens voor den aard der scheidingen aangegeven.

„De vervallen in zwart getrokken lijnen worden met rooden inkt zuiver doorkruist.

„Op de hulpkaarten worden tevens de meetlijnen en meetcijfers, voor zoover zij noodig zijn voor de carteering der nieuwe grenzen, met rooden inkt aangegeven. Is de schaal der hulpkaart daartoe te klein dan moet tot dat doel eene neventeekening op grooter schaal worden vervaardigd.

„In het geval bedoeld bij § 12 — 5. en in dergelijke gevallen moet de zelfstandige carteering zoo mogelijk op de hulpkaart zelf op grooter schaal plaats hebben.

„De nommering der perceelen geschiedt in breukvorm, met dien verstande dat het nieuwe nommer den teller en een der betrokken vervallen nommers den noemer vormt.

„De berekening van de oppervlakte der nieuwe perceelen moet in een boek van berekening tweemaal geschieden.

„De eerste berekening moet zooveel mogelijk en indien daarvan naar den vorm der perceelen een werkelijk voordeel is te verwachten, met behulp der meetgetallen geschieden, in 't bijzonder bij perceelen van geringen omvang en bij lange, smalle perceelen, waarbij men in de eerste plaats de breedten uit de veldaanteekeningen moet overnemen.

„Bij perceelen die te zamen aan één eigenaar behooren moet het blok uit de meetgetallen, maar kunnen de afzonderlijk perceelen uit de kaart berekend worden.

„De tweede berekening mag in den regel geschieden van de kaart.

„De grootten van perceelen kleiner dan één are moet beide keeren worden berekend uit de meetgetallen, de meting moet zoodanig worden ingericht dat aan dat voorschrift kan worden voldaan.

„Bij gebruik van den poolplanimeter moeten in het b.v.b. de naam van den vervaardiger en het n°. van het instrument worden vermeld en tevens worden aangegeven de uitkomsten van het, bij begin en einde van het werk, in te stellen onderzoek van den planimeter.

„Van beide berekeningen wordt het gemiddelde genomen, behalve in geval de eerste uit de meetgetallen en de tweede graphisch is geschied, in welk geval de tweede slechts dient tot contrôle.

„'t Verschil tusschen nieuwen en ouden stand wordt verdeeld, tenzij dit grooter is dan 1.4 % voor perceelen tot 1 hectare en 0.8 % van 1 tot 10 hectare. De nieuwe grootte mag echter alleen worden aangehouden, indien de berekening geheel of in hoofdzaak uit de meetgetallen is geschied.

„Kan de grootte niet in hoofdzaak met behulp der meetgetallen worden berekend dan moet de oude grootte worden aangehouden, tenzij uit de vroegere b. v. b. is na te gaan dat er een fout is gemaakt."

Ten slotte nog het volgende: „de kadaster-controleur verricht tevens de berekening der belastbare opbrengst en is belast met de naziening van de metingsstukken opgemaakt door de particuliere landmeters.

„De metingsstukken opgemaakt door den controleur en de door hem goedgekeurde, worden nagezien aan het regeeringsbureau."

Hiermede aan het eind gekomen van de bespreking der Anw. II, hoop ik den lezer een getrouw beeld te hebben gegeven van de daarin vervatte voorschriften, hoewel nog vele minder belangrijke bepalingen onbesproken zijn gelaten.

Er is zeer veel goeds in de Anw., terwijl enkele voorschriften eenigszins overbodig voorkomen, zelfs indien men over uitstekend oorspronkelijk materiaal kon beschikken. Het uitgebreide onderzoek of het perceel in zijn „rechtlichen" grenzen is gelegen, de daarmede gepaard gaande oproeping van aangrenzende eigenaren komt mij bijv. dan niet steeds meer noodig voor. Zijn éénmaal de grenzen bij contradictoire delimitatie vastgesteld en heeft de hermeting geheel haar beslag gekregen, dan mag de eigenaar zijn land gebruiken gelijk hem goeddunkt en wil hij zijn buurman eenige faciliteit verschaffen door gedeeltelijke verplaatsing der eigendomsgrens, dat behoeft hem niet verhinderd te worden, hij weet immers dat de kadastrale grens voortaan de wettige is en dat hij die veranderingen niet anders dan bij acte kan van kracht maken tegen derden. [1])

---

[1]) Tot het laatste moet echter de gelegenheid gemakkelijk worden gemaakt, bijv. op de wijze als is aangegeven op blz. 47 van jaarg. XIV van dit tijdschrift.

De volksmeening is tegenwoordig trouwens reeds daarmede in overeenstemming, hoe dikwijls gebeurt het niet dat belanghebbenden den landmeter hunne eigendomsgrenzen te velde aanwijzen, onder uitdrukkelijke bijvoeging dat dit nu de grenzen zijn zooals zij de perceelen gebruiken, maar dat bij het kadaster immers de ware grenzen bekend zijn.

Invoering van dergelijke voorschriften echter bij een kadaster zooals men ten onzent en in 't grootste gedeelte van Pruisen bezit, komt mij niet gewenscht voor.

Het zou een groote stagnatie in de toepassing der mutatiën geven, zeer kostbaar zijn, zeer tijdroovend, in hooge mate lastig voor de eigenaren, en last not least veelal onuitvoerbaar en tot tal van geschillen aanleiding kunnen geven en — weinig afdoende zekerheid omtrent de grenzen der perceelen geven.

De eenige bepalingen die men nu al zou kunnen overnemen zijn m. i.: dat voortaan partijen verplicht worden bij splitsingen hunne *nieuwe* grenzen deugdelijk af te palen en de ambtenaren om hen daarbij kosteloos voor te lichten en te helpen en dat de metingen er in 't algemeen meer op moeten worden ingericht om gegevens voor de berekening der grootten van de perceelen te verschaffen en de grootten in 't algemeen niet mogen worden gewijzigd tenzij ze met behulp der meetgetallen kunnen worden berekend, of dat uit de oorspronkelijke b. v. b. blijkt dat er een fout is gemaakt.

Een wenk in die richting, mogelijk slechts een herhaling van reeds gegeven werken, zal daartoe echter reeds voldoende kunnen zijn.

Mocht de tijd eenmaal aanbreken dat ten onzent de plannen voor een kadaster met bewijskracht worden ten uitvoer gebracht op de wijze als door onze vereeniging wordt beoogd, eerst dan zijn ook andere voorschriften voor de instandhouding noodig.

F. H. v. d. Linden v. S.

Bewijskracht van het Pruisisch kadaster.

Het grondboek bestond in een groot gedeelte van Duitschland reeds lang vóór de opmaking van een perceelsgewijs kadaster. Dit laatste dankt zijn ontstaan vrij algemeen aan fiskale behoeften; eerst na de opmaking werd er verband gebracht tusschen de beide instellingen.

Voor het leggen van dat verband, door vermelding op den titel van het grondboekblad van de kadastrale aanduiding der betrokken perceelen, werden bijna uitsluitend gebruikt de opgaven van het kadasterbureau, zonder dat de indentiteit van de kadastrale perceelen met die ingeschreven in het grondboek werd onderzocht.

Het is bekend, zegt Amtsrichter A. Neumann [1]) „dat de verdeeling der oppervlakte volgens het kadaster over de verschillende „grondboekbladen bijna uitsluitend is geschied naar de opgaven „van de kadasterkantoren. Deze zullen hunnerzijds in hoofdzaak „de opgaven van de gemeentebesturen, voor een klein deel die „van de bezitters zelf gevolgd zijn. Geen dezer overheden was „in staat of in de gelegenheid de juistheid dezer opgaven in „verband met het grondboek te onderzoeken".

Schrijvers van naam, zooals Dernburg en Hinrichs, zijn van meening, dat de verbinding van grondboek en kadaster slechts ten doel heeft, het opzoeken van het betrokken perceel mogelijk te maken. Beide schrijvers geven echter toe, dat na verloop van tijd de verwijzing in de grondboeken naar het kadaster eene beteekenis verkrijgt, welke zij eerst niet had. „Als de nieuwe „aanduidingen geheel in het grondboek zijn opgenomen en de „verbinding gedurende langen tijd heeft bestaan, dan zullen

---

[1]) Die Verbindung des Grundbuchs mit dem Steuerbuch, Berlin 1893, bl. 73.

„intusschen de voornaamste afwijkingen aan den dag komen en „verbeterd worden, het zal niet meer mogelijk zijn de juistheid „van den tegenwoordigen toestand in twijfel te trekken door terug „te gaan op sinds lang verdwenen vroegere toestanden. De aan- „teekeningen in het kadaster zullen daarom langzamerhand, zoo „al niet rechtens dan toch feitelijk onaantastbaar worden". [1])

De jurisprudentie huldigde vroeger de algemeen verkondigde opvatting, dat de kadastrale aanduidingen op den titel van het grondboekblad noch wettelijk noch feitelijk deelen in de aan dat boek toegekende openbare geloofwaardigheid.

Hierin is verandering gekomen, eene verandering, welke voor het kadaster van vèr strekkende beteekenis is.

Bij verschillende vonnissen van het Reichsgericht en van de Oberlandesgerichte is in de laatste jaren herhaaldelijk uitgemaakt, dat de kadastrale aanduiding op het grondboek deelt in de openbare geloofwaardigheid. Dit wil zeggen dat degene, die met vertrouwen op den inhoud van dat boek een onroerend goed verwerft, dit zoo verkrijgt als het door de kadastrale kaart is bepaald.

Het klaarst is dit beginsel uitgesproken door een vonnis van het Reichsgericht van 9 October 1889 [2]).

„De verkrijger te goeder trouw, die, na verwijzing van het „grondboek naar het kadaster, op grond van vestiging (Auflassung) „wordt ingeschreven als eigenaar van een perceel, verkrijgt den „eigendom in alle bestanddeelen die door het met het grondboek „verbonden kadaster worden aangegeven (ersichtlich sind) en wel „onder deze werking, dat elk eigendomsrecht, dat vroeger daarop „bestond, ook dat van derden, teniet gaat. Deze verkrijging strekt „zich uit over alle deelen van de in het grondboek aangeteekende „kadastrale perceelen of van die waarop die aanteekening betrek- „king heeft, onverschillig of zij op den titel van het grondboek

---

[1]) Dernburg und Hinrichs, Preuss. Hypothekenrecht, S. 175; *Zeitschr.* d. Rhein.-Westf. Landmesser-Vereins, 1897, S. 171.

[2]) *Juristische Wochenschrift* 1892, S. 107, N 38; Gruchot, Beiträge zur Erläuterung des deutschen Rechts, Bd. 34, S. 133; *Zeitschr.* d. Rh-Westf. Landm.-Vereins 1897, S. 173.

„zijn genoemd of niet. [1]) *De eischer heeft slechts het bewijs te „leveren dat de door hem begeerde grenslijn identisch is met die, „op de kadastrale kaart voorkomende*".

Volgt hieruit dat fouten in het kadaster worden gesanctioneerd, bijv. in dezen zin dat bij afwijking tusschen de grens volgens het fiskale kadaster (d. i. de niet gedelimiteerde vroeger door den landmeter eigenmachtig aangenomen, schijnbare bezitsgrens) en de werkelijke eigendomsgrens de eerste als eigendomsgrens zal gelden bij verkrijgingen te goeder trouw en onder bezwarenden titel?

In een vonnis van het Reichsgericht wordt overwogen [2]): „Het ligt in den aard der zaak dat de kadastrale registers en „kaarten geen absoluten waarborg geven voor de juistheid van „alle daaruit af te leiden gegevens over ligging, grootte en grenzen „der afzonderlijke bestanddeelen, zoodat, wanneer die gegevens „deelnemen aan de openbare geloofwaardigheid van het grondboek, „daarop geen in elk opzicht onaantastbare verkrijging kan gegrond „worden".

De Amtsrichter [3]) Prof. Dr. Schumacher is van oordeel dat onder de fouten van het kadaster alleen kunnen verstaan worden de eigenlijk technische fouten, niet de fouten die berusten op de opneming van een verkeerde grens. „Want als het werd toegelaten zich op elke bewijsbare bestaande of vroegere onnauwkeurigheid van het kadaster te beroepen tegen de verkrijging volgens het grondboek, dan zou het kadaster „überhaupt" zijne beteekenis verliezen" [4]).

Deze conclusie is m. i. niet houdbaar. Het kadaster kan geene beteekenis verliezen die het niet heeft en wegens onnauwkeurigheid niet kan dragen. Verkreeg het die beteekenis door de jurisprudentie — en daarvoor schijnt blijkens sommige vonnissen wel

---

[1]) § 4 der Pruisische Grundbuch-Ordnung bepaalt o. a.: Bei Gutskomplexen genügt die Eintragung der Gesammtfläche und des Gesammtreinertrags.

[2]) *Gruchot*, Bd. 34, S. 1024. *Zeitschr.* Rh.-Westf. Landm.-Ver. 1897. S. 179.

[3]) In Pruisen is de Amtsrichter o. a. belast met het houden van het grondboek, met de eigenlijke boekhouding is een afzonderlijke ambtenaar belast.

[4]) *Zeitschr.* des Rhein.-Westf. Landm.-Vereins 1897, S. 179.

gevàar te bestaan [1]) — werd het m. a. w. regel dat de bezitter kon worden verdrongen op geen anderen grond dan dat de plaats der grenzen volgens het onbetrouwbaar fiskaal kadaster afweek van den bezitstoestand, het rechtsbewustzijn van het volk zou worden geschokt, het vertrouwen in het grondboek ondermijnd.

Het hoofdbestuur van het Pruisisch kadaster heeft dan ook tegen die veldwinnende opvatting gereageerd bij ambtelijke aanschrijving van 8 Mei 1897, II 3190. [2]) Alleen indien overtuigend blijkt, dat er eene verzwegen overdracht van grond door wijziging der grens heeft plaats gehad, mag geene wijziging in de kaart worden gebracht dan op grond eener „Auflassung" ter wijziging van het grondboek. Leveren hiervoor de kaarten, naar hunne grondslagen, geen voldoend bewijs, dan worden in den regel de bezitsgrenzen, indien de eigenaars het over deze eens zijn, voor de juiste gehouden en de kaart daarnaar gewijzigd. Zijn evenwel de kaarten ontstaan door kadastrale hermeting van de gemeente of door landverlegging en dergelijke ondernemingen, waarbij de grenzen vooraf door de eigenaars als de juiste zijn erkend, dan staat de zaak anders. Met al de nauwkeurigheid waarmede zij kunnen uitgezet worden, nemen de grenzen deel aan de openbare geloofwaardigheid van het grondboek. Dit geldt zelfs voor geïsoleerde metingen ter bijhouding van het kadaster, waarbij eveneens de eigenaars ter medewerking worden opgeroepen. [3])

De gevolgen dezer jurisprudentie zijn de volgende:

1°. Ten behoeve van verkrijgers onder bezwarenden titel (niet ten behoeve van erfgenamen, begiftigden enz.), heeft het kadaster *bewijskracht* ten opzichte der perceelgrenzen, die, na behoorlijke delimitatie, door meting zijn vastgelegd.

Dit gewichtig resultaat is verkregen zonder formeele wettelijke bepaling, alleen tengevolge de jurisprudentie over de beteekenis der openbare geloofwaardigheid van het grondboek.

2°. Bij grenzen die op geene andere wijze bepaald zijn dan

---

[1]) Vergelijk A. Neumann t. a. p. § 21; B. Koppers, Die Verbindung des Grundbuches mit der Kastasterkarte bl. 22. v.

[2]) Opgenomen in Anweisung II, 2e druk, bl. 16.

[3]) Zie nader het hieraan voorafgaand opstel van den Heer Van der Linden van Sprankhuizen.

graphisch door eene kaart, welks nauwkeurigheid zeer problematiek is, welks grondslagen fiskaal zijn, neigt de jurisprudentie eveneens naar toekenning van bewijskracht.

Gelukkig behoeft de kadastrale technicus (Katasterkontroleur) niet enkel te rade te gaan met zijne kaart, hij moet, volgens de voorschriften, oordeelen naar de „Sachlage" en wat dit wil zeggen, behoef ik voor de mannen der praktijk niet te verduidelijken. Zijne verantwoordelijkheid is dan voorwaar niet gering, veel zal er dikwijls afhangen van zijn tact en doorzicht!

„De kadastrale ambtenaren zullen licht in verzoeking komen" zegt Dr. Schumacher [1]) „om eene afwijking tusschen het „kadaster en de werkelijkheid *steeds* te beschouwen als een „materieele fout en langs ambtelijken weg te verbeteren. . . . . „De kadasterambtenaar zou in zijn vermogen aansprakelijk zijn „in geval iemand door eene onjuiste behandeling der afwijking „werd benadeeld".

3°. Is de kadastrale tenaamstelling van een perceel en dientengevolge de aanduiding in het grondboek onjuist, de eigenaar kan dat perceel verliezen door de vestiging en inschrijving op naam van een ander.

Dergelijke gevallen komen thans nog slechts zeldzaam voor. Zij kwetsen het rechtsbewustzijn zonder voor de goede werking van het positieve stelsel een noodzakelijk kwaad te zijn. Enkele vorderingen werden echter door de rechtbanken afgewezen bijv. op dezen grond: dat wegens dwaling omtrent het perceel de Auflassung ongeldig en derhalve de inschrijving nietig is. [2])

In sommige koloniën van Australië geldt de wettelijke regel dat bij onjuiste aanduiding van het onroerend goed de onaantastbaarheid van den titel (certificaat) is uitgesloten. Niettemin wordt daar het positieve (Torrens) stelsel in meer dan één opzicht consequenter doorgevoerd dan in Duitschland.

Eene bijzondere ervaring met toekenning van bewijskracht aan ontoereikend materiaal werd opgedaan in het gedeelte van Pruisen dat vroeger den staat Hessen vormde (Regierungsbezirk Kassel).

---

[1]) *Zeitschr.* d. Rhein.-Westf. Landm.-Vereins 1897, S. 183.

[2]) Entscheidung des Reichsgerichts 19 März 1890; *Gruchot* Bd 34, S. 707; *Zeitschr.* d. Rh.-Westf. Landm.-Vereins 1897, S. 175.

De kadastrale kaarten zijn aldaar gedeeltelijk in de vorige eeuw en verder na 1830 opgemaakt, hoofdzakelijk ten behoeve van de perequatie der grondbelasting.

Bij artt. 36 à 39 der wet van 29 Mei 1873 over het grondboekwezen in dit Bezirk werd formeele bewijskracht toegekend — behoudens reclame binnen bepaalden termijn — aan de kaarten opgemaakt op grond der Ministrieele aanschrijving van 12 April 1833, aan de overige alleen voor zoover zij voor dit doel door de regeering van het Bezirk toereikend werden bevonden. Zoover ging de bewijskracht dat zelfs vorderingen op grond van materieele fouten werden afgewezen.

Het eenzijdig werk van administratieve ambtenaren, tot stand gekomen zonder contradictoir debat der eigenaars, werd door enkele wetsartikelen voor onfeilbaar verklaard!

Die toestand bleek natuurlijk niet houdbaar; de betrokken wetsartikelen werden bij art. 55 der wet van 28 Mei 1885 ingetrokken. Alleen de kaarten ontstaan door landverlegging, dus onder medewerking der eigenaars, behielden formeele bewijskracht, hoewel ook deze niet alle aan de hoogste technische eischen voldoen. Sedert dien tijd zijn echter voorschriften gegeven om de techniek bij landverleggingen in overeenstemming te brengen met de eischen des tijds. [1])

I. BOER Hz.

---

[1]) W. Harksen, Das Preuszische Kataster und seine Verbindung mit dem Grundbuch, Dessau 1896, bl. 40 à 46. Verg. *Jordan-Steppes*, Das deutsche Vermessungswesen, Stuttgart 1882, II, bl. 428, v.

Wet op de invoering van een rechtsgeldig kadaster in Frankrijk van 17 Maart 1898.

Het ontwerp *Boudenoot* c.s. (Tijdschr. XII bl. 146), door de Kamer met op één na algemeene stemmen aangenomen, werd door eene commissie uit den Senaat aangevuld en gewijzigd, waarbij echter het beginsel onaangetast bleef. In den nieuwen vorm werd het door Senaat en Kamer goedgekeurd en tot wet verheven.

Het hoofdbeginsel is gelegen in artt. 3 en 8 die o. m. bepalen:

„*De kadastrale werkzaamheden omvatten de verplichte delimitatie der onroerende goederen, de afbakening blijft facultatief.*

„Worden (gedurende een bepaalden termijn) geene bezwaren ingebracht, dan *zullen de uitkomsten der meting geacht worden in overeenstemming te zijn met de delimitatie*, behoudens de tolérance, welke bij reglementen zal worden vastgesteld.

„Evenwel, in geval van materieele dwaling zijn reclames steeds ontvankelijk".

De Fransche wet voert dus de *verplichte* delimitatie in.

Zooals wij reeds meermalen deden uitkomen, zouden wij voor ons land aan eene facultatieve delimitatie de voorkeur geven. De drijfveer, in het eigenbelang gelegen, is sterk genoeg gebleken om de eigenaars algemeen tot medewerking te nopen. Daardoor wordt vermeden een autoritair ingrijpen door de overheid in geval van nalatigheid of onwil der eigenaars.

De Fransche wet stelt voor elke gemeente eene commissie in, die o. a. tot taak heeft, bij niet verschijnen der eigenaars of als bij grensgeschil het niet gelukt eene bemiddeling tot stand te brengen, eene voorloopige grenslijn vast te stellen. Deze wordt definitief, indien niet binnen een jaar de eigenaars het eens worden

over een andere grenslijn, tenzij eene vordering bij den rechter is ingesteld.

Eene dergelijke commissie werkt langzaam en omslachtig vooral als zij zoo talrijk is (11 personen) als bij deze wet wordt verlangd.

In Elzas-Lotharingen is voor elke gemeente een enkele scheidsman, te benoemen door het gemeentebestuur, voldoende gebleken en toch geldt aldaar eveneens het beginsel der verplichte delimitatie ter invoering van een rechtsgeldig kadaster (§ § 17 en 24 der wet van 31 Maart 1884).

Meer begrijpelijk is de instelling eener groote commissie, indien aan de kadastrale opmeting wordt verbonden eene landverlegging of eene verplichte algemeene afbakening (Tijdschr. XIII, blz. 141). De gelegenheid daartoe wordt door de onderhavige wet, in verband met de wet op de syndicaten van 22 December 1888, geopend. Voor dat doel moeten de eigenaars een z.g. „vrij syndicaat" vormen, welke enkele weerspannige eigenaars tot deelneming kan dwingen.

In zeer vele gemeenten van Frankrijk, waar de grond uiterst sterk versnipperd is, zou landverlegging een zegen zijn. Doch alleen in enkele oostelijke departementen begint het besef hiervan onder de eigenaars door te dringen.

De nieuwe wet draagt in de onderdeelen de sporen samengesteld te zijn door personen zonder praktische kennis op kadastraal gebied. Dit nu is geen wonder.

Een theoretisch geschoold en praktisch ervaren personeel, dat den wetgever had kunnen voorlichten, moet in Frankrijk nog worden gevormd.

De ondervinding zal, als de beste leermeesteres, wel den weg wijzen om het beginsel der wet op de eenvoudigste en beste wijze tot zijn recht te doen komen. Daartoe valt er voor de Franschen (en voor hen niet alléén) veel te leeren bij de vernieuwing van het kadaster in de sinds 1870 verloren en nog steeds betreurde provinciën.

Is die ondervinding eenmaal verkregen, dan zal men ook den landmeter wel een meer werkzaam aandeel geven in de delimitatie en wellicht er toe overgaan, in gemeenten, waar de grenzen vaststaan en geschillen weinig voorkomen, de instelling eener commissie achterwege te laten.

De nieuwe wet kan worden beschouwd als het eerste succes op het nog onvoltooide werk der *Commission extra-parlementaire du cadastre*, waarmede een stap is gedaan, noodig om te geraken tot doorvoering der andere vèr reikende voorstellen dier commissie omtrent grondboek- en hypothekenrecht, waarover spoedig meer.

Eene vertaling der besproken wet volgt hier onder: [1])

Art. 1. Er zal jaarlijks op de begrooting van het Ministerie van Financiën een post worden geopend, om te voorzien in de kosten van vernieuwing of van herziening en van de bijhouding van het kadaster. Deze post zal dienen:

1°. Om te voorzien in de kosten van een tak van dienst genaamd: vernieuwing of herziening en bijhouding van het kadaster.

2°. Ter bewilliging van geldelijken steun aan gemeenten die, gekadastreerd voor minstens 30 jaren, de vernieuwing of herziening van het kadaster zullen verzoeken en zich verbinden de bijhouding ervan te verzekeren.

Art. 2. In de kosten van de opmaking en van de bijhouding van het nieuwe kadaster eener gemeente zal de Staat hoogstens 40 % bijdragen, het departement minstens evenveel als de Staat, de rest moet worden opgebracht door de gemeente of door belanghebbenden.

Te dien einde kunnen de departementale raden (conseils generaux) besluiten van de grondbelasting op de ongebouwde eigendommen ten hoogste 1 opcent te heffen, de gemeenteraad eveneens ten hoogste 5 opcenten.

Art. 3. Ten einde te deelen in de voordeelen, genoemd in het voorgaande artikel, zal de gemeente, alvorens met de kadastreering een aanvang wordt gemaakt en onder de voorwaarden hierna vermeld, instellen hetzij eene commissie hetzij een syndicaat voor de delimitatie of de afbakening.

De kadastrale werkzaamheden omvatten de verplichte delimitatie der onroerende goederen, de afbakening blijft facultatief.

Art. 4. De commissie voor de delimitatie of voor de afbakening wordt gevormd door:

---

[1]) De oneigenaardige titel luidt: „*Loi tendent à rendre plus rapide et plus économique la révision du cadastre*". Zij is te vinden in het *Journal officiel du* 19 *Mars* 1898, *p*. 1689, en overgenomen in *Réforme cadastrale*, 1898, p. 125, en in *Bulletin*, annexe du Journal des Géomètres Mars 1898.

1°. Den burgemeester of, als plaatsvervanger, een lid van den gemeenteraad, voorzitter;

2°. Acht eigenaars onder de gemeente, waaronder minstens twee forensen, gekozen bij betrekkelijke meerderheid van stemmen door de aangeslagenen ingeschreven op den kadastralen legger, of hunne lasthebbers; voor de wijze van verkiezing en voor de reclames worden de regelen gevolgd, voorgeschreven bij de wet van 5 April 1884 op de gemeentelijke organisatie;

3°. Een plaatsvervangend kantonrechter of een notaris van het kanton, aan te wijzen door den prefect;

4°. Een ambtenaar van de administratie der directe belastingen en van het kadaster, aantewijzen door den betrokken directeur, secretaris.

De commissie kan zich een landmeter met adviseerende stem toevoegen.

Art. 5. De commissie zal tot opdracht hebben:

1°. Na te gaan wie de vermoedelijke eigenaars zijn;

2°. Te constateeren, dat c. q. de belanghebbenden het eens zijn over de grenzen hunner eigendommen en op hun verlangen, de afbakening ervan leiden;

3°. In geval van geschil hen zoo mogelijk tot elkaar te brengen;

4°. In geval dit mislukt, of in geval de belanghebbenden niet verschijnen, voorloopig de grenzen te bepalen.

De commissie zal een gedetailleerd proces-verbaal van hare werkzaamheden opmaken. Hare besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen, minstens de helft van de leden aanwezig zijnde.

Art. 6. Het syndicaat voor de delimitatie of voor de afbakening zal zijn „vrij" of wel „gemachtigd" (autorisé) en kan worden gevormd hetzij voor de geheele gemeente hetzij alleen voor een deel van het gemeentelijk gebied.

Het gemachtigd syndicaat zal worden ingesteld op het verzoek van een of meer belanghebbende eigenaars of op het initiatief van den burgemeester of den prefect. Het zal onderworpen zijn aan de regelen op de associaties, ingesteld tot uitvoering van werken van algemeen nut tot verbetering van den landbouw, met uitzondering van alineas 3 en 4 van art. 9 der wet van 21 Juni 1865, gewijzigd bij art. 3 der wet van 22 December 1888. [1])

In geval een vrij syndicaat wordt ingesteld is het aan contracteerende partijen geoorloofd om overeen te komen, dat de delimitatie zal gepaard gaan met eene afbakening der onroerende goederen of dat er zal worden overgegaan tot landverlegging (afronding der eigendommen).

Het comité, dat aan het hoofd staat van het vrij, of van het gemachtigd

---

1) Hierbij wordt een decreet vereischt waarbij het werk wordt verklaard te zijn te algemeenen nutte.

syndicaat zal in de plaats treden van de commissie voor de delimitatie of voor de afbakening van de terreinen in de associatie begrepen en zal dezelfde bevoegdheden hebben als die commissie, onverminderd de bijzondere rechten, die bij een vrij syndicaat aan het comité kunnen verleend worden.

Art. 7. Van de voorloopige delimitatie, bedoeld in art. 5 sub. 4 zal worden kennis gegeven aan belanghebbenden, die binnen een jaar zich over hunne grenzen kunnen verstaan of eene rechtsvordering bij den bevoegden rechter kunnen instellen.

Is die termijn verstreken, dan worden de voorloopig bepaalde grenzen definitief, behoudens de rechten van den waren eigenaar, indien deze voor den dag komt. Zijne vordering blijft echter beperkt tusschen hem en zijne onmiddellijke buren.

Art. 8. Na afloop van het technisch werk zal het kadastraal plan gedurende drie maanden op het gemeentehuis worden neergelegd, waar de belanghebbenden er kennis van kunnen nemen.

Worden gedurende dien termijn geene bezwaren ingebracht, dan zullen de uitkomsten der meting geacht worden in overeenstemming te zijn met de delimitatie, behoudens de tolérance, welke bij reglementen zal worden vastgesteld.

Evenwel, in geval van materieele dwaling zijn reclames steeds ontvankelijk.

Art. 9. Ten einde de bijhouding te verzekeren van de kadastrale plans en registers in de gemeenten, waar deze vernieuwd of herzien zijn, zal elke grensverandering, om in de plans van het nieuwe kadaster te worden toegepast, vooraf worden vastgesteld bij proces-verbaal van delimitatie of van afbakening, opgemaakt in tegenwoordigheid van partijen of van hunne lasthebbers en door hen mede onderteekend (certifié).

In deze gemeenten wordt de aanduiding der onroerende goederen volgens de kadastrale kenmerken voorgeschreven voor alle authentieke en onderhandsche akten of vonnissen „translatifs ou declaratifs" betrekkelijk onroerende zaken.

Verzuim of onjuistheid in deze aanduiding zal met 25 francs worden beboet, verschuldigd door de openbare ambtenaren of griffiers voor elke anthentieke akte of vonnis en door de belanghebbenden voor elke onderhandsche akte.

Deze boete zal worden geïnd op de wijze der registratierechten.

I. Boer Hz.

ANTWOORD OP DEN „OPEN BRIEF".

Nijmegen den 12 Juli 1898.

Even als van andere stukken, door uwe vereeniging uitgegeven, namen wij kennis van het toegezonden opstel over een rechtsgeldig kadaster, als open brief aan de vereeniging van ingenieurs-verificateur gericht.

Het opstel boezemde vooral daarom groote belangstelling in, omdat ook wij ons sinds lang bezig houden met vraagstukken, waarvan de uitkomsten op den duur kunnen leiden tot de verwezenlijking van de denkbeelden, door uwe vereeniging voorgestaan.

Wij zeggen U dank voor de toezending.

Het bestuur der vereeniging van
ingenieurs-verificateur van het kadaster,

E. BARENBROEK, (*Voorz.*)
KWISTHOUT.
LAST.

Aan de Vereeniging
voor kadaster en landmeetkunde,
(Voorzitter de Heer F. G. STUCKI.)

BERICHTEN.

Bij K. B. van 14 Juli 1898 N°. 14: is aan F. P. M. Baetens te Groningen met 1 September d. a. v., op zijn verzoek, eervol ontslag verleend, wegens lichaamsgebreken, als landmeter der 1e klasse van het kadaster, behoudens aanspraak op pensioen, en zijn met ingang van dien zelfden datum benoemd: tot landmeter 1e klasse J. C. van der Veur te 's Gravenhage en tot landmeter 2e klasse A. van der Werf te Leeuwarden.

Bij K. B. van 11 Juli 1898 N°. 30 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Nijmegen C. P. Frijlinck, thans in gelijke betrekking te Amersfoort en bij dat van 19 Augustus 1898 N°. 75 tot idem te Amersfoort P. van der Mark, thans in gelijke betrekking te Gorinchem.

Bij K. B. van 3 September 1898 N°. 7 zijn met ingang van 1 October d. a. v. benoemd tot surnumerairs van de directe belastingen en het kadaster: T. J. H. Eversen te Maastricht, J. J. Voorthuis te Meppel, A. Kriebel, thans adspirant-landmeter van het kadaster, te 's Gravenhage en L. W. Sillevis te 's Gravenhage. Voorloopig zijn zij werkzaam gesteld respectievelijk aan de controles te Maastricht, Zwolle, 's Gravenhage en Haarlem.

De heer G. J. van Beek, landmeter der 2e klasse van het kadaster te 's Gravenhage, is aldaar den 3 September 1898 overleden.

Landmeters van het kadaster: de tijdelijke werkzaamstelling te 's Gravenhage van L. F. Leijendeckers is verlengd tot 1 Februari 1899; L. J. Roborgh te Tiel wordt met 1 November e. k. werkzaam gesteld voor den ambulanten dienst te 's Hertogenbosch; Adsp. landm. D. Krijgsman met 1 Sept. te Rotterd.

Bij het onlangs gehouden examen voor boekhouder van het kadaster hebben voldaan: de teekenaars van het kadaster, A. van Nijnatten te 's Hertogenbosch, A. van der Hoeven te 's Gravenhage, P. van Stokrom te Rotterdam, H. Tinkelenberg te Amsterdam, H. F. J. van Eijsden te Leeuwarden, de teekenaar bij het domeinbestuur D. Huijskens te 's Hertogenbosch en de teekenaars van het kadaster J. W. Vollewens aldaar, E. H. Dalman te Groningen, C. G. Richel te Goes en L. H. Slothouwer te Arnhem.

Bij K. B. van 31 Augustus 1898 zijn benoemd:

Tot ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw: J. C. Bouman, administrateur van de registratie, enz. bij het departement van financiën en W. A. de Laat de Kanter hypotheekbewaarder te Rotterdam.

Tot officier in de orde van Oranje-Nassau: J. W. Benedic, ingenieur-verificateur van het kadaster te Utrecht en J. J. Slaterus, oud-ingenieur-verificateur van het kadaster te 's Gravenhage.

Tot ridder in de orde van Oranje-Nassau: W. J. Berdenis van Berlekom, hypotheekbewaarder te 's Hertogenbosch en H. L. A. van Campen, landmeter 1e klasse van het kadaster te Leiden.

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Nieuwe Leden:

C. J. van Dooren, H. A. Koenen en R. A. M. Vermeulen allen Landmeters van het kadaster te Rotterdam.

Alg. Verg. 7 Nov. e. k. $10^1/_2$ uur, Amsterdam, American.

HET TORRENS-STELSEL IN FRANKRIJK. [1])

Bij presidiaal decreet van 30 Mei 1891 werd in Frankrijk eene Staatscommissie ingesteld, de z. g. *Commission extra-parlementaire du cadastre.* [2])

Hare opdracht was drieledig. Zij had

1°. voorstellen te doen ter hervorming der wetgeving op de verkrijging en bezwaring van onroerende goederen ter verhooging van rechtszekerheid en grondcrediet;

2°. de grondslagen te leggen voor de opmaking en voortdurende bijhouding van een kadaster, dat, behalve voor fiscale doeleinden, zou dienen voor de bepaling der grenzen van eigendomsrechten en voor de boekhouding op die rechten;

3°. de middelen aan te wijzen in administratief-financieelen zin om de voor te stellen hervormingen door te voeren.

In verband met die opdracht splitste zich de Commissie, bestaande uit 74 leden — senatoren, afgevaardigden, juristen, technici, financiers, ambtenaren, enz. — dadelijk in drie afdeelingen, nl. eene juridische, eene technische en eene voor de wegen en middelen. De laatste zal hare werkzaamheden eerst beginnen, als de beide andere gereed zijn.

De juridische en technische afdeelingen togen met spoed aan den arbeid. Van hare beraadslagingen werden stenographische verslagen opgemaakt en met de rapporten, statistieken, enz. geregeld gepubliceerd, zoodat thans een vijftal lijvige deelen zijn verschenen, waarmede de arbeid dier beide afdeelingen nagenoeg is afgeloopen.

---

[1]) Dit artikel is ook opgenomen in het Rechtsgel. Mag.

[2]) Een artikel over het werk der *technische* afdeeling dier Commissie vindt men in dit Tijdschr. XIII bl. 130, v. Voor het verband wordt de 2e blz. van dit artikel hier herhaald.

De werkkring dier twee sub-commissies is vrij scherp begrensd. Terwijl de technische commissie tot taak heeft, het *voorwerp* van den eigendom, het perceel, te indentifieeren, het een burgerlijke staat te geven, zoodat het afdoend en zeker van andere perceelen is onderscheiden, houdt de juridische commissie zich bezig met de rechtsbetrekking van den *persoon* tot den grond, dus met den *titel* van verkrijging of bezwaring.

Ik stel mij voor, hier een overzicht te geven van de besluiten, door de juridische commissie genomen, en te trachten de beteekenis ervan door beknopte toelichtingen te doen uitkomen.

Als voorzitter fungeerde de afgevaardigde Léon Say; de voornaamste rapporten werden opgemaakt door Massigli, hoogleeraar aan de universiteit te Parijs, Challamel, advocaat aan het hof van appel te Parijs, en Fravaton, inspecteur der registratie enz. in het departement Eure.

Al is het door die commissie ontworpen gebouw nog niet geheel afgewerkt, de hoofdconstructie, zelfs de onderdeelen zijn voldoende te onderkennen om reeds nu met zekerheid er eene schets van te kunnen geven.

Overziet men het geheel, dan blijkt, dat in den stijl van Torrens is gebouwd met Duitsche bouwstoffen. Men kan nl. in het algemeen zeggen: de Fransche commissie wil het Torrens-stelsel enten op de hoofdbeginselen van het Duitsche grondboekstelsel. Natuurlijk vindt men hier en daar afwijkingen, daar de commissie getracht heeft Fransch recht en Fransche instellingen te behouden, overal waar dit niet in strijd bleek met het aangenomen positieve stelsel; doch die afwijkingen betreffen geen hoofdzaken.

Ten einde aan te toonen, dat het aangenomen stelsel tot de positieve behoort, herinner ik aan de grenslijn tusschen positieve en negatieve stelsels, door mij vroeger omschreven als volgt [1]:

„*Een stelsel is negatief, als in 't algemeen het zakelijk recht van een derde (voorganger) sterker is dan dat van den verkrijger; een stelsel is positief, indien als regel geldt, dat de verkrijger, bona fide krachtens rechtshandeling, beveiligd is tegen uitwinning op grond van een recht, ouder of beter dan dat van den (ingeschreven) vervreemder.*"

---

[1]) Tijdschr. v. K. en L. XI, 46.

Practisch is het groote verschil hierin gelegen, dat onder het positieve stelsel de kooper of geldschieter den rechtstoestand van een onroerend goed met een oogopslag kan overzien, daar het grondboek te zijnen behoeve openbare geloofwaardigheid (*öffentliche Glaube*, *force probante*) bezit. Onder het negatieve stelsel daarentegen moet hij buiten de registers onderzoeken, of de eigenaar volgens de registers de ware eigenaar en handelingsbevoegd is, een onderzoek, dat scrupuleus opgevat, zich ook over vorige rechthebbenden behoort uit te strekken, zonder dan nog volstrekte zekerheid te geven, en dat de belanghebbende niet zelf kan instellen, zoodat hij afhangt van niet verantwoordelijke en niet te controleeren tusschenpersonen.

Uit de volgende besluiten der Fransche juridische commissie zal nu gemakkerlijk blijken, dat het door haar aangenomen stelsel tot de positieve behoort:

„Er zal eén gemeentesgewijs ingericht Grondboek worden opgemaakt. Als grondslag voor de boekhouding dient het eigendomsperceel (*unité foncière*)" [1]).

„Niemand kan (daarna) inschrijving verkrijgen, voordat het recht van zijn auteur ingeschreven is, of tegelijk met dezen" [2]).

„De inschrijving beschermt den verkrijger tegen elke vordering, gegrond op een niet ingeschreven recht, of ingesteld naar aanleiding van een beding in een niet ingeschreven contract" [3]).

„De rechten van derden, die verworven hebben in het vertrouwen op eene inschrijving, kunnen den werkelijken eigenaar tegengeworpen worden" [4]).

„Bij verzuim der inschrijving kunnen niet worden tegengeworpen aan belanghebbende derden de rechten en beperkingen, voortvloeiende uit de akten, overeenkomsten of vonnissen, betrekkelijk afstand of regeling der grensscheidingen, uitoefening eener wettelijke erfdienstbaarheid, huur van meer dan 12 jaren, betaling of afstand van nog niet vervallen huur of pacht, beperking van het

1) *Procès-verbaux* (*Commission extra-parlementaire du cadastre*), fascicule N°. 2. bl. 299, 300.

2) T. z. p., bl. 678.

3) T. z. p., bl. 582.

4) T. z. p., bl. 587.

recht om over onroerende goederen te beschikken, inbeslagneming, faillissementen, enz. [1]). Hetzelfde geldt voor niet openbaar gemaakte huwelijksvoorwaarden" [2]).

„De vordering tot ontbinding wegens niet-vervulling der voorwaarden van een akte *translatif ou déclaratif* van onroerende rechten kan niet worden toegewezen ten nadeele van derden, indien het recht van ontbinding niet tijdig openbaar gemaakt was. Dezelfde regel geldt voor het recht tot herroeping eener testamentaire beschikking wegens nietvervulling der voorwaarden, aan de gift verbonden, en dergelijke acties (zie artt. 951 en 1408 C. c.), voor het recht van wederinkoop en voor elken anderen grond voor ontbinding volgens den wil der partijen" [3]).

„De opvorderingsactie van den waren eigenaar, de vordering tot vernietiging of nietigverklaring, gericht hetzij tegen een akte, hetzij tegen een contract *translatif ou déclaratif* van onroerende goederen, hebben geen uitwerking ten opzichte van derden, die onder bezwarenden titel rechten op het onroerend goed hebben verworven, zonder kennis te dragen van de gebreken in den titels huns auteurs. Evenwel behoeft de belanghebbende de rechten niet te erkennen, ingeschreven nadat aanteekening op zijn verzoek ter bescherming zijner rechten in het grondboek is gemaakt" [4]).

Heeft alzoo de Fransche commissie begrepen, dat verbetering van het negatieve stelsel door het positieve te naderen — wat hier te lande meermalen, het laatst door de vergadering der Juristen-vereeniging in 1893, is vóorgesteld — geenszins de groote voordeelen kan geven aan het positieve stelsel verbonden, heeft zij daarom op besliste wijze de grens tusschen beide stelsels overschreden, en het zelfs, blijkens de bovenaangehaalde besluiten noodig geacht, dit bij herhaling te doen uitkomen, zij heeft zich daarna van die grens niet in positieve richting verwijderd, zij tracht geen schijnbare consequenties na te jagen, die haar werk in de oogen van velen misschien onaannemelijk zouden hebben gemaakt.

---

[1]) T. z. p., bl. 608.
[2]) T. z. p., bl. 612.
[3]) T. z. p., bl. 616.
[4]) T. z. p., bl. 626.

Met name aanvaardt zij niet de positieve kracht der Australische wetgevingen, welke een onaantastbaar certificaat doen uitreiken aan den erfgenanm, waardoor de vordering van een erfgenaam met betere aanspraken tot eene persoonlijke wordt gereduceerd.

Het afsnijden van zulke zakelijke vorderingen wordt noch door het positieve stelsel. noch door de belangen van derden-verkrijgers: koopers en van geldschieters onder hypothecair verband, dus evenmin door den wensch tot verhooging van rechtszekerheid en grondcrediet geboden.

Het Fransche stelsel komt dus in dit opzicht meer met het Duitsche overeen, het blijft zelfs dichter dan dit bij de pas overgestoken grens. Het wenscht bijv. het onroerend goed ten behoeve van den eerst geboekten eigenaar niet te bevrijden van rechten, die tijdens de zuivering, vóór de opmaking van het grondboek, niet ter kennis van den bewaarder zijn gebracht. Zoolang het belang van derden-verkrijgers niet in het spel komt, kunnen deze rechten steeds worden ingeschreven.

Ook ten aanzien van derden-verkrijgers is het beginsel der openbare geloofwaardigheid van het grondboek beperkter dan elders. Dit beginsel geldt nl. eerst 2 jaren na de eerste boeking en wordt later, na boeking van een erfgenaam, te zijnen opzichte gedurende 6 maanden opgeheven. De eerstgenoemde termijn is niets anders dan een uitstel der werking van het positieve stelsel, de tweede termijn is eene verzwakking van het beginsel der openbare geloofwaardigheid. Derden kunnen zich op die geloofwaardigheid niet beroepen — evenmin als in Duitschland —, indien zij weten dat de ingeschrevene niet de ware eigenaar is.

„De openbaar gcmaakte vervreemdingen en vestigingen van zakelijke rechten onder bezwarenden titel door iemand die als erfgenaam of legataris ingeschreven is, kunnen den waren erfgenaam of legataris tegengeworpen worden, indien niet bewezen is, dat de derden kennis droegen van het gebrek in het recht van hun auteur" [1]).

Evenwel, „het verzuim der inschrijving of aanteekening van een recht kan niet geacht worden vervangen of gedekt te zijn door de kennis, welke derden konden hebben van zijn bestaan langs anderen weg dan het grondboek, tenzij het bewijs voortspruit uit eene akte,

[1]) *Procès-verbaux*, fasc. 2, bl. 672.

waarbij zij partij waren, of wanneer zij handelen ter bedriegelijke verkorting der rechten van belanghebbenden" [1]).

De Duitsche en Australische wetgevingen bepalen, dat overdracht van onroerende goederen alleen plaats heeft door de inschrijving. Zoo bepaalt § 1 der Pruisische wet van 5 Mei 1872: „*Im Fall einer freiwilligen Veräusserung wird das Eigenthum an einem Grundstük nur durch die auf Grund einer Auflassung erfolgte Eintragung des Eigenthumsüberganges im Grundbuch erworben.*"; het nieuwe Duitsche Burgerlijk Wetboek (§ 873): „*Vor der Eintragung sind die Betheiligten an die Einigung nur gebunden, wenn die Erklärungen gerichtlich oder notariell beurkundet oder vor dem Grundbuchamt abgegeben oder bei diesem eingereicht sind oder wenn der Berechtigte dem anderen Theile eine den Vorschriften der Grundbuchordnung entsprechende Eintragungsbewilligung ausgehändigt hat*", en section 67 der *Real property act 1886 of South Australia:* „*No instrument shall be effectual to pass any land or to render any land liable as security for the payment of money, but upon the registration. . . . .*"

De Fransche commissie daarentegen houdt zich uitdrukkelijk aan den bestaanden rechtsregel, door te bepalen: „Tusschen partijen zal de overeenkomst effect sorteeren onafhankelijk van de inschrijving. De vervreemder kan zich tegenover den verkrijger niet beroepen op het verzuim der inschrijving; de verkrijger blijft, niettegenstaande de genomen inschrijving, blootgesteld aan elke vordering tot vernietiging of ontbinding" [2]).

Het verschil is practischen zin is geringer dan men wellicht geneigd is te vermoeden. Zoowel in Duitschland en Australië als als in Frankrijk zijn partijen door hunne overeenkomsten gebonden en werken deze, voor zoover zij onroerende goederen betreffen, niet tegen derden, zoolang zij niet ingeschreven zijn. Volgens Fransch recht is het contract voldoende voor de overdracht, de inschrijving eene formaliteit, welke de kooper zonder medewerking van den verkooper kan doen bewerkstelligen; volgens Pruisisch en Australisch recht geeft het contract slechts eene persoonlijke

---

[1]) T. z. p. bl., 680.
[2]) T. z. p., bl. 527.

vordering tot levering, welke de kooper echter door eene aanteekening in het grondboek ook tegen derden kan doen werken.

Enkele rechtsgeleerden noemen het eerstgenoemde recht, door de overeenkomst verkregen: *zakelijk* recht (Prof. Mr. H. J. Hamaker, *Wat is het stelsel van openbaarheid* enz., in *Weekbl. v. Not. en Reg.*, nrs. 1267 en volg); de meeste noemen het recht eerst zakelijk, als het werkt tegen derden. Dit is echter geen verschil van beginsel, maar van terminologie, waardoor licht begripsverwarring onstaat.

In Duitschland worden bij de eerste opmaking van het grondboek van eene gemeente alle onroerende goederen geboekt en wordt aan alle boekingen, naar behoorlijke zuivering en na aanteekening van de bij de rechtbank aanhangige geschillen, openbare geloofwaardigheid toegekend. In Australië is de boeking facultatief; wie een betwist recht heeft of op een certificaat geen prijs stelt kan zijn goed onder de oude wetgeving laten.

De aan beide regelingen klevende bezwaren tracht de Fransche commissie te ontgaan. Zij kiest daartoe een tusschenweg. Wel moeten alle onroerende goederen in het grondboek worden opgenomen, doch niet ten opzichte van alle boekingen geldt de openbare geloofwaardigheid in volle kracht.

„Indien de bezitter van een onroerend goed zijn eigendomsrecht niet kan bewijzen, zal de bewaarder, op het bewijs van het bezit, als er geen verzet is gedaan, overgaan tot inboeking volgens bezit. In dat geval kunnen derden-verkrijgers zich niet beroepen op hun vertrouwen in het grondboek tegenover rechten, welke op den dag der inboeking den bezitter konden tegengeworpen worden" [1]).

De goederen, geboekt volgens het bezit, blijven dus in zekeren zin onderworpen aan de werking van het negatieve stelsel, nl. ten behoeve van *die* derden (houders van oudere of betere rechten) die op den dag der eerste boeking zakelijke rechten konden doen gelden. Het gevaar voor de uitwinning wordt echter gaandeweg geringer om eindelijk geheel te verdwijnen.

Een der opmerkelijkste afwijkingen tusschen het ontwerp der

---

[1]) T. z. p., fasc. 5, bl. 476.

Fransche commissie en andere positieve stelsels [1]) is het behoud der verjaring, welke ten nadeele van geboekte eigenaars uitdrukkelijk is toegelaten:

„De verjaring, hetzij acquisitief, hetzij extinctief, kan zich voltrekken ten opzichte van een recht ingeschreven in het grondboek. De rechten, door verjaring verkregen worden ingeschreven ten name des verkrijgers. De inschrijving heeft plaats op de aanbieding van de akte of het vonnis, waarbij de verjaring geconstateerd wordt. De doorhaling der rechten, getroffen door extinctieve verjaring, heeft plaats naar dezelfde regelen.

„De verjaring brengt geen nadeel toe aan de rechten, door derden verkregen door akten gepasseerd met den titularis van het recht, door de verjaring vervallen, en ingeschreven vóór de bovengenoemde.

„Ingeval voor de verjaring een titel noodig is, begint zij niet te loopen dan van den dag der openbaarmaking van dien titel en de werking strekt zich dan, zelfs ten aanzien van derden, uit tot den dag dier openbaarmaking" [2]).

Zooals men ziet, doen deze bepalingen niets te kort aan het beginsel der openbare geloofwaardigheid van het grondboek, dat alleen geldt ten behoeve van derden-verkrijgers.

Aangezien de termijn voor de verjaring krachtens titel eerst aanvangt na de inschrijving, zal zij wel zelden tegen nog in leven zijnde ingeschreven eigenaars worden ingeroepen, en ten aanzien van niet ingeschrevenen (erfgenamen bijv.) laat ook de Pruisische wet verjaring toe, zoodat ook hier het verschil geringer is dan men geneigd zou zijn aan te nemen. Gevallen dat de ingeschrevene nog leeft en toch een ander eigenaar en in het bezit is van den grond, vindt men in de praktijk, behalve in geval van valschheid, alleen dan, wanneer het onroerend goed in het grondboek onjuist is omschreven, een perceel te veel of te weinig is genoemd, of wanneer een verkeerd nummer of een verkeerde sectie is opgegeven, enz. Alsdan wordt in Zuid-Australië de oorspronkelijke

---

[1]) Zie bijv. de Pruisische wet van 5 Mei 1872 op de eigendomsverkrijging, §§ 6 en 7, en het nieuwe B. W. voor Duitschland, §§ 898 en 902.

[2]) *Procès-verbaux* fasc. 2, bl 661.

eigenaar en bezitter zelfs tegenover derden-verkrijgers gehandhaafd, zooals blijkt uit section 69 VI der *Real property act:* „*Any certificate . . . shall be void, as against the title of any person adversely in actual occupation of, and rightfully entitled to, such land, or any part thereof, at the time when such land was so brought under the provisions of the said (Torrens') Acts, and continuing in such occupation at the time of any subseqennt certificate being issued in respect of the said land.*" Zoo bepaalt ook het nieuwe Duitsche Burgerlijk Wetboek, § 894: „*Steht der Inhalt des Grundbuchs . . . mit der wirklichen Rechtslage nicht im Einklange, so kann derjenige, dessen Recht nicht richtig eingetragen oder durch die Eintragung einer nicht bestehende Belastung oder Beschränkung beeinträchigt ist, die Zustimmung zu der Berichtigung des Grundbuchs von demjenigen verlangen, dessen Recht durch die Berichtigung betroffen wird.*"

De door de commissie voorgestelde inrichting van het grondboek doet meer denken aan het Duitsche dan aan het Australische. Terwijl in het laatste de overgangen, vestigingen en doorhalingen van zakelijke rechten, de beperkingen in de handelingsbevoegdheid der eigenaars, enz. vermeld worden in chronologische volgorde, in den vorm van beknopte aanteekeningen, zijn het Duitsche en Fransche grondboek in kolommen ingedeeld, wat voor de boekhouding doelmatiger, evenwel voor den leek minder duidelijk is.

Het Fransche grondboek zal in de arrondissements-hoofdplaats worden aangehouden en gemeentesgewijs worden ingericht; de invoering zal de opmaking of herziening van het kadaster op den voet volgen. Voor elke grondboekseenheid zal een blad worden bestemd.

„De grondboekseenheid of het eigendomsperceel wordt gevormd door elke oppervlakte gronds, een of meer aaneengelegen perceelen bevattende, aan eenzelfden eigenaar toebehoorende en in dezelfde (sectie eener) [1]) gemeente gelegen [2])".

Het eerste deel van het grondboekblad bevat de physieke om-

---

[1]) De toevoeging: „sectie eener" is afkomstig van de technische commissie, die zich overigens met de definitie vereenigde.

[2]) *Procès verbaux* fasc. 2, bl. 300.

schrijving van het onroerend goed volgens het bij te houden kadaster, nl. sectie, nummer, plaatselijke benaming, grootte, vermelding van de gebouwde eigendommen, van het al of niet gemeen zijn der afscheidingen en van de heerschende en lijdende erfdienstbaarheden.

Het tweede gedeelte bevat 1°. de namen der eigenaars, aard en data der inschrijving; 2°. de beperkingen, zakelijke rechten en lasten, die op het goed drukken; 3°. de privilegiën en hypotheken [1]).

De werkwijze voor de eerste inboeking is blijkbaar ontleend aan de Torrens-wetten [2]).

„De inboeking heeft plaats door de zorgen van den bewaarder. Komen geschillen voer, zoo worden deze gebracht voor dc gewone rechtbanken.

„De opening der operaties ter opmaking van het grondboek zal worden bekend gemaakt door mededeeling in de dagbladen en door aanplakbiljetten in voldoenden getale. Kennisgevingen per aangeteekenden brief zullen gezonden worden aan alle bezitters van onroerend goed volgens het kadaster.

„Ieder eigenaar is verplicht, binnen twee maanden aan den bewaarder over te leggen een onderhandsch borderel, vermeldende zijn burgelijken staat, de onroerende goederen die hij in de gemeente bezit en de lasten en zakelijke rechten, ingeschreven of niet, naar zijn beste weten rustende op het onroerend goed.

„Bij dit borderel moeten gevoegd worden al de titels en andere documenten, welke de eigendomsrechten kunnen bewijzen.

„Te rekenen van den datum der opening van de operaties wordt aan derden een termijn van zes maanden toegestaan om opgaaf te doen van ingeschreven of niet ingeschreven rechten, die naar hunne bewering bestaan op een onroerend goed in de betrokken gemeente. Deze opgaven worden door den bewaarder aangeteekend.

„Elk verzet tegen de inboeking van het eigendomsrecht of van zakelijke rechten wordt als niet gedaan beschouwd, indien de opposant niet het bewijs levert, dat hij zijne vordering binnen 30 dagen na den datum van het verzet bij den rechter heeft aanhangig

---

[1]) T. z. p., bl. 331—443.

[2]) Vergelijk *Verkrijging van onroerende zaken*, bl. 30—33.

gemaakt. Het verzet zal bij aangeteekenden brief beteekend worden.

„Na het verstrijken van 6 maanden zal de bewaarder overgaan tot inboeking der onroerende goederen, waartegen geen verzet, of betwisting der zakelijke rechten is ingekomen of hangende is.

„Een voorloopig grondboekblad zal opgemaakt worden voor elk onroerend goed ter dispositie van belanghebbenden, die gedurende 2 maanden er tegen kunnen opkomen" (blijkens de discussie werden onder belanghebbenden voornamelijk hypothecaire schuldeischers bedoeld) [1]).

„De bijhouding der eigendomsoverdrachten geschiedt op overlegging van een authentiek of van een onderhandsch borderel. De openbare ambtenaar, die het origineel van den justificatoiren titel — hieronder behalve de notarieele minuut ook te verstaan de onderhandsche akte, bij den notaris gedeponeerd — onder zich heeft, maakt het authentiek borderel op onder zijne verantwoordelijkheid. Een onderhandsch borderel wordt door partijen onderteekend" [2]).

„Bij erfopvolging ab intestato kunnen de erfgenamen en de langstlevende echtgenoot inschrijving hunner rechten verkrijgen op de enkele aanbieding eener akte van bekendheid of van een inventaris (*acte de notoriété ou 'entitulé d'inventaire*).

„De akten van bekendheid en inventarissen moeten de verklaring inhouden van de tegenwoordige partijen of van de getuigen, dat er, voor zoover hun bekend, geen andere erfgenamen bestaan in denzelfden of in naderen graad, noch testamentaire beschikkingen.

„De overgangen krachtens testamentaire of andere beschikking worden ingeschreven op aanbieding van een woordelijk extract der akte, zoo noodig gesteund door eene akte van bekendheid of inventaris.

„In geval van afgifte (van legaat) of inwijzing in bezit wordt de overgang ingeschreven op aanbieding van een woordelijk uittreksel uit den titel, waaruit de afgifte blijkt" [3]).

Uit het voorafgaande blijkt duidelijk, dat de regeling der Fransche

---

[1]) *Procès-verbaux*, fasc. 5, bl. 437—490.

[2]) T. z. p, fasc. 3, bl. 324.

[3]) T. z. p, fasc. 2, bl. 664—671.

commissie zich zeer dicht aansluit bij de beginselen der Duitsche wetgevingen (hoewel deze zelden, en dan nog slechts terloops, geciteerd worden) en verder aan deze afstaat van de beginselen der Australische wetgevingen.

Niettemin moet het Fransche ontwerp ontwijfelbaar een *Torrens-stelsel* genoemd worden.

Het kenmerkende toch van het Torrens-stelsel ligt niet in de meer of minder consequente toepassing van het begrip, dat een certificaat onaantastbaar moet zijn, maar in de *dupliciteit* der boekhouding.

„Er zal aan iederen eigenaar, na de boeking, een titel afgeven worden, welke een reproductie zal zijn van het grondboekblad en daarmee in oveenstemming zal blijven" [1]). Die overeenstemming wordt verkregen door inzending van den titel (certificaat) aan den bewaarder, bij elke overgang, overdracht of vestiging van zakeiijke rechten.

De voordeelen van het duplicaten-stelsel zijn in hoofdzaak de volgende:

a. Vollediger openbaarheid dan het register alleen geven kan, daar ieder eigenaar een dubbel van zijn grondboekblad thuis heeft;

b. Voorkoming van spoliatie, daar het plegen van bedrog of valschheid onmogelijk wordt, als het certificaat niet in het bezit van den bedrieger is;

c, Vereenvoudiging van het ambtelijk onderzoek.

Laatstgenoemd voordeel is het meest gewichtige, doch juist dit komt in het Fransche ontwerp niet voldoende tot zijn recht. Het bepaalt nl.:

„Als het borderel (voor overdracht of vestiging van zakelijke rechten) niet authentiek is, verifieert de bewaarder, onder zijne verantwoordelijkheid, de identiteit en de bekwaamheid van den vervreemder en, zoo noodig, het bestaan, de regelmatigheid en de kracht van overgelegde bewijsstukken.

„De indentiteit wordt geacht geverifieerd te zijn, als de handteekeningen onder het borderel gecertificeerd zijn hetzij door een notaris, hetzij door den rechter van het kanton, waarin het domicilie des vervreembers, of het onroerend goed, is gelegen.

---

[1]) T. z. p., fasc. 5, bl. 486.

„Voor zooveel aangaat de onbekwaamheid des vervreemders is de verantwoordelijkheid des bewaarders gedekt: voor minderjarigheid door eene geboorteakte, voor enkele andere oorzaken van onbekwaamheid door een extract uit, een in te voeren speciaal register, en overigens door de afwezigheid eener aanteekening in het grondboek. Evenwel als eene vrouw, ingeschreven of beschreven als gehuwd, vervreemdt, is de bewaarder verplicht de onbekwaamheden, uit het huwelijkscontract voortvloeiend, uit te vorschen.

„Het *authentiek* borderel stelt de bekwaamheid van den vervreemder, het bestaan en de regelmatigheid der daarin vermelde bewijsstukken boven twijfel.

„De bewaarder is in elk geval verplicht, zich te overtuigen, dat de akte niet in strijd is met de vermeldingen op het grondboek en dat de overgelegde stukken en die, waarvan de notaris het bestaan en de regelmatigheid certificeert, de inschrijving toelaten" [1]).

„De kantonrechter is verantwoordelijk voor elke fout, verzuim, bedrog of valschheid, begaan bij het certificeeren der handteekeningen onder een onderhandsch borderel" [2]).

„De bewaarders zijn verantwoordelijk inzonderheid voor de schade voortvloeiende uit:

1°. de gebreken en de nietigheden der inschrijvingen op het grondboek, behoudens de reeds genoemde uitzonderingen;

2°. het nalaten van inschrijvingen, op regelmatige wijze aan hun bureau verzocht;

3°. het verzuim om in door hen afgegeven extracten uit het grondboek melding te maken van een of meer inschrijvingen" [3]).

Men bevroedt licht, dat in het onder 1°. genoemd voorschrift de zwakke zijde der Fransche regeling aan den dag komt.

Een paar jaren geleden schreef ik: „Onder het *Torrens*-stelsel valt het onderzoek, voor zoover overgang onder levenden betreft, *nagenoeg geheel weg*. Hierin ligt een der groote voordeelen van dat stelsel. Dit resultaat wordt geenszins verkregen door onmisbare waarborgen roekeloos weg te werpen; het is een natuurlijk gevolg van het duplicaten-stelsel.

---

1) *Procès-verbaux*, fasc. 3, bl. 324—400.
2) T. z. p., fasc. 5, bl. 339.
3) T. z. p., fasc. 5. bl. 345.

„Om dit duidelijk te maken, herinnere men zich slechts, dat het ambtelijke onderzoek onder het grondboekstelsel bij overdracht of bij vestiging of opheffing van zakelijke rechten neerkomt op het vaststellen van de *identiteit* en de algemeene *handelingsbevoegdheid* des vervreemders en de *legitimatie* van vertegenwoordigende personen.

„Welnu, in het *Torrens*-stelsel bewijst de vervreemder zijne *identiteit* door de legalisatie der akte en door inzending van het duplicaat. Het van elk eigendomsbewijs, hypotheekakte, huurceel, enz. afgegeven dubbel, van ambtszegel en handteekening van den directeur van het grondregister (bewaarder) voorzien, is voor den daarin genoemden houder een *legitimatiepapier*, door de rechtbanken als bewijs van het daarin gedocumenteerde recht aan te nemen.

„Door den vorm, waarin de legalisatie van een koopcontract, hypotheekakte, enz. geschiedt, wordt niet enkel de handteekening des vervreemders voor echt erkend, maar bovendien zijn vrije wil, dus ook zijne *bekwaamheid* geconstateerd.

„Op dezelfde wijze worden vertegenwoordigende personen *gelegitimeerd*, voor zoover de akten van benoeming niet reeds in authentieken vorm zijn opgemaakt.

„Ook naar de *bevoegdheid* des vervreemders behoeft geen onderzoek te worden ingesteld, omdat ieder belanghebbende of zijn vertegenwoordiger in een vrijgevig stelsel van aanteekeningen (*caveats*) een uiterst gemakkelijk middel bezit om onbevoegde handelingen van den ingeschreven eigenaar te voorkomen.

„Het geheele onderzoek beperkt zich dus tot de legalisatie der contracten, volmachten, enz. en tot den uiterlijken vorm en inhoud dier stukken, waarvoor in Australië wettelijk vastgestelde, gedrukte formulieren worden gebezigd" [1]).

Met het bovenstaande zijn de regelen voor het ambtelijk onderzoek, door de Fransche commissie noodig geacht, in hoofdzaak in overeenstemming. Doch zij stelt in beginsel den bewaarder verantwoordelijk voor de nadeelen, voortvloeiende uit inschrijvingen, gedaan krachtens onregelmatige stukken of op den eisch van ongerechtigden of onbekwamen. Daardoor wordt geheel onnoodig

---

[1]) *Rechtsgel. Mag.*, 1895, bl. 275; *Tijdschr. v. Kad. en Landm.*, XI, bl. 113.

den bewaarder een prikkel gegeven om overbodige bewijsstukken te eischen en het den belanghebbenden lastig te maken.

De Duitsche en Australische wetgevingen stellen den Staat — met of zonder assurantiefonds — verantwoordelijk vóor de schade, geleden tengevolge van vergissingen of misslagen in de boekhouding, en verhalen die schade op de ambtenaren alleen, als zij een gevolg is van verzuim, onachtzaamheid of fraude hunnerzijds. Dit beginsel is m. i. veel juister dan dat, in de Fransche regeling neergelegd, welke, door aan de verouderde middeleeuwsche instelling vast te houden en den bewaarder voor de gebreken en nietigheden der inschrijvingen verantwoordelijk te stellen, alle macht over hem uit handen geeft, hem maakt tot een lastigen potentaat, die zijne gewichtigheid zal gevoelen en zal willen toonen, die dapper zal zijn tegenover den zwakke of vreesachtige, doch toegeeflijk tegenover hen, die hem aandurven en met processen dreigen.

Nog in een ander opzicht is het Australische stelsel leniger, meer in overeenstemming met de eischen van het verkeer. Een vrijgevig stelsel van *caveats* maakt het nl. gemakkelijk, rechtshandelingen van eigenaars, die daartoe geheel of gedeeltelijk de bevoegdheid hebben verloren, te verbieden of te beperken, en verkregen doch nog niet geboekte rechten te beschermen, zoodat ieder zelf voor zijne rechten kan waken en de bewaarder eene vrij lijdelijke rol kan vervullen.

Het ontwerp der Fransche commissie sluit zich meer bij het Duitsche stelsel aan.

„Wie een recht beweert te hebben op een onroerend goed kan eene aanteekening verlangen op het grondboek voor de voorloopige bewaring van dat recht.

„De aanvraag moet steunen hetzij op een extract van den eisch in rechte ingesteld, hetzij op een bevel afgegeven door den president der rechtbank.

„De rang wordt bepaald door den datum der aanteekening; doch is deze geschied op bevel van den president der rechtbank, dan houdt de werking op, als de definitieve inschrijving of de eisch daartoe in rechte niet is gevolgd binnen zes maanden" [1]).

---

[1]) *Procès-verbaux*, fasc. 2, bl. 678.

De Australische regeling is m. i. veel practischer. Ieder belanghebbende kan zelf, zonder tusschenkomst van een ambtenaar, dus ook zonder tijdverlies, door invulling van een gedrukt formulier, een caveat opmaken en inzenden. De bewaarder boekt het en geeft er den eigenaar kennis van. Acht deze het caveat ongerechtvaardigd, hij verzoekt eenvoudig den bewaarder het te royeeren, die aan dit verzoek gevolg geeft, indien niet de inzender binnen 3 of 4 weken na ontvangen mededeeling van dat verzoek een eisch tot handhaving bij de rechtbank heeft ingesteld. Anders blijft het zonder tusschenkomst van den rechter van kracht, en dit is natuurlijk regel. De bewaarder kan ook ambtshalve een caveat boeken, doch hij is geenszins verplicht naar de handelingsbevoegdheid van vervreemders een onderzoek in te stellen; belanghebbenden moeten zelf waken voor hunne rechten.

Het behoeft wel nauwelijks te worden gezegd, dat voor de invoering van een positief stelsel eene nieuwe regeling der wetgeving op de hypotheken in Frankrijk een onafwijsbare eisch is. Daartoe is het in de eerste plaats noodig, alle legale en conventioneele hypotheken aan het dubbel beginsel van publiciteit en specialiteit te onderwerpen. De judicieele hypotheek (die door de rechtbank ten behoeve van den gewonen schuldeischer kan worden verleend) zal worden afgeschaft. De commissie gaat echter verder, door te bepalen:

„De inschrijvingen van privilegie of hypotheek gaan alleen door de doorhaling te niet" [1]).

„Ieder geprivilegieerd of hypothecair schuldeischer kan, met toestemming van den schuldenaar, van den bewaarder verlangen afgifte van een of meer hypotheekbewijzen (*obligations hypothécaires*) tot het bedrag van de hoofdsom der schuld" [2]).

„De hypotheekbewijzen behelzen, onder handteekening en zegel van den bewaarder:

1°. de aanduiding van het onroerend goed volgens het grondboek;

2°. de hoofdsom, waarvoor inschrijving is genomen;

3°. het totaal bedrag der privilegies, hypotheken of hypotheekbewijzen, die volgens rang bevoorrecht of concurrent zijn;

---

[1]) *Procès-verbaux*, fasc. 5, bl. 580.

[2]) T. z. p., bl. 582.

4°. het bedrag waarvoor zij zijn uitgegeven en de bedongen interest;

5°. den vervaldag en de plaats van betaling voor interest en kapitaal;

6°. het gekozen domicilie.

„Zij zijn verhandelbaar bij endossement, zonder dat het noodig is de cessie op het grondboek te vermelden.

„Zij vormen een executoiren titel tegen den schuldenaar" [1]).

Een voorstel om deze hypotheekbewijzen, behalve bij endossement, ook door bloote overgifte te kunnen overdragen, werd met eene kleine meerderheid verworpen.

De eene endossant zal geen verhaal hebben op den anderen, het karakter van de hypotheek blijft onaangetast. De houder van een hypotheekbewijs kan de cessie aan den bewaarder ter aanteekening in het grondboek mededeelen en een nieuw domicilie kiezen.

„Indien 14 dagen na den vervaldag de obligatie niet ter betaling is aangeboden, kan de schuldenaar zich bevrijden door storting in de consignatiekas. Op het bewijs dezer storting zal de inschrijving worden doorgehaald" [2]).

Het vijfde deel der verslagen eindigt met het besluit der juridische commissie, de herziening van haar werk op te dragen aan eene commissie van revisie, die tevens voorstellen zal doen omtrent eenige onafgedane onderwerpen, waartoe o.a. de inpandgeving van certificaten behoort.

---

[1]) T. z. p., fasc. 5, bl. 584, 587.

[2]) T. z. p., bl. 592.

I. Boer, Hz.

VEREENIGING VAN TEEKENAARS VAN HET KADASTER.

Opgericht 1 Augustus 1897.

In Jrg. 1897 van dit Tijdschrift komt het geboortebericht dezer Vereeniging voor.

Nauw aan ons verwant, deelen wij belangstellenden de wet mede waaronder zij tot voorspoed en bloei, haar van ganscher harte toegewenscht, hoopt te komen.

Art. 1. De Vereeniging van Teekenaars van het kadaster stelt zich ten doel:

a. Bevordering van de belangen der teekenaars.

b. Zoo noodig bespreking over een of ander kadastraal onderwerp.

Art. 2. Naar dit doel wordt in hoofdzaak gestreefd:

a. Door het houden van vergaderingen.

b. Door het verstrekken van nuttige of belangrijke inlichtingen enz. betrekking hebbende op het dienstvak.

Art. 3. Als lid van de vereeniging kan het bestuur alleen toelaten teekenaars van het kadaster.

Art. 4. De contributie van het lidmaatschap bedraagt *f* 3.— per jaar. Het jaar wordt gerekend van 1 Augustus tot 31 Juli d.a.v.

Art. 5. Jaarlijks wordt eene algemeene vergadering gehouden, waartoe het bestuur de leden tijdig oproept.

De vergadering bepaalt de plaats *waar*, en het bestuur den dag, in de eerste helft van de maand Juni, waarop de jaarlijksche bijeenkomst zal gehouden worden.

Het bestuur kan in bijzondere gevallen buitengewone vergaderingen beleggen. Het is daartoe verplicht, indien een daarvoor strekkend verzoek door minstens een derde gedeelte der leden wordt gedaan.

Art. 6. De algemeene vergadering benoemt een bestuur, bestaande uit 5 leden..

De vergadering benoemt den voorzitter; de overige functiën verdeelt het bestuur.

Het bestuur treedt om de 3 jaar af, doch is terstond herkiesbaar.

Art. 7. Het bestuur vertegenwoordigt de vereeniging, behartigt hare belangen en brengt op de jaarlijksche algemeene vergadering verslag zijner handelingen uit.

Het doet op die vergadering rekening en verantwoording.

Art. 8. Elke divisie heeft een correspondeerend lid.

Art. 9. Besluiten worden bij meerderheid van uitgebrachte stemmen genomen.

Bij staking van stemmen is een voorstel verworpen.

Art. 10. Voorstellen tot wijziging of aanvulling dezer statuten worden in de vergadering overwogen. Tot het nemen eener beslissing worden daarna, op besluit der vergadering, alle leden uitgenoodigd, waartoe het bestuur eene schriftelijke stemming uitschrijft.

Art. 11. Alle voorkomende gevallen, waarin deze statuten niet voorzien, worden aan de beslissing van het bestuur overgelaten.

Goedgekeurd op de 1e algemeene vergadering, gehouden te Utrecht, den 29 Augustus 1898.

Het Bestuur,

H. TINKELENBERG, Voorzitter.
E. J. v. ERKEL, Secretaris.
C. J. SANDER, Penningmeester.
A. HOOWIJ, } Adviseerende
H. VOS, } leden.

TEEKENAARS VAN HET KADASTER.

De Minister van Financiën heeft bij resolutie van 13 Oct. 1898, no. 5 Reg. vastgesteld de navolgende regels omtrent de vereischten voor eene benoeming tot teekenaar van het kadaster:

1°. de sollicitant moet op den 1sten Januari van het jaar, waarin de lijst sub 3°. hierna bedoeld wordt vastgesteld, zijn 18de jaar zijn ingetreden en den vollen ouderdom van 23 jaar nog niet bereikt hebben;

2°. bij een eigenhandig geschreven, aan den Minister te richten, verzoekschrift moeten worden overgelegd de navolgende stukken:

a. eene geboorte-akte;

b. een bewijs van goed zedelijk gedrag afgegeven door het bestuur zijner woonplaats;

c. een bewijs dat de sollicitant Nederlander is;

d. eene verklaring van een geneeskundige waaruit blijkt, dat hij geen lichaamsgebreken heeft, die hem nu of later voor zijn werk ongeschikt maken; dat zijn gezichtsvermogen voldoet aan eene gezichtsscherpte van het eene oog gelijk $^3/_4$ en van het andere oog gelijk de helft, of wanneer het eene oog normaal is, de gezichtsscherpte van het andere gelijk $^1/_3$ is; dat zijn oogen vrij zijn van progressieve gebreken en de oogleden en het oogbindvlies gezond zijn.

Voorts dat hij heeft een normaal kleurenonderscheidingsvermogen bij het zien met beide oogen;

e. eene proeve van zijne bekwaamheid in het teekenen en beschrijven van kadastrale kaarten, welke proeve door den sollicitant moet zijn vervaardigd onder toezicht van een ingenieur-verificateur of van een landmeter van het kadaster;

3°. de teekeningen onder letter *e* bedoeld en het handschrift blijkende uit de adressen onder 2°. omschreven, worden beoordeeld door eene daartoe door den Minister aan te wijzen commissie, die van hare bevinding een verslag aan den Minister uitbrengt en daarbij voegt eene lijst, waarop de sollicitanten in de volgorde hunner geschiktheid zijn vermeld;

4°. de sollicitanten door de commissie geschikt bevonden zullen naar de volgorde, waarin zij op die lijst voorkomen, worden aangesteld, wanneer er in de eerstvolgende drie jaren, te rekenen van den 1sten Januari van het jaar waarin de lijst is vastgesteld, vacatures van teekenaar zijn te

vervullen, en geen omstandigheden bekend zijn, die eene benoeming minder wenschelijk maken.

Afschrift dezer te zenden aan al de ingenieurs-verificateurs van het van het kadaster, met verzoek:

a. daarvan mededeeling te doen aan diegenen, welke zij meenen dat er belang bij kunnen hebben;

b. de belanghebbenden. die zich daartoe aanmelden, in de gelegenheid te stellen aan hun bureau de proeven hunner bekwaamheid in het teekenen te vervaardigen.

Voor de eerste maal zijn sollicitanten opgeroepen om zich aan te melden vóór 1 Januari 1899 en is de leeftijd met afwijking van het bepaalde hierboven sub. 1° vastgesteld op hoogstens 30 jaren.

RIJKSDRIEHOEKSMETING. (*Aanvulling.*)

Ter aanvulling van het lijstje op bl. 102, Jaargang XIII, zendt Prof. Heuvelink ons opgaven. Met die aanvulling drukken we het lijstje hier nogmaals af.

Middelbare fout in de enkele instelling van eene richting, voor zoover die afhangt van de fouten der randverdeeling.

Theodolieten van WANSCHAFF.		Jaar der verdeeling.	τ	τ'
35 cM.	n°. 1	1887	0,″30	0,″25
„	n°. 2	1891	0,47	0,34
21 cM.	n°. 1	1887	0,41	0,31
„	n°. 2	1893	0,42	0,33
„	n°. 3	1895	0,36	0,24
„	n°. 4	1896	0,37	0,32
„	n°. 5	1895	0,47	0,25
„	n°. 6	1896	0,29	0,15
14 cM.	n°. 1	1889	0,86	0,74
„	n°. 2	1893	0,79	0,37
„	n°. 3	1895	0,52	0,47
„	n°. 4	1896	0,72	0,48
„	n°. 5	1896	0,81	0,23
„	n°. 6	1896	0,52	0,33

STAATSBEGROOTING VOOR 1899, HOOFDSTUK VII B.

Tweede Kamer, Voorloopig Verslag.

---

§ 9. *Kadaster.* Onder verwijzing naar het vroeger ter zake opgemerkte 1) werd opnieuw van verschillende zijden aangedrongen op het toekennen van bewijskracht aan het kadaster, voor zooveel betreft de grenzen der perceelen, in verband met het contradictoir vaststellen dier grenzen. De regeering heeft zich met dit denkbeeld niet ingenomen getoond en heeft o.a. ten vorigen jare betoogd dat tegen zoodanige regeling groote practische bezwaren bestaan. 2) Men stelde prijs op eene duidelijke en gedetailleerde uiteenzetting dier bezwaren. Vooralsnog bleef men van meening dat ernstige bedenkingen zich hier niet doen gelden, doch dat integendeel — men verwees o.a. naar de in Frankrijk ter zake bestaande bepalingen in de wet van 17 Maart 1898 — eene afdoende regeling op zeer eenvoudige wijze te bereiken is. Men herhaalde de vroeger uitgesproken meening, dat zoolang in den bestaanden toestand geen verandering is gebracht, de herziening van het kadaster met hooge kosten, niet dat nut zal teweegbrengen dat daarvan kan worden getrokken. Verwezen werd o.a. naar den Open brief aan de Vereeniging van ingenieurs-verificateur van het kadaster, over het kadastrale vraagstuk, overgedrukt uit het „Tijdschrift voor kadaster en landmeetkunde" (jaargang XIV, aflevering 2).

Andere leden waren geen voorstanders van het hier besproken denkbeeld. Het kwam hun voor dat de kadastrale kaarten op te kleine schaal vervaardigd worden om eene betrouwbare aanwijzing te kunnen geven van de grenzen der percelen, zoodat huns inziens de juistheid dier grenzen te weinig gewaarborgd zal zijn.

Naar aanleiding hiervan werd gevraagd of tegen vergrooting der kaarten overwegende bezwaren bestaan.

Art. 38, *q—t.* Eenige leden verlangden voor de landmeters bij het kadaster eene bezoldiging met geregelde opklimming naar het aantal dienstjaren.

---

1) Voorloopige Verslagen der begrootingen voor 1896 (§ 17) en 1889 (§ 9), *Handelingen* der Tweede Kamer 1895/96 bladz. 654 en 666; 1897/98 bladz. 534, 535, 540, 541, 545, 546; *Handelingen* ker Eerste Kamer 1897/98 bladz. 205, 207, 210.

2) *Handelingen* der Tweede Kamer 1897/98 bladz. 544 en der Eerste Kamer 1897/98 bladz. 209.

Gevraagd werd, naar welke regelen de bezoldiging thans klimt van het minimum tot het maximum.

Art. 38*s*. Onder verwijzing naar hetgeen ten vorigen jare dienaangaande is opgemerkt 1), werd opnieuw door sommige leden betoogd, dat de lotsverbetering der landmeters te weinig ten goede is gekomen aan hen, die haar het meest behoeven, aan de zoogenaamde oude derde klassers. Deze leden drongen er bij den Minister op aan, alsnog verbetering te brengen in de finantieele positie dier ambtenaren.

Van andere zijde werd die aandrang bestreden. Waar in de traktementen der landmeters nog slechts een paar jaar geleden belangrijke verbetering is gebracht, bestaan er, meende men, geen termen om reeds thans wederom eene nieuwe regeling te treffen. Bovendien werd herinnerd aan de opmerking van den Minister in de zitting der Tweede Kamer van 17 December 1897 (2) dat het niet wel te vereenigen is, wanneer de Kamer aanmerking maakt op het hooge eindcijfer van dit hoofdstuk en tegelijkertijd hier en daar partieele verhoogingen aanbeveelt.

Art. 38 *w*. Eenige leden meenden dat de jongste regeling der traktementen van de teekenäars in verband met hun diensttijd geen afdoende verbetering heeft aangebracht.

Art. 38 *bb*. Ter sprake kwam een aan den Minister gericht en bij de Kamer in afschrift ingekomen adres van het bestuur der vereeniging van beëedigde klerken aan de hypotheek-bewaringen in Nederland, gevestigd te Leiden, van 20 Augustus 1898, waarbij verzocht wordt dat voor de pensioensberekening voor de leden dier vereeniging in aanmerking zullen worden genomen de jaren, door hen vóór de aanstelling tot Rijksklerk bij het dienstvak der Registratie en Domeinen doorgebracht. Verschillende leden achtten dit een billijk verlangen, dat zij bij den Minister wenschten te ondersteunen. Om tijdelijke diensten voor pensioen in rekening te kunnen brengen moet eene „aanstelling" hebben plaats gehad. Men meende evenwel, dat die voorwaarde niet in letterlijken zin behoort te worden opgevat. Overigens pleit, naar het voorkwam, veel voor de opvatting dat bedoelde klerken van den hypotheekbewaarder namens den Staat eene aanstelling hebben verkregen.

VAN DER KUN.
HOUWING.
VAN KEMPEN.
SMIDT.
BASTERT.

---

(1) Voorloopig Verslag begrooting voor 1898, blz. 13.

(2) *Handelingen* der Tweede Kamer 1897—1898, bladz. 563.

Memorie van antwoord.

§ 9. *Kadaster.* Een nadere uiteenzetting wordt verlangd van de bezwaren tegen een op het punt der grenzen rechtsgeldig kadaster. De ondergeteekende zou niet weten, waarin die uiteenzetting zou kunnen bestaan, tenzij in een herhaling van het op 16 December 1897 in de Tweede Kamer door hem gesprokene. Vooral de bedenking, dat belanghebbenden, al kunnen zij op het terrein nauwkeurig de grenzen aanwijzen, wat hun niet altijd gemakkelijk zal vallen, moeilijk kunnen controleeren of de meting en de kaart geheel overeenkomstig die aanwijzing zijn opgemaakt, weegt bij hem zwaar. Bij het meten en in kaart brengen kunnen fouten plaats grijpen; indien aan de kaart bewijskracht is toegekend, worden in zoodanig geval rechten verkort. Niet de grensaanwijzing zelve zou bewijskracht erlangen, maar de reproductie daarvan op papier. En juist deze reproductie, de ondervinding leert het elken dag, kan in weerwil van al de zorg, die er aan besteed wordt, falen. De kaarten worden nu reeds, waar dit bij hermeting wenschelijk blijkt, op grooter schaal vervaardigd; maar zelfs het maximum van vergrooting geeft geen volstrekte waarborgen.

Er zijn nog andere bezwaren. De invoering van een rechtsgeldig kadaster, wat de grenzen betreft, zou aan de belanghebbenden veel moeite en last veroorzaken en aan den Staat geen geringe vermeerdering van kosten.

Met de bewering, dat de kosten, aan de verbetering van het kadaster besteed, niet een daaraan geëvenredigd voordeel opleveren, zoolang de bewijskracht ontbreekt, kan de ondergeteekende niet instemmen.

Art. 38, *q, t, s.* De landmeters zijn in vier klassen verdeeld.

Hun traktement klimt van het minimum naar het maximum, naar mate er in de hoogere klassen vacatures ontstaan.

De ondergeteekende stemt in met de leden, die meenen dat na de groote offers, die reeds in de laatste twee jaren door de schatkist gebracht zijn tot verbetering der positie van de landmeters, verdere verhooging van uitgaven te dier zake niet is gerechtvaardigd.

Wel blijft het zijn wensch dat men te eeniger tijd kome tot bezoldiging naar diensttijd, maar een plan daartoe zou slechts dan steun bij hem vinden als dat doel kon worden bereikt zonder noemenswaardige vermeerdering van uitgaven, niet slechts op den duur, maar onmiddellijk.

Art. 38*w*. De meening dat de jongste regeling der tractementen van de teekenaars in verband met hun diensttijd geen afdoende verbetering heeft aangebracht, rust op misverstand. Door die regeling zijn, met uitzondering van tien hunner, die met het oog op het door hen genoten wordend tractement in verband met hun diensttijd daarop nog geen aanspraak hadden, de tractementen van *al* de teekenaars verhoogd.

Terwijl zij vroeger, in klassen verdeeld, slechts promotie konden maken bij het ontstaan van vacatures in hoogere klassen, wordt thans hun tractement telkens om de vier jaar verhoogd met *f* 100.

Het maximum van hun tractement werd gebracht van *f* 1200 op *f* 1500, terwijl bij de vaststelling van hun diensttijd ook in aanmerking zijn genomen de diensten door hen bewezen vóór dat zij van een vaste aanstelling zijn voorzien.

Die regeling komt den ondergeteekende alleszins billijk en afdoende voor.

Art. 38, *bb.* Het verzoek van het bestuur der vereeniging van beëedigde klerken aan de hypotheek-bewaringen in Nederland, om de door die klerken vóór hunne aanstelling tot Rijksklerk bewezen diensten geldend te mogen maken voor pensioen, is op grond van de bestaande pensioenwetten voor inwilliging niet vatbaar. Volgens die wetten worden alléén met pensioen vergolden diensten, krachtens aanstelling bewezen aan den Staat of in enkele gevallen aan eene gemeente; met de diensten door de evengenoemde personen bewezen, eer zij tot Rijksklerk zijn aangesteld, kan dit niet gezegd worden het geval te zijn. Indien aan het criterium der wet niet streng de hand wordt gehouden, staat de deur open voor algeheele willekeur.

Art. 38, *litt. gg.* De nieuwe regeling van de traktementen der teekenaars van het kadaster, bedoeld in noot 39 van den toelichtenden staat behoorende bij dit hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het loopend jaar, kon in dit jaar nog niet worden toegepast op de traktementen van de teekenaars, bijzonder belast met de vervaardiging van kaarten voor het domeinbeheer.

Zal dat in het volgend jaar kunnen geschieden, dan behoort de laatste post van het onderdeel *gg* van dit artikel met *f* 1100 te worden verhoogd (zie Nota van Wijzigingen). De verhooging kan niet minder bedragen, omdat bijna al deze teekenaars reeds lang in dienst zijn; op een na hebben allen meer dan 25 en vijf hunner hebben meer dan 30 dienstjaren.

De Minister van Financiën,
PIERSON.

Beraadslaging.

De Heer Willinge: In de derde plaats wensch ik een kort woord te spreken over het kadaster. Ik heb nog eens nagegaan wat over deze zaak bij het begrootingsdebat in het vorige jaar gesproken en geschreven is, en het verheugt mij dat de Minister niet heeft toegegeven aan den aandrang van sommige zijden om aan het kadaster een meer wettelijke bewijskracht geen gevolg zal geven, ook dat de Minister aan de aanvragen daartoe te geven. Ik hoop dan zoolang de noodzakelijkheid daarvan niet meer afdoende wordt aangetoond.

Ik wil er alleen nog van zeggen dat, mijns inziens, te veel uit het oog wordt verloren dat nu reeds het kadaster een betrekkelijke bewijskracht bezit, omdat het door den rechter kan worden aangenomen als een vermoeden. Eigendomsrecht, ook waar het de juistheid der grenzen betreft, kan door vermoedens worden bewezen naar onze wetgeving, en nu vindt bij de toepassing daarvan de rechter veelvuldig een rechtsvermoeden in de aanwijzingen van het kadaster. Ik zou nu niet zooals sommigen schijnen te wenschen, de zaak willen omkeeren door te bepalen dat de kadastergrens bewijs van de juistheid oplevert zoolang niet het tegendeel is bewezen. Het bewijs der onjuistheid toch zal uit den aard der zaak zeer moeilijk zijn.

Maar zal er veel waarde aan dat vermoeden kunnen worden gehecht, dan is het zaak dat het kadaster zoo goed mogelijk is ingericht Daarom zou ik den Minister den raad willen geven, indien dit nog noodig ware, om vooral te zorgen dat de plans groot, duidelijk en nauwkeurig zijn en dat de boekhouding zooveel mogelijk zuiver zij. Hoe meer dit het geval is, des te meer waarde zal het vermoeden, uit het kadaster geput, kunnen en moeten worden gehecht. Hij acht het daarom niet noodig — ik zou het zelfs gevaarlijk achten — om aan het kadaster een andere bewijskracht te geven.

De heer Drucker: Mijnheer de Voorzitter! Het vraagstuk van de hervorming van het kadaster werd hier in het vorig jaar door den heer Pijnappel uitvoerig behandeld, nadat het reeds vroeger door anderen was ter sprake gebracht. Het zakelijke en heldere betoog van den geachten afgevaardigde uit Amsterdam vond steun bij eenige van onze medeleden en vond ook weerklank aan de overzijde van het Binnenhof, bij verscheidene sprekers van groot gezag. De Minister van Financiën beloofde toen herhaalde overweging van hetgeen was in het midden gebracht. Thans, nu het onderwerp in het Voorloopig Verslag opnieuw ter sprake kwam, meent de Minister zich te kunnen bepalen tot een herhaling van het ten vorigen jare gezegde. En ook de heer Willinge, die verleden Zaterdag eenige opmerkingen over deze quaestie maakte, voerde geen enkel nieuw argument aan. Integendeel, hetgeen de heer Willinge sprak met het doel den

Minister te steunen, was veeleer, naar het mij voorkomt, geschikt om te leiden tot een tegenovergestelde conclusie. De heer Willinge zeide: gij verlangt een kadaster met bewijskracht; wel nu, het kadaster heeft tot op zekere hoogte reeds bewijskracht; wat door het kadaster is opgeteekend, geldt als vermoeden. Indien dit zoo is, toont dit juist, mijns inziens, overtuigend aan, dat het bestaande stelsel niet deugt, want de eerste voorwaarde voor een kadaster waaraan bewijskracht wordt toegekend ten aanzien van de grenzen der eigendommen, zal toch wel zijn, dat aan de vaststelling van het kadaster voorafga een contraditoir debat tusschen de eigenaren. Ook de bestaande bepaling, dat bij beschikkingen over onroerende goederen in de akten de aanduiding moet plaats hebben naar de kadastrale perceelen, past slecht bij het huidige stelsel ten aanzien van het kadaster gevolgd. En wanneer de heer Willinge zegt: het kadaster moet goed en zorgvuldig in orde worden gehouden; dan zou ik zeggen: de eerste eisch daarvoor is alweder vaststelling van het kadaster niet zonder medewerking van de eigenaren.

Intusschen schijnt het, dat men thans weder voortgaat met hermeting op de oude wijze, nu eens met medewerking van de eigenaren, daartoe door den landmeter opgeroepen, dan weder geheel zonder tusschenkomst van belanghebbenden.

Mijnerzijds acht ik voor het oogenblik een verdere gedachtenwisseling over dit onderwerp onvruchtbaar. Het komt mij nauwelijks denkbaar voor, dat ik op dit oogenblik den Minister tot andere gedachten zou brengen, en wij hebben in deze dagen onzen tijd te noodig, om dien te besteden aan een gedachtenwisseling, die hoegenaamd geen practische uitkomst belooft; ook ontbreekt mij de lust het aantal moties, dat op uw tafel ligt, Mijnheer de Voorzitter, nog met één te vermeerderen.

Ik bepaal er mij dus toe vooreerst te constateeren, dat de bezwaren, welke thans worden aangevoerd, herhaaldelijk hier en in de Eerste Kamer uitvoerig, en naar het mij voorkomt op afdoende wijze zijn wederlegd; vervolgens er aan te herinneren, dat in de technische vakbladen de hervormingen, welke door velen gewenscht worden, krachtig zijn bepleit, maar dat een zakelijke wederlegging is uitgebleven; eindelijk er op te wijzen dat in het Voorloopig Verslag, als een voorbeeld van hetgeen in deze mogelijk is, aangehaald werd de Fransche wet van 17 Maart van dit jaar, en die verwijzing geen enkel woord van bescheid van de zijde der Regeering heeft uitgelokt.

Ik betreur het, dat de Minister bij dit onderwerp zijn krachten heeft onderschat; dat hij niet zelf den knoop heeft doorgehakt, maar geheel afgaat, zooals hij ten vorigen jare hier verklaarde, op het advies van mannen, zooals het heet, rijp in ervaring, in 's lands dienst vergrijsd. Er blijft mij slechts over te hopen, dat eenmaal een frisschere geest zal komen in de

adviezen van 's Ministers raadslieden, of dat het hoofd van het Departement van Financiën, na raadpleging ook van andere dan de officieele deskundigen, zelfstandig de zaak zal ter hand nemen.

De heer Pierson, Minister van Financiën:

En nu de quaestie van het kadaster. Deze is in zeer verschillenden zin besproken door de geachte afgevaardigden uit Assen en Groningen, de heeren Willinge en Drucker.

De heer Willinge is het volkomen met mij eens, dat een rechtsgeldig kadaster niet practisch zou zijn. Hij stemt in met hetgeen ik daaromtrent in deze Kamer heb gezegd, maar hij wenscht tevens dat aan de verbetering van het kadaster gestadig wordt voortgewerkt. Dit is ook mijn opvatting. Ik geloof dat het kadaster geen andere autoriteit moet hebben dan die welke het ontleent aan eigen voortreffelijkheid, dat het geen autoriteit moet erlangen, van welken aard ook, behalve deze. Maar dit is de geachte afgevaardigde uit Groningen niet met mij eens. Had hij zich ten volle uitgesproken, hij zou gezegd hebben, dat deze Minister wel wat verouderd, wat conservatief is op dit punt, dat hij te veel onder den invloed is gekomen van personen, die vergrijsd zijn in den dienst. Ten onrechte evenwel. Er zijn onderwerpen die men bespreken moet met jeugdige ambtenaren en andere die men met ouderen moet behandelen, omdat zij punten betreffen, waarbij lange ervaring groote beteekenis heeft. Ik heb geen gelegenheid voorbij laten gaan om aangaande dit speciale punt die ambtenaren te raadplegen, die ik daaromtrent bij voorkeur raadpleeg, de hypotheekbewaarders. Onder de hypotheekbewaarders komen zeer bekwame mannen voor, die belangrijke inlichtingen kunnen geven.

Ik wensch aan den heer Drucker te vragen, of hij ten aanzien van den bestaanden toestand niet eenigszins overdrijft. Toen de heer Pijnappel den vorigen keer, in een rede naar welke de heer Drucker verwezen heeft, deze zaak besprak, deed die geachte afgevaardigde de vraag bij mij rijzen, of hij wel indachtig was geweest aan hetgeen de wet op de grondbelasting ten aanzien van deze materie bevat. Er wordt voortdurend gezegd: de hermetingen geschieden buiten de belanghebbenden om. *A* heeft grond verkocht aan *B* en *B* verkoopt dien aan *C*, middelerwijl heeft het kadaster een en ander gewijzigd, en *B*, die verkocht heeft hetgeen op de kadastrale kaart stond aangeteekend, blijkt nu later iets verkocht te hebben wat hij niet bezat. Maar art. 23 der wet op de grondbelasting zegt: „Misstellingen in de belastbare opbrengst, *onjuiste metingen* en berekeningen worden ambtshalve verbeterd.

„Art. 15 dezer wet is op die verbeteringen van toepassing."

En wat staat nu in art. 15? Ik zal het geheele artikel niet voorlezen, maar de zaak komt hierop neer, dat wanneer dergelijke veranderingen in

de kaarten worden gebracht, kennisgeving wordt gezonden aan den burgemeester van de plaats, en deze bericht aan de belanghebbenden dat de stukken ter visie liggen. De verandering geschiedt derhalve in conniventie met belanghebbenden.

Indien dus de heer B, in het voorbeeld van den heer Pijnappel genoemd, later in moeielijkheid komt, heeft hij dit te wijten aan zich zelf, doordien hij niet gelet heeft op de kennisgeving die hem toegezonden is, en niet datgene heeft gedaan waartoe hem gelegenheid werd geboden. Er wordt niet gehandeld buiten de belanghebbenden om; de artt. 15 en 23 der wet op de grondbelasting worden steeds nauwlettend toegepast.

Voorts moet ik hierop wijzen, dat wanneer men veranderingen in het kadaster brengt, dit niet geschiedt uit zekere willekeur, maar juist omdat men opgemerkt heeft, dat de ware toestand niet correct op de kaart was weergegeven; niet voor het genoegen om de kaarten te veranderen brengt men de wijzigingen aan, maar omdat men bepaalde fouten heeft opgemerkt.

De geachte afgevaardigde uit Leiden heeft mij gevraagd, of ik de Fransche wet van 17 Maart 1898 op het kadaster kende.

Wel zeker, Mijnheer de Voorzttter, ken ik die wet; ik heb daarvan kennis genomen onmiddellijk nadat zij tot stand is gekomen. Maar mag ik de vrijheid nemen in herinnering te brengen, dat die wet geheele herziening van het kadaster onderstelt? Daar staat, dat het geheele kadaster zal worden herzien en wanneer in een gemeente de herziening plaats vindt, *kan* een commissie worden benoemd, die de grenzen vaststelt. Maar of de rechtsgeldigheid, die men krijgen zal in de gemeenten waar van de facultatieve bepalingen der wet wordt gebruik gemaakt, goed zal werken, moet nog blijken. Het stelsel van het verleenen van rechtsgeldigheid aan het kadaster wordt bepleit, maar zoover ik weet, is het in Europa nog nergens toegepast.

Gelijk de geachte spreker zelf heeft doen opmerken, het onderwerp is te ingewikkeld om thans in het breede behandeld te kunnen worden. Mijn conclusie blijft echter na herhaalde overweging dezelfde als vroeger en zij stemt volkomen overeen met hetgeen de geachte afgevaardigde uit Assen, de heer Willinge, heeft gezegd. De meest bevredigende practische oplossing van het vraagstuk schijnt mij deze te zijn: maak het kadaster zoo goed, accuraat mogelijk, opdat het een betrouwbare gids zij voor allen, en een groote autoriteit verkrijge, niet aan de wet, maar aan zijn eigen betrouwbaarheid ontleend.

De heer Pijnappel: Ten aanzien van het debat over het kadaster sta ik op het standpunt, dat de heer Drucker aan het slot zijner rede heeft aangegeven. Ik heb daarom over het onderwerp dit jaar niet weer gesproken. Maar nu had ik wel gewenscht, dat ook de Minister *mij* buiten het debat had gelaten, en nog aangenamer ware het mij geweest indien

hij de grondbelasting onbesproken had gelaten. Nu dat niet geschied is, moet ik daarover een enkel woord zeggen.

De grondbelasting is juist een groote bron van fouten in het kadaster. Dat het kadaster te gelijk dient voor den eigendom en voor de grondbelasting, en dat de behandeling van het kadaster, ook als regeling voor eigendom, geschiedt in de wet op de grondbelasting, is een der daartegen bestaande grieven.

Het is mij natuurlijk bekend, dat in de wet op de grondbelasting over deze zaak regels voorkomen. Ik heb daarvan zelfs een zeer ruime ondervinding. Maar ik leg alle berichten, die ik krijg over hermeting, naast mij neer, daar het mij volkomen onverschillig is, of ik eenige guldens meer of minder grondbelasting betaal.

De Minister zegt zelf, dat het een quaestie is van *hermeting*

Wat kan men doen, wanneer men bericht ontvangt, dat een hermeting heeft plaats gehad? Dan kan men in verzet komen bij Gedeputeerde Staten, naar het mij voorkomt het minst geschikte college om deze zaak te behandelen, *behalve* uit het oogpunt van belasting, want dáárvoor zijn Gedeputeerde Staten.

Verzet kan weer leiden tot een nieuwe hermeting, en deze weder tot meerdere of mindere belastingbetaling, eene quaestie die niet aan de orde is wanneer wij spreken over het kadastrale plan in verband met de eigendomsgrenzen.

Want ik en anderen, sprekende over het kadaster als aanwijzing van eigendomsgrenzen, wenschen wij dat het kadaster niet wordt vastgesteld of gewijzigd zonder een aanwijzing door de eigenaars op het terrein. En dan laat ik voor mij — dit heb ik verleden jaar reeds gezegd — indien de eigenaars het eens zijn, het gaarne aan den landmeter over die grenzen op het papier te brengen. Zijn echter de eigenaars het niet samen eens, dan moet de landmeter niet eigener autoriteit de grenzen kunnen wijzigen op het kadastrale plan.

De heer Pierson, Minister van Financiën.

De heer Pijnappel gaf te kennen, dat ik hem niet in het debat had moeten betrekken. Dit geschiedde echter door den heer Drucker, die verwees naar de rede ten vorigen jare door den heer Pijnappel gehouden, waarin geklaagd werd over handelingen van de administratie van het kadaster. Ik meen nu de ongegrondheid van die klachten aangetoond te hebben. De geachte afgevaardigde zeide: laat de grondbelasting bij deze quaestie met rust. Neen, Mijnheer de Voorzitter, die laat ik niet met rust, want als men de administratie een verwijt maakt van willekeurig handelen, en ik kan dit beantwoorden met een beroep op de artt. 15 en 23 der wet op de grondbelasting, dan ben ik daartoe niet alleen bevoegd,

maar ook verplicht. De geachte afgevaardigde zegt, dat hem niet schelen kan of hij een paar guldens meer aan grondlasten betaalt; maar dat is hier de quaestie niet. De quaestie is, of men, zonder belanghebbenden daarin te kennen, veranderingen maakt in de kadastrale plans. Dat werd beweerd, maar, de aangehaalde artikelen bewijzen het, ten onrechte.

De quaestie van het contradictoir onderzoek bij het vaststellen der grenzen heb ik reeds verleden jaar besproken. De moeilijkheid ligt ten eerste daarin, belanghebbenden daarin tot zoodanig contradictoir debat te krijgen. Maar de grootste moeilijkheid ligt in het constateeren van overeenstemming tusschen de werkelijkheid en de kaarten. Die moeilijkheid is veel grooter dan velen onderstellen en daarin blijft een mijner hoofdbezwaren tegen de rechtsgeldigheid gelegen.

De heer Pyttersen: Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp volkomen dat de Min. zooeven zich met groote duidelijkheid heeft verklaard tegen elken aandrang tot verhooging van verschillende traktementen. Maar de Min. moet niet vergeten dat die aandrang onzerzijds toch ook volkomen gerechtvaardigd is.

Wat toch is het geval? Dat de meeste der lagere ambtenaren tot nu toe een zeer schamele, schriele bezoldiging hebben genoten en dat er reeds gedurende een lange reeks van jaren voortdurend van uit de Kamer is aangedrongen op verbetering dier bezoldigingen. Ik herinner mij althans zeer goed hoe bij de eerste door mij mede behandelde begrooting door den heer van Alphen is aangedrongen op verbetering van de positie van de teekenaars van het kadaster, waarvan wij thans eerst op deze begrooting — 8 à 9 jaar later dus — eenige vrucht zien.

En nu is nog de vraag of die vrucht in overeenstemming is met den drang van hier uitgegaan en met hetgeen ten behoeve van die ambtenaren wordt gewenscht. De Minister, en wij mogen er hem dankbaar voor zijn, heeft in de bezoldiging een wijziging gebracht in dien zin, dat hunne traktementen om de vier jaren met *f* 100 worden verhoogd en het maximum wordt gebracht van *f* 1200 op *f* 1500; natuurlijk een belangrijke verbetering; maar is hiermede nu werkelijk verkregen wat billijkerwijze voor die ambtenaren mocht worden gevraagd. Ik meen, dat die vraag beslist ontkennend moet worden beantwoord.

Waarop was vooral de aandrang der Kamer gericht? Hierop dat aan die ambtenaren tusschen den 40- en 50-jarigen leeftijd de gelegenheid zou worden gegeven om te genieten van het gestelde maximum. En wat is nu de uitkomst?

Dat iemand, die een 20-jarigen diensttijd heeft en thans den leeftijd van 49 jaren heeft bereikt, eerst op 65-jarigen leeftijd het maximum zal verkrijgen; dat iemand, met een 20-jarigen diensttijd en thans 45 jaren oud, eerst op 53-jarigen leeftijd het maximum zal ontvangen; dat iemand van

19-jarigen diensttijd, thans 40 jaar oud, het eerst op 57-jarigen leeftijd erlangt.

In het gunstige geval zal bij de thans door den Minister in het leven geroepen regeling iemand, op 20—23-jarigen leeftijd als teekenaar bij het kadaster geplaatst, eerst op 57 of 60-jarigen leeftijd het maximum krijgen. Is dit nu werkelijk hetgeen de Minister mag en kan noemen, zooals dit in de Memorie van Antwoord geschiedt, een billijke en afdoende regeling?

Ik meen dat daaraan mag worden getwijfeld. Ik zal op dit oogenblik bij den Minister er niet op aandringen op het Koninklijk besluit van 11 Maart 1898 terug te komen, maar verzoek hem wel te overwegen of het niet mogelijk en ook in overeenstemming zou zijn met de belangen der schatkist om, in plaats van een verhooging om de 4 jaren, een verhooging van *f* 100 om de 3 jaren toe te kennen. Daardoor zal worden verkregen, dat iemand, die op 20-jarigen leeftijd in dienst treedt, op 45-jarigen leeftijd het maximum zal ontvangen. Mij dunkt, dat is een zeer billijke grens. Ik zal den Minister niet vragen thans beloften te doen, doch wensch hem te vragen, of er werkelijk voor die menschen niet een prikkel gelegen zou zijn om hun arbeid goed te verrichten, wanneer zij zekerheid hadden dat zij bij vollen mannelijken leeftijd, wanneer de behoeften van het huisgezin ten gevolge van de opvoeding van kinderen het grootst zijn, een voldoende traktement ontvangen, of dit dan ook niet het land ten goede zal komen.

Het zij mij vergund, Mijnheer de Voorzitter! om thans gelijktijdig ook art. 38 *bb* te bespreken, de positie betreffende der Rijksklerken bij de bewaarders van de hypotheken en het kadaster. Ten vorige jare, toen ik aangaande deze quaestie bij den Minister eenigen aandrang uitoefende, heeft Zijn Excellentie volmondig erkend dat deze positie veel te wenschen overliet. Ik heb toen, zonder namen te noemen, den Minister met eenige voorbeelden van slechte bezoldiging in kennis gesteld. Indien ik mij niet vergis is er eenigen aandrang uitgeoefend om de positie der klerken te verbeteren, en ik ben overtuigd dat de Minister in den waan verkeert dat die positie belangrijk verbeterd is, want volgens officieele verklaringen is het traktement van die drie klerken met *f* 220 verhoogd. In de werkelijkheid evenwel bedraagt de geheele verhooging slecht *f* 60 en wordt het andere feitelijk door de klerken zelf betaald. Ik zal niet in détails treden — ik ben bereid den Minister er nader mede in kennis te stellen — maar ik noem dit voorbeeld om aan te toonen hoe dringend noodig het is om een einde te maken aan den toestand waarin bedoelde klerken verkeeren. Ik wensch niet te generaliseeren; ik weet te goed dat er uitstekende chefs zijn, maar het voorbeeld dat ik noemde bewijst de noodzakelijkheid om de positie der klerken onafhankelijk van hunne chefs te regelen.

Nu heeft de Minister op een adres van die klerken het volgende geantwoord:

„Een regeling is in overweging om de percentsgewijze belooning der

ontvangers te vervangen door vast traktement en vaste vergoeding voor bureaukosten. Het is de bedoeling de belooning der Rijksklerken voortaan te regelen onafhankelijk van de bureaukosten der ontvangers."

Nu is het mijn bedoeling bij den Minister aan te dringen hieraan zoo spoedig mogelijk gevolg te geven. Met het oog op de positie van sommigen is spoed gewenscht, wanneer ik den Minister verklaar dat een, het gevolg van een der zoogenaamde verhoogingen, ten bedrage van ƒ 100, ten gevolge heeft dat de betrokken klerk van die verhooging moet bijdragen voor pensioen, zonder er een cent van te ontvangen, zoodat hij minder te verteren heeft dan voorheen. Meer behoef ik Zijn Excellentie niet te betoogen dat de bestaande toestand werkelijk verbetering noodig maakt.

De heer van Alphen: Mijnheer de Voorzitter! De Minister zal wel glimlachend zeggen: alweer de heer van Alphen en de teekenaars! Toch wensch ik nog even de teekenaars, waarover ook door den heer Pyttersen gesproken is, te bespreken, maar ik kan thans in deze uitermate kort zijn.

Ik wil echter evenmin als daar straks, nu komen zonder een woord van dankbetuiging voorop. De Minister heeft kunnen goedvinden voor de teekenaars, voor zooverre die gedetacheerd zijn bij het domeinbestuur, ƒ 1100 op de begrooting te brengen. Dit is wel niet geschied op mijn verzoek, maar de zaak is in orde gebracht voor de meeste belanghebbenden, waaronder er zijn van dertig en meer dienstjaren.

Ten opzichte van de teekenaars aan het kadaster kan ik den Minister evenwel niet denzelfden lof toezwaaien. Deze zaak heeft in de eerste plaats bij de belanghebbenden, maar ook bij mij, teleurstelling gebaard.

Een vorig jaar heeft de Minister gezegd: „Door den heer van Alphen is gesproken over de teekenaars. Hij begon met zijn dank te betuigen voor de nieuwe regeling. Intusschen ging zijn dankbaarheid niet zoover, of hij voegde er eenige critiek bij. Hij wenscht dat de opklimming sneller zal geschieden, wanneer de ambtenaren ouder worden. Dit punt kan in overweging genomen worden. Het geldt geen groot korps, slechts een korps van 50 man. De mogelijkheid bestaat, dat ik aan dien wensch kan voldoen."

Nu zal de Minister wel beseffen, dat na deze woorden uit den mond van den Minister te hebben vernomen, de tegenwoordige toestand, die in hoofdzaak gebleven is, zooals zij was bij de oorspronkelijke regeling, voor mij een onderwerp is van groote teleurstelling.

Ik meen derhalve met eenigen aandrang, nevens hetgeen door den heer Pyttersen zooeven in het midden is gebracht, op deze zaak te mogen terugkomen.

Het geldt hier een bijzonder soort van bedrijf. Hoevelen zullen er zijn, of liever hoe weinige, die tot den vollen leeftijd, om het pensioen te kunnen

genieten, het werk kunnen volhouden, dat zooveel inspanning voor de oogen vereischt!

Uiterst weinigen zullen dit bereiken.

Indien in de organisatie een wijziging kon gebracht worden, zoo dat wel in de eerste jaren om de vier, maar boven de 30 jaren om de twee jaren promotie kon worden gemaakt, zou dit groote voordeel bereikt zijn dat de menschen het maximum van *f* 1200 (*f* 1500) bereiken op dien leeftijd, waarin zij in de meeste huiselijke zorgen verkeeren en ten opzichte van het pensioen zullen komen tot een billijken term.

Er is één voordeelige bepaling ten opzichte van die heeren gemaakt. Aanvankelijk was men niet voornemens de dienstjaren in rekening te brengen, die zij voor hun aanstelling reeds hadden volbracht. Later is men daarop teruggekomen, zoodat zij op 60-jarigen leeftijd gemiddeld den vollen diensttijd kunnen hebben, maar dan hebben zij toch nog alles behalve vol pensioen. Zij kunnen het volle pensioen niet genieten, tenzij zij 5 jaren in den hoogsten rang hebben gediend. Dit kan eerst op 65-jarigen leeftijd. Wie van de teekenaars, of om heel accuraat te spreken, hoe weinige zullen het volle pensioen op dien leeftijd verkrijgen?

Ik wensch dus bij vernieuwing nog eenigen aandrang bij den Minister uit te oefenen, dat deze zaak op een billijken voet worde geregeld en eenige inschikkelijkheid worde gebruikt minstens ten opzichte van diegenen die in de eerste klasse zijn ten gevolge van een afgelegd examen volgens het Koninklijk besluit van 1891, en die thans, na een schijnbaar schoone regeling, respectievelijk vijf of negen jaar moeten wachten eer zij eenige verhooging krijgen, sedert de laatste, die zij hebben genoten.

De heer Smeenge: Mijnheer de Voorzitter! Frappez, frappez toujours! Dat was het slot van de rede van den geachten afgevaardigde uit Harlingen toen hij hedenmorgen het opnieuw had opgenomen voor de deurwaarders bij de belastingen. Ware ik nog niet van plan geweest om ook over een oud onderwerp te spreken, dan zou ik in dat slotwoord aanleiding hebben gevonden om het wel te doen, in de hoop namelijk dat de heer Bouman, nu later ook bereid zal worden gevonden de zaak, die ik hier voorsta te steunen.

In het Voorloopig Verslag is — ik erken het eerlijk — voor de zooveelste maal ter sprake gebracht de verbetering van de lotspositie der landmeters.

In het kort meen ik, na hetgeen hier in het afgeloopen jaar te dien opzichte heeft plaats gehad, aldus te kunnen samenvatten wat daaromtrent hier zoo wat ieders meening was.

De vooruitzichten van de landmeters van het kadaster, die tijdens de abnormale uitbreiding van hun korps (1877—1879) daarin zijn opgenomen, blijken allertreurigst. Zij zijn een gevolg van personeelsuitbreiding zonder voorafgaande organisatie.

Een memorie met uitgebreide becijferingen en daaruit opgemaakte statistieken, door een comité uit de landmeters aan dezen Minister ingezonden, staaft het feit dat de toestand van velen dier ambtenaren bedroevend is en dat er onder zijn, die den Staat thans 20 jaren dienen en 40 jaren oud zijn, eerst in 1907 tot de tweede klasse en in 1918 (op 61-jarigen leeftijd) tot de eerste klasse zullen benoemd worden.

Verder wijzen de berekeningen aan, dat hun kans om ooit den rang van eerste klasse te bereiken $= 3/5$, voor sommigen $= 1/2$

Hun weduwen en weezen zijn dus nog de dupe van de gebrekkige regeling.

Van de genoemde cijfers verklaart prof. dr. A. J. van Pesch, aan wien de gemaakte berekeningen ter beoordeeling werden toegezonden, dat zij in werkelijkheid nog ongunstiger zouden zijn.

De eenige rationeele oplossing der quaestie wordt verkregen door regeling van de traktementen der landmeters naar dienstjaren.

Reeds voor menige categorie van ambtenaren is dit systeem in toepassing gebracht; thans is het in uitzicht gesteld voor de commiezen der posterijen en van de telegraphie.

Aan iedere regeling van dien aard is onvermijdelijk een vermeerdering van uitgaven verbonden, wijl zij voortvloeit uit een noodzakelijk geworden opheffing van de in den loop van jaren ontstane misstanden.

In het bijzonder geval der landmeters draagt deze verhooging van uitgaven ten onrechte den naam van vermeerdering; veeleer behoort zij genoemd te worden een door de billijkheid geboden restitutie van gelden, die ten onrechte, sinds jaren voor de schatkist behouden zijn gebleven.

Van den tegenwoordigen Minister van Financiën, die bij de behandeling der begrooting voor 1898 verklaarde, dat men in den subalternen rang op zekeren leeftijd het hoogste inkomen moet bereiken, dat deze quaestie voorloopig nog aan de orde moet blijven en nog definitief moet worden geregeld, verwachtte men dan ook vrij algemeen dat hij met voorstellen zou komen.

Geen wonder dus, dat, toen bij deze begrooting niets werd gedaan, in het Voorloopig Verslag deze zaak wederom werd ter sprake gebracht.

Men leest daar: „Onder verwijzing naar hetgeen ten vorigen jare dienaangaande is opgemerkt, werd opnieuw door sommige leden betoogd, dat de lotsverbetering der landmeters te weinig ten goede is gekomen aan hen, *die haar het meest behoeven*, aan de zoogenaamde oude derde klassers. Deze leden drongen er bij den Minister op aan, alsnog verbetering te brengen in de financieele positie dier ambtenaren".,

terwijl men daar bovendien vinden kan dat om financieele redenen dezen aandrang werd bestreden.

Het antwoord van den Minister luidt:

„De ondergeteekende stemt in met de leden die meenen dat na de groote offers, die reeds in de laatste twee jaren door de schatkist gebracht zijn

tot verbetering der positie van de landmeters, verdere verhooging van uitgaven te dier zake niet is gerechtvaardigd.

„Wel blijft het zijn wensch dat men te eeniger tijd kome tot bezoldiging naar diensttijd, maar een plan daartoe zou slechts dan steun bij hem vinden als dat doel kon worden bereikt zonder noemenswaardige vermeerdering van uitgaven, niet slechts op den duur, maar onmiddellijk."

Ik zeide boven wat men zoo algemeen hier over deze quaestie dacht en het zal dus niemand verwonderen, dat dit antwoord bevreemding wekte.

Stellig had ik dit van dezen Minister niet verwacht. Ik heb echter hoop dat, wanneer ik Zijn Excellentie nog eens in herinnering breng wat hij in het afgeloopen jaar hier in de Kamer mondeling heeft medegedeeld, hij dan terug zal komen op hetgeen hij in de Memorie van Beantwoording heeft verklaard.

Ik wil slechts door het voorlezen van enkele passages aantoonen dat mijn verwondering gerechtvaardigd is.

De Minister zeide dan: „Ook deze zaak is gecompliceerd; zoolang er landmeters zijn geweest, heeft er ongelijkheid bestaan".

Verder heet het:

„Ik heb al die stukken doorgewerkt — de Minister meende dat ik hem beschuldigd had de stukken niet gelezen te hebben — en het resultaat, waartoe ik gekomen ben, is dat zeer zeker hier en daar nog wel iets krom is dat recht gebogen moet worden, maar als men alles in eens recht wil buigen, zal men, vrees ik, iets anders krom maken, nl. de financiën. Voert men in eens het stelsel in, dat door den geachten afgevaardigde in bescherming is genomen, nl. bezoldiging naar het aantal dienstjaren, dan zal dit, wil men geen groote onbillijkheid begaan tegenover degenen, wier traktementen naar dien maatstaf zouden verlaagd worden, zeer veel geld kosten. Het kan niet ineens geschieden, maar het is wel het punt dat wij in het oog moeten houden en waartoe wij langzamerhand moeten naderen".,

en even daarna lees ik:

„Voorshands moeten wij ons tot het voorgestelde bepalen".,

om aldus te eindigen:

„Het voorzien daarin (namelijk het verbeteren der positie van 37 landmeters) kost geen groot offer, ongeveer *f* 5700. Nu wensch ik de zaak op deze wijze te regelen, echter niet definitief. Zij moet wel voorloopig aan de orde blijven. Of het een volgend jaar zal kunnen gebeuren dan wel later, te eeniger tijd moet zij definitief worden geregeld. Doch, zooals ik gezegd heb, men kan het kromme niet terstond recht buigen. Dat vordert tijd."

Mijnheer de Voorzitter! Deze mededeelingen bevatten een geheel andere taal dan in de Memorie van Beantwoording voorkomt.

Daarin staat dat de Minister instemt met die leden, die meenen dat, na de groote offers, die reeds in de laatste twee jaren door de schatkist ge-

bracht zijn tot verbetering der positie van de landmeters, verdere verhooging van uitgaven te dier zake niet is gerechtvaardigd. Daarin staat dat een plan van bezoldiging naar diensttijd dan alleen steun bij hem zal vinden als dat doel kan worden bereikt zonder *noemenswaardige* (ik cursiveer) vermeerdering van uitgaven.

Mijnheer de Voorzitter. Na de herinneringen die ik deed, mag ik niet verwachten, dat de Minister zal blijven staan op het standpunt bij de Memorie van Beantwoording ingenomen. Dit kan hij niet.

De heer Pierson, Minister van Financiën: De heeren Pyttersen en van Alphen hebben gesproken over de teekenaars bij het kadaster.

Het is waar dat ik verleden jaar heb toegezegd te onderzoeken of die ambtenaren een behoorlijke positie hebben gekregen.

De heer van Alphen sprak toen al den wensch uit dat de termijn voor verhooging zou ingekort worden, maar nader onderzoek heeft de billijkheid daarvan nog niet aangetoond. Deze ambtenaren, zegt men, kunnen na eenige jaren dat fijne teekenwerk niet meer doen. Dat is waar, maar dan zijn zij nog niet ongeschikt voor den dienst. Er is in 1891 ten opzichte van de boekhouding bij het kadaster een verandering gemaakt. Vroeger waren de landmeters daarmede belast, nu zijn er afzonderlijke boekhouders, en die boekhouders worden aangesteld uit de teekenaars. Wanneer het dus blijkt dat iemand niet meer geschikt is om te werken als teekenaar, zoo kan hij, heeft hij het examen gedaan, altijd nog geplaatst worden als boekhouder en heeft hij dat niet gedaan, met ander werk worden belast. Ik wil gaarne nog eens nagaan of de billijkheid medebrengt, om de termijnen van periodieke verhooging wat in te korten, maar een aanvankelijk onderzoek heeft mij nog niet tot die overtuiging geleid. Middelerwijl zal men moeten erkennen, dat de gemaakte regeling reeds tot een bepaalde verbetering van den toestand der teekenaars heeft geleid.

Ik moet echter herhalen wat ik in het begin van den avond gezegd heb. Mijn woorden schijnen niet veel indruk gemaakt te hebben; maar wat ik gezegd heb, dat meende ik en daar blijf ik bij: het gaat niet aan toe te geven aan elken aandrang tot verhooging van traktement. Ik kan dit niet overeen brengen met mijn plicht om de zuinigheid te betrachten. Wanneer ik daardoor enkele leden moet teleurstellen, dan getroost ik mij dat. On ne peut pas contenter tout le monde et son père.

Ondertusschen wil ik gaarne onderzoeken wat gezegd is door den heer Pyttersen over den toestand van de Rijksklerken bij de hypotheekkantoren. Ik moet erkennen, dat dit onderdeel van den dienst mij wel in groote trekken, maar niet zoo in bijzonderheden bekend is, dat ik in staat ben een oordeel te vellen over deze materie. Er worden, geloof ik, regelingen gemaakt die voor 10 jaar gelden.

En nu de heer Smeenge, die weder een pleidooi heeft geleverd voor de landmeters.

Mag ik in herinnering brengen dat de heer Sprenger van Eyk 3 jaren geleden ƒ24,000 heeft gevraagd om verbetering in den toestand der landmeters te brengen en dat een jaar geleden door mij ƒ6000 is aangevraagd en verkregen. Dat is te zamen ƒ30,000. Daarop zijn in den loop des jaars de landmeters bij mij gekomen met een dik boek, waarin een geheel plan ontwikkeld werd voor hun bezoldiging naar dienstjaren. Ik had geen tijd om dat boek geheel door te werken en heb door een van de ambtenaren aan mijn Departement laten onderzoeken wat de meerdere uitgaven van de aanneming van dat plan voor 1899 zouden zijn; dat was toch het eerste wat ik te vragen had. Uit die berekening nu bleek dat dit meerdere bedrag zou zijn ƒ22,000, en nu kan mij toch niet kwalijk worden genomen, dat ik bij deze begrooting in de moeilijkheid verkeerende om haar sluitend te maken, opzag tegen dergelijke uitgaaf.

De geachte afgevaardigde heeft het woord in herinnering gebracht, dat ik ten vorigen jaren had gesproken, dat men wel niet op eens al het kromme recht kon buigen, maar dat ik toch te eeniger tijd het stelsel van bezoldiging naar dienstjaren hoopte in te voeren voor de landmeters. Dat zeg ik ook thans, en ik wil wel iets meer zeggen: het door mij gezegde in de Memorie van Antwoord, dat geen noemenswaardige verhooging van de som der traktementen kan volgen, behoeft niet zoo kras te worden opgevat als het klinkt; het is misschien wel wat veel bepaald geweest door de uiting in het Voorloopig Verslag en den schrik van de ƒ22,000.

Intusschen kan ik niet meer beloven dan dat ik de zaak nog eens nader zal overwegen. Als het traktementsverhoogingen geldt, moet men zien wat men doen kan, het eene jaar dit, het andere dat.

Ik zal mij aan de uiting van de Memorie van Beantwoording niet als met ijzeren ketenen gebonden achten.

De heer Smeenge: Het zou mijnerzijds onheusch zijn, na het welwillend antwoord van den Minister, geheel te zwijgen. Mijn eerste woord moet dan ook zijn een van dank, hiervoor, dat Zijne Excellentie wel zoo goed is geweest te zeggen, dat het woord: „noemenswaardig", in de Memorie van Antwoord voorkomende, in het vervolg niet zal worden beschouwd als een, waaraan hij met ijzeren ketenen is geklonken. Mijnheer de Voorzitter. Ik had ook niet anders verwacht, dan dat de Minister, die, zooals hij ons zelf wel eens zegt, een goed hart heeft, die uitdrukking niet zou terugnemen, omdat zij geheel in strijd was met hetgeen in 't vorig jaar hier door dien bewindsman was medegedeeld.

De Minister veroorlove mij verder nog een paar opmerkingen. Zijne Excellentie heeft met veel ophef gezegd, dat 3 jaren geleden voor de

landmeters *f* 24,000 is disponibel gesteld en het vorige jaar wederom *f* 6000, wat met andere woorden wil zeggen: die menschen zijn ook nooit tevreden. Maar mag ik den Minister er aan herinneren, dat die *f* 30,000 niet gekomen is uit de schatkist, maar het geld was van de landmeters zelven, nl. de opbrengst der particuliere metingen. Uit dien hoofde kan niet worden gezegd, dat men reeds zeer veel heeft gedaan om hunne positie te verbeteren. Van dat particuliere werk, waarvan de opbrengst nu in de schatkist komt, kon, mijns inziens, oók nog wel meer worden getrokken en door dat te doen zou men *zonder noemenswaardige verhooging* der Staatsuitgaven kunnen helpen.

Ik wil er nu niet veel meer van zeggen, wetende dat er dadelijk toch niets meer aan te doen is.

Alleen dit nog. Nu de Minister zijn in 't vorig jaar gegeven woord, door de voorwaarde bij het antwoord gesteld, „dat alleen indien het kan zonder noemenswaardige vermeerdering van uitgaven" hier terug te nemen, opnieuw heeft herhaald, heb ik goeden moed.

Na de uitspraak in die Memorie van Beantwoording gedaan, die nu moet worden gelezen „het blijft mijn wensch te eeniger tijd te komen tot bezoldiging naar diensttijd", heb ik hoop, den Minister houdende voor een eerlijk en oprecht man, dat het mij nog gegeven zal zijn tijdens dit Ministerschap Zijne Excellentie te bedanken voor het inlasschen daarvan.

BERICHTEN.

Bij K. B. van 23 Sept. 1898, N. 38 is benoemd tot landmeter 2e kl. van het kadaster C. Wondergem te 's Hertogenbosch en bij K. B. van 3 Oct. N. 28 tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Gorinchem, W. A. M. Verheyen, thans ontvanger der registratie en domeinen te Meerssen.

Bij K. B. van 1 Nov. 1898 N. 44 zijn met ingang van 1 Jan. 1899 benoemd tot boekhouders van het kadaster A. van Nijnatten te 's Hertogenbosch en A. van der Hoeven te 's Gravenhage, beiden thans teekenaar van het kadaster aldaar.

Met ingang van 1 Jan. 1898 zijn bovengenoemde boekhouders werkzaam gesteld respectievelijk te Roermond en Brielle, is de boekhouder H. C. F. E. van Andel verplaatst van Alkmaar naar Goes en de landmeter voor de kadastrale boekhouding L. Rocquette Muntinghe van Brielle naar Alkmaar.

De landmeters van het kadaster: P. Wagemaker voor den ambulanten dienst te Amersfoort wordt met 1 Februari 1899 tijdelijk belast met den velddienst te Tiel; F. H. A. J. Bingen en Th. L. Kwisthout zijn ook in 1899 ter beschikking gesteld van de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing.

Adspirant-landmeter van het kadaster: R. A. de Wal te Assen en A. Buning te Zwolle zijn weder werkzaam gesteld bij de hermeting van Zuidlaren; C. A. Struyck en J. F. A. van Riessen te Arnhem worden werkzaam gesteld bij de hermeting van Velp.

De teekenaar van het kadaster W. P. van Melle te Amsterdam wordt met 1 Jan. 1899 verplaatst naar 's Hertogenbosch.

Inhoud van Jaargang XIV.

